

ประกาศกรมศิลปากร

เรื่อง รายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือกเข้ารับการประเมินผลงานเพื่อเลื่อนขั้นแต่งตั้ง
ให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ ระดับชำนาญการพิเศษ
ตำแหน่งสถานิกชำนาญการพิเศษ

ด้วยคณะกรรมการประเมินบุคคล ได้ดำเนินการประเมินบุคคลเพื่อเลื่อนขั้นแต่งตั้งให้ดำรง
ตำแหน่งสถานิกชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งเลขที่ ๙๑๓ กลุ่มวิชาการอนุรักษ์โบราณสถาน สำนักสถาปัตยกรรม
 และได้มีมติในการประชุม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๘ เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘ โดยผ่านความเห็นชอบจากอธิบดี
กรมศิลปากรแล้ว

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๗ และมาตรา ๖๓ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ
พลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ กฎ ก.พ. ว่าด้วยการย้าย การโอน หรือการเลื่อนข้าราชการพลเรือนสามัญไปแต่งตั้ง
ให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญตำแหน่งประเภทวิชาการ ในหรือต่างกระทรวงหรือกรม พ.ศ. ๒๕๖๔
หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๑๐๐๖/ว ๕ ลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗ ประกาศ อ.ก.พ. กรมศิลปากร ลงวันที่ ๘
ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ คำสั่ง อ.ก.พ. กรมศิลปากร ที่ ๑/๒๕๖๗ ลงวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ กรมศิลปากร
จึงประกาศรายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือกเข้ารับการประเมินผลงานเพื่อเลื่อนขั้นแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภท
วิชาการ ระดับชำนาญการพิเศษ ดังนี้

ก. รายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือก

ตำแหน่งสถานิกชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งเลขที่ ๙๑๓ กลุ่มวิชาการอนุรักษ์โบราณสถาน
สำนักสถาปัตยกรรม ผู้ได้รับการคัดเลือก คือ นายภาณุวัตร เลือดไทย ตำแหน่งสถานิกชำนาญการ
ตำแหน่งเลขที่ ๙๑๔ กลุ่มวิชาการอนุรักษ์โบราณสถาน สำนักสถาปัตยกรรม

ข. ชื่อและเค้าโครงผลงานและข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงงานที่เสนอขอประเมิน

๑. ชื่อและเค้าโครงผลงาน ตามแบบการเสนอเค้าโครงผลงาน (ระดับชำนาญการพิเศษ)
แนบท้ายประกาศ

๒. ข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน ตามแบบการเสนอข้อเสนอแนวคิด
การพัฒนาหรือปรับปรุงงาน แนบท้ายประกาศ

ค. การตรวจสอบการประเมินบุคคล

หากบุคคลใดเห็นว่าผู้ขอประเมินแจ้งข้อมูลอันเป็นเท็จ ให้ดำเนินการทักท้วงเป็นหนังสือ
ไปยังกรมศิลปากร หากคณะกรรมการประเมินบุคคล ได้ตรวจสอบ หรือมีผู้ทักท้วงและได้ตรวจสอบแล้วพบว่า
ข้าราชการผู้ขอประเมินผู้ใดแจ้งข้อมูลอันเป็นเท็จ คณะกรรมการประเมินบุคคล จะดำเนินการรายงานผล
การตรวจสอบต่อผู้มีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ทราบ เพื่อดำเนินการระงับ หรือยกเลิกการประเมิน พร้อมกับ
พิจารณาดำเนินการทางวินัยแก่ผู้นั้นและผู้ที่เกี่ยวข้องตามควรแก่กรณีต่อไป แต่ถ้าตรวจสอบแล้วพบว่าผู้ทักท้วง
มีเจตนากลั่นแกล้ง หรือมีเจตนาแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ คณะกรรมการประเมินบุคคล จะรายงานต่อผู้มีอำนาจ
สั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ เพื่อดำเนินการกับผู้ทักท้วงต่อไป

ง. การตรวจ...

ง. การตรวจสอบการประเมินผลงาน

ในการประเมินผลงาน หากได้ตรวจสอบ หรือมีผู้ทักท้วงและได้ตรวจสอบแล้วพบว่าข้าราชการผู้ขอประเมินผู้ใดแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องสัดส่วนการจัดทำผลงาน หรือเรื่องอื่น ๆ เกี่ยวกับการจัดทำผลงานเป็นเท็จ หรือมีการลอกเลียนผลงาน นำผลงานของผู้อื่นมาใช้เป็นผลงานของตน หรือมีการจ้างวานผู้อื่นให้จัดทำผลงานให้ โดยผลงานที่นำมาจัดทำนั้นมีใช่ผลงานที่แท้จริงของตน ผู้มีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ จะดำเนินการ ดังนี้

(๑) ในกรณีที่อยู่ระหว่างการประเมินผลงาน ให้ระงับการประเมินผลงาน

(๒) ในกรณีที่ผ่านการประเมินผลงานแล้ว ให้ยกเลิกผลการประเมิน

(๓) ในกรณีที่มีคำสั่งเลื่อนระดับโดยผลของการประเมินผลงานแล้วให้ยกเลิกคำสั่งเลื่อน

ระดับข้าราชการผู้นั้นโดยพลัน

ทั้งนี้ ให้ดำเนินการทางวินัยแก่ผู้ขอประเมิน และผู้ที่เกี่ยวข้องตามควรแก่กรณี และไม่ให้ผู้ขอประเมินเข้ารับการประเมินบุคคลและผลงานเพื่อเลื่อนขั้นแต่งตั้งดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้นมีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่า ๒ ปี นับตั้งแต่วันที่ถูกลงโทษตามข้อ (๑) (๒) หรือ (๓) แล้วแต่กรณี หากพบว่าข้อเท็จจริงนั้นเป็นการกลั่นแกล้ง หรือเป็นเท็จ คณะกรรมการประเมินผลงาน จะรายงานต่อผู้มีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ เพื่อดำเนินการสอบสวนผู้ถูกทักท้วงให้ได้ข้อเท็จจริงแล้วดำเนินการตามที่เห็นสมควรต่อไปด้วย

จ. กำหนดวันเวลาส่งผลงาน

ให้ผู้ได้รับการคัดเลือก ส่งผลงานและข้อเสนอแนวความคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงงานที่มีเอกสารหลักฐานครบถ้วนสมบูรณ์ จำนวน ๕ ชุด ซึ่งต้องเป็นเรื่องเดียวกันกับเรื่องที่เสนอในขั้นตอนการประเมินบุคคล ไปยังกลุ่มบริหารทรัพยากรบุคคล สำนักบริหารกลาง กรมศิลปากร ภายในกำหนดเวลา ๙๐ วัน นับแต่วันประกาศรายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือก หากไม่ส่งภายในกำหนดเวลาที่กำหนด กรมศิลปากร จะถือว่าผู้นั้นไม่ประสงค์เข้ารับการประเมินผลงาน เว้นแต่มีเหตุผลความจำเป็นไม่สามารถส่งผลงานและข้อเสนอแนวคิดในการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน ภายในกำหนดเวลาได้ ให้ผู้ได้รับการคัดเลือกชี้แจงเหตุผลความจำเป็นให้ผู้มีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ พิจารณา ก่อนวันครบกำหนดไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน หากไม่มีเหตุผลอันควร หรือไม่ชี้แจงเหตุผลความจำเป็นจะถือว่าไม่ประสงค์เข้ารับการประเมินผลงานเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่ได้รับการคัดเลือก กรณีผู้ขอประเมินที่จะเกษียณอายุราชการในปีงบประมาณใด ให้ส่งผลงานให้กลุ่มบริหารทรัพยากรบุคคล สำนักบริหารกลาง กรมศิลปากร เป็นเวลาล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๖ เดือน ในปีงบประมาณนั้น

ประกาศ ณ วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๘

MM

(นายพนมบุตร จันทรโชติ)

อธิบดีกรมศิลปากร

สำเนาถูกต้อง

MM

(นางศิริพร คล้ายงาม)

นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ

แบบการเสนอผลงาน/แบบการเสนอข้อเสนอนแนวคิด
การพัฒนาหรือปรับปรุงงาน

ของ

ชื่อ - สกุล
ตำแหน่ง
เลขที่ตำแหน่ง.....สังกัด

ขอประเมินผลงานเพื่อเลื่อนขั้นแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง.....
เลขที่ตำแหน่ง.....สังกัด

แบบการเสนอผลงาน
(ระดับชำนาญการพิเศษ)

.....

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลบุคคล/ตำแหน่ง

ชื่อผู้ขอประเมิน

● ตำแหน่งปัจจุบัน

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

● ตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ ๒ ผลงานที่เป็นผลการปฏิบัติงานหรือผลสำเร็จของงาน

ผลงาน ลำดับที่

๑. เรื่อง.....

๒. ระยะเวลาการดำเนินการ

๓. ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๔. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน

.....

.....

.....

.....

.....

๕. ผลสำเร็จ...

๕. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

.....

.....

.....

.....

.....

๖. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

.....

.....

.....

.....

.....

๗. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

.....

.....

.....

.....

.....

๘. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

.....

.....

.....

.....

.....

๙. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

๑๐. การเผยแพร่...

๑๐. การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)

.....
.....

๑๑. ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน (ถ้ามี)

- ๑) สัดส่วนผลงาน
๒) สัดส่วนผลงาน
๓) สัดส่วนผลงาน

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)
(.....)

ผู้ขอประเมิน

ขอรับรองว่าสัดส่วนการดำเนินการข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ (ถ้ามี)

รายชื่อผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	ลายมือชื่อ

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)
(.....)

ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล

(ลงชื่อ)
(.....)

ผู้บังคับบัญชาที่เหนือขึ้นไป

หมายเหตุ คำรับรองจากผู้บังคับบัญชาอย่างน้อยสองระดับ คือ ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล และผู้บังคับบัญชาที่เหนือขึ้นไปอีกหนึ่งระดับ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวเป็นบุคคลคนเดียวกัน ก็ให้มีคำรับรองหนึ่งระดับได้

แบบการเสนอข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน
(ระดับชำนาญการพิเศษ)

๑. เรื่อง

๒. หลักการและเหตุผล

.....
.....
.....
.....
.....
.....

๓. บทวิเคราะห์/แนวความคิด/ข้อเสนอ และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข

.....
.....
.....
.....
.....
.....

๔. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

๕. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

.....
.....
.....
.....
.....

(ลงชื่อ)
(.....)

ผู้ขอประเมิน

(วันที่)/...../.....

**แบบการเสนอเค้าโครงผลงาน
(ระดับชำนาญการพิเศษ)**

.....

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลบุคคล/ตำแหน่ง

ชื่อผู้ขอประเมิน นายภาณุวัตร เลือดไทย

● ตำแหน่งปัจจุบัน สถาปนิกชำนาญการ

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งปัจจุบัน (โดยสรุป)

ปฏิบัติงานในฐานะผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ โดยใช้ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และความชำนาญสูงมากในงานวิชาการสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถานและต้องใช้ในการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่ยาก ภายใต้การกำกับ แนะนำ ตรวจสอบของผู้อำนวยการวิชาการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล และปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

หน้าที่ความรับผิดชอบหลัก

ก. ด้านการปฏิบัติการ

๑. ร่วมศึกษา วิเคราะห์ วิจัยรูปแบบ เทคนิคในงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อพัฒนาความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน

๒. ออกแบบ จัดทำแบบ สร้างแบบงานสถาปัตยกรรมเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน งานก่อสร้างอาคารในพื้นที่โบราณสถาน จัดทำงบประมาณ ราคาค่าก่อสร้าง ปรับปรุงซ่อมแซม เพื่อให้สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยของหน่วยงาน และให้ดำเนินงานสถาปัตยกรรมที่มีความเหมาะสม ประหยัด สอดคล้อง คุ้มค่า ความสำคัญของโบราณสถาน

๓. ร่วมตรวจสอบรูปแบบรายการงานอนุรักษ์โบราณสถานและงานออกแบบในพื้นที่โบราณสถาน เพื่อให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมทั้งให้คำแนะนำหรือแนะนำขั้นตอนและเทคนิคการทำงานที่ถูกต้อง

๔. จัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน

๕. ศึกษา วิเคราะห์สาเหตุของการเสื่อมสภาพของโบราณสถาน เพื่อเป็นข้อมูลในการอนุรักษ์โบราณสถานให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

ข. ด้านการวางแผน

๑. ร่วมวางแผนงาน โครงการ กิจกรรมของกลุ่ม แก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานและติดตามประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปตามเป้าหมาย ผลสัมฤทธิ์ที่กำหนด

๒. ร่วมวางแผน วางแนวทางการพัฒนาในงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อประโยชน์ในการจัดทำองค์ความรู้ทางวิชาการในงานด้านสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน

ค. ด้านการประสานงาน

๑. ประสานการทำงานร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานหรือหน่วยงานอื่นๆ โดยมีบทบาทในการแนะนำ จูงใจ เพื่อให้เกิดความร่วมมือและผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนด

/๒. ประสาน...

๒. ประสานการทำงานร่วมกัน โดยมีบทบาทในการให้ความเห็น ให้คำแนะนำเกี่ยวกับงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถานทั้งภายในและภายนอกทีมงาน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความร่วมมือและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด

ง. ด้านการบริการ

๑. ให้คำปรึกษา แนะนำ ตอบปัญหา ชี้แจงเกี่ยวกับงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถานในความรับผิดชอบในระบอบที่มีความยากแก่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานร่วมกัน

๒. ร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้ในงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถานแก่บุคคลหรือหน่วยงาน เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ ผลงาน หรือกิจกรรมของหน่วยงาน

● ตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง.....สถาปนิกชำนาญการพิเศษ.....

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง (โดยสรุป)

ปฏิบัติงานในฐานะผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ โดยใช้ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ความชำนาญงานสูงมากในงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน และต้องใช้ในการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่ยากมาก ภายใต้การกำกับ แนะนำ ตรวจสอบของผู้อำนวยการวิชาการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มวิชาการอนุรักษ์โบราณสถานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุผลสำเร็จตามยุทธศาสตร์ของสำนักสถาปัตยกรรม และผู้ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

หน้าที่ความรับผิดชอบหลัก

ก. ด้านการปฏิบัติการ

๑. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยรูปแบบ เทคนิคในงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อพัฒนาความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน

๒. ออกแบบ จัดทำแบบ อำนวยการสร้างแบบงานสถาปัตยกรรมเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน งานก่อสร้างอาคารในพื้นที่โบราณสถาน จัดทำงบประมาณ ราคาค่าก่อสร้าง ปรับปรุงซ่อมแซม เพื่อให้สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยของหน่วยงาน และให้ดำเนินงานสถาปัตยกรรมที่มีความเหมาะสม ประหยัด สอดคล้อง คุ้มค่าค่าความสำคัญของโบราณสถาน

๓. ตรวจสอบรูปแบบรายการงานอนุรักษ์โบราณสถาน และงานออกแบบในพื้นที่โบราณสถาน เพื่อให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมทั้งให้คำแนะนำหรือแนะนำขั้นตอนการทำงานที่ถูกต้อง

๔. ตรวจสอบและจัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน

๕. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยสาเหตุของการเสื่อมสภาพของโบราณสถาน เพื่อเป็นข้อมูลในการอนุรักษ์โบราณสถานให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

/ข. ด้านการ...

ข. ด้านการวางแผน

๑. ร่วมวางแผนงาน โครงการ กิจกรรมของกลุ่ม แก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานและติดตามประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปตามเป้าหมาย ผลสัมฤทธิ์ที่กำหนด
๒. ร่วมวางแผนการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถานในส่วนราชการรับผิดชอบ หรือหน่วยงาน องค์กรอื่นๆ ขอรับการสนับสนุน เพื่อให้งานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด
๓. ร่วมวางแผน กำหนดแนวทางการพัฒนางานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อประโยชน์ในการจัดทอ้งค์ความรู้ในงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน

ค. ด้านการประสานงาน

๑. ประสานการทำงานร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานหรือหน่วยงานอื่นๆ โดยมีบทบาทในการแนะนำ จูงใจ เพื่อให้เกิดความร่วมมือและผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนด
๒. ประสานการทำงานร่วมกัน โดยมีบทบาทในการให้ความเห็น ให้คำแนะนำเกี่ยวกับงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถานทั้งภายในและภายนอกทีมงาน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความร่วมมือและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด
๓. เข้าร่วมการประชุม ชี้แจง ให้ความเห็นเกี่ยวกับงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถานในที่ประชุมคณะกรรมการ หรือคณะทำงานต่างๆ ของส่วนราชการ หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่ขอรับการสนับสนุนการทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์การดำเนินการร่วมกัน

ง. ด้านการบริการ

๑. ให้คำปรึกษา แนะนำ ตอบปัญหา ชี้แจงเกี่ยวกับงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถานในความรับผิดชอบในระดับที่มีความยุ่งยากและซับซ้อนแก่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานร่วมกัน
๒. ร่วมฝึกอบรม เป็นวิทยากรให้ความรู้ในงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถานแก่บุคคลหรือหน่วยงาน เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ ผลงาน หรือกิจกรรมของหน่วยงาน

ส่วนที่ ๒ ผลงานที่เป็นผลการปฏิบัติงานหรือผลสำเร็จของงาน (เรียงลำดับตามความดีเด่น หรือความสำคัญ)

ผลงาน ลำดับที่ ๑

๑. เรื่อง โครงการอนุรักษ์ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
ตำบลท่างาม อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี

๒. ระยะเวลาการดำเนินการ งานออกแบบประมาณเดือนกันยายน ๒๕๖๒ – ตุลาคม ๒๕๖๒

งานบูรณะ : เมษายน ๒๕๖๓ – กันยายน ๒๕๖๔ (งบประมาณจังหวัดปราจีนบุรี)

๓. ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร รพ.เจ้าพระยาอภัยภูเบศร จ.ปราจีนบุรี สร้างโดยเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์) เมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๒ ก่อสร้างโดยบริษัทโฮวาร์ดเฮอร์สกินเพื่อถวายเป็นสถานที่ประทับแรมของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) แต่พระองค์ทรงเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ.๒๔๕๓ ไม่ทัน ได้เสด็จมาประทับ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๕๕ ได้ใช้เป็นที่พักของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) รวมถึงพระบรมวงศานุวงศ์อีกหลายพระองค์ เมื่อครั้งเสด็จมณฑลปราจีนบุรี

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรตัวอาคารก่ออิฐถือปูนสูงสองชั้นลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบยุโรปในช่วง ที่นิยมศิลปะสถาปัตยกรรมแบบโรเมนติกที่ฟื้นฟู (Revival) รูปแบบต่างๆ ในอดีตมีการผสมผสานกันของ รูปแบบสถาปัตยกรรมจนกลายเป็นรูปแบบที่เรียกกันว่าคิสรรผสม (Eclecticism) ตัวอาคารมีลักษณะ ผสมผสานขององค์ประกอบคลาสสิก บาโรก และประดับด้วยศิลปะอาร์ตนูโว อีกทั้งยังประยุกต์ให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมด้วย มีลักษณะหลังคาทรงปั้นหยา (Hipped roof) มุงด้วยกระเบื้องดินเผาเคลือบสีเชื่อมต่อกับ หลังคาทรงโค้งประทุนยอดแหลม (Trough vault) มุงด้วยแผ่นทองแดง (บุคคลทั่วไปมักเรียกว่าโดม) ใน แนวขวางกับหลังคาปั้นหยา ซึ่งผสมเชื่อมต่อเนื่องกัน ผนังด้านนอกประดับลายปูนปั้นลายพฤกษาในกรอบซุ้ม ประตูและหน้าต่างภายในตึกแต่ละชั้นแบ่งเป็นห้อง ๓ ห้องใหญ่ภายในตึกแต่งแบบตะวันตกผนังห้องฉาบปูน หนักขัดปูนดำและทาสีฝุ่น ประดับคิ้วบัวปูนปั้นเป็นช่องแบบอย่างยุโรปพื้นห้องปูด้วยกระเบื้องโมเสกสีต่อเป็น ลายเรขาคณิตที่แตกต่างกันในแต่ละห้อง เพดานของทุกห้องมีจิตรกรรมภาพพิมพ์ (Stencils) ลายฉลุพันธุ์ พฤษพา ที่ลายไม่ซ้ำกัน ห้องกลางเป็นโถงใหญ่ประดับเสาเหลี่ยมลายปูนปั้นหัวเสาแบบคอรินเทียน (Corinthian order) ด้านหน้าของห้องโถงใหญ่ชั้นบนเป็นระเบียงมุขยื่นออกมาเหนือโถงทางเข้าชั้นล่างประตู ไม้กรอบบัววงกบและไม้แกะฉลุลายเหนือบานประตูประดับซุ้มบัวปูนปั้นทาสีขาว หน้าต่างไม้ประดับซุ้มบัวปูน บินทาสีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการก่อสร้างส่วนใหญ่นำเข้ามาจากต่างประเทศหรือสั่งทำขึ้นเป็นพิเศษ พื้นที่ใช้สอย แบ่งเป็นห้องประวัติเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ประวัติอาคาร พิพิธภัณฑการแพทย์แผนไทยอภัยภูเบศร ห้อง จำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ห้องตรวจรักษาผู้ป่วย ห้องเภสัชกร ห้องประชุมสัมมนา ห้องเตรียมอาหารและ เครื่องดื่ม ห้องสำนักงานบุคลากรและเจ้าหน้าที่ ห้องเก็บยาสมุนไพรไทย สมุนไพรจีน ฯลฯ

ประวัติอาคารและการอนุรักษ์

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ก่อสร้างโดยเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์) เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๒ ไม่ทราบ ประวัติผู้ออกแบบที่ชัดเจน มีเพียงเอกสารระบุว่าจ้าง บริษัทโฮวาร์ด เฮอร์สกิน จำกัด (Herwarth & Erskine, Limited, Singapore.) จากประเทศสิงคโปร์

/พ.ศ.๒๓๕๕...

พ.ศ.๒๓๕๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เสด็จประทับแรมพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์

พ.ศ.๒๔๘๔ ได้รับพระราชทานที่ดินและตึกเจ้าพระยาอภัยฯ จากพระนางเจ้าสุวัทนาพระวรราชเทวีในรัชกาลที่ ๖ ให้ปรับปรุงอาคารเพื่อใช้เป็นโรงพยาบาลเมืองปราจีนบุรี

พ.ศ.๒๕๐๙ เปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

พ.ศ.๒๕๑๓ บุรณะและเลิกใช้เป็นหอผู้ป่วย

พ.ศ.๒๕๓๒ ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

พ.ศ.๒๕๓๖ บุรณะรื้อฟื้นปรับปรุงเพื่อให้กลับมาเป็นตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

พ.ศ.๒๕๓๗ ได้รับการบูรณะซ่อมแซมเฉพาะส่วนที่ชำรุด

พ.ศ.๒๕๔๒ ได้รับรางวัลอาคารอนุรักษ์ดีเด่น

พ.ศ.๒๕๔๕ บูรณะซ่อมแซมเฉพาะส่วนที่ชำรุด

พ.ศ.๒๕๖๔ บูรณะปรับปรุงซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดเสียหายและรื้อฟื้นให้กลับสู่รูปแบบดั้งเดิมเพิ่มมากขึ้นจากร่องรอยหลักฐานที่พบเพิ่มเติมพร้อมติดตั้งงานระบบอาคารเพื่อการใช้งานตามประโยชน์ใช้สอยของอาคารให้มีความเหมาะสม

อาคารตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเป็นโบราณสถานที่มีคุณค่าความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีผลสืบเนื่องมาจากการเมืองการปกครองของประเทศกัมพูชา มีลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรม วิศวกรรมและศิลปกรรมที่โดดเด่น รวมถึงการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ แม้มีรูปแบบสถาปัตยกรรมอย่างตะวันตกแบบยุคบาโรก (Baroque) และอาร์ต นูโว (Art Nouveau) มีการปรับประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและภูมิอากาศเช่นการวางผังอาคารหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ การต่อชายคายื่นยาว การระบายอากาศผ่านไม้แกะลายฉลุเหนือบานประตู เมื่ออาคารถูกปรับเปลี่ยนการใช้งานเป็นอาคารรักษาผู้ป่วยของโรงพยาบาลปราจีนบุรี จนกระทั่งปัจจุบันเป็นโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร อาคารบางส่วนได้ถูกปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปแล้ว เช่น บันไดที่ถูกเปลี่ยนแปลงให้หนักบันไดให้ความสูงลดลง เพื่อการใช้งานที่เหมาะสมกับการขนย้ายเตียงผู้ป่วย ซึ่งในการบูรณะครั้งนี้ได้ถือเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อาคารที่ควรเก็บรักษารูปแบบบันไดที่ถูกเปลี่ยนแปลงไว้ ส่วนเสาและหัวบันไดเดิมเก็บรักษาและจัดแสดงสื่อความหมายรูปแบบบันไดดั้งเดิมอยู่ในห้องประวัติอาคาร

แนวความคิดในการออกแบบอนุรักษ์โบราณสถาน

๑. อนุรักษ์และรักษาคุณค่าของโบราณสถานที่สามารถตอบสนองกิจกรรม การใช้สอยของอาคารในปัจจุบันของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร รวมถึงรื้อฟื้นคืนสภาพ รูปแบบ วัสดุดั้งเดิมกลับมาอย่างเหมาะสมสอดคล้องและกลมกลืน

๒. อนุรักษ์ตำแหน่งรูปแบบ ฝีมือ วัสดุ ส่วนที่ยังคงความเป็นของแท้ดั้งเดิมของโบราณสถานไว้ให้มากที่สุด รวมถึงการรักษาร่องรอยหลักฐานที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงในอดีตที่เป็นประวัติศาสตร์ของอาคาร ทั้งด้านวัสดุ รูปแบบและเทคนิคการก่อสร้าง เพื่อรักษาข้อมูลหลักฐานรวมถึงคุณค่าความสำคัญของโบราณสถาน

๓. อนุรักษ์รูปแบบสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมองค์ประกอบ ลวดลาย วัสดุ และเทคนิคการก่อสร้างที่ชำรุดเสียหายหรือถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้กลับมามีความมั่นคงแข็งแรงตามรูปแบบดั้งเดิมหรือใกล้เคียงเมื่อแรกสร้างให้มากที่สุด ตามข้อมูลหลักฐานที่พบและการเปรียบเทียบกับลักษณะอาคารในยุคสมัยเดียวกัน

๔. การเสริมความมั่นคงแข็งแรงให้เหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบัน รวมถึงแก้ปัญหาสาเหตุความเสียหายและเสื่อมสภาพ

๕. อนุรักษ์ฟื้นฟูคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ในฐานะโบราณสถานสำคัญของจังหวัดปราจีนบุรี

๖. การปรับปรุงและติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้อาคารรวมถึงทางลาดสำหรับรถเข็นผู้ป่วย หรือผู้พิการ

๗. ปรับปรุงสภาพบริเวณพื้นที่ ภูมิทัศน์โดยรอบที่เกี่ยวข้องให้ดูสวยงามเหมาะสมกับโบราณสถาน

ความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

การดำเนินการอนุรักษ์ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ได้นำความรู้หลักการ ทางวิชาการ ความชำนาญ ตลอดจนเทคนิค วิธีการและประสบการณ์มาใช้ในการปฏิบัติงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน ดังนี้

๑. การสำรวจศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและหลักฐานต่างๆ ของอาคารและบริบทข้างเคียง พื้นที่ตั้งและสภาพแวดล้อมโดยรอบ รวมถึงร่องรอยหลักฐานต่างๆ ที่ตรวจสอบพบเพิ่มเติม เพื่อทำความเข้าใจทั้งด้านกายภาพและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ลักษณะโครงสร้างทางวิศวกรรม วัสดุ เทคนิคการก่อสร้างรวมถึงปัญหาและความต้องการใช้สอยอาคาร

๒. ศึกษาหลักการและทฤษฎีวิชาการในการออกแบบอนุรักษ์ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ และความรู้ทางวิชาการด้านต่างๆ มาใช้ในการออกแบบกำหนดรายการประกอบแบบ การใช้วัสดุและเทคนิควิธีการขั้นตอนดำเนินการอนุรักษ์ที่เหมาะสม โดยยึดถือตามรูปแบบ เทคนิคและวัสดุดั้งเดิม รวมถึงการรักษาหลักฐานร่องรอยต่างๆ ให้ยังคงอยู่ การเสริมความมั่นคงแข็งแรงด้วยรูปแบบและวัสดุตามรูปแบบเดิมหรือที่เหมาะสมกลมกลืน ดังนี้

๒.๑ การอนุรักษ์แบบสงวนรักษาสภาพความเป็นของแท้ดั้งเดิม

๒.๒ การบูรณะซ่อมแซมเฉพาะส่วนที่ชำรุดเสียหายตามหลักฐานดั้งเดิมหรือให้มีความกลมกลืนกับของดั้งเดิม ด้วยเทคนิควิธีการและวัสดุตามรูปแบบเดิมให้มีความมั่นคงแข็งแรง

๒.๓ การปฏิสังขรณ์หรือฟื้นฟูพื้นที่สูญหายหรือถูกปรับเปลี่ยนให้กลับคืนมาตามหลักฐานดั้งเดิม

๒.๔ การประยุกต์การใช้สอยเพื่อประโยชน์ในการใช้งานอาคารที่เหมาะสมกับยุคสมัย โดยไม่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงหรือลดทอนคุณค่าของโบราณสถาน

๓. ความรู้ทางวิชาการในการวิเคราะห์สันนิษฐาน โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบกับโบราณสถานแห่งอื่นๆ ที่มียุคสมัยและค่านิยมใกล้เคียงกันทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น การศึกษาเปรียบเทียบกับลักษณะสถาปัตยกรรมกับจวนเจ้าเมืองพระตะบอง (บ้านพักเดิมของเจ้าพระยาอภัยภูเบศร) ประเทศกัมพูชา รวมถึงการนำประสบการณ์จากการออกแบบบูรณะอาคารบ้าน

/พระยาบุรุษ...

พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ (นพ ไกรฤกษ์) หรือสำนักงานตรวจสอบภายในทหารบก อาคารอนุรักษ์กรมตรวจบัญชีและสหกรณ์ และอาคารสภาสตรีแห่งชาติภายในบ้านมนังคศิลา สำนักนายกฯ ซึ่งเป็นอาคารที่ก่อสร้างในยุคสมัยใกล้เคียงกันมาใช้ในการสันนิษฐานและออกแบบบูรณะเช่น จากการสันนิษฐานทำให้ตรวจสอบพบหลักฐานและได้อธิบายจิตรกรรมภาพพิมพ์ลายฉลุ (Stencil) คืนกลับมาสมบูรณ์ตามรูปแบบดั้งเดิม

๔. ความรู้ทางวิชาชีพ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม เทคนิคการก่อสร้างโบราณ วัสดุศาสตร์ งานระบบอาคารและสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานให้สามารถรองรับกิจกรรมและประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมในการให้บริการทางการแพทย์แผนไทยในการตรวจรักษาผู้ป่วย เก็บยาสมุนไพรไทย-สมุนไพรจีน จำหน่ายยาสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ของโรงพยาบาล ให้บริการข้อมูลประวัติศาสตร์ของอาคาร การจัดแสดงนิทรรศการ รวมถึงใช้เป็นสำนักงานของนายแพทย์ เภสัชกรและบุคลากรเจ้าหน้าที่ต่างๆ โดยไม่กระทบต่อคุณค่าความสำคัญของอาคารโบราณสถาน

๕. ความรู้ในการศึกษา วิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุความเสื่อมสภาพและความชำรุดเสียหายของอาคาร องค์ประกอบและอุปกรณ์ต่างๆ รวมถึงความมั่นคงแข็งแรงหรือความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับอาคาร

๖. ความรู้ด้านโครงสร้างโบราณของไทยและต่างประเทศ ในการวิเคราะห์รูปแบบของโครงสร้างโบราณหรือความเสียหายที่มีผลกระทบต่อโครงสร้างเพื่อร่วมปรึกษารื้อถอนกับวิศวกรในการหาแนวทางซ่อมแซมแก้ไขและเสริมความมั่นคงแข็งแรง ด้วยวิธีที่ส่งผลกระทบต่ออาคารน้อยที่สุดเช่น การเสริมความมั่นคงแข็งแรงโครงสร้างหลังคาตามรูปแบบดั้งเดิมในลักษณะแบบ Split Chord King Post with Struts and Tails รวมถึงความรู้ด้านงานระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น งานระบบไฟฟ้า ไฟฟ้าสำรอง ระบบปรับอากาศ กล้องวงจรปิด รวมถึงระบบระบายน้ำ

๗. ความรู้ด้านการบริหารจัดการควบคุมกำกับดูแล ประสานงานและแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานอนุรักษ์ฯ เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามแผนงานและหลักการอนุรักษ์ที่สอดคล้องเหมาะสมกับเวลาและงบประมาณ รวมถึงความรู้ทางด้านกฎหมาย พ.ร.บ. และระเบียบต่างๆ เพื่อให้การอนุรักษ์โบราณสถานมีความถูกต้อง เหมาะสมเป็นไปตามมาตรฐานสากลและปลอดภัย

๔. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน

การอนุรักษ์โบราณสถานเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมของสถานที่สำคัญต่างๆ มีขั้นตอน วิธีการ และเป้าหมายของการอนุรักษ์ดังนี้

ขั้นตอนการออกแบบอนุรักษ์มีดังนี้

๑. สำรวจเก็บข้อมูลลักษณะสภาพปัจจุบันทางกายภาพ รูปแบบ สถาปัตยกรรม โครงสร้าง ภูมิสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมโดยรอบ รวมถึงสภาพความชำรุดเสียหาย การซ่อมแซมเปลี่ยนแปลง เสื่อมสภาพของวัสดุและองค์ประกอบต่างๆ ตลอดจนถึงลักษณะการใช้สอย สภาพที่ตั้ง สภาพแวดล้อมโดยรอบ สิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้อง ข้อจำกัดต่าง ฯลฯ และขอบเขตพื้นที่ในการดำเนินงานบูรณะ

๒. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลพื้นฐานของอาคาร จากเอกสาร บันทึก จดหมายเหตุ ข้อมูลประวัติศาสตร์ ภาพถ่ายเก่า แผนที่ แผนผัง ความเป็นมา ประวัติการบูรณะซ่อมแซม ประวัติการก่อสร้าง รวมถึงข้อมูลของโบราณสถานแห่งอื่นๆ ที่มีอายุร่วมสมัยเพื่อใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบ

/๓. ค้นคว้า...

๓. ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลของโบราณสถาน รวมถึงรูปแบบความนิยมที่อยู่ในยุคสมัยเดียวกัน เพื่อใช้เปรียบเทียบอ้างอิงด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วัสดุ เทคนิคการก่อสร้างรวมถึงแนวความคิดในการออกแบบก่อสร้าง

๔. ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของอาคาร รวมถึงปัญหาสาเหตุ ความชำรุดเสียหาย การเสื่อมสภาพทั้งโครงสร้างวัสดุอุปกรณ์ องค์ประกอบของโบราณสถาน พร้อมศึกษาแนวทางป้องกันและแก้ไขสาเหตุของปัญหา

๕. รวบรวมข้อมูลด้านความต้องการใช้สอยอาคารหลังการบูรณะ เช่นกิจกรรมการให้บริการ ตรวจรักษาทางการแพทย์แผนไทย การให้คำปรึกษาจากเภสัชกร นิทรรศการต่างๆ ห้องเก็บยาสมุนไพรไทย - จีน การขายผลิตภัณฑ์ของโรงพยาบาล การประชุมสัมมนา รวมถึงอุปกรณ์ทางการแพทย์ วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิคช่างและงานระบบต่างๆ ที่เหมาะสม

๖. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ค้นคว้ารวบรวมพร้อมกำหนดแนวความคิดและแนวทางการออกแบบอนุรักษ์ฯ

๗. ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและโครงสร้างโบราณสถานตามหลักฐานและข้อมูลต่างๆ โดยใช้ความรู้ด้านวิศวกรรมเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ ร่วมกับหลักฐานและข้อมูลจากประสบการณ์การออกแบบอนุรักษ์ มาประกอบเป็นแนวทางในการออกแบบและกำหนดรายการประกอบแบบอนุรักษ์ตามเทคนิควิธีดั้งเดิม รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาสาเหตุความชำรุดเสียหาย เพื่อให้โบราณสถานคงสภาพตามรูปแบบดั้งเดิม

๘. ดำเนินการออกแบบและกำหนดรายการประกอบแบบอนุรักษ์ รวมถึงการกำหนดวิธีการขั้นตอนการอนุรักษ์ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและเทคนิคการก่อสร้างตามรูปแบบดั้งเดิมตามแนวความคิดที่กำหนด พร้อมประสานหน่วยงานสำนักศิลปากรฯ จัดทำแบบเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน

๙. เสนอคณะกรรมการวิชาการเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานพิจารณาแบบรายการก่อนเสนอขออนุมัติลงนามและเข้าสู่กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างจนแล้วเสร็จ

๑๐. ตรวจสอบรายการประมาณราคาให้เป็นไปตามแบบและรายการประกอบแบบ

๑๑. กำหนดเนื่องงานการบูรณะในแต่ละงวด เพื่อให้การดำเนินงานบูรณะเป็นไปตามลำดับขั้นตอนและตรงตามวัตถุประสงค์

ขั้นตอนการดำเนินการอนุรักษ์

ในฐานะคณะกรรมการตรวจรับพัสดุและสถาปนิกผู้ออกแบบอนุรักษ์ฯ มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

๑. ประชุมวางแผนการดำเนินงาน อธิบายลักษณะงานแต่ละส่วนให้แก่ผู้รับจ้าง โรงพยาบาลและตัวแทนจังหวัดเข้าใจแนวทางและขั้นตอนการดำเนินงาน

๒. ประชุมวางแผนกำหนดและสรุปแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานร่วมกับวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเช่น งานวิศวกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม โบราณคดี เป็นต้น

๓. สำรวฉบับที่เก็บข้อมูลจัดทำแบบ Shop drawing เพิ่มเติมก่อนดำเนินการรื้อถอนหรือบูรณะ รวมถึงการจัดทำแบบและภาพ ๓ มิติ (Sketchup Photogrammetry Scan) ก่อนดำเนินการ

๔. ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีบริเวณพื้นที่รอบ ฐานอาคารบันไดและระบบฐานรากของอาคาร

/๕. ตรวจสอบ...

๕. ตรวจสอบชั้นดินทางวิศวกรรม (Soil test) ตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์ ตรวจสอบร่องรอยหลักฐานการซ่อมบำรุง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ วัสดุ รายละเอียดองค์ประกอบอาคารเช่น โครงสร้างหลังคา อุปกรณ์ประตู-หน้าต่าง พื้น ฝ้า สิ่งประกอบส่วนต่างๆของอาคาร รวมถึงศิลปกรรม จิตรกรรมในบริเวณที่คาดว่าจะมีจากการศึกษาเปรียบเทียบกับอาคารที่ก่อสร้างในยุคสมัยเดียวกัน

๖. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆที่ตรวจสอบพบเพิ่มเติม พร้อมทบทวนข้อมูลต่างๆเพื่อปรับเปลี่ยนรายละเอียดให้ถูกต้องสอดคล้องกับข้อมูลหลักฐานที่พบ รวมถึงการทำรายการปรับลด-เพิ่ม ให้สอดคล้องตรงกับการดำเนินงานบูรณะที่เป็นจริง

๗. กำหนดเทคนิควิธีการดำเนินการที่เหมาะสมและพิจารณาการจัดทำแบบขยายรายละเอียด Shop drawing ก่อนดำเนินการ รวมถึงการกำหนดแนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการ

๘. ดำเนินการบูรณะตามรูปแบบรายการและวงงานที่กำหนด รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการตามมติคณะกรรมการในการปรับลด ปรับเพิ่ม ตามการดำเนินงานจริงและสอดคล้องกับหลักฐานตามแบบดั้งเดิม

๙. อำนวยความสะดวกประสานงานและติดตามแก้ไขปัญหาระหว่างดำเนินการบูรณะในแต่ละขั้นตอนอย่างใกล้ชิด เพื่อลดความเสี่ยงต่อความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างการทำงาน

๑๐. ประชุมวางแผนการทำงานและควบคุมการทำงานตามแผนงาน รวมถึงแก้ปัญหาต่างๆในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนด

๑๑. ควบคุมดูแลการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถานให้เป็นไปตามแบบรูปรายการและหลักการมาตรฐานงานอนุรักษ์โบราณสถานและให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้รับจ้างในรายละเอียดระหว่างดำเนินการให้งานอนุรักษ์ถูกต้องและมีคุณภาพตามรูปแบบรายการที่กำหนดและสอดคล้องกับหลักฐานที่พบเพิ่มเติมขณะดำเนินการ

๑๒. สรรวเก็บข้อมูลรายละเอียดและศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม ในระหว่างการทำงานบูรณะ พร้อมตรวจสอบทบทวนกับรูปแบบรายการที่กำหนดไว้ เพื่อปรับเปลี่ยนรายละเอียดให้ถูกต้องสอดคล้องกับข้อมูลหลักฐานที่พบเพิ่มเติม

๑๓. ประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการ ตรวจสอบพิจารณาและติดตามแบบขยายรายละเอียดต่างๆ ในแต่ละขั้นตอน

๑๔. รวบรวมจัดเก็บข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการโครงการทั้งหมด ให้เป็นระบบเพื่อใช้เป็นประโยชน์ทางวิชาการ รวมถึงการซ่อมแซมบำรุง ดูแลรักษาโบราณสถานได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต

๑๕. ส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติงานอนุรักษ์โบราณสถานให้แก่หน่วยงานต่างๆ พร้อมเปิดโอกาสให้หน่วยงานหรือกลุ่มนักวิชาการที่สนใจสามารถศึกษาและสังเกตการณ์ในระหว่างดำเนินการบูรณะ

๑๖. กำหนดกรอบแนวทางเนื้อหาและรูปแบบสื่อของการจัดนิทรรศการชั่วคราว เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การบูรณะโบราณสถานตักเจ้าพระยาฯ

๑๗. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การบูรณะโบราณสถานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการบูรณะ

/เป้าหมาย...

เป้าหมายของการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถาน

การดำเนินการอนุรักษ์ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โดยมีเป้าหมายดังนี้

๑. อนุรักษ์และฟื้นฟูคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ของตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรให้กลับคืนมา สมฐานะโบราณสถานสำคัญของจังหวัดปราจีนบุรี พร้อมสามารถตอบสนองการใช้สอยเป็นสถานบริการทาง การแพทย์แผนไทย เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการแพทย์แผนไทยและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดปราจีนบุรี ได้อย่างเหมาะสม

๒. สามารถอนุรักษ์และรักษาคุณค่าของโบราณสถานและร่องพินคันทนสภาพ รูปแบบ วัสดุตั้งเดิมกลับมา อย่างเหมาะสมสอดคล้องและกลมกลืน รวมถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมองค์ประกอบ ลวดลาย วัสดุ และเทคนิคการก่อสร้าง ที่ชำรุดเสียหายหรือถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้กลับมามีความมั่นคงแข็งแรงตาม รูปแบบดั้งเดิมหรือใกล้เคียงเมื่อแรกสร้างให้มากที่สุด ตามข้อมูลหลักฐานที่พบและการเปรียบเทียบลักษณะ อาคารในยุคสมัยเดียวกัน

๓. อนุรักษ์ตำแหน่งรูปแบบ ฝีมือ วัสดุ ส่วนที่ยังคงความเป็นของแท้ดั้งเดิมของโบราณสถานไว้ให้มากที่สุด รวมถึงการรักษาร่องรอยหลักฐานที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงในอดีตที่เป็นประวัติศาสตร์ของอาคาร ทั้ง ด้านวัสดุ รูปแบบและเทคนิคการก่อสร้าง เพื่อรักษาข้อมูลหลักฐานรวมถึงคุณค่าความสำคัญของโบราณสถาน

๔. การเสริมความมั่นคงแข็งแรงให้เหมาะสมกับการใช้งาน รวมถึงแก้ปัญหาสาเหตุความเสียหายและ เสื่อมสภาพ

๕. การปรับปรุงและติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้อาคาร รวมถึงทางลาดสำหรับรถเข็นผู้ป่วย ผู้สูงอายุหรือผู้พิการ

๖. ปรับปรุงสภาพบริเวณพื้นที่ ภูมิทัศน์โดยรอบที่เกี่ยวข้องให้ดูสวยงามเหมาะสมกับโบราณสถาน

๕. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

๑. โบราณสถานได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์อาคารแล้วเสร็จสมบูรณ์เป็นไปตามแผนงานงบประมาณ รูปแบบ รายการและวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์ฯ สามารถตอบสนองความต้องการใช้สอยอาคารและ แก้ปัญหาสาเหตุความเสื่อมสภาพชำรุดเสียหายของโบราณสถาน

๒. อาคารได้รับการอนุรักษ์ตามแนวความคิดของการออกแบบ การดำเนินการอนุรักษ์เป็นไปตามหลัก วิชาการ ทำให้อาคารคงคุณค่าด้วยความสวยงามและมั่นคงแข็งแรง โดยยังคงเก็บรักษารูปแบบทาง สถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและรายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ ของแท้ดั้งเดิมไว้ ส่วนที่ชำรุดหรือถูก เปลี่ยนแปลงไปได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์หรือฟื้นฟูให้กลับมามีความสมบูรณ์ใกล้เคียงเมื่อแรกสร้าง ทำให้คุณค่า ความสำคัญของอาคารได้รับการฟื้นฟูและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่นการรื้อฟื้นภาพจิตรกรรมลายฉลุ การรื้อฟื้นสีผนังห้องต่างๆ ให้กลับมาตามรูปแบบสีดั้งเดิม เป็นต้น

๓. ผลจากการดำเนินการอนุรักษ์ได้สร้างองค์ความรู้และข้อมูลทางวิชาการของอาคารตึกเจ้าพระยาฯ ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่นระบบโครงสร้างหลังคา ระบบโครงสร้างผนัง ระบบโครงสร้างฐานราก รวมถึง ลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมประดับอาคารในส่วนต่างๆ การใช้วัสดุ การใช้สี ฯลฯ

๔. ในการดำเนินการได้รวมรวบบันทึกเป็นเอกสารอย่างเป็นระบบสามารถนำไปเผยแพร่หรือศึกษาเพิ่มเติมและอ้างอิงได้ พร้อมทั้งจัดทำเป็นคู่มือประกอบอาคารสามารถนำไปใช้ในการดูแลรักษาหรือซ่อมแซมบำรุงอาคารได้ต่อไปในอนาคต

๕. โรงพยาบาล นักวิชาการในท้องถิ่นและประชาชนผู้สนใจในจังหวัดปราจีนบุรี มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการอนุรักษ์โบราณสถานและรับรู้ถึงคุณค่าเกิดความภาคภูมิใจในอาคารตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรมากยิ่งขึ้น

๖. อาคารสามารถเปิดใช้งานได้วัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และความต้องการประโยชน์ใช้สอยเพื่อให้บริการทางการแพทย์แผนไทยแก่ผู้ป่วย ประชาชนทั่วไปและสามารถรองรับผู้สูงอายุและผู้พิการได้

๖. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

อาคารตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเมื่อบูรณะแล้วเสร็จนอกจากเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และท่องเที่ยวของจังหวัดปราจีนที่สำคัญแห่งหนึ่งแล้ว ทางโรงพยาบาลยังได้เปิดใช้พื้นที่ของอาคารเพื่อให้บริการทางการแพทย์แผนไทยแก่ประชาชนทั่วไปและผู้ป่วยโดยแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์เป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

๑. ส่วนบริการทางการแพทย์ ประกอบด้วยห้องตรวจรักษาผู้ป่วยทางแพทย์แผนไทย ห้องเก็บยาสมุนไพรไทย ห้องเก็บยาสมุนไพรจีน ห้องจำหน่ายยาและผลิตภัณฑ์ของโรงพยาบาล พื้นที่ส่วนให้คำปรึกษาเรื่องการใช้ยาสมุนไพรจากเภสัชกร

๒. ส่วนบริการข้อมูลและประวัติของอาคาร ประกอบด้วยห้องประวัติท่านเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ห้องนิทรรศการประวัติอาคาร ห้องประชุมสัมมนาและห้องจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม

๓. ส่วนสำนักงาน ประกอบด้วยห้องทำงานสำหรับนายแพทย์แผนไทย เภสัชกรและบุคลากรเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ต่างๆ ฯลฯ

สามารถนำข้อมูลองค์ความรู้ที่ได้จากการอนุรักษ์ทั้งด้านสถาปัตยกรรม วิศวกรรม ศิลปกรรมและโบราณคดี ที่บันทึกเอกสารเป็นขั้นตอนนำไปศึกษา วิเคราะห์และเปรียบเทียบหรือใช้ในการอ้างอิงในทางวิชาการได้

สามารถเป็นตัวอย่างเพื่อศึกษาและพัฒนา ปรับปรุงกระบวนการขั้นตอนดำเนินการและการตรวจสอบงานอนุรักษ์ในอาคารที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมใกล้เคียงหรือร่วมยุคสมัยเดียวกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการอนุรักษ์ให้มากยิ่งขึ้นไปในอนาคต ทั้งด้านการออกแบบอนุรักษ์ การประมาณราคา การบริหารงานเวลาและสัญญาขณะดำเนินงานอนุรักษ์ การพิจารณาวัสดุอุปกรณ์ รวมถึงการพิจารณาแบบ Shop drawing และระบบต่างๆภายในอาคาร ตลอดจนการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้โครงการดำเนินการได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและลดความเสี่ยงช่วยป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

๗. ความยั่งยืนและซับซ้อนในการดำเนินการ

๑. การสำรวจค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเพื่อออกแบบบูรณะมีรายละเอียดต่างๆของอาคารเป็นจำนวนมาก และข้อมูลการบูรณะเดิมที่ทางสำนักศิลปากรที่ ๕ ปราจีนบุรีดำเนินการไว้นั้นเสียหายจากอุทกภัยจังหวัดปราจีนบุรีในปี พ.ศ.๒๕๕๕ ทำให้ข้อมูลเดิมของอาคารเสียหายทั้งหมด อีกทั้งระยะเวลาดำเนินการจัดทำแบบออกแบบอนุรักษ์ฯและประมาณราคา เพื่อให้ทางโรงพยาบาลยื่นเรื่องขอรับงบประมาณเหลือจ่ายจากจังหวัดปราจีนบุรีมีระยะเวลาจำกัด (ประมาณ ๑ เดือน)

/๒. ตึกเจ้าพระยา...

๒. ดึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเป็นส่วนหนึ่งของโรงพยาบาลอภัยภูเบศร ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะมีการใช้งานอยู่ตลอดเวลาเป็นที่รู้จักในวงกว้างของนักวิชาการและประชาชนในจังหวัด โครงการอนุรักษ์ดึกจึงเป็นที่สนใจจากนักวิชาการ หน่วยงานและผู้สนใจทั้งในจังหวัดและภูมิภาคเป็นจำนวนมาก จึงต้องมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การทำงานเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อการดำเนินงานอนุรักษ์ เช่นจัดทำป้ายนิทรรศการชั่วคราว รายงานความคืบหน้าของการดำเนินงานอนุรักษ์หรือการพบหลักฐานเพิ่มเติมหรือการเปลี่ยนแปลงของอาคารจากสภาพก่อนการบูรณะ รายงานผลดำเนินการให้โรงพยาบาลเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

๓. ระหว่างดำเนินการบูรณะมีการพบข้อมูลและหลักฐานเพิ่มเติมเป็นจำนวนมาก เช่นการพบหลักฐานชั้นสัณฐานดินบนผนังในแต่ละห้องที่แตกต่างกัน เสาในผนังและพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กดั้งเดิม ระบบท่อน้ำประปาเดิมจากถังเก็บน้ำใต้หลังคา ภาพ Stencil บริเวณคอสองผนังหรือเชิงฝ้าห้องโถงใหญ่ชั้นสองของอาคาร ซึ่งถือเป็นศิลปกรรมสำคัญของอาคารมีเทคนิคและรายละเอียดที่เฉพาะ ฯลฯ ในการรื้อฟื้นคืนกลับมาให้สมบูรณ์ต้องทำการศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ ตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์ จัดทำรายละเอียด Shop drawing คัดลอกลาย ทำภาพจำลอง ทดลองทำตัวอย่าง ปรับแก้ไขรายการและปรับลด-เพิ่มเนื้อหาตามการดำเนินงานจริง กำหนดแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องถูกต้องเป็นไปตามหลักวิชาการในระยะเวลาดำเนินงานที่เหมาะสม

๔. ปัญหาหลังคารั่วซึมเนื่องมาจากโครงสร้างหลังคาที่มีความซับซ้อนจากโครงสร้างผสมระหว่างระบบโครงสร้างหลังคาปั้นหยาแบบ Split Chord King Post with Struts and Tails โครงสร้างหลังคาทรงโค้ง ประทุนยอดแหลม (Trough vault) และโครงสร้างระบบผนังรับน้ำหนัก (Wall bearing) ที่ใช้รับโครงสร้างหลังคาในท้องหลังคา ทำให้บริเวณรอยต่อของพื้นหลังคาและรอยต่อโครงสร้างเป็นจุดที่มีน้ำฝนรั่วซึม รวมถึงปัญหาการทรุดตัวของโครงสร้างที่ไม่ได้ระนาบและระดับตั้งแต่แรกสร้าง ซึ่งต้องศึกษาวิเคราะห์แก้ปัญหาในเชิงวิศวกรรมและสถาปัตยกรรมในการเสริมโครงสร้างหลังคาให้มีความมั่นคงแข็งแรงเหมาะสมสวยงาม โดยไม่กระทบต่อรูปแบบโครงสร้างเดิมและสามารถแก้ปัญหาที่น้ำฝนรั่วซึมด้วย

๕. ปัญหาโครงสร้างพื้นมุขระเบียงหน้าตึกรั่วเนื่องมาจากโครงสร้างเหล็กเสริมภายในพื้นเป็นสนิมและระเบิดตึกเป็นแนวยาว หากบูรณะโดยสกัดพื้นโดยตรงจากด้านบนจะทำให้กระเบื้องปูพื้นโมเสกเดิมเสียหาย จึงต้องบูรณะโดยสกัดรื้อเปลี่ยนเหล็กจากใต้ท้องพื้นระเบียงเพื่อรักษากระเบื้องปูพื้นโมเสกเดิมไว้

๖. การบริหารจัดการเรื่องความเสี่ยงและผลกระทบต่อสาธารณะ เช่นการกำหนดมาตรการความปลอดภัยเพื่อลดความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุทั้งภายในพื้นที่และนอกพื้นที่ทำงาน การกั้นขอบเขตที่เหมาะสมกับการทำงานที่ส่งผลกระทบหรือรบกวนต่อพื้นที่สาธารณะของโรงพยาบาลให้น้อยที่สุด การกำหนดเส้นทางเดินรถและเส้นทางเข้า-ออกของรถฉุกเฉินใหม่เพื่อความปลอดภัย สะดวกและรวดเร็ว

๗. การเตรียมความพร้อมในกรณีฉุกเฉินที่อาจส่งผลกระทบทำให้ระบบไฟฟ้าของโรงพยาบาลขัดข้อง โดยการทำงานด้วยความระมัดระวังมากที่สุด รวมถึงให้มีการตรวจสอบ/ทดสอบระบบเครื่องกำเนิดไฟฟ้าสำรอง (Generator) ของโรงพยาบาลอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกๆ ๒ สัปดาห์ และเตรียมสำรองน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับระบบไฟฟ้าสำรองในกรณีเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน การประสานงานเพื่อเตรียมความพร้อมกับเจ้าหน้าที่การไฟฟ้าภูมิภาค จังหวัดปทุมธานี การเตรียมพื้นที่จอดรถสำหรับรถเครื่องปั่นไฟ (ในกรณีระบบเครื่องกำเนิดไฟฟ้าของโรงพยาบาลขัดข้อง)

๘. วัสดุอุปกรณ์อาคารที่ใช้มีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ต้องสั่งผลิตขึ้นเป็นพิเศษเช่น กระเบื้องหลังคา กลอนหน้าต่าง กระเบื้องปูพื้น เป็นต้น ซึ่งวัสดุอุปกรณ์ที่สั่งทำต้องใช้ระยะเวลาและหลายขั้นตอน ในการทำตัวอย่างเสนอ ซึ่งแต่ละชิ้นต้องทดลองทำตัวอย่างและนำเสนอหลายครั้งเช่น กระเบื้องหลังคาจากปั้นดิน ขึ้นรูปให้ตรงตามตัวอย่างดั้งเดิมก่อนนำไปทดลองเผา เมื่อเผาได้ขึ้นตัวอย่างแล้วต้องตรวจสอบขนาด ความหนา รายละเอียดของรูปแบบ (ร่องและเดือย) รวมถึงการติดตั้งให้แนบสนิทกับกระเบื้องเดิมเช่นเดียวกับการสั่งทำกลอนหน้าต่างทองเหลืองต้องพิจารณาตั้งแต่การปั้นดินขึ้นรูปให้เป็นไปตามรูปแบบเดิมก่อนนำไปทำแม่พิมพ์และหล่อทองเหลืองใหม่ให้ได้ตามรูปแบบเดิม ส่วนกระเบื้องปูพื้นโมเสก ได้ทดลองทำและนำเสนอ เปรียบเทียบตัวอย่างแต่ละชิ้นแต่ละสีให้มีความใกล้เคียงกับของเดิมมากที่สุดรวมถึงทดลองทำตัวอย่างการต่อลายกระเบื้องพื้นแต่ละสีตามวิธีการก่อนติดตั้งแต่ละลายเข้าด้วยกัน เพราะการต่อชิ้นส่วนกระเบื้องแต่ละชิ้นทำโดยการคว่ำแผ่นกระเบื้องแต่ละสีในแบบพิมพ์บนแผ่นกระจก (เพื่อให้ด้านหน้าเรียบเสมอกัน) ก่อนเทปูนเสริมเส้นใยด้านหลังเพื่อยึดแต่ละชิ้นสีให้เกิดเป็นลายแต่ละแผ่นก่อนนำไปปูพื้นจึงจะทำให้ชิ้นส่วนแต่ละชิ้นได้ระนาบกันและทำให้ปูพื้นได้เรียบสม่ำเสมอกลมกลืนกันกับของเดิม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความละเอียดและประณีตมากต้องกำกับดูแลทุกขั้นตอน หรือกรณีบานพับประตูที่มีร่องรอยถูกปรับเปลี่ยนเป็นวัสดุอุปกรณ์สมัยหลังและทำให้กลอนประตูเดิมไม่สัมพันธ์กับช่องรับกลอนเดิมที่ฝังอยู่ในกระเบื้องพื้น ในการบูรณะต้องสั่งทำบานพับประตูแบบปีกผีเสื้อใหม่ทั้งหมดให้มีขนาดพอดีกับระยะการปิด-เปิดเพื่อให้กลอนประตูและช่องรับกลอนประตูตรงกันและขนาดของปีกบานพับเข้ารูปตรงกับร่องรอยบานพับเดิมด้วย

๙. พื้นที่ตั้งอาคารอยู่ติดริมแม่น้ำปราจีนบุรี (บางปะกง) และพื้นรอบฐานอาคารอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าสภาพพื้นที่โดยรอบทำให้พื้นที่รอบฐานอาคารเป็นจุดรวมน้ำจากสภาพพื้นที่สูงรอบอาคารมารวมกันเป็นปัญหาในเรื่องการระบายน้ำที่ไม่สามารถระบายน้ำให้ลงสู่แม่น้ำตามวิถีธรรมชาติ จำเป็นต้องติดตั้งระบบสูบน้ำอัตโนมัติเพิ่มเติมซึ่งระบบสูบน้ำดังกล่าวนี้ ต้องแยกระบบไฟฟ้าเป็น ๒ ระบบคือระบบที่ใช้ไฟฟ้าปกติจากตัวอาคารและระบบที่ใช้ไฟฟ้าผ่านเครื่องกำเนิดไฟฟ้า (Generator) ของโรงพยาบาล เพื่อเตรียมความพร้อมในกรณีฉุกเฉินที่เกิดปัญหาไฟฟ้าดับและต้องให้ระบบเครื่องสูบน้ำสามารถทำงานได้ ซึ่งเครื่องสูบน้ำที่เหมาะสมในการใช้งานเป็นเครื่องสูบน้ำชนิดสูบตะกอนที่สามารถรองรับน้ำดินโคลนที่ไหลมาจากฝิวนนและฝิวดินจากพื้นที่โดยรอบได้

๑๐. จากความต้องการใช้สอยภายในอาคารเปิดที่เป็นสาธารณะเพื่อให้บริการทางการแพทย์แผนไทย แก่ผู้ป่วย ผู้สนใจผลิตภัณฑ์ของโรงพยาบาลและผู้สนใจทั่วไปนั้น มีความต้องการใช้ระบบปรับอากาศในกิจกรรมต่างๆ และด้วยอาคารมีพื้นที่ขนาดใหญ่หลายห้องในการติดตั้งระบบปรับอากาศหากใช้ระบบทั่วไประยะจะทำให้เครื่องคอมเพรสเซอร์ (Compressor) เกิดการบดบังมุมมองทัศนียภาพของตัวอาคาร โครงการบูรณะฯ จึงได้เลือกใช้ระบบปรับอากาศแบบVRV/VRF ที่สามารถลดจำนวนคอมเพรสเซอร์ที่จะไม่บดบังทัศนียภาพของอาคาร เพราะสามารถต่อท่อส่งน้ำยาได้ในระยะไกล ทำให้ติดตั้งคอมเพรสเซอร์ในระยะที่ห่างจากตัวอาคารได้ ซึ่งจะรบกวนอาคารน้อยที่สุดและมีความกลมกลืนกับอาคารมากที่สุด

๑๑. ระบบป้องกันฟ้าผ่าเนื่องจากอาคารมีส่วนหลังคาที่เป็นแผ่นทองแดงและในการบูรณะครั้งก่อนได้ทำระบบป้องกันฟ้าผ่าไว้แต่ระบบที่ทำไว้นั้นยังไม่สมบูรณ์เพราะไม่มีสายล่อไฟฟ้านาลงดิน ในการบูรณะครั้งนี้

/จึงติดตั้ง...

จึงติดตั้งระบบสายล่อฟ้าเพิ่มเติมและเชื่อมต่อกับระบบเดิมตามกฎหมายให้สมบูรณ์ เพื่อป้องกันไม่ให้ฟ้าผ่าลงบนหลังคาแผ่นทองแดงโดยตรง หรือหากเกิดเหตุการณ์ฟ้าผ่าลงบนหลังคาแผ่นทองแดงจะต้องไม่ทำให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

๑๒. บราลีประดับหลังคาเป็นกระเบื้องดินเผามีความชำรุดเสียหายและมีร่องรอยการถูกซ่อมแซมด้วยปูนซีเมนต์มาแล้วในอดีต จากการวิเคราะห์เชื่อว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการติดตั้งเสาสายล่อฟ้าในการบูรณะครั้งก่อนที่ติดตั้งโดยการยึดเสาสายล่อฟ้าด้วยสวดสลิงไว้กับบราลี ในการบูรณะครั้งนี้จึงสั่งทำกระเบื้องครอบสันแบบพิเศษที่มีช่องสำหรับให้เสาสายล่อฟ้าผ่านลงไปยึดกับโครงสร้างหลังคาบริเวณหลังออกโก่ได้ ซึ่งประยุกต์มาจากกระเบื้องครอบสันหลังคาสำหรับติดตั้งเสาสายล่อฟ้าของซีแพค (Cpac) เพื่อให้สามารถใช้อุปกรณ์มาตรฐานในการยึดเสาสายล่อฟ้าและระบบอุปกรณ์ป้องกันน้ำฝนไหลย้อนเข้าภายในโครงสร้างหลังคาและให้เป็นไปตามมาตรฐานการติดตั้งระบบสายล่อฟ้าบนหลังคาที่มีรูปแบบกลมกลืนกับกระเบื้องครอบสันหลังคาเดิม

๘. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

๑. สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ระบาดในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี (พื้นที่สีแดงเข้ม) บริษัทผู้รับจ้างไม่สามารถนำช่างเข้า-ออกพื้นที่บูรณะได้และจากแผนการทำงานเดิมมีการประชุมตรวจสอบความก้าวหน้าของงานทุกๆ ๒ สัปดาห์ปรับเปลี่ยนเป็นเดือนละครั้ง ร่วมกับการประชุมผ่านระบบออนไลน์ อีกทั้งคณะกรรมการหลายคนเป็นบุคลากรทางการแพทย์ ทำให้การนัดประชุมผ่านระบบออนไลน์บางครั้งเป็นเวลาล้าง ๒๑.๐๐ น.

๒. การดำเนินงานอนุรักษ์มีรายละเอียด ขั้นตอนและปริมาณเป็นจำนวนมาก อีกทั้งมีเวลาและทรัพยากรบุคคลจำกัด ต้องบริหารและกำหนดแผนงานแบ่งเป็นขั้นตอนการทำงานอย่างละเอียดเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

๓. สถานที่ตั้งโครงการอยู่ในพื้นที่โรงพยาบาลการดำเนินงานต่างๆ ต้องมีมาตรการในการระมัดระวังผลกระทบที่จะเกิดขึ้นรวมถึงต้องดูแลรักษาสภาพแวดล้อมพื้นที่ให้เหมาะสมเช่น ฝุ่น เสียง ขยะจากการทำงาน

๔. วัสดุ อุปกรณ์หลายชนิดในปัจจุบันไม่สามารถหาซื้อได้ทั้งในและต่างประเทศ ต้องสั่งทำขึ้นเป็นพิเศษ และใช้เวลาในการจัดทำต้นแบบและตรวจก่อนผลิตขึ้นใหม่ทดแทนของเดิม เช่นกระเบื้องหลังคา กลอนหน้าต่าง เป็นต้น

๙. ข้อเสนอแนะ

ตัวอาคารตึกเจ้าพระยาตั้งอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าระฟ้าพื้นและถนนโดยรอบปัจจุบันระบายน้ำโดยการใช้เครื่องสูบน้ำออก ซึ่งในอนาคตสภาพภูมิอากาศประเทศที่เปลี่ยนแปลงมีความรุนแรงทั้งปริมาณและความถี่เพิ่มมากขึ้นจนส่งผลกระทบต่ออาคารแล้วควรพิจารณาแนวทางการตัดยกอาคารเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับอาคารต่อไปในระยะยาว

ปัญหาเรื่องแรงสั่นสะเทือนอันเนื่องมาจากการรถบรรทุกขนาดใหญ่ที่วิ่งผ่านถนนด้านหน้าโรงพยาบาล (ด้านข้างของตึกเจ้าพระยา) ทำให้เกิดแรงสั่นสะเทือนมาถึงตัวอาคาร เห็นควรติดตามดูผลกระทบของค่าแรงสั่นสะเทือนอย่างต่อเนื่องและสังเกตอาคารอย่างสม่ำเสมอ หากมีผลกระทบกับอาคารที่เห็นเด่นชัดขึ้นควรเสริม

/โครงสร้าง...

โครงสร้างระบบฐานรากให้อาคารมีความมั่นคงแข็งแรงมากขึ้นให้สามารถรองรับแรงสั่นสะเทือนที่เกิดจากรถบรรทุกได้ และประสานกรมทางหลวงเพื่อวางแผนจัดการเส้นทางเดินรถของรถบรรทุกขนาดใหญ่ไม่ให้วิ่งผ่านหน้าโรงพยาบาล โดยใช้เส้นทางอื่นที่ไม่ส่งผลกระทบต่ออาคาร (ปัญหาแรงสั่นสะเทือนมิได้ส่งผลเฉพาะอาคารตึกเจ้าพระยาฯ แต่ยังส่งผลกระทบต่อห้องผ่าตัดของโรงพยาบาลทำให้ไม่สามารถผ่าตัดคนไข้ในช่วงเวลาที่มีรถบรรทุกวิ่งผ่านได้ปัจจุบันมีการกำหนดให้รถบรรทุกวิ่งผ่านเป็นช่วงเวลา)

การดำเนินการบูรณะอาคารมีความซับซ้อนและหลายขั้นตอนในการพิจารณาความเหมาะสม ตั้งแต่การตรวจสอบสภาพก่อนดำเนินการ ตรวจสอบหลักฐานเดิม นำเสนอวัสดุ ทดสอบวัสดุหรือการทำตัวอย่างเสนอพิจารณาก่อนดำเนินการ รวมไปถึงการตรวจสอบปริมาณงานและการปรับลด-เพิ่ม ให้ถูกต้องตามความเป็นจริง ควรมีการประชุมพิจารณาและติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกๆ ๒ สัปดาห์ รวมถึงการประชุมผ่านระบบออนไลน์ โดยให้มีการจัดเตรียมความพร้อมในการประชุมนำเสนอแผนการดำเนินงานล่วงหน้าทุกครั้ง พร้อมด้วยการนำเสนอปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานหรือเมื่อตรวจสอบพบหลักฐานใดๆเพิ่มเติม สามารถช่วยให้พิจารณาแนวทางการบูรณะหรือแก้ปัญหาได้อย่างทันทั่วทั้งที่และการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

การแบ่งงวดงานอย่างเป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่สอดคล้องกับแผนการดำเนินงาน โดยคำนึงถึงระยะเวลาที่เหมาะสมสามารถช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนงาน เช่นการวางแผนจัดการนำเสนอตัวอย่างวัสดุที่สั่งทำพิเศษสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่เริ่มต้นในระยะแรกของงวดงาน

การวางแผนบริหารจัดการ โดยให้เสนอ Shop drawing พิจารณาและอนุมัติก่อนดำเนินการทุกรายการ ควรกำหนดหรือระบุให้อยู่ในงวดงานตั้งแต่ต้นจะสามารถช่วยให้วางแผนและดำเนินงานเป็นไปตามลำดับขั้นตอนและถูกต้องตามหลักวิชาการ

โครงการบูรณะที่มีปริมาณและรายละเอียดการดำเนินงานมากหลายขั้นตอน การส่งงานครั้งละงวดและให้เป็นไปตามลำดับในแต่ละงวดจะทำให้สามารถตรวจสอบ ติดตามการดำเนินงานได้ทั่วถึงและสามารถวางแผนการดำเนินงานได้ล่วงหน้า รวมถึงสามารถควบคุมการดำเนินงานหรือแก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่

ในระหว่างการทำงานบูรณะในช่วงแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ต้องกำหนดมาตรการที่เข้มงวดชัดเจนในเรื่องการเว้นระยะห่างและการป้องกันแพร่ระบาดอย่างจริงจัง รวมถึงติดตามและปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ ของภาครัฐและหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องอย่างรัดกุม

๑๐. การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)

๑. นิตยสารกรมศิลปากร ปีที่ ๖๗ ฉบับที่ ๕ ก.ย. - ต.ค.๖๗

เรื่อง ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร : ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและการอนุรักษ์

๒. หนังสือ ๑๑๑ ปีแห่งการสถาปนากรมศิลปากร

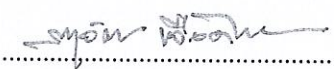
เรื่อง การอนุรักษ์ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
จังหวัดปราจีนบุรี

๓. รายงานการอนุรักษ์อาคารเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
จังหวัดปราจีนบุรี

๑๑. ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน (ถ้ามี)

ลำดับ	ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	สัดส่วนผลงาน	บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในผลงาน
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)

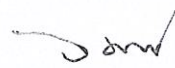
(...นายภาณุวัตร เลือดไทย...)

ผู้ขอรับการประเมิน

ขอรับรองว่าสัดส่วนและบทบาทการดำเนินการข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ (ถ้ามี)

รายชื่อผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	ลายมือชื่อ
-	-
-	-
-	-

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)

(นายจุมพร ปรปักษ์ประลัย)

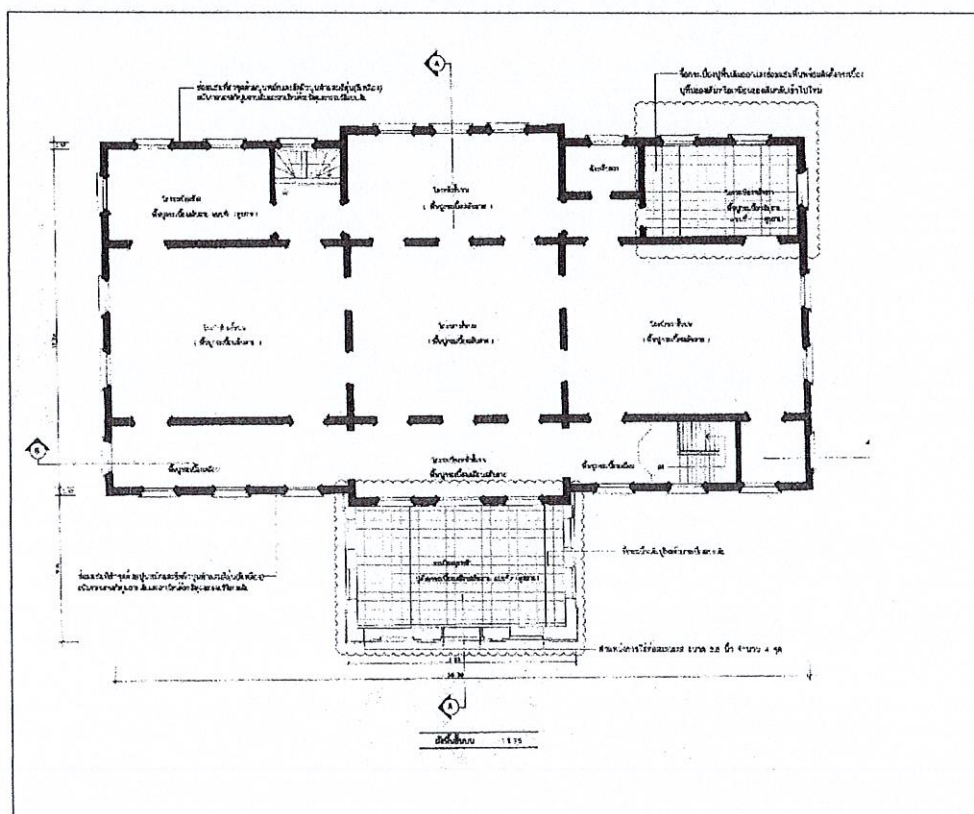
ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล

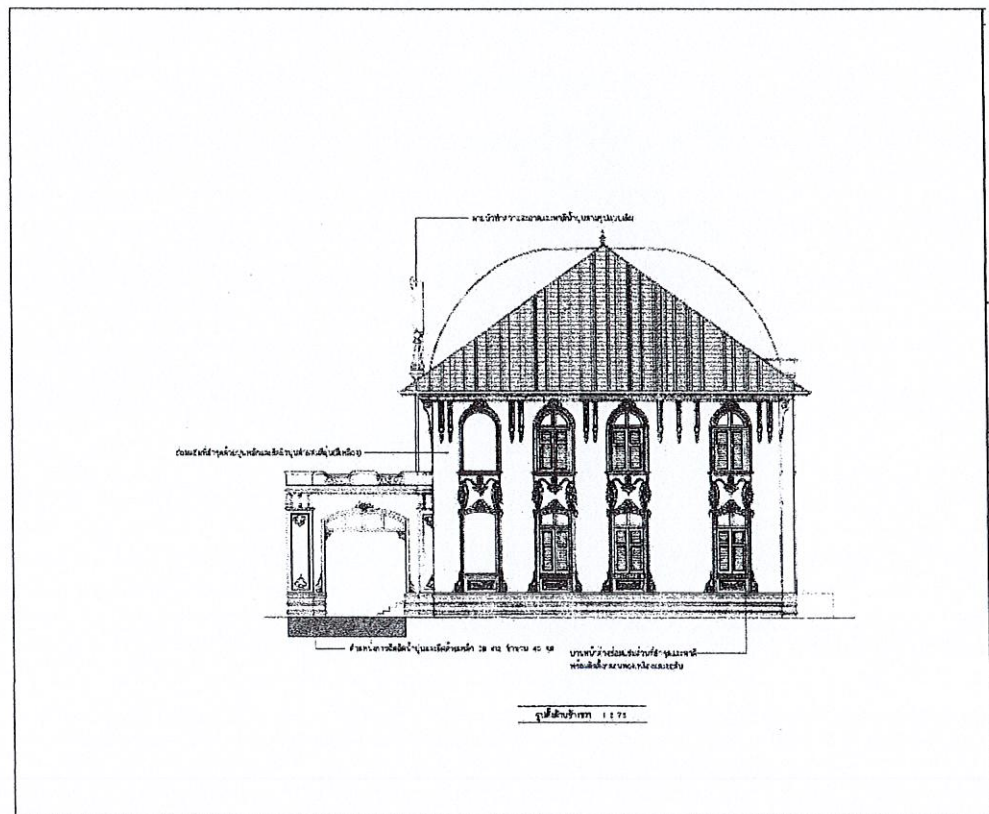
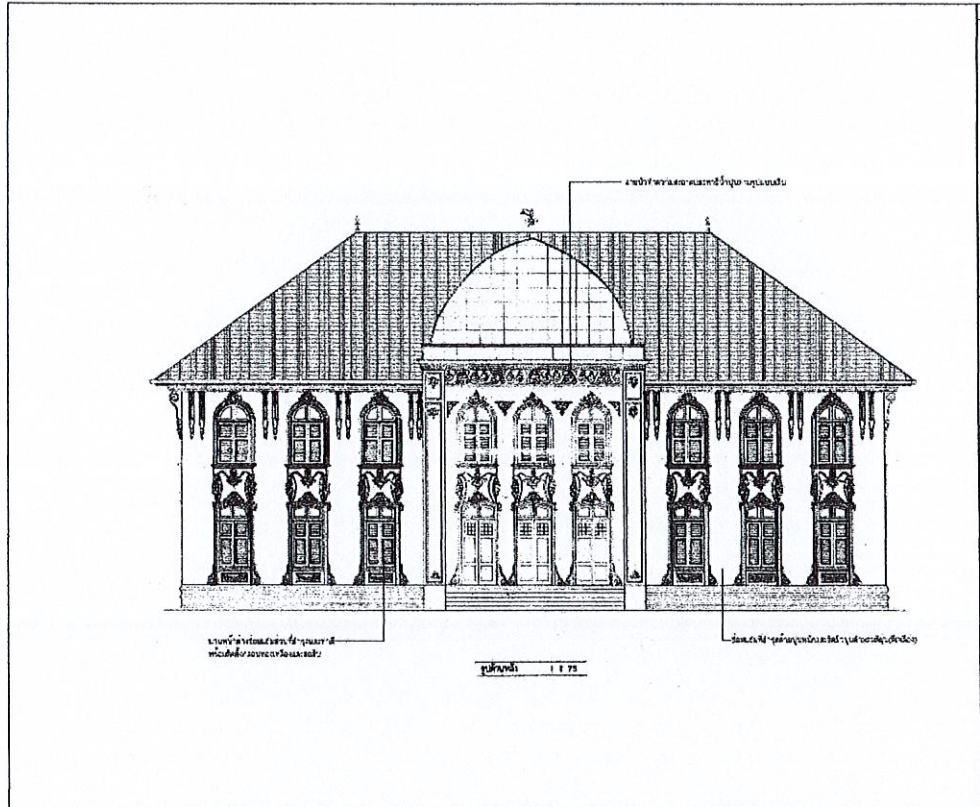
(ลงชื่อ)

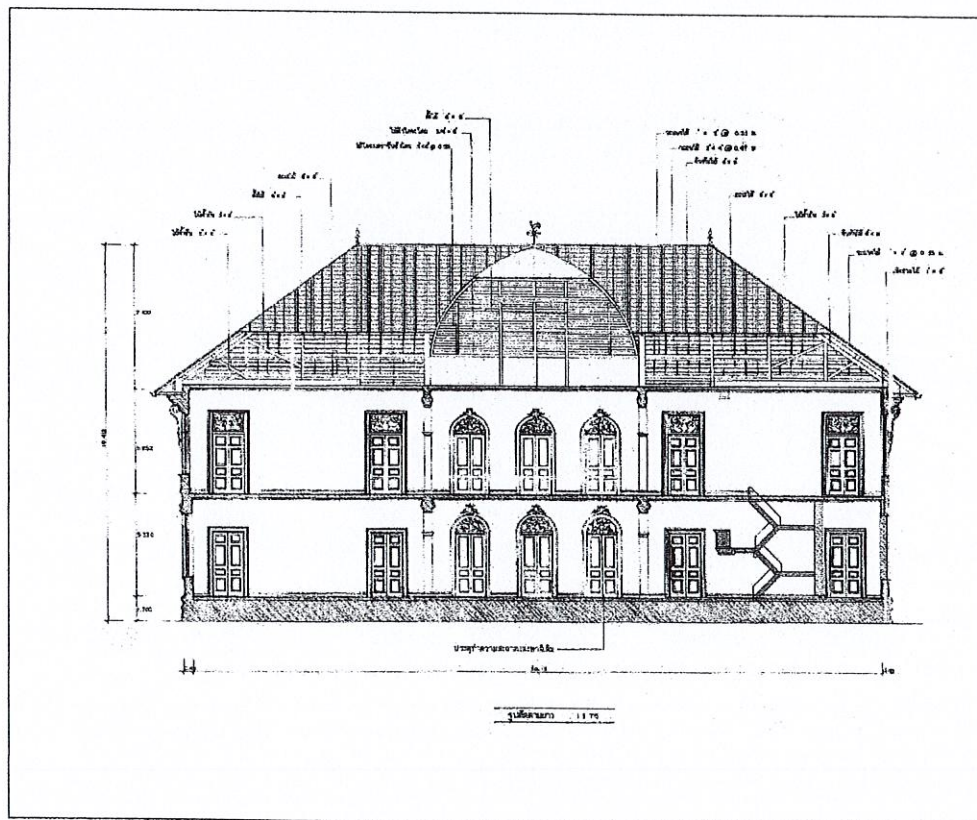
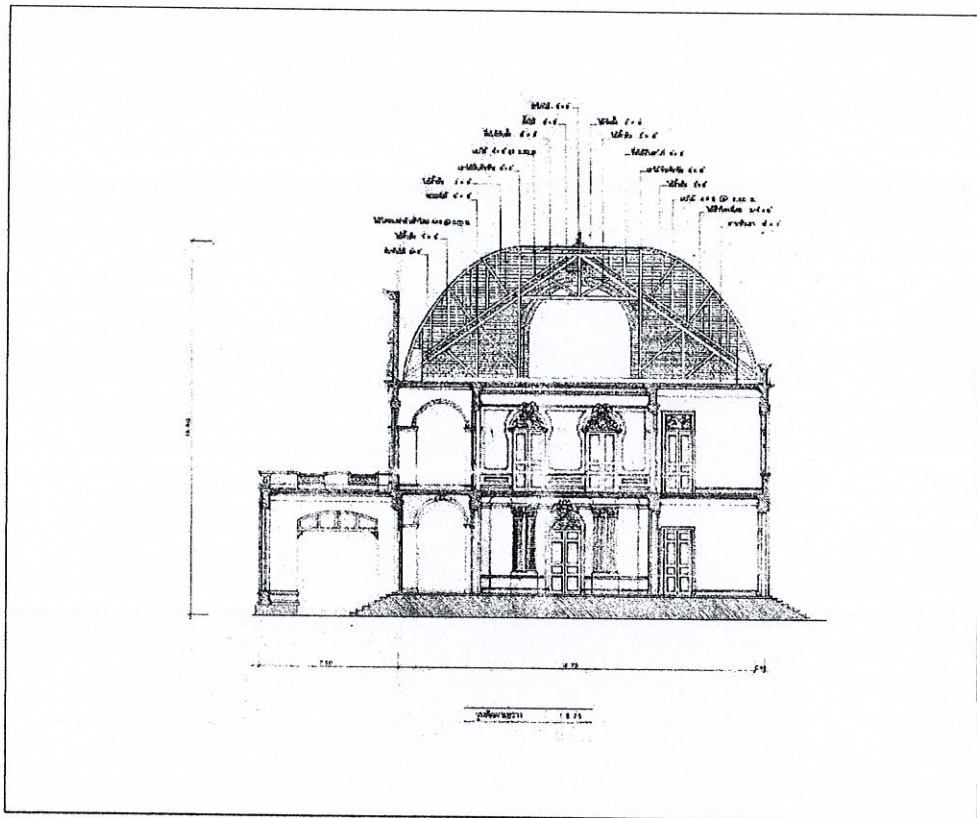
(นายอลงกรณ์ กาญจนะคุหะ)

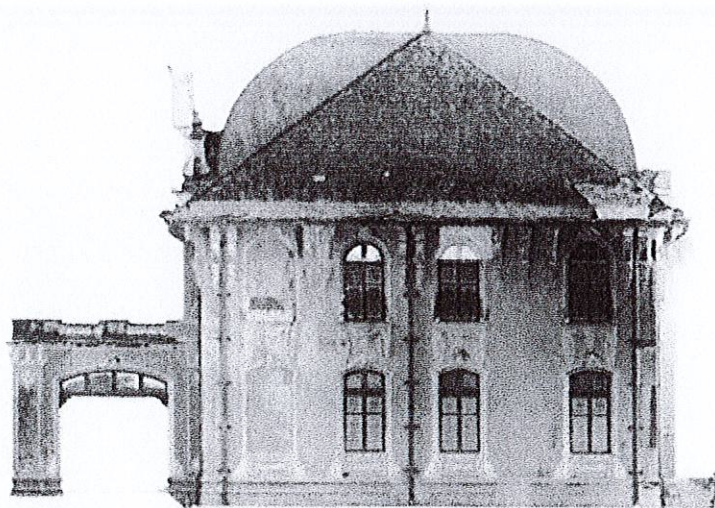
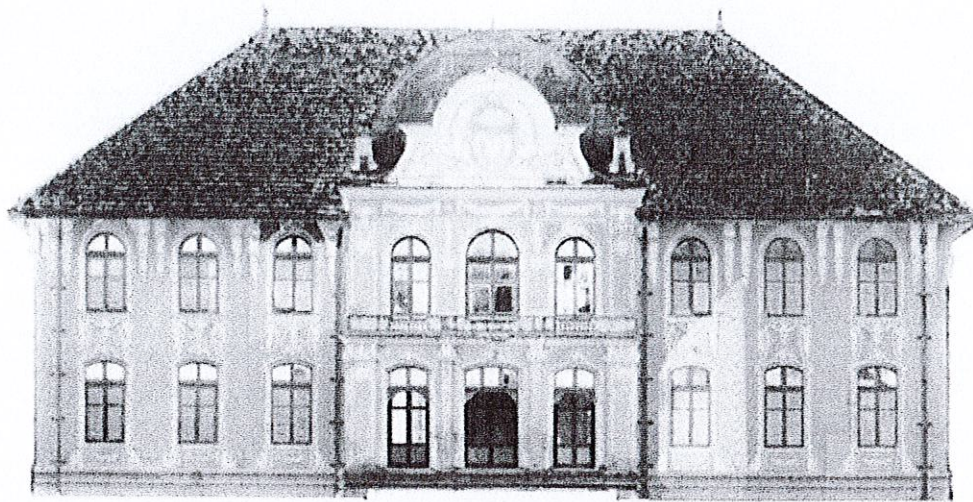
ผู้อำนวยการสำนัก/กอง/ศูนย์

หมายเหตุ คำรับรองจากผู้บังคับบัญชาอย่างน้อย ๒ ระดับ คือผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล และผู้บังคับบัญชา ที่เหนือขึ้นไป
อีกหนึ่งระดับ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวเป็นบุคคลคนเดียวกัน ก็ให้มีคำรับรอง ๑ ระดับได้

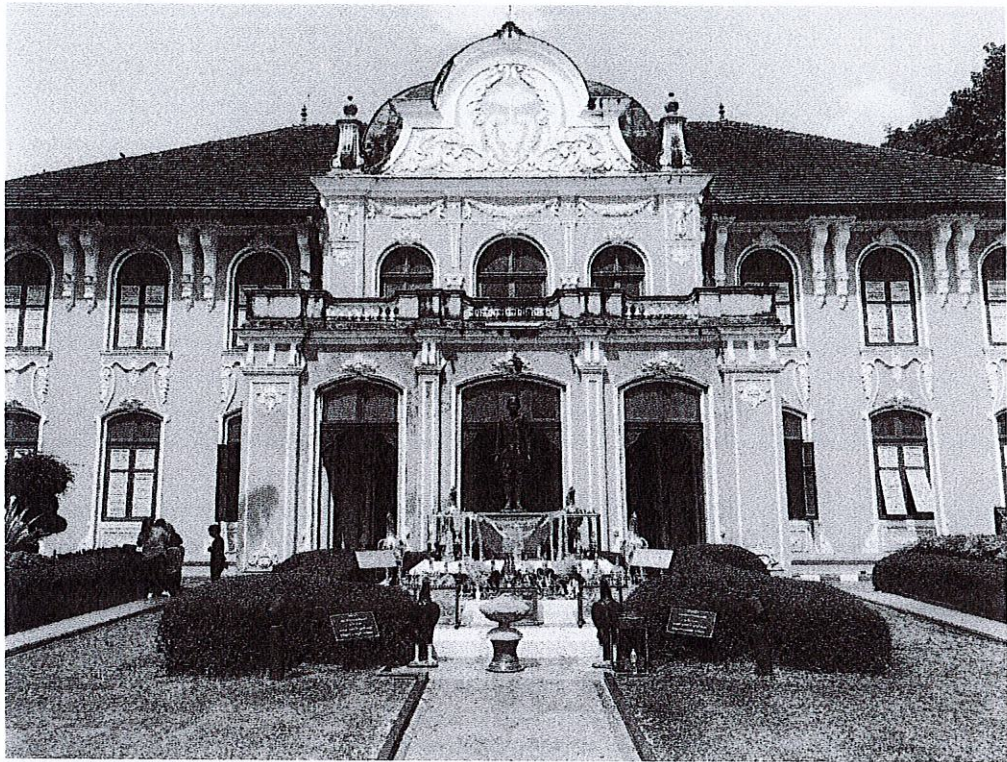

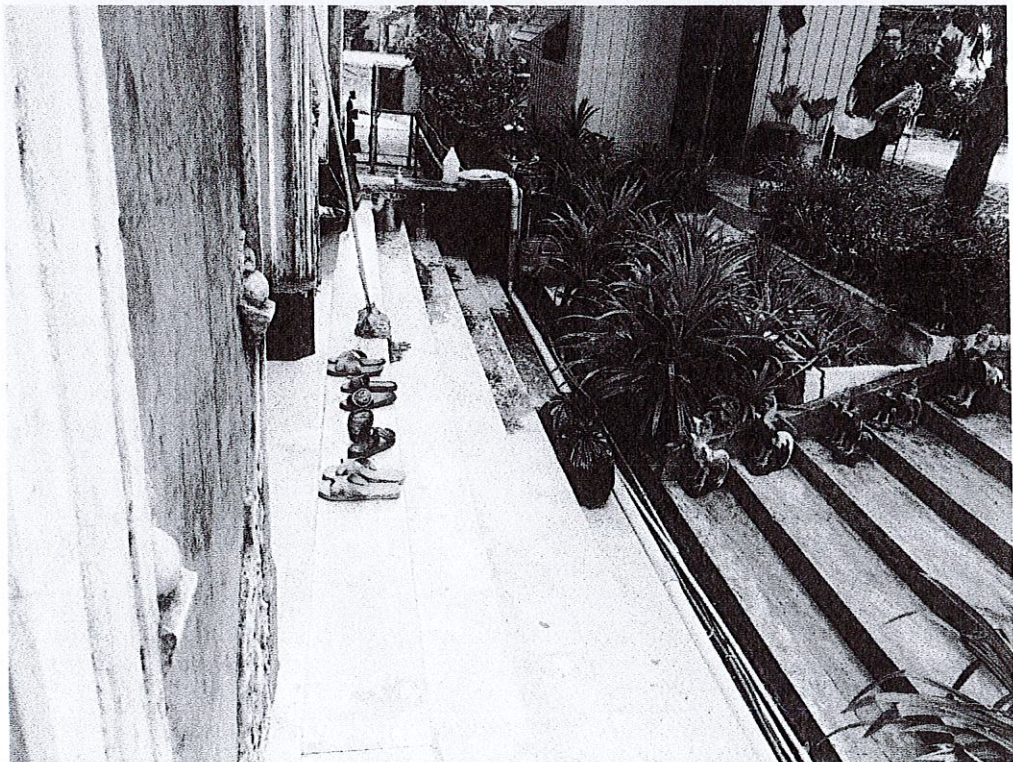

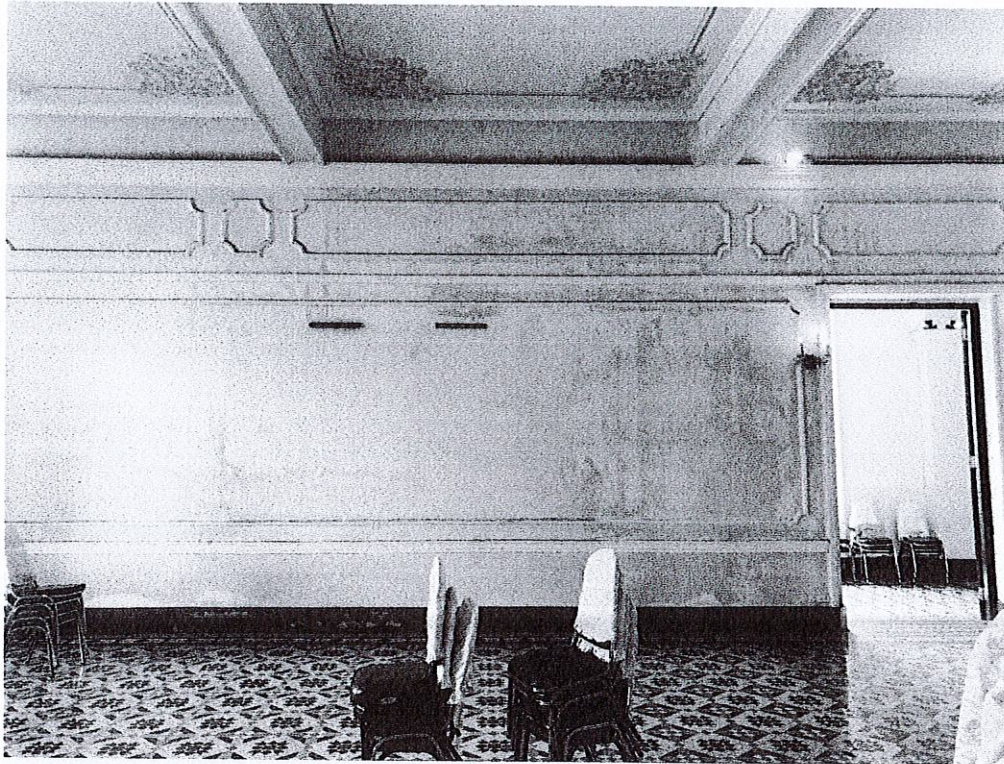
ภาพ Photogrammetry รูปด้านหน้า ด้านข้างและรูปตัด

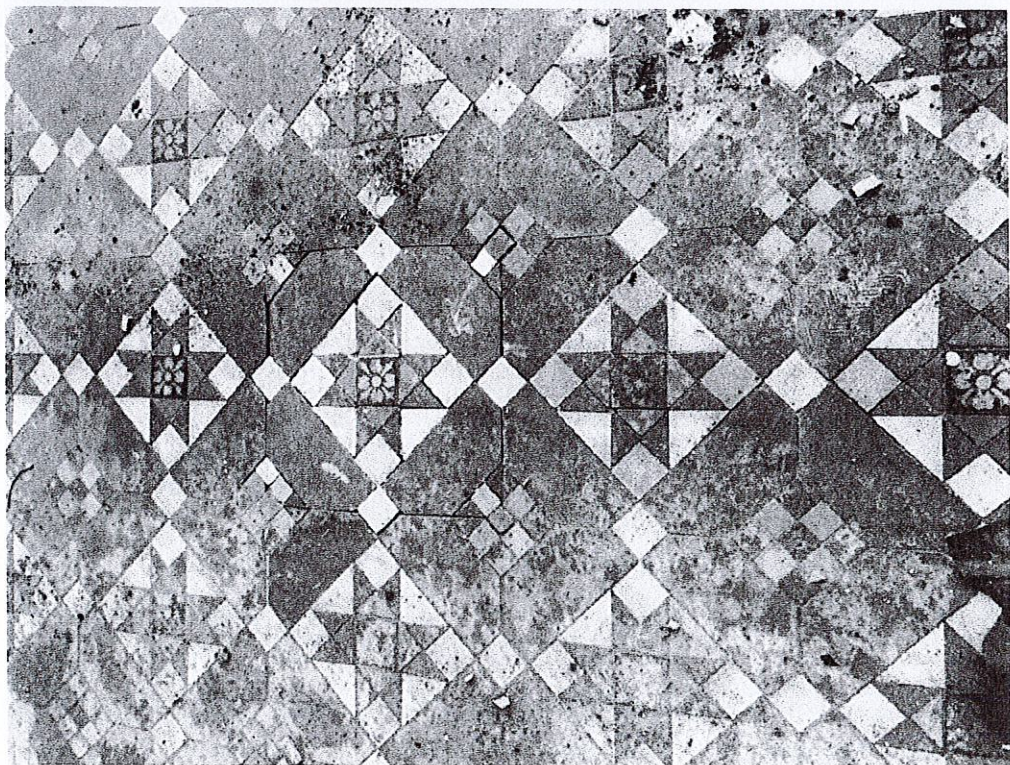
สภาพความชำรุดเสียหายและทรุดโทรมก่อนการบูรณปฏิสังขรณ์

สภาพความชำรุดเสียหายและทรุดโทรมก่อนการบูรณปฏิสังขรณ์

สภาพความชำรุดเสียหายและทรุดโทรมก่อนการบูรณปฏิสังขรณ์

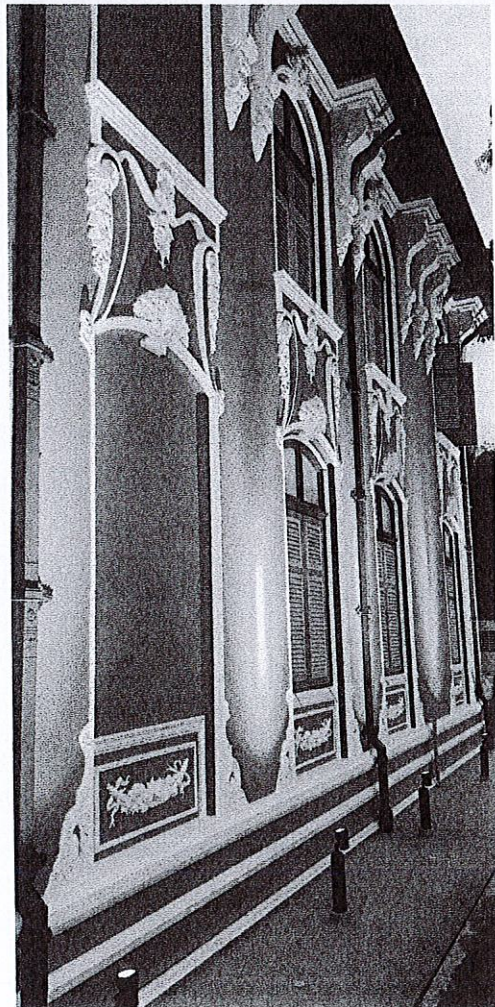
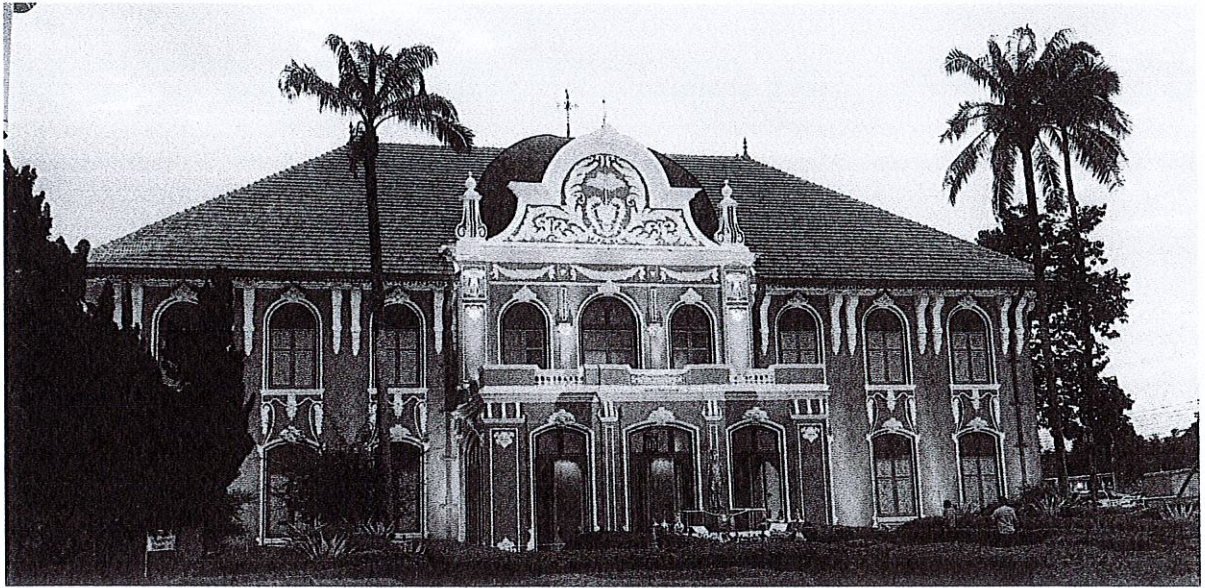
สภาพความชำรุดเสียหายและทรุดโทรมก่อนการบูรณปฏิสังขรณ์

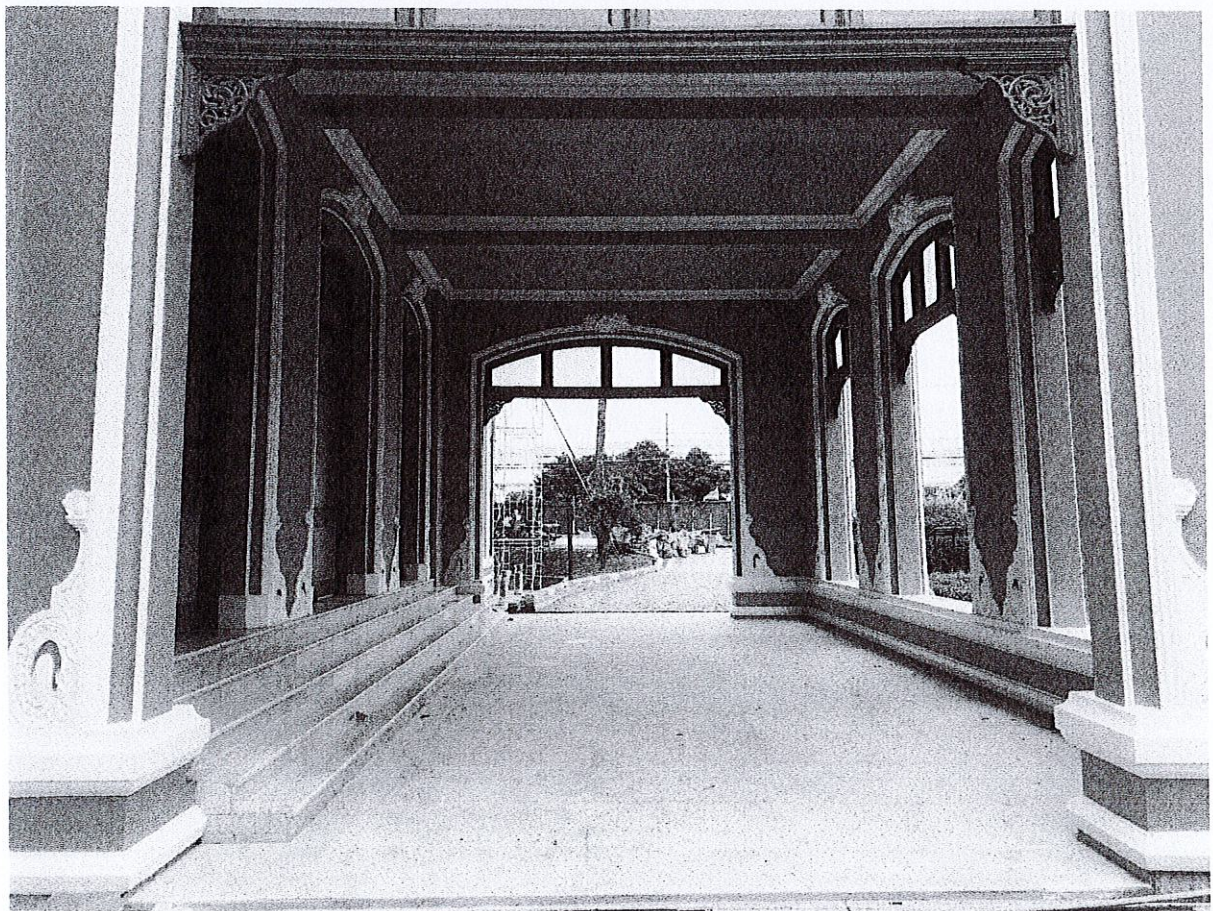
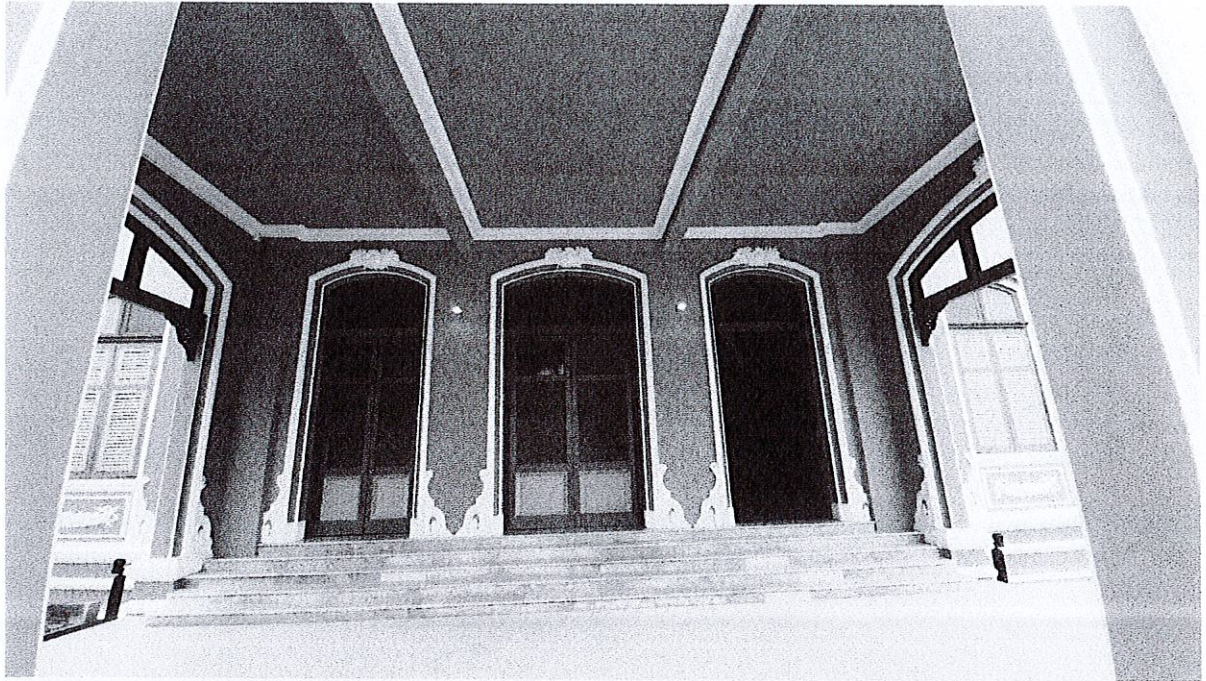
จิตรกรรมภาพพิมพ์ลายฉลุประดับลายพันธุ์พฤกษาเป็น (Stencils) ที่ตรวจสอบพบ

การขูดลอกตรวจสอบชั้นสีผนังดั้งเดิม

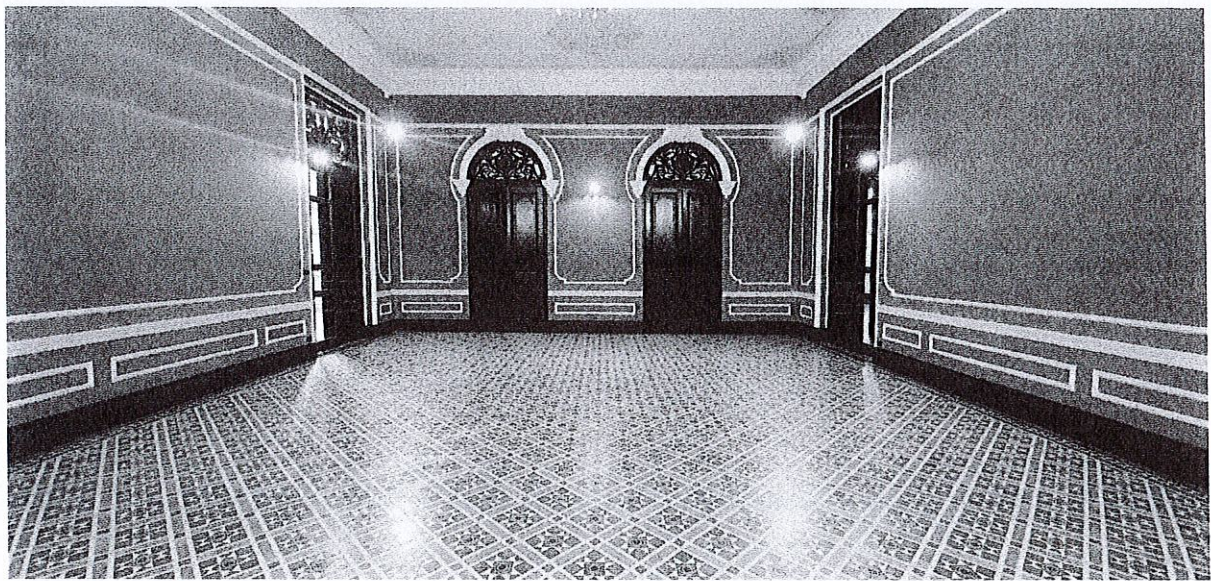
ภาพบรรยากาศเมื่อบูรณปฏิสังขรณ์แล้วเสร็จ

ภาพโถงทางเข้าเมื่อบูรณปฏิสังขรณ์รื้อฟื้นและซ่อมแซมให้กลมกลืนตามรูปแบบดั้งเดิมแล้วเสร็จ

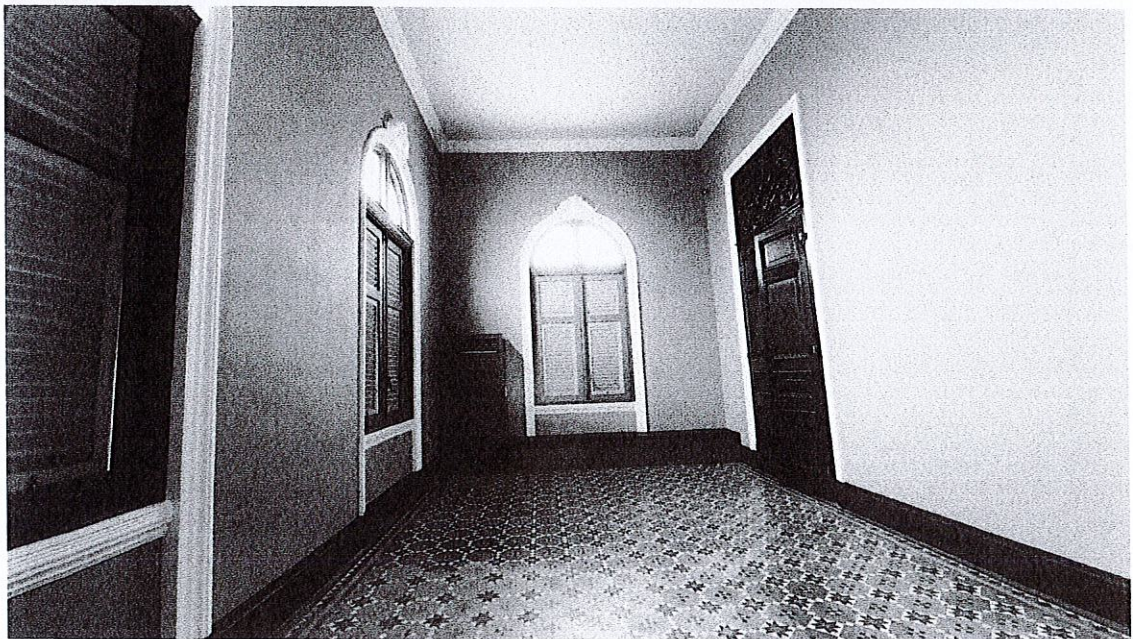
ภาพบรรยากาศด้านหลังเมื่อบูรณปฏิสังขรณ์และปรับปรุงทัศนแล้วเสร็จ

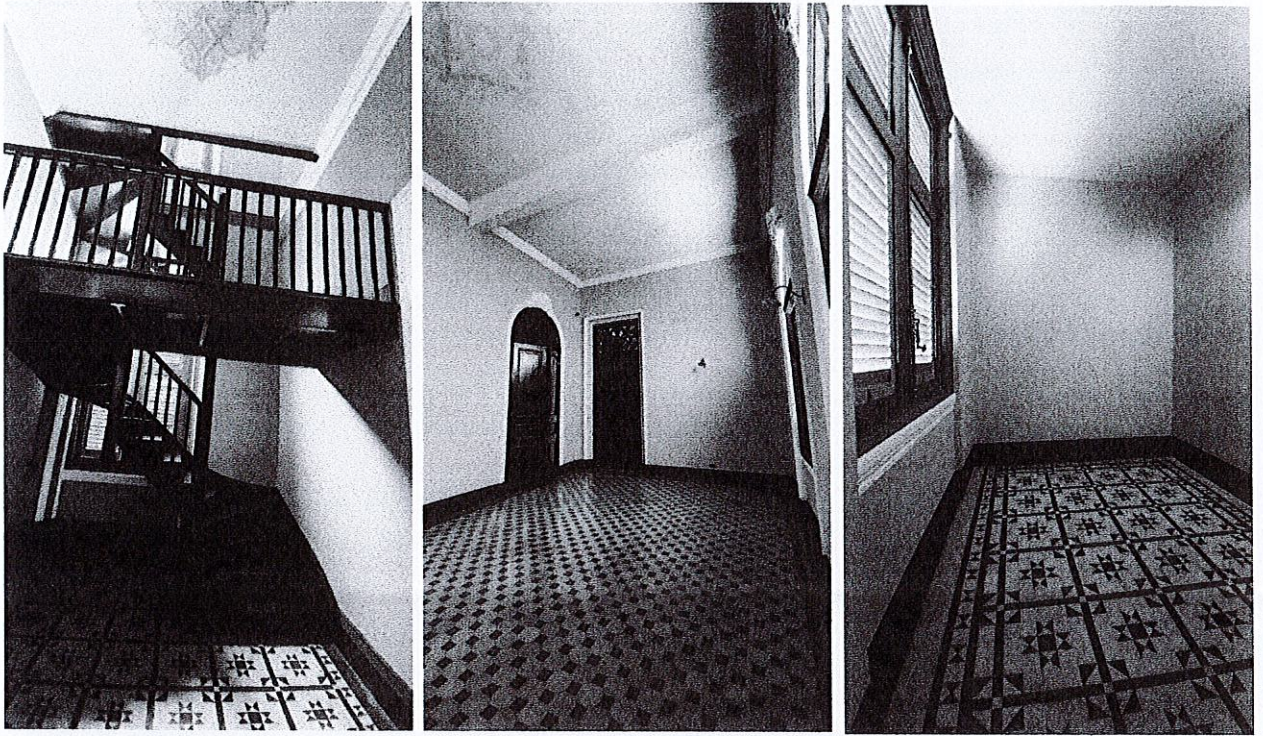
ภาพบรรยากาศภายในเมื่อบูรณปฏิสังขรณ์รื้อพื้นและซ่อมแซมให้กลมกลืนตามรูปแบบดั้งเดิมแล้วเสร็จ

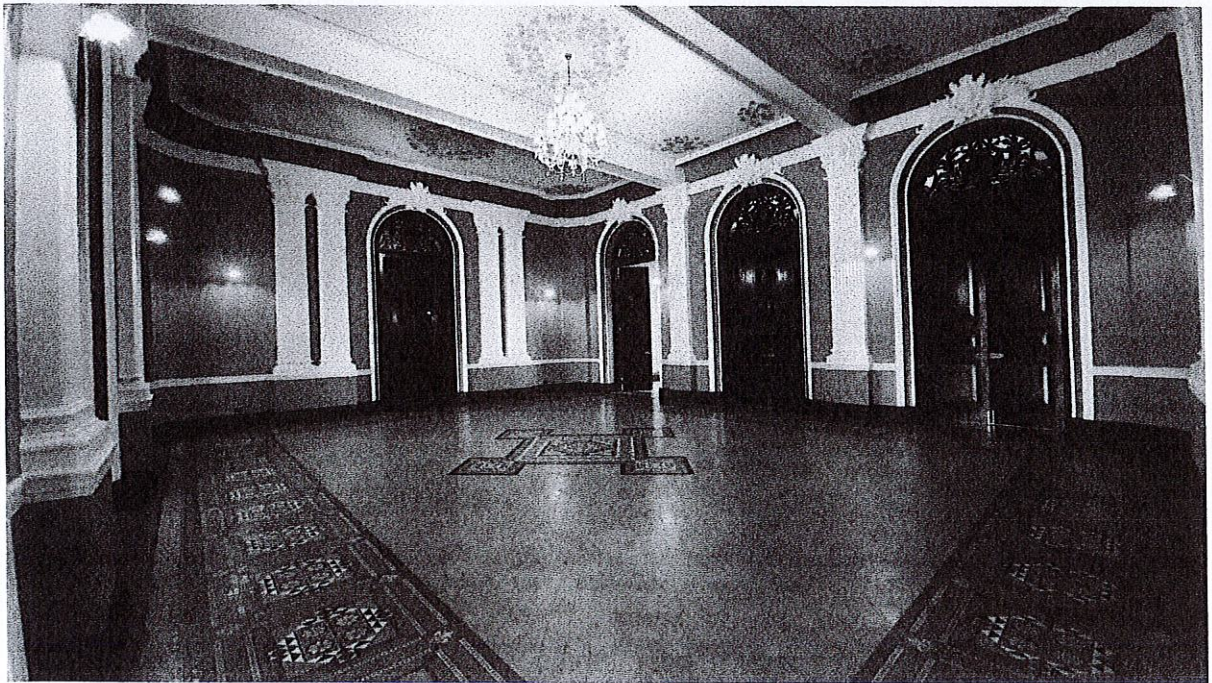
ภาพบรรยากาศภายในและจิตรกรรมภาพพิมพ์ลายฉลุประดับลายพันธุ์พฤกษาเป็น (Stencils)
เมื่อบูรณปฏิสังขรณ์รื้อฟื้นตามรูปแบบดั้งเดิมแล้วเสร็จ

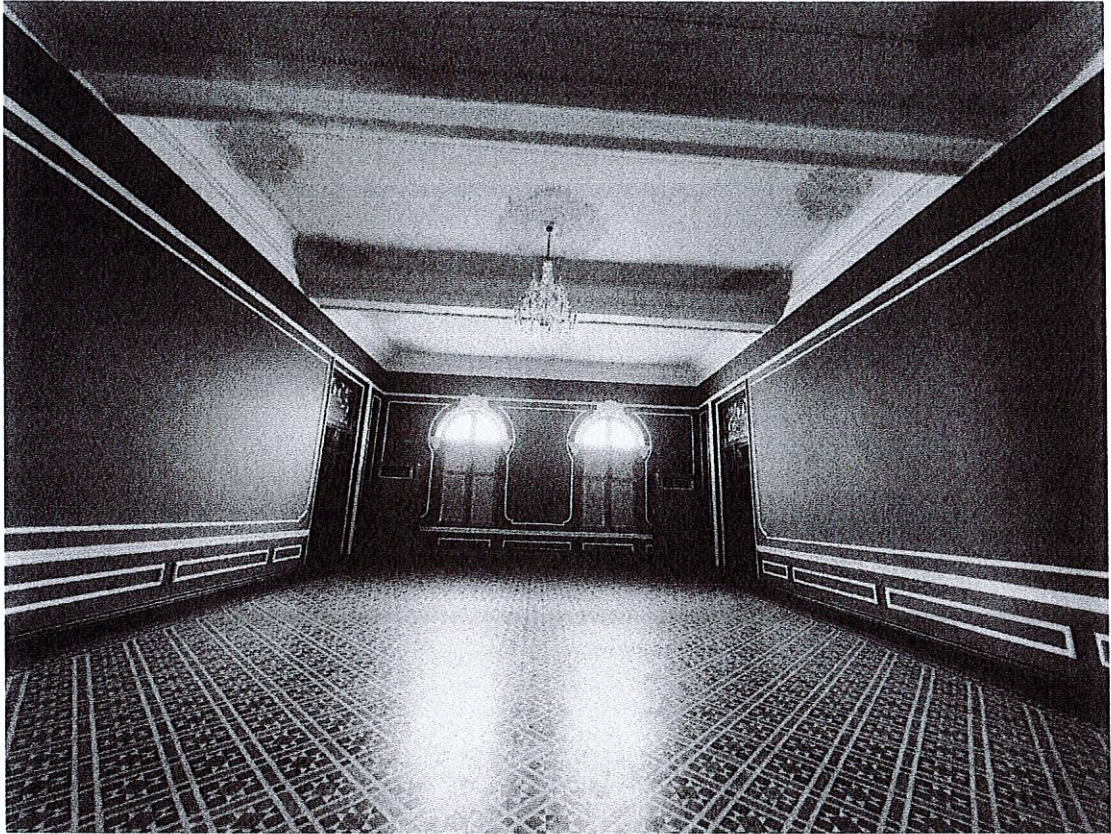
ภาพบรรยากาศภายในเมื่อบูรณปฏิสังขรณ์รื้อฟื้นตามรูปแบบดั้งเดิมและติดตั้งระบบปรับอากาศแล้วเสร็จ

ภาพบรรยากาศภายในเมื่อบูรณปฏิสังขรณ์ห้องโถงและซ่อมแซมให้กลมกลืนตามรูปแบบดั้งเดิมแล้วเสร็จ

ภาพบรรยากาศภายในเมื่อบูรณปฏิสังขรณ์ห้องโถงและซ่อมแซมให้กลมกลืนตามรูปแบบดั้งเดิมแล้วเสร็จ

ภาพบรรยากาศภายในเมื่อบูรณปฏิสังขรณ์ห้องพื้นและซ่อมแซมให้กลมกลืนตามรูปแบบดั้งเดิมแล้วเสร็จ

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี

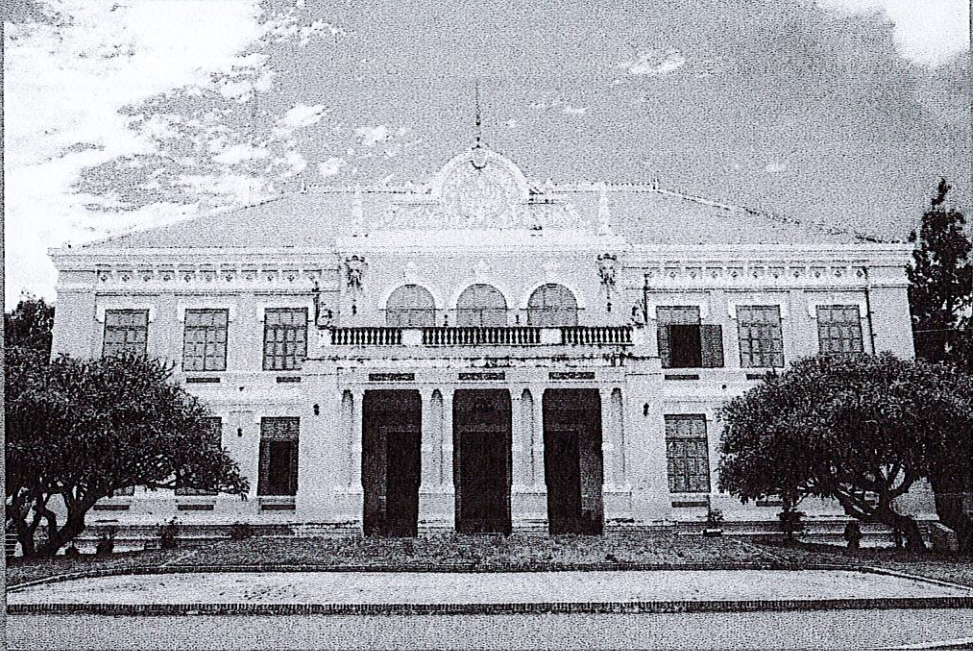
ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร : ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและการอนุรักษ์

ศกานันท์ เจริญไทย

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เป็นอาคารที่สร้างขึ้นโดยเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (อิน อภัยภูเบศร) พ.ศ. ๒๔๕๒ เพื่อใช้เป็นที่พักพิงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ในคราวเสด็จประพาสทางเรือปราจีนบุรี เดิมทีอาคารนี้เคยใช้เป็นที่พำนักของเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (อิน) พ.ศ. ๒๔๕๒ อาคารนี้จึงมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (อิน) รัชกาลที่ ๖ เสด็จประพาสทางเรือปราจีนบุรี พ.ศ. ๒๔๕๕ เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (อิน) จึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เปลี่ยนชื่อเป็น ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (อิน) และเปลี่ยนชื่อเป็น ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (อิน) รัชกาลที่ ๖ เสด็จประพาสทางเรือปราจีนบุรี พ.ศ. ๒๔๕๕ ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (อิน) รัชกาลที่ ๖ เสด็จประพาสทางเรือปราจีนบุรี พ.ศ. ๒๔๕๕ ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (อิน) รัชกาลที่ ๖ เสด็จประพาสทางเรือปราจีนบุรี พ.ศ. ๒๔๕๕ ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (อิน) รัชกาลที่ ๖ เสด็จประพาสทางเรือปราจีนบุรี พ.ศ. ๒๔๕๕

สำนักงานศิลปกรรมแห่งชาติ กรมศิลปากร

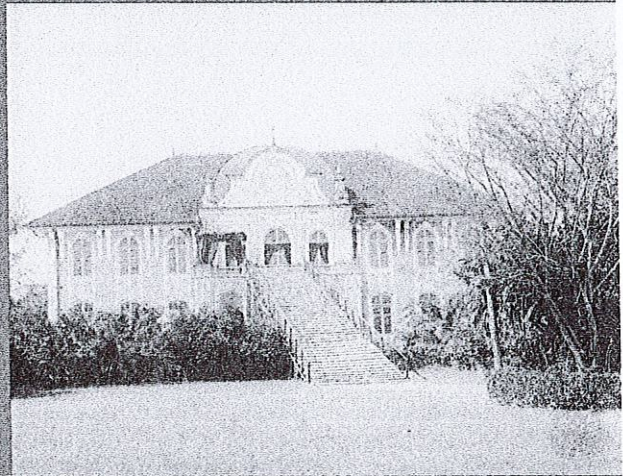
ศิลปะการ | ภาพเขียน - ศตวรรษที่ ๒๐

คือเจ้าพระยาอภัยภูธรตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา (บางปะกอก) ฝั่งตะวันออกอาคาร
ใช้ทางบันไดโดงขึ้นบนตัวบ้านสูงชันมาแต่ต้นลำน้ำและขึ้นระดัพบเข้าจากถนนลัดขึ้นเขาลำ
น้ำอีกทางเป็นลานสนามหญ้าขนาดใหญ่มีรั้วสายลวดลายให้ลึกลับดูประหลาด ดูเด่นเป็นสง่า
ได้เวลากลางคืน มีโคมไฟระย้าประดับอาคารหลังน้อยบนกำแพงของพระตำหนักบางปะกอก

เจ้าพระยาอภัยภูธร
Governor's Residence,
Bangkok
สมัย รัชกาลที่ ๖

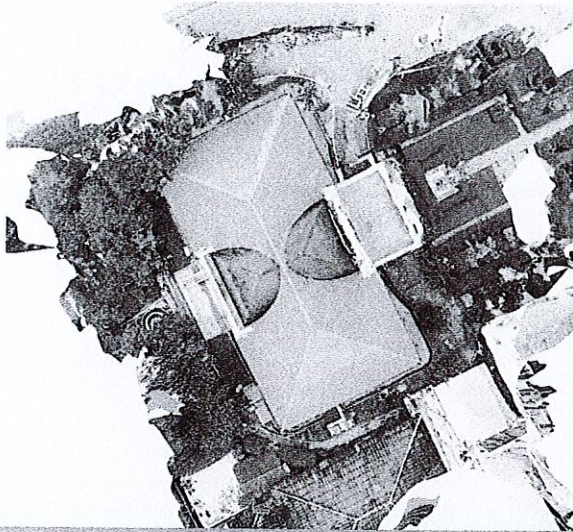
(Governor's Residence, Bangkok) หรือ
อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ประดิษฐานอยู่
หลังเจ้าพระยาอภัยภูธร (ชื่อ อดุลยศักดิ์) ได้สร้างไว้
เพื่อใช้เป็นท่าส่งเทียบเรือสำหรับเจ้าเมืองพระนคร
และขึ้นบรรพบุรุษของประมุข แต่ได้มีเหตุให้
เนื่องจากเหตุการณ์ของเจ้าพระยาอภัยภูธรกับ
ฝรั่งเศส (ค.ศ. ๑๘๖๖) ทำให้สยามเสียดินแดนบาง
บุรีพม่า ดันยาลพบุรีและบางกรวยและบาง
พลึงดงน้อยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้เจ้าพระยา ๖ จึงทรงย้ายที่ประทับมาอยู่
พระตำหนักเดิมที่บางปะกอก "ดินแดนกรุงเก่า"
และได้มีบันไดขึ้นสู่หลังคาอันสูงชันหลาย
ชั้นสูง ไม่ปรากฏว่ามีบันไดขึ้นสู่หลังคา

เจ้าพระยา
อภัยภูธร

พระตำหนักเดิมที่บางปะกอก (บางปะกอก) ฝั่งตะวันออกอาคาร
ใช้ทางบันไดโดงขึ้นบนตัวบ้านสูงชันมาแต่ต้นลำน้ำและขึ้นระดัพบเข้าจากถนนลัดขึ้นเขาลำ
น้ำอีกทางเป็นลานสนามหญ้าขนาดใหญ่มีรั้วสายลวดลายให้ลึกลับดูประหลาด ดูเด่นเป็นสง่า
ได้เวลากลางคืน มีโคมไฟระย้าประดับอาคารหลังน้อยบนกำแพงของพระตำหนักบางปะกอก

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าพระยาอภัยภูธร กรมหมื่นมหิศวราชวิธานกิจ
กรมหมื่นมหิศวราชวิธานกิจ กรมหมื่นมหิศวราชวิธานกิจ กรมหมื่นมหิศวราชวิธานกิจ

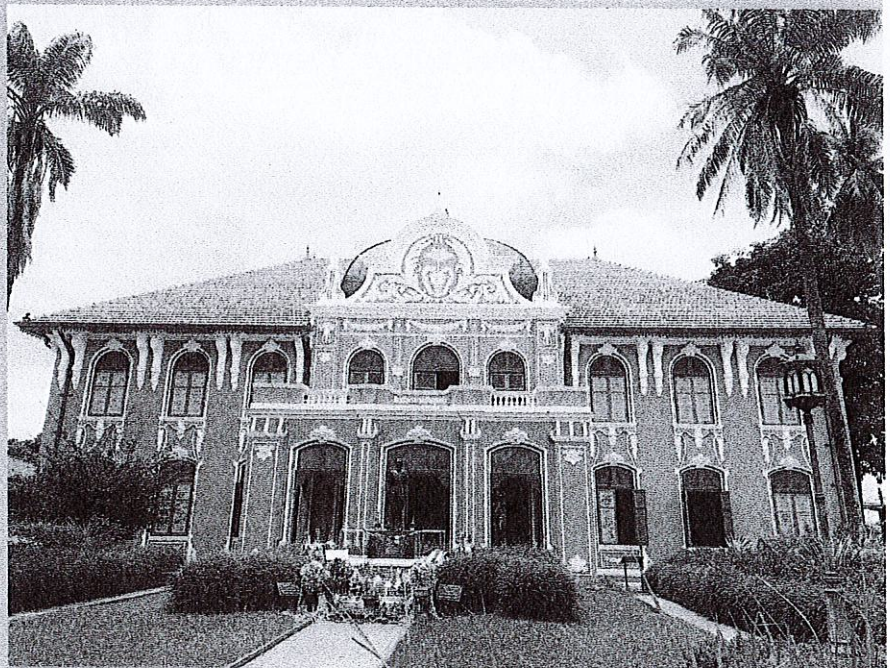
ได้เดินทางกลับมาอยู่อาศัยในประเทศไทยและได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองปราชญ์บุรี จนกระทั่งเจ้าพระยาอภัยภูเบศรได้รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เมื่อครั้งเสด็จประพาสเมืองปราชญ์บุรีใน พ.ศ. ๒๔๕๑ เจ้าพระยาอภัยภูเบศรจึงประสงค์ที่จะสร้างอาคารเพื่อใช้รับเสด็จเป็นที่ประทับและมีความเป็นไปได้ว่า ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรได้นำผังแบบรูปของอาคารจวนเจ้าเมืองพระตะบองมาใช้เป็นต้นแบบในการสร้างตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โดยมีการปรับแต่งเพิ่มเติมให้งดงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การก่อสร้างตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ไม่ทราบประวัติผู้ออกแบบที่แน่ชัดมีเพียงเอกสารที่ระบุว่า

ผังหลังคา
ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

มีการว่าจ้างบริษัทฮาวเวิร์ด เออร์สกิน จำกัด (Howarth & Erskine, Limited, Singapore.)^๒ ออกแบบก่อสร้าง

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนสูง ๒ ชั้น ด้านกว้างมี ๔ ช่วงเสา ด้านยาวมี ๕ ช่วงเสาแบ่งเป็น ๓ ส่วน บริเวณกึ่งกลางอาคาร ๓ ช่วงเสายื่นเป็นมุขหน้าและมุขหลัง ด้านหน้ายื่นมุขระเบียงออกมาใช้เป็นโถงทางเข้า-ออกอาคาร ส่วนปีกซ้ายและปีกขวาของอาคารมีด้านละ ๓ ช่วงเสา

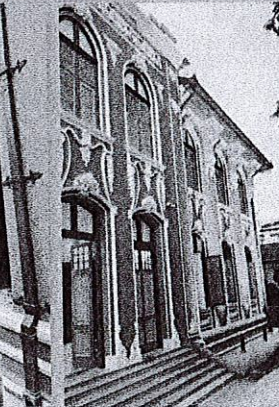

รูปด้านหน้าอาคาร
ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

^๒ วีระศักดิ์ จันทร์สงแสง, เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ขุน) เจ้าเมืองพระตะบองคนสุดท้าย ใต้ปกครองสยาม (ปราชญ์บุรี: มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร, ๒๕๕๖) ๗๔.

ศิลปากร | กันยายน - ตุลาคม ๒๕๖๗

ส่วนของหลังคาบริเวณมุขหน้ามีลักษณะก่อผนังขึ้นไปเป็นแผงหน้าจั่วขนาดใหญ่ (False Pediment) ประดับด้วยลวดลายปูนปั้น ผังหลังคาเป็นรูปกากบาท ด้วยชุดหลังคาคลุมมุขหน้าและมุขหลัง ตามแนวแกนตั้งฉากกับแนวแกนของอาคารเชื่อมต่อกับหลังคาทรงปั้นหยาที่คลุมปีกอาคารด้านซ้ายและด้านขวามีชายคายื่นยาว แสดงให้เห็นถึงการปรับปรุงยุคที่รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศและสภาพแวดล้อมที่ตั้งอาคาร

มุขหน้าประดับแผงจั่ว
(False Pediment)
และลายปูนปั้นประดับอาคาร

หลังคาส่วนปั้นหยาที่มีชายคายื่น
หรือคันทวยปูนปั้นรับชายคายื่นยาวออกมา

ประตูข้างด้านขวาของอาคาร

ลักษณะด้านหลังอาคาร

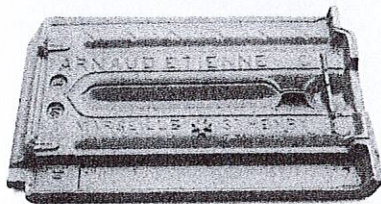
แนวความคิดในการก่อสร้างอาคารที่ปรากฏมีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบยุโรป เชื่อว่ามาจากที่ท่านเจ้าพระยาอภัยภูเบศรได้เคยตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ เมื่อครั้งประพาสยุโรปครั้งที่ ๑ ใน พ.ศ. ๒๔๔๐ ซึ่งเป็นช่วงที่ทางยุโรปมีความนิยมลักษณะงานสถาปัตยกรรมแบบโรแมนติคที่นิยมฟื้นฟู (Revival) รูปแบบต่าง ๆ ในอดีต เช่น แบบคลาสสิกหรือบาโรกมาผสมกับแนวทางการตกแต่งแบบใหม่ที่เกิดขึ้น เช่น อาร์ตนูโว ทำให้เกิดความรู้สึกลึกลับตื้นตันใจ ในอาคารเดียวกันอาจพบว่ามีารผสมผสานกันของหลายรูปแบบ จนกลายเป็นรูปแบบที่เรียกว่าคดิสรรพสาน (Eclecticism)

ส่วนหลังคาของอาคาร
ประดับบราลิดินเผา
บริเวณมุมหลังคาเสา
บอกทิศทางรูปไก่
และเสาธงโลหะ

แนวทางพาลาเดียน (Palladianism) อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังใช้เทคโนโลยีก่อสร้างอาคาร
ทั้งแนวความคิด รูปแบบและวัสดุจากอุตสาหกรรมสมัยใหม่ในขณะนั้น ทั้งปูนซีเมนต์
พอร์ตแลนด์ คอนกรีต เหล็ก กระเบื้องและกระจกที่ได้รับความนิยมมากขึ้น

ส่วนหลังคาบริเวณมุขหน้าก่อผนังขึ้นเป็นแผงจั่วประดับ (Decorative
Pediment) ลักษณะโค้งครึ่งวงกลม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของศิลปะแบบบาโรก (Baroque)
ประดับด้วยปูนปั้นประติมากรรมนูนต่ำรูปต้นปาล์มในกระถางและพวงช่อใบอะแคนทัส
(Acanthus) ล้อมรอบ ด้านบนของแผงจั่วประดับเสาธงโลหะยึดโยงกันเหล็กเข้าไปภายใน
หลังคา ผืนหลังคามุขหน้าและมุขหลัง ตรงกลางอาคารเป็นทรงโค้งประทุนยอดแหลม
(Trough Vault) ลักษณะคล้ายท้องเรือคว่ำวางในแนวขวางกับแนวตัวอาคารเชื่อมต่อ
ถึงกัน มุงด้วยแผ่นทองแดง กึ่งกลางสันหลังคาติดตั้งศรลม (Wind vane) ใช้บอกทิศ
และทิศทางลมเป็นโลหะรูปไก่ ประดับด้วยโลหะดัดเป็นพุ่มดอกไม้ สันนิษฐานว่าเป็น

กระเบื้องหลังคาดินเผา
ชนิดลอนเหลี่ยม

วัสดุสำเร็จรูปที่นำเข้าจากต่างประเทศ หลังคาทรงโค้งประทุน
ยอดแหลม (Trough Vault) มุขหน้าและมุขหลังเชื่อมต่อกับ
หลังคาหลักทรงปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องดินเผาชนิดลอนเหลี่ยม
(Interlocking tile) ที่ผลิตและนำเข้าจากประเทศฝรั่งเศส

บนยอดมุมสันหลังคาปั้นหยาประดับบราลิดินเผา
ขนาดใหญ่ทั้งสองด้าน ซึ่งตามรูปถ่ายเก่าจะสังเกตเห็นว่ามีบราลิดิน

ขนาดเล็กประดับตลอดแนวสันหลังคา แต่ปัจจุบันไม่พบหลักฐานหรือร่องรอยของ
บราลิดินของเดิม และประวัติการบูรณะที่ผ่านมาไม่มีการบันทึกหลักฐานและรูปถ่ายเก่า
ที่ปรากฏไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะบูรณปฏิสังขรณ์หรือฟื้นคืนกลับมาได้ ซากที่ยืนยันว่ามีค่ายัน
ปูนปั้นขนาดใหญ่ประดับด้วยช่อพุ่มกษามีลักษณะเด่นที่ปลายมนเป็นก้นหอย รองรับ
เป็นคู่ในแต่ละช่วงระหว่างหน้าต่าง เชิงชายประดับด้วยเหล็กหล่อลายกลีบดอกไม้ห้อย
แบบต่อเนื่อง ทาสีแดงเข้ม เช่นเดียวกับรางน้ำฝนเหล็กหล่อรอบชายคาเชื่อมต่อกับ
ท่อระบายน้ำฝนเหล็กหล่อทรงสี่เหลี่ยมพร้อมเหล็กหล่อสำหรับรัดท่อประดับลายใบอะแคนทัส
ที่ออกแบบมาอย่างประณีต

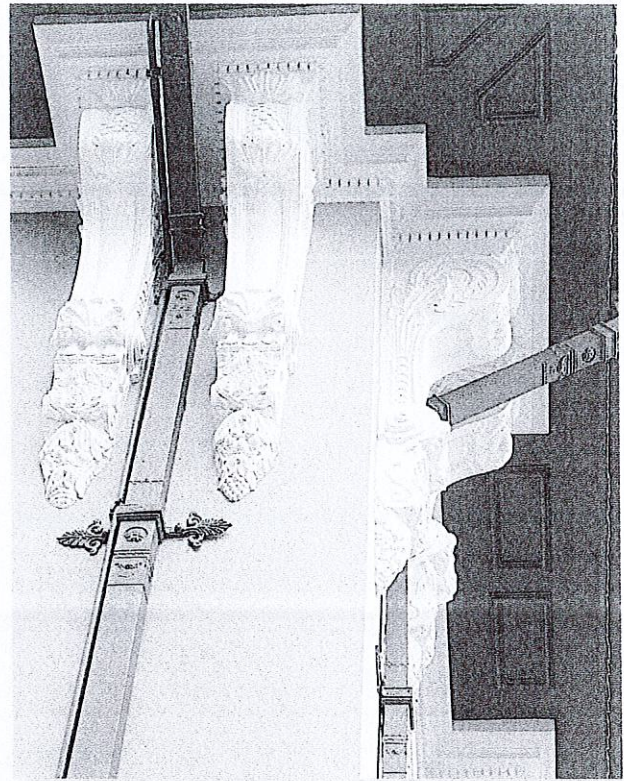
ศิลปากร | กันยายน - ตุลาคม ๒๕๖๗

สำหรับโครงสร้างส่วนหลังคาสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่

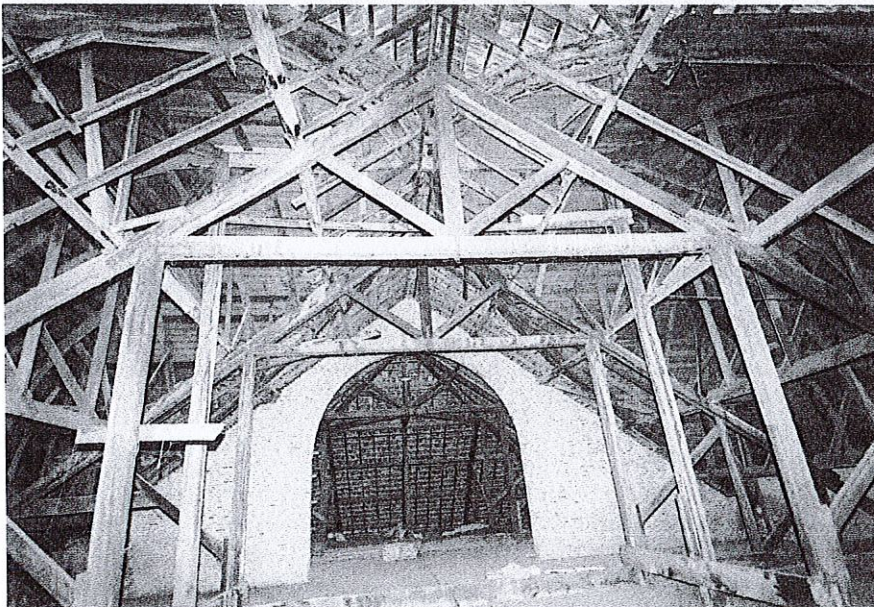
๑ ส่วนหลังคาทรงโค้งประทุนยอดแหลม (Trough Vault) โครงสร้างอะเสและซื่อเป็นไม้ขนาดใหญ่วางบนพื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก ตั้งเสาดั้งขึ้นไปรับไม้เอกไก่อู่และจันทันที่ต่อเป็นวงโค้งแบบท้องเรือคว่ำ กระจด้วยไม้บังใบวางบนจันทันเดิมพื้นที่ก่อนมุงด้วยแผ่นทองแดงและม้วนเก็บตะเข็บหีบรอยต่อของแผ่นทองแดงจนแนบสนิทกับแผ่นไม้

๒. ส่วนหลังคาปั้นหยา (Hipped roof) โครงสร้างไม้อะเสและซื่อวางบนพื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก ตั้งเสาดักดาขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของโครงไม้ถัก (Truss) วางไม้แปและไม้เอกไก่อู่รับไม้จันทันและไม้ระแนงตามลำดับก่อนมุงด้วยกระเบื้องดินเผา

๓. ส่วนรอยต่อของหลังคาทรงโค้งประทุนยอดแหลม (Trough Vault) กับหลังคาปั้นหยา (Hipped roof) เป็นโครงสร้างก่ออิฐแบบอิงลิชบอนด์ ไม่ฉาบผิวปูนขึ้นไปรับไม้แป ไม้จันทัน ไม้ตะเฒารางน้ำที่มีการแทรกอิฐผ่าครึ่งตามยาว (Queen closer) บริเวณใกล้ขอบผนังอิฐก่อในแถวที่ก่อหันหัวอิฐออก ส่วนเหนือช่องทางเดินแถวกลางก่อเรียงแบบหันข้างอิฐออกในแนวตั้งและแถวบนก่อเรียงแบบหันข้างและหันหัวอิฐออกสลับแนวเป็นวงโค้งแบบครึ่งวงกลม (Semicircular arch) ซึ่งเป็นเทคนิคการก่ออย่างตะวันตก

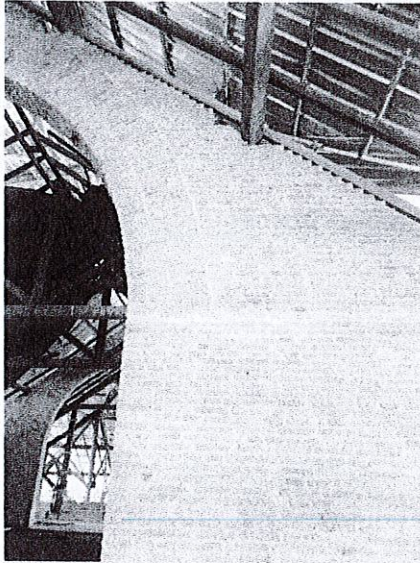

คำยันปูนปั้นขนาดใหญ่
รับชายคาคานี้นยาว

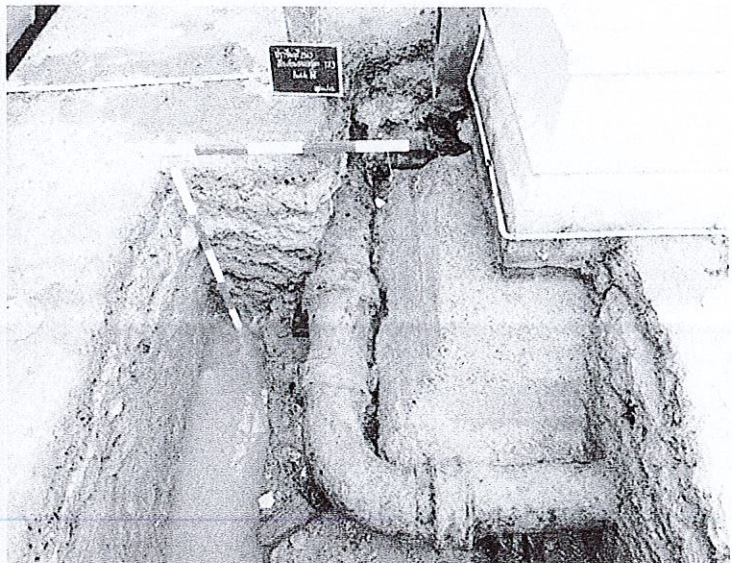

การติดตั้งโครงไม้รับหลังคา
แผ่นทองแดงทรงโค้ง
ประทุนยอดแหลม
(Trough Vault)

โครงสร้างของอาคารเป็นลักษณะระบบก่อผนังรับน้ำหนัก (Bearing wall) ผสมกับเสา คานและพื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก โดยผนังรับน้ำหนักเป็นการก่อเรียงอิฐเป็นระบบแบบอิงลิช บอนด์ (English bond) ที่ชัดเจน ซึ่งวิทยาการความรู้ในเชิงวิศวกรรมลักษณะนี้ไม่ปรากฏในงานก่ออิฐของช่างไทย การก่อเรียงอิฐแบบโค้ง (Arch) หันหัวอิฐออกตลอดวงโค้งและตรงกลางวงโค้งใช้อิฐรูปลิ้น (Key brick)

การก่ออิฐแบบอิงลิช บอนด์
รับโครงสร้างเสาคาน

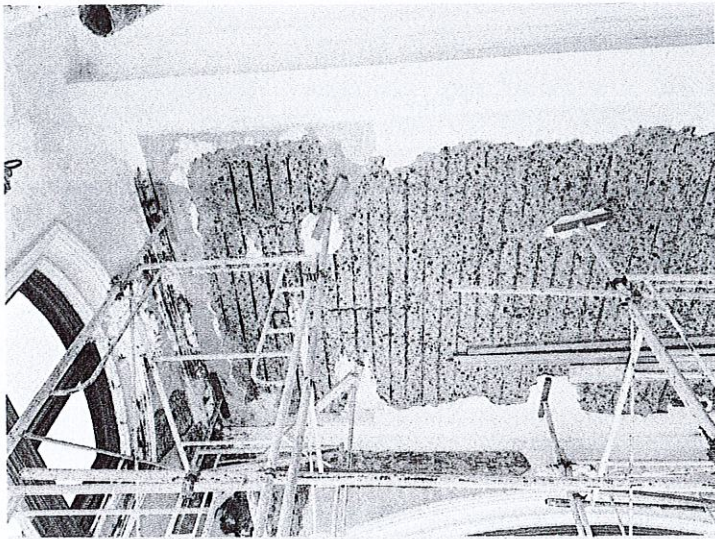

การขุดตรวจโบราณสถานบริเวณมุมฐานอาคาร
ที่มา : จิราพร กิ่งท่าหลวง

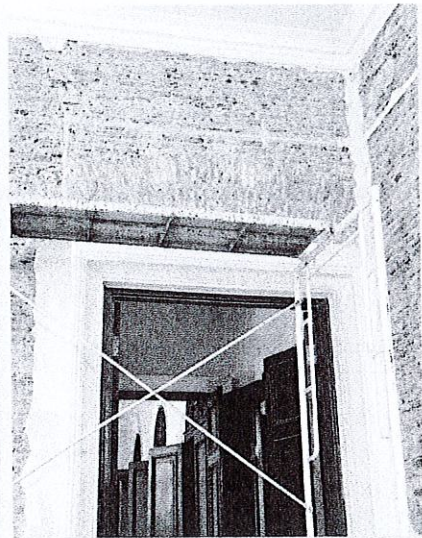
การขุดตรวจโบราณสถานพบลักษณะโครงสร้างฐานรากเป็นการถมบดอัดดินและก่ออิฐเป็นฐานคลองรากและบริเวณมุมอาคารใต้ชั้นฐานอิฐพบแท่นฐานคอนกรีตรับมุมผนังท่อระบายน้ำเหล็กหล่อที่เดินรอบฐานอาคารเชื่อมต่อกับท่อวางระบายน้ำฝนและบ่อเก็บน้ำ โครงสร้างเสา คานและพื้นของอาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กด้วยปูนซีเมนต์พอร์ตแลนด์ผสมปูนหมัก ทราายและอิฐทุบเป็นก้อนเล็ก ๆ ก่อและฉาบด้วยปูนหมัก ชัดผิวปูนดำและทาสีทับเป็นชั้นบนสุด

ชั้นฐานอาคารยกสูงประมาณ ๑ เมตร ประดับลวดบัวปูนปั้นมีรูปแบบลักษณะองค์ประกอบแบบบัวคลาสสิกทั่วไปของยุโรป ที่ชั้นฐานทับไม่มีช่องระบายอากาศ เนื่องจาก การถมอัดดินทรายอัดแน่นระหว่างช่องว่างของโครงสร้างคลองรากจนเต็มพื้นที่เพื่อรองรับพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กของชั้นล่าง

ตัวอาคารสูงสองชั้น โดยที่ผนังภายนอกไม่มีลวดบัวแบ่งคั่นระหว่างชั้น มีช่องหน้าต่างที่อยู่ในระดับเดียวกับผนังด้านนอก ช่องหน้าต่างชั้นบนมีลักษณะแบบโค้งครึ่งวงกลม ส่วนชั้นล่างมีลักษณะแบบโค้งส่วนของวงกลม ประดับลายปูนปั้นระหว่างชุดหน้าต่างชั้นบนกับชุดหน้าต่างชั้นล่างเชื่อมต่อเนื่องเข้าด้วยกันในลักษณะพรรณพฤกษา พวงมาลัย

ที่ระบายียงหล่อคอนกรีตเสริมเหล็กผสมอิฐก้อนเล็ก ๆ

การก่ออิฐโองแกนการใช้ทับหลังไม้หรือคานเอ็น

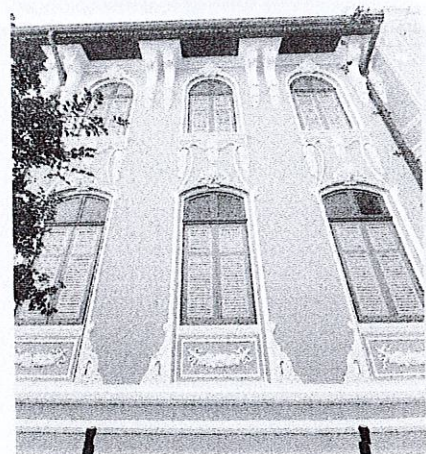
ใบอะเคนทัสและพวงผลไม้ บริเวณกึ่งกลางวงโค้งเหนือหน้าต่างชั้นบน ประดับปูนปั้นรูปโล่และพรรณพฤกษาช่อใบไม้ ผลไม้และดอกกุหลาบ ความต่อเนื่องของการประดับตกแต่งลักษณะนี้จะมีเส้นแบ่งชั้นของอาคารในแนวนอน เพื่อเน้นเส้นในแนวตั้งให้มีความโดดเด่นมากขึ้นตามแนวทาง Colossal order

นอกจากนี้การประดับปูนปั้นที่ซุ้มหน้าต่างชั้นล่างที่เรียกว่า Mascaron ในหมู่ใบอะเคนทัส ซึ่งเป็นความนิยมในสถาปัตยกรรมแบบโบซาร์ (Beaux Arts) ที่นำใบหน้าที่น่าเกรงขามมาใช้ประดับ จากความเชื่อในเรื่องการช่วยขับไล่วิญญาณ หรือสิ่งที่ไม่ดีไม่ให้เข้าไปภายในอาคาร ซึ่งพัฒนามาจากการแกะสลักหิน ในศิลปะสถาปัตยกรรมแบบคลาสสิก ใต้ช่องหน้าต่างชั้นล่างประดับปูนปั้นรูปท่อนมาลัย เป็นช่อใบไม้ ผลไม้และดอกกุหลาบผูกด้วยริบบิ้นในกรอบลวดบัวสี่เหลี่ยม ปูนปั้นประดับในลักษณะสมมาตรในเรื่องน้ำหนักแต่ซ้ายขวาไม่เหมือนกัน จากการประดับปูนปั้นกรอบซุ้มหน้าต่างชุดล่างและชุดบนเชื่อมต่อเข้าด้วยกันทำให้เกิดเป็นมวล (Mass) และช่องว่างระหว่างปูนปั้นเป็นผืนผนังในแนวตั้งและส่วนบนของผืนผนังแนวตั้งประดับด้วยค้ำยันหรือทวยปูนปั้นคู่ขนาดใหญ่รับผืนหลังคาทำให้เกิดการรับรู้ เสมือนเป็นแนวเสาชานใหญ่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดในการออกแบบ ทำให้เมื่อมองภาพรวมอาคารแล้ว จะให้ความรู้สึกสมส่วนระหว่างความสูงและความยาวของอาคาร

การแบ่งพื้นที่ภายในอาคาร

พื้นที่ใช้สอยภายในมีการประยุกต์ให้เข้ากับบริบทการใช้สอย ทำเป็นทางเดินทั้งส่วนหน้าและส่วนหลังเชื่อมแต่ละห้องเข้าด้วยกัน และแต่ละห้องยังสามารถเชื่อมถึงกันได้จากภายใน

ชั้นล่าง แบ่งพื้นที่เป็น ๓ ส่วนคือส่วนหน้าเป็นโถงทางเดินยาวตลอดแนว ปลายสุดทางเดินด้านซ้ายของตึกเป็นบันได ส่วนกลางเป็นห้องใหญ่

ซุ้มหน้าต่างชั้นบน - ล่าง
ประดับปูนปั้นเชื่อมต่อกันเป็น Colossal order

ปูนปั้น Mascaron ประดับซุ้มหน้าต่าง

โถงกลางชั้นล่างมีการประดับลายของพื้นผนังและเพดาน

ห้องชั้นบนด้านปีกขวาของอาคาร

ไม้ฉลุลายเทือของประตู
ช่วยให้ลมและแสงสว่างเข้ามาภายในอาคาร

ผนังภายนอกบริเวณห้องบันได

๓ ห้องเรียงต่อกัน โดยห้องกลางเป็นห้องโถงใหญ่มีประตูเชื่อมกับห้องซ้ายขวาด้านละ ๑ ช่องประตู ภายในประดับเสาอิงแบบคอรินเทียน (Corinthian) หนือหัวเสาประดับปูนปั้นรูปเทพเจ้าคิวปิด (Cupid) และพื้นที่ส่วนหลังแบ่งเป็นห้องขนาดเล็กเชื่อมต่อกับห้องโถงบริเวณกึ่งกลางที่เชื่อมต่อกับโถงบันไดวนด้านหลัง

ชั้นสอง แบ่งพื้นที่เป็น ๓ ส่วนเช่นเดียวกันคือ ส่วนหน้าเป็นโถงทางเดินยาวตลอดแนว ปลายสุดทางเดินด้านซ้ายของตึกเป็นบันได บริเวณกึ่งกลางอาคารยกเก็จเป็นมุขมีประตูใหญ่ ๓ ชุดเชื่อมออกมุขระเบียงหน้าและสุดทางเดินด้านขวาเป็นห้องขนาดเล็ก ส่วนกลางเป็นห้องใหญ่ ๓ ห้องเรียงต่อกัน โดยห้องกลางเป็นห้องโถงใหญ่มีประตูเชื่อมกับห้องซ้ายขวาด้านละ ๒ ช่องประตู และส่วนหลังแบ่งเป็นห้องขนาดเล็ก เชื่อมต่อกับโถงบริเวณกึ่งกลางกับโถงบันไดวนเช่นเดียวกับชั้นล่าง

ลักษณะพื้นภายในแต่ละห้องปูด้วยกระเบื้องเซรามิกลายดอกและกระเบื้องเซรามิกสีต่าง ๆ ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ฝ้าเพดานเป็นท้องพื้นคอนกรีตฉาบผิวเรียบทาสีและประดับจิตรกรรมภาพพรรณพฤกษาประดิษฐ์ด้วยเทคนิคพิมพ์ลายฉลุ (Stencils) แบบศิลปะอาร์ตนูโว ที่มีความนิยมในช่วงสมัยนั้น ยกเว้นห้องกลางชั้นบนที่มีได้เขียนลายประดับฝ้าเพดาน

หน้าต่างบานเปิดไม้ฉลุปีกบานกระทุ้งเกล็ดไม้ส่วนบนเป็นลูกฟูกกระจก ทำให้มีแสงสว่างเข้าสู่ภายในอาคาร ซึ่งสัมพันธ์กับไม้ฉลุแกะลายเหนือช่องประตู ทำให้ภายในห้องชั้นกลางได้รับแสงสว่างด้วย กลอนหน้าต่างเดิมเป็นเหล็กหล่อชุบทองเหลืองขนาดใหญ่ยาวตลอดแนวนานหน้าต่าง มือจับเป็นรูปหิน กรอบวงกบประตู หน้าต่าง ปูนปั้นประดับซุ้มประตู หน้าต่างเป็นงานหล่อพิมพ์สำเร็จรูปเป็นชั้นมาติดตั้ง ซึ่งได้รับอิทธิพลศิลปะแบบอาร์ตนูโว

บันไดของอาคารทรงยุโรปในยุคสมัยเดียวกันจะให้ความสำคัญกับพื้นที่บันไดหลักที่มักจะอยู่ในแนวแกนหรือเป็นจุดสำคัญจุดหนึ่งของอาคาร ใช้โถงบันไดเพื่อเปิดมุมมองจากชั้นล่างขึ้นไปชั้นสองได้และเชื่อมพื้นที่ระหว่างชั้นล่างและชั้นบนเข้าด้วยกัน และบันไดรองอยู่บริเวณด้านหลังหรือปีกอาคาร แต่กรณีของอาคารหลังนี้ ตำแหน่งบันไดทั้งด้านหน้าและด้านหลังอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ใช่จุดสำคัญของอาคารและมีลักษณะการพัฒนามาจากแบบผัง

ศิลปากร | กันยายน - ตุลาคม ๒๕๖๗

ของตึกจวนเจ้าเมืองพระตะบอง บ้านไค้ทั้งด้านหน้าและด้านหลังมีความเป็นส่วนตัวเพื่อต้องการแยกพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนออกจากกัน สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการใช้สอยเพื่อใช้เป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ โดยชั้นบนใช้สำหรับประทับพักผ่อนและทรงงานชั้นล่างเป็นพื้นที่ส่วนตัวสามารถใช้จัดงานเลี้ยงต้อนรับหรือประชุมงานราชการต่าง ๆ

โดยภาพรวมอาคารตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรมีลักษณะคล้ายคลึงหาสนในยุโรปที่สามารถตอบสนองการใช้งานเพื่อการรับเสด็จเป็นการชั่วคราวมิได้มีลักษณะเทียบเท่าวังหรือพระตำหนัก พื้นที่ภายในมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเป็นที่ประทับแรม จัดเลี้ยงต้อนรับและใช้ทรงงานในลักษณะต่าง ๆ ได้ การออกแบบอาคารมีการปรับลักษณะให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศ โดยมีชายคายื่นยาวให้สามารถกันแดดกันฝน การเปิดช่องแสงและการใช้บานเกล็ดหน้าต่างช่วยระบายและถ่ายเทอากาศได้ดีขึ้น การออกแบบตกแต่งที่เน้นเส้นในแนวตั้งสร้างความต่อเนื่องของช่องเปิดชั้นบนและชั้นล่าง ด้วยปูนปั้นเข้าด้วยกันทำให้อาคารดูนุ่มนวลอ่อนโยนและได้สัดส่วนที่สวยงาม

การบูรณะตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร กรมศิลปากร โดยสำนักศิลปากรที่ ๕ ปราจีนบุรีร่วมกับสำนักสถาปัตยกรรม มีแนวความคิดในการอนุรักษ์ โดยรักษาหลักฐานทั้งวัสดุและรูปแบบดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เช่น การซ่อมเปลี่ยนกระเบื้องปูพื้นตามรูปแบบดั้งเดิม การอนุรักษ์โดยร้อยฟื้นคืนสภาพงานประดับตกแต่ง เช่น การพบหลักฐานของชั้นสีดั้งเดิมบนผนังของแต่ละห้อง สลักประตู หน้าต่าง รวมถึงการปรับปรุงยุคให้สามารถตอบสนองกิจกรรมการใช้งานอย่างกลมกลืนทั้งการเพิ่มเติมงานระบบอาคารที่จำเป็นในปัจจุบันให้เหมาะสม เช่น ระบบไฟฟ้าแสงสว่าง ระบบปรับอากาศ ระบบกล้องวงจรปิด การทำทางเข้าอาคารสำหรับรถเข็น อีกทั้งการรักษาร่องรอยหลักฐานที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงในอดีตที่เป็นประวัติศาสตร์ของอาคาร เช่น คงลักษณะของบันไดที่เคยปรับลดขนาดบันไดเพื่อใช้ขนย้ายผู้ป่วยเมื่อครั้งใช้เป็นโรงพยาบาล ตลอดจนการเสริมความมั่นคงแข็งแรงให้เหมาะสมกับการใช้งานปัจจุบัน เช่น การสกัดเปลี่ยนเหล็กเสริมโครงสร้างเสา พื้นระเบียงมุขหน้า การเจาะเย็บผนังกระเบื้อง การปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อเปิดโล่งพื้นที่โดยรอบให้อาคารมีความโดดเด่น เช่น การตัดต้นไม้ที่บดบัง การปรับ Slope และผนังกันดินใหม่เพื่อให้ดูสวยงามเหมาะสมกับโบราณสถาน การปรับปรุงระบบระบายน้ำเนื่องจากพื้นที่โดยรอบฐานอาคารอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าระดับถนน การปรับปรุงระบบไฟฟ้าแสงสว่างเพื่อรองรับกิจกรรมภายในอาคาร เช่น การตรวจเพื่อรักษาผู้ป่วยตามแนวทางการแพทย์แผนไทย ห้องทำงานของแพทย์ เภสัชกรและเจ้าหน้าที่บุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงห้องประชุมสัมมนาและพื้นที่จัดแสดงประวัติอาคาร

ขณะดำเนินการบูรณะได้พบหลักฐานเพิ่มเติมบริเวณเชิงฝ้าเพดานห้องโถงชั้นบนเป็นภาพลายฉลุ (Stencils) ลายช่อเกอดอกกุหลาบมีลักษณะการลงสีไล่สีน้ำหนักเฉดสีอ่อน-แก่ทั้งกลีบดอกและใบ การบูรณะได้ร้อยฟื้นให้กลับคืนมาสมบูรณ์ตามรูปแบบดั้งเดิม ซึ่งสัมพันธ์กับงานปูนปั้นดอกกุหลาบที่สอดแทรกประดับในส่วนต่าง ๆ ของอาคาร

บรรยากาศด้านหลังอาคาร หลังการบูรณปฏิสังขรณ์

บรรยากาศหลังการบูรณปฏิสังขรณ์

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เมื่ออนุรักษ์แล้วเสร็จ

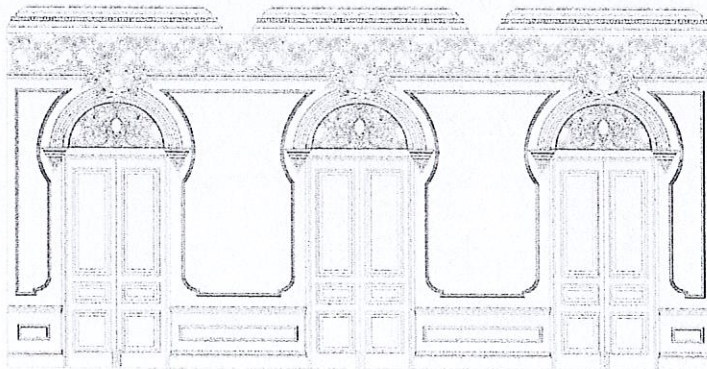
ผนังภายในแต่ละห้องทาสีที่แตกต่างกัน และบนผนังประดับปูนปั้นลวดบัวประดับเป็นช่อกรอบรอบซุ้มประตูหน้าต่าง จากการพบหลักฐานงานศิลปกรรมภายในอาคาร ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร แสดงให้เห็นว่าแนวความคิดการประดับอาคารด้วยศิลปะแบบลายฉลุ และการทาสีผนังในแต่ละห้องด้วยสีที่แตกต่างกันนั้นเริ่มมีมาตั้งแต่ช่วงปลายรัชกาลที่ ๕ ก่อนจะเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในสมัยรัชกาลที่ ๖

การอนุรักษ์ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรครั้งนี้ได้คงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และคุณค่าแห่งความทรงจำที่เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม) สร้างตึกหลังนี้ถวายด้วยความเคารพรัก ชื่อสัตย์ จงรักภักดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ อย่างหาที่สุดมิได้ ซึ่งปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วทั้งอาคาร ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ศิลปิน | กันยายน - ตุลาคม ๒๕๖๗

ห้องโถงกลางชั้นบน ประติมากรรมเชิงฟ้าเพดานลายเถาดอกกุหลาบ

แบบคัดลอกลายฉลุ (Stencils)
ลายช่อเถาดอกกุหลาบที่ตรวจลอบ
พบและรื้อฟื้นกลับมาใหม่

แบบคัดลอกลายฉลุ (Stencils)
ลายช่อเถาดอกกุหลาบที่ตรวจลอบ
พบและรื้อฟื้นกลับมาใหม่
ที่มา : วรวิทย์ นวลวิไลลักษณ์

บรรณานุกรม

- วีระศักดิ์ จันทร์สงแสง. เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม) เจ้าเมืองพระตะบองคนสุดท้าย ใต้ปกครองสยาม. ปราจีนบุรี: มุลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร, ๒๕๕๖.
- สุภาภรณ์ ปิติพร, บรรณาธิการ. ดึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร สานปณิธานวิญญานไท. ปราจีนบุรี: มุลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร, ๒๕๕๔.
- สมชาติ จิงสิริอารักษ์. สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในสยามสมัยรัชกาลที่ ๔-พ.ศ. ๒๔๕๐. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓.
- Governor's Residence, Battambang. [Online]. Retrieved 9 February 2023, from <https://cambodiatrains.info/governors-residence-battambang/>.
- Davies, Nikolas and Jokiniemi, Eekki. Dictionary of Architecture and Building Construction. Amsterdam: Elsevier, 2008.

บทความในหนังสือ ๑๑๑ ปีแห่งการสถาปนากรมศิลปากร

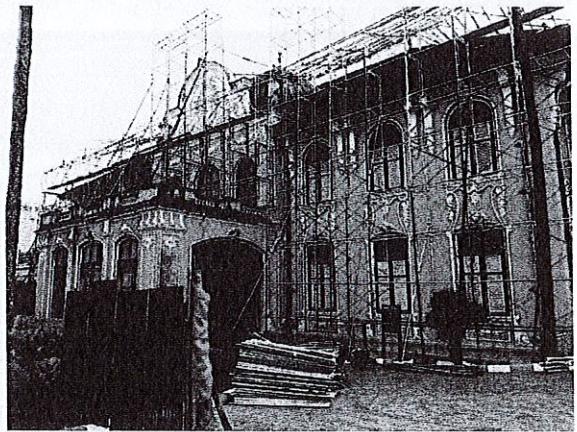
โครงการบูรณะ ซ่อมแซม ศิลปกรรม และอนุรักษ์โบราณสถาน

๑.

การอนุรักษ์ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
จังหวัดปราจีนบุรี

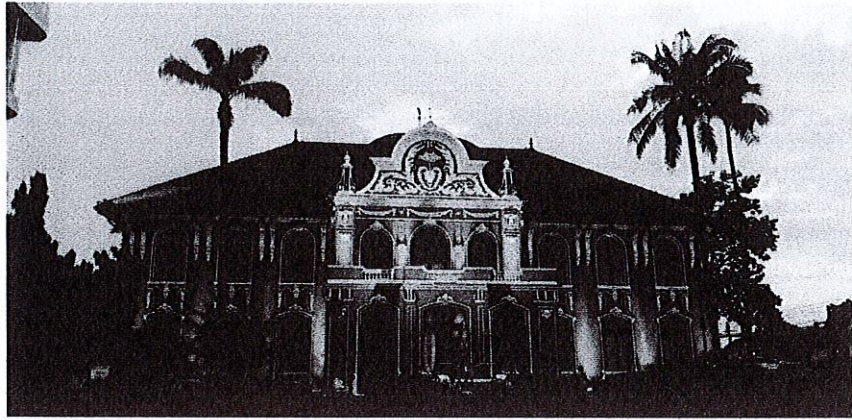
การอนุรักษ์ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เป็นความร่วมมือกันของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรและกรมศิลปากร (สำนักศิลปากรที่ ๕ ปราจีนบุรีและสำนักสถาปัตยกรรม) โดยตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเป็นอาคารที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ผสมผสานประยุกต์ให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศของไทย มีเอกลักษณ์โดดเด่นที่ทรงหลังคาปั้นหยา (Hipped roof) มุงกระเบื้องดินเผาลอนเหลี่ยม (ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดการออกแบบโลกที่เมเบิร์น) ชายคายื่นยาวเชื่อมต่อกับหลังคาทรงรางน้ำ (Trough vault) มุงแผ่นทองแดงในแนวขวางกับหลังคาปั้นหยาในลักษณะมุขหน้า-หลัง ด้านหน้าก่อผนังขึ้นไปเป็นจั่วหลอก (False pediment) รูปวงโค้งครึ่งวงกลมขนาดใหญ่ แสดงถึงลักษณะของศิลปะยุควาโรก (Baroque) ปั้นปูนประดับลายต้นปาล์มในกระถางและพวงซ้อใบพญาสัตบรรณ

แนวทางการอนุรักษ์เป็นการบูรณะรื้อฟื้นกลับมาให้สมบูรณ์สามารถใช้งานได้ดีเป็นปกติ อนุรักษ์ตำแหน่ง รูปแบบ ฝีมือ วัสดุ อุปกรณ์ดั้งเดิมให้มากที่สุดและตอบสนองความต้องการใช้สอยเป็นพิพิธภัณฑ์การแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลอภัยภูเบศร ในการดำเนินการได้มีการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์แบบ X-ray fluorescence (ERF) ศึกษาองค์ประกอบธาตุในวัสดุ เช่น สีทาผนัง

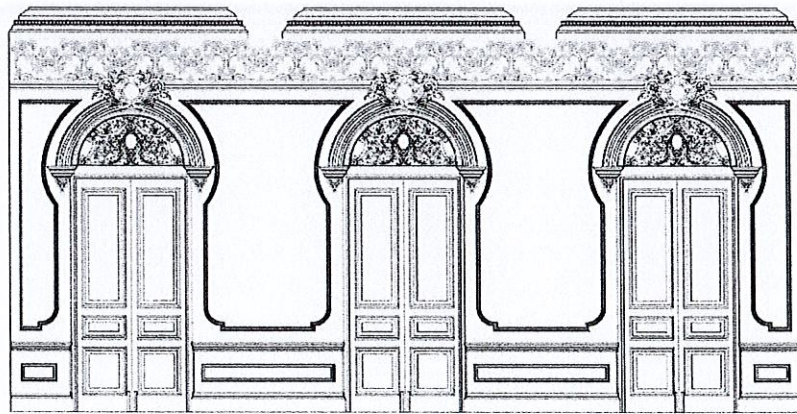

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
จังหวัดปราจีนบุรี ขณะบูรณะ

แผ่นหลังคาทองแดง ในระหว่างดำเนินการให้มีการตรวจสอบหาร่องรอยภาพจิตรกรรมซึ่งเป็นความนิยมในยุคสมัยนั้นและได้พบภาพประดับบริเวณคอสองของห้องโถงชั้นสองเป็นลายฉลุชุดอกกุหลาบแบบ Stencil printing และได้บูรณะรื้อฟื้นให้กลับมามีสภาพที่สมบูรณ์ดังเดิม

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
จังหวัดปราจีนบุรี เมื่อบูรณะแล้วเสร็จ

ลายเส้นแสดงลักษณะภาพจิตรกรรมบริเวณคอสองห้องโถงชั้นบน

ผลงาน ลำดับที่ ๒

๑. เรื่อง โครงการอนุรักษ์โบราณสถานวัดอ่างศิลา

ตำบลอ่างศิลา อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

๒. ระยะเวลาการดำเนินการ เดือนมกราคม ๒๕๖๐ – กันยายน ๒๕๖๔

๓. ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

ประวัติอาคารและการอนุรักษ์

วัดอ่างศิลาเป็นวัดเก่าแก่ของเมืองชลบุรี ตั้งอยู่บริเวณท่าเรืออ่างศิลา จ.ชลบุรี ไม่พบประวัติการก่อสร้าง แต่มีประวัติว่าได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ.๒๓๘๓ เดิมวัดอ่างศิลามีด้วยกัน ๒ วัดคือ วัดอ่างศิลานอก และวัดอ่างศิลาใน เมื่อ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๕๙ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยา วชิรญาณวโรรส ได้เสด็จมาและทรงมีพระราชดำรัสให้รวมวัดอ่างศิลานอกและวัดอ่างศิลาใน เข้าด้วยกันเพื่อความเจริญจะได้เป็นไปพร้อมกัน โดยใช้อุโบสถของวัดอ่างศิลานอกเป็นอุโบสถและอุโบสถของวัดอ่างศิลาในให้เป็นวิหาร จากลักษณะของสถาปัตยกรรมดั้งเดิมที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด ที่ยังปรากฏอยู่เป็นเจดีย์ทรงระฆัง ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าวิหาร (อุโบสถเก่าวัดอ่างศิลาใน) นั้น มีลักษณะองค์ประกอบของศิลปกรรมสถาปัตยกรรมในช่วงอยุธยาตอนปลายถึงต้นรัตนโกสินทร์ ในขณะที่รูปแบบของวิหาร มีลักษณะสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ภาพจิตรกรรมและปูนปั้นประดับซุ้มหน้าต่างอยู่ในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๓ - ๔

โบราณสถานภายในวัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรีสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ส่วนคือฝั่งด้านทิศตะวันออกเดิมเป็นวัดอ่างศิลานอกมีโบราณสถานที่สำคัญคืออุโบสถ มณฑปและเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง และฝั่งด้านทิศตะวันตกเดิมเป็นวัดอ่างศิลาในมีโบราณสถานที่สำคัญคือวิหารและเจดีย์ด้านหน้า ๓ องค์ ซึ่งโบราณสถานวัดอ่างศิลามีคุณค่าและความสำคัญทั้งด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี การตั้งถิ่นฐาน สังคม เศรษฐกิจรวมถึงศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและสุนทรียภาพแห่งหนึ่งของจังหวัดชลบุรี

ตามบันทึกประวัติการอนุรักษ์มีดังนี้

พ.ศ.๒๕๒๒ วิหาร (อุโบสถเก่า) ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์โดยทางวัดและชุมชน

พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๒ ดำเนินการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ

การบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานโดยวัดและชุมชนที่ผ่านมานั้นในส่วนฝั่งด้านตะวันออกคืออุโบสถ มณฑปและเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ยังคงมีรูปแบบลักษณะสถาปัตยกรรมตามรูปแบบดั้งเดิมแต่มีความทรุดโทรมชำรุดเสียหายจากกาลเวลาและการใช้วัสดุซีเมนต์ในการซ่อมแซมที่ผ่านมา ส่วนฝั่งด้านทิศตะวันตกคือวิหารและเจดีย์หน้าวิหาร ๓ องค์มีลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ถูกปรับเปลี่ยนไปจากรูปแบบดั้งเดิมโดยเฉพาะส่วนเครื่องลายทองของวิหารที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เนื่องจากมีรูปแบบที่แตกต่างไม่เหมือนเครื่องลายทองโดยทั่วไป เป็นลักษณะพิเศษที่พบได้น้อยที่หลังคาทรงจั่วเพียงดาดเดียวแต่มีเครื่องลายทองที่มีทางหงส์เพิ่มขึ้นมาอยู่ตรงกลางตัวลายทอง จากการศึกษาที่มาของลักษณะรูปแบบที่เป็นลักษณะพิเศษเฉพาะนี้พบว่าปรากฏอยู่ ๒ ลักษณะคือแบบมีผ้าไชรายื่นยาว ซึ่งจะมีทั้งที่เป็นเครื่องลายทองไม้และเครื่องลายทองปูน (สันนิษฐานว่าเป็นของทำขึ้นใหม่ เพื่อทดแทนของเดิมที่เป็นไม้) และแบบไม่มีผ้าไชราจะพบเฉพาะที่เป็นเครื่องลายทองปูนเท่านั้น โดยจากการศึกษาเชื่อว่าเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมเฉพาะกลุ่มช่างที่ได้รับอิทธิพล

/จากลักษณะ...

จากลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมอยุธยาตอนกลางเช่นวัดเตวี่ด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนเจดีย์องค์กลางมีลักษณะเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองจากรูปถ่ายเก่ามีลักษณะประดับปูนปั้นรูปครุฑยุดนาค สภาพก่อนบูรณะปูนปั้นรูปครุฑยุดนาคพังชำรุดเหลือเพียงชิ้นส่วนของหน้าและช่วงลำตัวครุฑ ส่วนฐานชั้นล่างมีลักษณะถมปรับระดับพื้นภายหลังการบูรณะพบว่าข้างล่างเป็นฐานชั้นแบกคือกระปี่แบกและยักษ์ถือกระบอง จากลักษณะสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบของเจดีย์เชื่อได้ว่าได้รับอิทธิพลจากลักษณะรูปแบบเจดีย์สมัยอยุธยาตอนกลางเช่นเดียวกับวิหารและมีแนวความคิดเรื่องคติไตรภูมิประกอบอย่างชัดเจนด้วยสะท้อนได้ถึงแนวความคิดสร้างสรรค์ของช่างที่มีความรู้ความชำนาญตกทอดมาให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของโบราณสถานภายในวัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

โบราณสถานทั้งหมดภายในวัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี ที่ได้ดำเนินการอนุรักษ์ประกอบด้วยอุโบสถ วิหาร มณฑป เจดีย์ ๔ องค์ และองค์ประกอบอื่นๆ เช่น เสาารอบอุโบสถ เสาาหลังวิหาร ลานรอบอุโบสถ ลานไฟวิหาร กำแพงแก้วและการปรับภูมิทัศน์

แนวความคิดในการออกแบบอนุรักษ์โบราณสถาน

แนวทางในการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดอ่างศิลานั้น จากการประชุมร่วมกับวัดและชุมชนโดยรอบมีความเห็นพ้องต้องกันว่าฝั่งด้านทิศตะวันออกควรอนุรักษ์ตามรูปแบบดั้งเดิมโดยบูรณปฏิสังขรณ์เฉพาะส่วนที่ชำรุดเสียหายเพราะยังคงมีลักษณะสถาปัตยกรรมตามรูปแบบดั้งเดิมอยู่ อาจมีบางส่วนที่ถูกเปลี่ยนแปลงเช่นวัสดุผิวปูนฉาบเป็นปูนซีเมนต์ พื้นคอนกรีตปูกระเบื้องเซรามิค ฯลฯ ส่วนฝั่งด้านตะวันตกควรอนุรักษ์บูรณปฏิสังขรณ์แบบรื้อฟื้นคืนสภาพกลับสู่ลักษณะสถาปัตยกรรมตามรูปแบบดั้งเดิมที่ปรากฏในภาพถ่ายและใช้วัสดุแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด ในการออกแบบอนุรักษ์โบราณสถานมีแนวความคิดดังนี้

๑. อนุรักษ์ในแนวทางบูรณปฏิสังขรณ์ และรักษาคูณค่าของโบราณสถานที่สามารถตอบสนองกิจกรรมการใช้สอยของอาคาร บูรณปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดเสียหาย รวมถึงรื้อฟื้นรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่ชำรุดเสียหาย สูญหายและหรือส่วนที่ถูกปรับเปลี่ยน ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ให้กลับมามีสภาพที่สมบูรณ์ตามหลักฐานภาพถ่ายที่สอดคล้องกับหลักฐานที่คงอยู่อย่างเหมาะสมสอดคล้องและกลมกลืน

๒. การบูรณปฏิสังขรณ์เสาพาไลและโครงสร้างหลังคาวิหารให้กลับมาเป็นเสาและโครงสร้างหลังคาไม้การศึกษาเปรียบเทียบและรูปถ่ายเก่าจากจดหมายเหตุ ทำให้มีข้อมูลเพียงพอสามารถวิเคราะห์รูปแบบดั้งเดิมของอาคารและรื้อฟื้นคืนสภาพอาคาร รวมถึงองค์ประกอบส่วนประดับต่างๆ

๓. อนุรักษ์ตำแหน่งรูปแบบ ฝีมือ เทคนิค วัสดุ ที่ยังคงความเป็นของแท้ดั้งเดิม รวมถึงการรักษาและสื่อความหมายของร่องรอยหลักฐานสำคัญที่ซ่อนทับแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงในอดีตที่เป็นประวัติศาสตร์ทั้งด้านวัสดุ รูปแบบและเทคนิคการก่อสร้าง รวมถึงคุณค่าความสำคัญของโบราณสถาน

๔. อนุรักษ์รูปแบบสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมองค์ประกอบ ลวดลาย วัสดุ และเทคนิคการก่อสร้างที่ชำรุดเสียหายหรือถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้กลับมามีความมั่นคงแข็งแรงตามรูปแบบดั้งเดิมหรือใกล้เคียงเมื่อแรกสร้างให้มากที่สุด ตามข้อมูลหลักฐานที่พบและการเปรียบเทียบลักษณะอาคารในยุคสมัยเดียวกัน

๕. การเสริมความมั่นคงแข็งแรงให้เหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบัน รวมถึงแก้ปัญหาสาเหตุความเสียหายและเสื่อมสภาพ

๖. อนุรักษ์ฟื้นฟูคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ในฐานะโบราณสถานสำคัญของจังหวัดชลบุรี

๗. อนุรักษ์สืบทอดองค์ความรู้ รูปแบบสถาปัตยกรรม รวมถึงเทคนิคการก่อสร้างและวัสดุตามรูปแบบดั้งเดิมเพื่อการศึกษา ค้นคว้าทางวิชาการต่อไป

๘. ปรับปรุงสภาพบริเวณพื้นที่ ภูมิทัศน์โดยรอบที่เกี่ยวข้องให้ดูสวยงามเหมาะสมกับโบราณสถาน รวมถึงการแก้ปัญหาน้ำไหลกัดเซาะพื้นที่โดยรอบโบราณสถาน

ความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

การบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานวัดอ่างศิลาซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และศิลปะ การบูรณะจึงต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังเพื่อรักษาคุณค่าความสำคัญ ซึ่งมีความซับซ้อนทางเทคนิค เช่น การรื้อฟื้นรูปแบบสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบประดับเครื่องลายอง งานปูนปั้นประดับซุ้มประตูหน้าต่าง ปูนปั้นประดับเจดีย์ ให้คืนกลับมาสมบูรณ์ การเสริมความมั่นคงของโครงสร้างเดิม การสื่อความหมายแต่ละยุคสมัย รวมถึงการใช้วัสดุที่สอดคล้องกับของเดิมเพื่อรักษาอัตลักษณ์และคงไว้ซึ่งคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยได้นำความรู้หลักการ ทางวิชาการ ความชำนาญ ตลอดจนเทคนิค วิธีการ และประสบการณ์มาใช้ในการปฏิบัติงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน ดังนี้

๑. การสำรวจ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและหลักฐานต่างๆ ของอาคารและบริบทข้างเคียง พื้นที่ตั้งและสภาพแวดล้อมโดยรอบ รวมถึงร่องรอยหลักฐานต่างๆ ที่ตรวจสอบพบเพิ่มเติม เพื่อทำความเข้าใจทั้งด้านกายภาพและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ลักษณะโครงสร้างทางวิศวกรรม วัสดุ เทคนิคการก่อสร้างรวมถึงปัญหาและความต้องการใช้สอยอาคาร

๒. ศึกษาหลักการและทฤษฎีวิชาการในการออกแบบอนุรักษ์ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ และความรู้ทางวิชาการด้านต่างๆ มาใช้ในการออกแบบกำหนดรายการประกอบแบบ การใช้วัสดุและเทคนิควิธีการขั้นตอนดำเนินการอนุรักษ์ที่เหมาะสม โดยยึดถือตามรูปแบบ เทคนิคและวัสดุดั้งเดิม รวมถึงการรักษาหลักฐานร่องรอยต่างๆ ให้ยังคงอยู่ การเสริมความมั่นคงแข็งแรงด้วยรูปแบบและวัสดุตามรูปแบบเดิมหรือที่เหมาะสมกลมกลืน โดยมีหลักการสำคัญที่นำมาปรับใช้ในการอนุรักษ์โบราณสถานดังนี้

๒.๑ การอนุรักษ์แบบสงวนรักษาสภาพความเป็นของแท้ดั้งเดิม เช่นการสงวนรักษางานศิลปกรรมประดับหน้าบัน ปูนปั้นประดับซุ้มประตู-หน้าต่าง ภาพจิตรกรรมภายในอุโบสถให้คงสภาพเดิมให้มากที่สุด

๒.๒ การบูรณะซ่อมแซมเฉพาะส่วนที่ชำรุดเสียหายตามหลักฐานดั้งเดิมหรือให้มีความกลมกลืนกับของดั้งเดิม ด้วยเทคนิควิธีการและวัสดุตามรูปแบบเดิมให้มีความมั่นคงแข็งแรง

๒.๓ การปฏิสังขรณ์รื้อฟื้นส่วนที่สูญหายหรือถูกปรับเปลี่ยนให้กลับคืนมาตามหลักฐานดั้งเดิม เช่น การรื้อฟื้นส่วนหลังคาปีกนก เครื่องลายองของวิหาร ศิลปกรรมปูนปั้นประดับเจดีย์

๒.๔ การคงประโยชน์ใช้สอยอาคารในศาสนกิจของสงฆ์ที่เหมาะสมกับสถานการณ์พื้นที่โดยรอบ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงหรือลดทอนคุณค่าของโบราณสถานเช่น การติดตั้งงานระบบไฟฟ้า แสงสว่าง ระบบระบายน้ำ เป็นต้น

๓. ความรู้ในการศึกษา วิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุความเสื่อมสภาพและความชำรุดเสียหายของอาคาร องค์ประกอบและอุปกรณ์ต่างๆ รวมถึงความมั่นคงแข็งแรงหรือความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับอาคาร

/๔. องค์ความรู้...

๔. องค์ความรู้ด้านการสำรวจสภาพโบราณสถาน พื้นที่และสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้อง การควบคุมดูแล การจัดทำแบบสภาพความชำรุดเสียหาย แบบสันนิษฐานส่วนที่พังทลายและถูกรื้อถอนจากการศึกษาและตรวจสอบร่องรอยหลักฐานที่ยังคงอยู่ ภาพถ่ายและการศึกษาเปรียบเทียบ รวมถึงการจัดทำแบบบูรณะ การกำหนดรายการประกอบแบบเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานและการจัดทำแบบขยายรายละเอียดต่างๆ ประกอบรายการปรับลด-ปรับเพิ่มจากรายการประมาณราคาที่กำหนด

๕. ความรู้ทางวิชาการในเรื่องสถาปัตยกรรมไทยมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับ โบราณสถานแห่งอื่นๆ ที่มียุคสมัยและค่านิยมใกล้เคียงกัน เช่น การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะเครื่องลายองค์ที่มีลักษณะเฉพาะกับอุโบสถวัดโบสถ์ จังหวัดชลบุรี วัดเกวียนหัก จังหวัดจันทบุรี รวมถึงการนำประสบการณ์การออกแบบบูรณปฏิสังขรณ์หรือฟื้นฟูเครื่องลายองค์จากสถานที่ต่างๆ มาปรับใช้ เช่น

อุโบสถวัดหนองเกตุใหญ่ จังหวัดชลบุรี
อุโบสถวัดบางปรองธรรมโชติ จังหวัดฉะเชิงเทรา
ศาลาการเปรียญวัดผาณิตาราม จังหวัดฉะเชิงเทรา
อุโบสถวัดทุ่งควายกิน จังหวัดระยอง
อุโบสถและหอไตรวัดบ้านเก่า จังหวัดระยอง
อุโบสถวัดใหญ่พลี จังหวัดจันทบุรี
อุโบสถวัดเขาน้อย จังหวัดจันทบุรี
หอไตรวัดพลับ จังหวัดจันทบุรี
อุโบสถวัดลุ่ม จังหวัดจันทบุรี
อุโบสถวัดใหญ่นครชุม จังหวัดนนทบุรี
อุโบสถ วิหารพระนอน วิหารไม้กระดาน ศาลาการเปรียญ วัดบุพผาราม จังหวัดตราด
อุโบสถและศาลาการเปรียญวัดมหาโพธิ์ใต้ จังหวัดนครสวรรค์
อุโบสถวัดวงษ์มือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการสันนิษฐานและออกแบบบูรณปฏิสังขรณ์หรือฟื้นฟูรูปแบบเครื่องลายองค์วิหาร โดยจัดทำแบบ สันนิษฐานตามลักษณะรูปร่างเก่าและการเปรียบเทียบ พร้อมทั้งจัดทำแบบขยายรายละเอียดเครื่องลายองค์ใน มาตราส่วน ๑:๑ เพื่อดำเนินการรื้อฟื้นตามรูปแบบดั้งเดิม

๖. องค์ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมไทย ที่นำมาปรับใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ สันนิษฐานและ อนุรักษ์ตามรูปแบบดั้งเดิมได้อย่างสมบูรณ์ เช่นการวิเคราะห์ลักษณะหลังคาปีกนก โครงสร้างรับหลังคา การ เข้าไม้ รวมถึงความเข้าใจในโครงสร้างแบบไทย การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของโครงสร้างโบราณหรือความเสียหายที่มีผลกระทบต่อโครงสร้าง เพื่อร่วมปรึกษากับวิศวกรในการกำหนดแนวทางซ่อมแซมแก้ไขเสริมความ มั่นคงแข็งแรง ด้วยวิธีที่ส่งผลกระทบต่ออาคารน้อยที่สุด และให้กลับมามีความมั่นคงแข็งแรงสวยงามปลอดภัย เหมาะสมกับการใช้งานและความเป็นโบราณสถานที่สำคัญของชุมชนเช่น การรื้อถอนเปลี่ยนไม้ซื่อ แป้วเสา จันทัน ออกไก่ และการตัดต่อเข้าไม้ตามรูปแบบดั้งเดิม

๗. ความรู้ทางวิชาชีพสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม เทคนิคการก่อสร้างโบราณ วัสดุศาสตร์ งานระบบ อาคารและสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานให้สามารถรองรับกิจกรรมและ ประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมโดยไม่กระทบต่อคุณค่าความสำคัญของอาคารโบราณสถาน

/๘. ความรู้...

๘. ความรู้ในการศึกษา วิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุความเสื่อมสภาพและความชำรุดเสียหายของอาคาร องค์ประกอบและอุปกรณ์ต่างๆ รวมถึงความมั่นคงแข็งแรงหรือความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับอาคาร

๙. องค์ความรู้ด้านงานระบบไฟฟ้า ทำให้สามารถออกแบบและกำหนดรูปแบบและอุปกรณ์งานระบบไฟฟ้าเพื่ออำนวยความสะดวกและตอบสนองต่อการใช้สอย รวมถึงการเลือกใช้วัสดุและผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับโบราณสถาน

๑๐. องค์ความรู้ด้านงานระบบระบายน้ำ ทำให้สามารถแก้ปัญหา น้ำท่วมขังและระบายน้ำในพื้นที่โดยรอบได้อย่างเหมาะสม

๑๑. องค์ความรู้ด้านการวางแผนการทำงานแต่ละขั้นตอนทุกส่วนของงานอนุรักษ์โบราณสถาน ร่วมกับวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเช่น งานวิศวกรรม ศิลปกรรม ประติมากรรม และโบราณคดี โดยร่วมวางแผนการทำงานและควบคุมการทำงานตามแผนงาน รวมถึงการแก้ปัญหาต่างๆ ในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนด

๑๒. ความรู้ด้านการบริหารจัดการควบคุมกำกับดูแล ประสานงานและแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานอนุรักษ์ฯ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนงานและหลักการอนุรักษ์ที่สอดคล้องเหมาะสมกับเวลาและงบประมาณ รวมถึงความรู้ทางด้านกฎหมาย พ.ร.บ. และระเบียบต่างๆ เพื่อให้การอนุรักษ์โบราณสถานมีความถูกต้อง เหมาะสมเป็นไปตามมาตรฐานสากลและปลอดภัย

๑๓. การใช้ความรู้และทักษะ ในการจัดเก็บบันทึกข้อมูลหลักฐานต่างๆ เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้ศึกษาค้นคว้า เปรียบเทียบและการเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการอนุรักษ์โบราณสถานต่อไป

๔. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน

การอนุรักษ์โบราณสถานเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมมีขั้นตอนวิธีการและเป้าหมายของการอนุรักษ์

ขั้นตอนการออกแบบบูรณะมีดังนี้

๑. สำรวจเก็บข้อมูลลักษณะสภาพปัจจุบันทางกายภาพ รูปแบบ สถาปัตยกรรม โครงสร้าง ภูมิสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมโดยรอบ รวมถึงสภาพความชำรุดเสียหาย ปัญหาและสาเหตุความเสียหาย การซ่อมแซม เปลี่ยนแปลง เสื่อมสภาพของวัสดุและองค์ประกอบต่างๆ ตลอดจนถึงลักษณะการใช้สอย สภาพที่ตั้ง สภาพแวดล้อมโดยรอบ สิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้อง ข้อจำกัดต่าง ฯลฯ และขอบเขตพื้นที่ในการดำเนินงานบูรณะ

๒. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลพื้นฐานของอาคาร จากเอกสาร บันทึก จดหมายเหตุ ข้อมูลประวัติศาสตร์ ภาพถ่ายเก่า แผนที่ แผนผัง ความเป็นมา ประวัติการบูรณะซ่อมแซม ประวัติการก่อสร้าง รวมถึงข้อมูลของโบราณสถานแห่งอื่นๆ ที่มีอายุร่วมสมัยเพื่อใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบ เช่นวัดโบสถ์ จังหวัดชลบุรี วัดเกวียนหัก จังหวัดจันทบุรี เป็นต้น

๓. ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลของโบราณสถาน รวมถึงรูปแบบลักษณะสถาปัตยกรรมที่อยู่ในยุคสมัยเดียวกัน เพื่อใช้เปรียบเทียบอ้างอิงด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วัสดุ เทคนิคการก่อสร้างรวมถึงแนวความคิดหรือการรับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรม

๔. ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของอาคารทั้งองค์ประกอบและวัสดุที่ถูกปรับเปลี่ยน โครงสร้างหลังคา จันทัน อะเส เสา คาน พื้น รวมถึงปัญหาสาเหตุ ความชำรุดเสียหาย การเสื่อมสภาพทั้ง โครงสร้าง วัสดุ อุปกรณ์ องค์ประกอบของโบราณสถาน พร้อมศึกษาแนวทางป้องกันและแก้ไขสาเหตุของ ปัญหาต่างๆ เช่นเหล็กเสริมภายในโครงสร้างคอนกรีตเป็นสนิมผุ ทำให้โครงสร้างคอนกรีตปริแตก ความชื้นจาก การถูกฉาบทับผิวหน้าด้วยปูนซีเมนต์ทำให้ปูนหมักเปื่อยยุ่ย ปูนซีเมนต์ผิวหน้า แตกโป่ง หลุดกะเทาะ

๕. รวบรวมข้อมูลด้านความต้องการใช้สอยตามประเพณีของวัดและชุมชน เช่น การทำวัตร เข้า เย็น การทำบุญวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางพุทธศาสนา พระสงฆ์ฝั่งตะวันออกจะประกอบพิธีกรรม และศาสนกิจที่อุโบสถ ส่วนพระสงฆ์ฝั่งตะวันตกจะประกอบพิธีกรรมและศาสนกิจที่วิหาร ยกเว้นการอุปสมบท จะประกอบพิธีกรรมที่อุโบสถ

๖. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้ารวบรวมเพื่อกำหนดแนวความคิดการออกแบบ อนุรักษ์ฯ พร้อมแนวทางแก้ปัญหาจากสาเหตุความทรุดโทรม

๗. ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและโครงสร้างโบราณสถานตามหลักฐาน และข้อมูลจาก ประสบการณ์การออกแบบอนุรักษ์ มาประกอบเป็นแนวทางในการออกแบบและกำหนดรายการประกอบแบบ อนุรักษ์ตามเทคนิควิธีดั้งเดิม รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาสาเหตุความชำรุดเสียหาย เพื่อให้โบราณสถานคง สภาพตามรูปแบบดั้งเดิม

๘. ดำเนินการออกแบบและกำหนดรายการประกอบแบบอนุรักษ์ รวมถึงการกำหนดวิธีการ ขั้นตอนการอนุรักษ์ที่ต้องตามหลักวิชาการและเทคนิคการก่อสร้างตามรูปแบบดั้งเดิมตามแนวความคิดที่ กำหนด พร้อมประสานหน่วยงานสำนักศิลปากรฯ จัดทำแบบเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน

๙. เสนอคณะอนุกรรมการวิชาการเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานพิจารณาแบบรายการ ก่อนเสนอขออนุมัติลงนามและเข้าสู่กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างจนแล้วเสร็จ

๑๐. ตรวจสอบรายการประมาณราคาให้เป็นไปตามแบบและรายการประกอบแบบ

ขั้นตอนการดำเนินการอนุรักษ์

ในฐานะคณะกรรมการตรวจรับพัสดุและสถาปนิกผู้ออกแบบอนุรักษ์ฯ มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

๑. ประชุมวางแผนการดำเนินงาน อธิบายลักษณะงานให้แก่ผู้รับจ้าง วัดและตัวแทนของ ชุมชนเข้าใจแนวทางและขั้นตอนการดำเนินงาน

๒. ประชุมวางแผนกำหนดและสรุปแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานร่วมกับวิชาชีพที่ เกี่ยวข้องเช่น งานวิศวกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม โบราณคดี เป็นต้น

๓. สำรวจประเมินความชำรุดเสียหาย พร้อมหาสาเหตุของการเสื่อมสภาพบันทึกเก็บข้อมูล และจัดทำแบบ Shop drawing เพิ่มเติมก่อนดำเนินการรื้อถอนหรือบูรณะรวมถึงการถ่ายภาพ ๓ มิติ (Photogrammetry) ก่อนดำเนินการ

๔. ศึกษาวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการรื้อถอนโครงสร้างที่วัดดำเนินการไว้ รวมถึง วิเคราะห์และป้องกันผลกระทบที่จะเกิดจากการรื้อถอนโครงสร้างดังกล่าว

๕. ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี บริเวณพื้นที่ รอบฐานอาคาร บันไดและระบบฐานรากของอาคาร

๖. ตรวจสอบชั้นดินทางวิศวกรรม (Soil test) ตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์ ตรวจสอบร่องรอยหลักฐานการซ่อมบำรุง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ วัสดุ รายละเอียดองค์ประกอบอาคารเช่น ลักษณะโครงสร้าง หลังคา ประตู-หน้าต่าง พื้น ฝ้า วัสดุ อุปกรณ์ สี องค์ประกอบส่วนต่างๆ ของอาคาร รวมถึงศิลปกรรม จิตรกรรมจากการศึกษาเปรียบเทียบกับอาคารที่ก่อสร้างในยุคสมัยเดียวกัน

๗. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆที่ตรวจสอบพบเพิ่มเติม พร้อมทบทวนข้อมูลต่างๆเพื่อปรับเปลี่ยนรายละเอียดให้ถูกต้องสอดคล้องกับข้อมูลหลักฐานที่พบ รวมถึงการทำรายการปรับลด-เพิ่ม ให้สอดคล้องตรงกับการดำเนินงานบูรณะที่เป็นจริง

๘. กำหนดเทคนิควิธีการดำเนินการที่เหมาะสมและพิจารณาการจัดทำแบบขยายรายละเอียด Shop drawing ก่อนดำเนินการ การกำหนดแนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการ รวมถึงการแก้ปัญหาจากการก่อสร้างหรือการซ่อมแซมที่ไม่เป็นไปตามหลักการช่างที่เหมาะสม เช่น การหล่อโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กแทนโครงสร้างไม้เดิม

๙. ดำเนินการบูรณะตามรูปแบบรายการและวงงานที่กำหนด รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการตามมติคณะกรรมการในการปรับลด ปรับเพิ่ม ตามการดำเนินงานจริงและสอดคล้องกับหลักฐานตามรูปแบบดั้งเดิม

๑๐. อำนวยความสะดวกประสานงานและติดตามแก้ไขปัญหาระหว่างดำเนินการบูรณะในแต่ละขั้นตอนอย่างใกล้ชิด เพื่อลดความเสี่ยงต่อความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างการทำงาน

๑๑. ประชุมวางแผนการทำงานและควบคุมการทำงานตามแผนงาน รวมถึงแก้ปัญหาต่างๆ ในระหว่างการทำงานเพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนด

๑๒. ควบคุมดูแลการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถานให้เป็นไปตามแบบรูปรายการและหลักการมาตรฐานงานอนุรักษ์โบราณสถานและให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้รับจ้างหรือช่าง ในรายละเอียดระหว่างดำเนินการให้งานอนุรักษ์ถูกต้องและมีคุณภาพตามรูปแบบรายการที่กำหนดและสอดคล้องตามหลักฐานดั้งเดิมหรือหลักฐานที่ตรวจสอบพบ

๑๓. สรุปรวเก็บข้อมูลรายละเอียดและศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม ในระหว่างการทำงานบูรณะ พร้อมตรวจสอบทบทวนกับรูปแบบรายการที่กำหนดไว้ เพื่อปรับเปลี่ยนรายละเอียดให้ถูกต้องสอดคล้องกับข้อมูลหลักฐานที่พบเพิ่มเติม

๑๔. ประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการตรวจพิจารณาและติดตามแบบขยายรายละเอียดต่างๆ ในแต่ละขั้นตอน

๑๕. รวบรวมจัดเก็บข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการโครงการทั้งหมด ให้เป็นระบบเพื่อใช้เป็นประโยชน์ทางวิชาการ รวมถึงการซ่อมแซมบำรุง ดูแลรักษาโบราณสถานได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต

๑๖. ส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติงานอนุรักษ์โบราณสถานให้แก่หน่วยงานต่างๆ พร้อมเปิดโอกาสให้หน่วยงานหรือกลุ่มนักวิชาการที่สนใจสามารถศึกษา และสังเกตการณ์ในระหว่างดำเนินการบูรณะ

๑๗. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การบูรณะโบราณสถานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการบูรณะ รวมถึงส่งเสริมการพัฒนาโบราณสถานเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาโบราณสถานต่อไป

/เป้าหมาย...

เป้าหมายของการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถาน

การดำเนินการอนุรักษ์อุโบสถ วิหาร มณฑปและเจดีย์ วัดอ่างศิลา โดยมีเป้าหมายดังนี้

๑. อนุรักษ์และฟื้นฟูคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ของอุโบสถ วิหาร มณฑปและเจดีย์วัดอ่างศิลา ให้กลับคืนมาสมฐานะโบราณสถานสำคัญของจังหวัดชลบุรี พร้อมได้ประโยชน์ใช้สอยในการปฏิบัติศาสนกิจและกิจกรรมทางพุทธศาสนาได้ตามปกติ

๒. สามารถอนุรักษ์ รักษาคุณค่าและอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์ของโบราณสถานและวัฒนธรรมในพื้นที่ให้เป็นที่ยกย่องและคงอยู่สืบไป รื้อฟื้นคืนสภาพ รูปแบบ วัสดุดั้งเดิมกลับมาอย่างเหมาะสมสอดคล้องและกลมกลืน รวมถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมองค์ประกอบ ลวดลาย วัสดุ และเทคนิคการก่อสร้าง ที่ชำรุดเสียหายหรือถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้กลับมามีความมั่นคงแข็งแรงตามรูปแบบดั้งเดิมหรือใกล้เคียงเมื่อแรกสร้างให้มากที่สุด ตามข้อมูลหลักฐานที่พบและการเปรียบเทียบลักษณะอาคารในยุคสมัยเดียวกัน

๓. อนุรักษ์ตำแหน่งรูปแบบ ฝีมือ วัสดุ ส่วนที่ยังคงความเป็นของแท้ดั้งเดิมของโบราณสถานไว้ให้มากที่สุด รวมถึงการรักษาร่องรอยหลักฐานที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงในอดีตที่เป็นประวัติศาสตร์ของอาคาร ทั้งด้านวัสดุ รูปแบบและเทคนิคการก่อสร้าง เพื่อรักษาข้อมูลหลักฐานรวมถึงคุณค่าความสำคัญของโบราณสถาน เช่น การก่อสร้างเจดีย์องค์ซ้าย-ขวาทับแนวกำแพงแก้วเจดีย์องค์กลาง

๔. การเสริมความมั่นคงแข็งแรงด้วยเทคนิคช่างและวัสดุที่เหมาะสมตามรูปแบบดั้งเดิม รวมถึงแก้ปัญหาสาเหตุของความทรุดโทรมชำรุดเสียหาย ป้องกันการเสื่อมสภาพ จากสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ และมนุษย์

๕. ส่งเสริมการศึกษาและการท่องเที่ยว เพื่อให้สังคมตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมถึงกระตุ้นจิตสำนึกของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการดูแลโบราณสถาน

๖. รักษาสภาพแวดล้อมและบรรยากาศดั้งเดิม ปรับปรุงสภาพบริเวณพื้นที่ ภูมิทัศน์โดยรอบที่เกี่ยวข้องให้ดูสวยงามเหมาะสมกับโบราณสถานและสอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์ของชุมชน รวมถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อเชื่อมพื้นที่ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกเข้าด้วยกัน

๕. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

๑. โบราณสถาน (อุโบสถ วิหาร มณฑปและเจดีย์) ภายในวัดอ่างศิลาได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์แล้วเสร็จตามแผนงานและงบประมาณที่ได้รับจัดสรร โดยเป็นไปตามแบบรูปารายการประกอบแบบและหลักวิชาการในการอนุรักษ์โบราณสถาน

๒. โบราณสถาน (อุโบสถ วิหาร มณฑปและเจดีย์) ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์รื้อฟื้นลักษณะองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมให้กลับมาสมบูรณ์ตามหลักฐานและภาพถ่ายรูปแบบดั้งเดิม รวมถึงสามารถรักษาคุณค่าของโบราณสถานไว้ได้อย่างครบถ้วน

๓. โบราณสถาน (อุโบสถ วิหาร มณฑปและเจดีย์) มีความสง่างามตามรูปแบบดั้งเดิม มีมั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย ช่วยยืดอายุการใช้งานและมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับความเป็นโบราณสถานสำคัญของจังหวัดชลบุรี สามารถกลับมาดำเนินกิจกรรมใช้สอยและปฏิบัติศาสนกิจของสงฆ์ได้ตามวัตถุประสงค์ของอาคาร

/๔. สามารถ...

๔. สามารถเป็นตัวอย่างเพื่อการศึกษาลักษณะสถาปัตยกรรมในสมัยปลายอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์ และเป็นตัวแทนสถาปัตยกรรมของชุมชนดั้งเดิมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่คงเหลืออยู่ไม่มาก

๕. สามารถเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและโบราณคดีให้แก่ผู้สนใจ รวมถึงเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้คนทั้งในชุมชน ชุมชนข้างเคียงและนักท่องเที่ยว

๖. การดำเนินการอนุรักษ์ได้สร้างองค์ความรู้และข้อมูลทางวิชาการใหม่ๆ จากการรวบรวมจัดเก็บ ข้อมูลองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์และเผยแพร่ในการศึกษาเชิงวิชาการ พร้อมทั้งสามารถนำไปปรับใช้กับโครงการอนุรักษ์อื่นๆต่อไป

๖. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

๑. อุโบสถ วิหาร มณฑป และพื้นที่พุทธาวาสทั้งสองส่วน (นอกและใน) ได้ประโยชน์ใช้สอยในการ ปฏิบัติศาสนกิจและกิจกรรมทางพุทธศาสนาด้วยความมั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย

๒. สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง รวมถึง ใช้ศึกษาเปรียบเทียบกับแหล่งที่มีรูปแบบลักษณะสถาปัตยกรรมเดียวกันในพื้นที่ต่างๆ เช่นอุโบสถวัดโบสถ์ จังหวัดชลบุรี วัดเกวียนหัก จังหวัดจันทบุรี เป็นต้น

๓. ข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานที่ได้เก็บรวบรวมเป็นองค์ความรู้ในการศึกษา วิเคราะห์ พัฒนาให้ เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งสามารถเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์โบราณสถาน แหล่งอื่นๆ และเผยแพร่องค์ความรู้การอนุรักษ์โบราณสถานสู่หน่วยงานภายนอกทั้งส่วนราชการและเอกชน ต่อไป

๔. สามารถอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่เป็นตัวแทนชุมชน สะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเชื่อและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ รวมถึงเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชน

๕. สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชีวิตและโบราณสถานของชุมชน โดยพัฒนาเป็นเส้นทาง วัฒนธรรม ตั้งแต่ตลาดครกหิน วัดอ่างศิลา ตลาดโบราณชมชนอ่างศิลา ดิคมหาราช ดิกราชนิ สะพานปลาและ ตลาดประมงพื้นบ้านอ่างศิลา ซึ่งกรมศิลปากรได้บูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานวัดอ่างศิลา ดิคมหาราชและดิกราชนิแล้วเสร็จ

๗. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

๑. การนำเทคโนโลยี Photogrammetry จากภาพถ่ายดิจิทัลมาใช้ในการสำรวจสภาพโบราณสถาน เพื่อจัดทำแบบอนุรักษ์ฯ ทดแทนการสำรวจจริงวัด (Measure work) ช่วยให้งานแบบอนุรักษ์ฯ ตรงกับสภาพ ความเป็นจริงมากที่สุดและใช้เป็นส่วนหนึ่งของแบบอนุรักษ์โบราณสถานที่เสนอลงนาม

๒. การรื้อถอนโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กที่วัดดำเนินการไว้แล้วออกทั้งหมดเนื่องจากเหล็กเสริม เป็นสนิมทำให้ปูนหล่อปริแตกชำรุดเสียหาย ซึ่งต้องมีการตรวจสอบและวิเคราะห์แนวทางการรื้อถอนโดยไม่ให้ ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างดั้งเดิม

๓. การศึกษาวิเคราะห์หรือฟื้นฟูรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ในส่วนที่ถูกเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินการ บูรณะที่ผ่านมา โดยพิจารณาจากรูปถ่ายและหลักฐานที่คงเหลืออยู่ เช่น การรื้อฟื้นลักษณะสถาปัตยกรรมของ วิหารในส่วนของเครื่องลายองและหลังคาปีกนกของวิหารจากการวิเคราะห์ร่องรอยของการเข้าไม้ในแต่ละ

/องค์ประกอบ...

องค์ประกอบ ช่องว่างระหว่างอิฐที่บ่งชี้ถึงรอยรอยตำแหน่งระดับ ความลาดเอียงและขนาดไม้จันทันเดิม การรื้อพื้นลักษณะปูนปั้นระดับของประตู-หน้าต่าง จากการตรวจพบหลักฐานดั้งเดิม การรื้อพื้นลักษณะชั้นฐานบัวจากการสกัดผิวปูนและปรากฏร่องรอยการก่ออิฐและปูนปั้นที่คงเหลืออยู่

๔. การศึกษาวิเคราะห์หรือพื้นโครงสร้างหลังคาจากการถูกรบกวน โดยใช้เทคนิคการเข้าไม้ตามรูปแบบดั้งเดิมและงานช่างไม้โบราณ รวมถึงการซ่อมแซมตัดต่อเพลาไม้แต่ละชิ้นเพื่อเก็บรักษาความเป็นของแท้ดั้งเดิมให้มากที่สุด เช่นการเปลี่ยนไม้ซื่อเอก ซื่อโท ตึกตา การตัดต่อไม้จันทัน แปหัวเสา แพลาน ออกไก่ เป็นต้น

๕. การศึกษาวิเคราะห์เครื่องลายองและปูนปั้นประดับซุ้มประตู-หน้าต่างวิหาร ปูนปั้นประดับเจดีย์องค์กลางหน้าวิหาร พร้อมจัดทำแบบขยาย ๑:๑ ก่อนดำเนินการ

๖. การวิเคราะห์ผลการตรวจสอบร่องรอยหลักฐานดั้งเดิมของอุโบสถ วิหาร มณฑป เจดีย์ เช่น ระดับพื้นดั้งเดิม ลักษณะชั้นฐาน ลักษณะปูนปั้นประดับประตู-หน้าต่าง ปูนปั้นประดับฐานเจดีย์ รวมถึงการตรวจสอบชิ้นสีในส่วนต่างๆ ที่มีการซ้อนทับกันในแต่ละยุคสมัย

๗. การเลือกใช้วัสดุแบบดั้งเดิม โดยมีการส่งตรวจสอบอัตราส่วนตัวอย่างวัสดุด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และนำมาปรับใช้เป็นปูนก่อ ปูนฉาบ ปูนดำและปูนปั้น

๘. การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการใช้งานและกลมกลืนกับลักษณะสถาปัตยกรรมและพื้นที่ รวมถึงการดูแลรักษาโดยวัดและชุมชนได้ รวมถึงกระบวนการคัดเลือกไม้เสาที่มีคุณภาพเหมาะสมมาเตรียมการฝังไม่ให้แห้งและแต่งไม้ก่อนนำมาใช้บูรณปฏิสังขรณ์

๙. ดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานร่วมกับวัดและชุมชน โดยจัดประชุมเพื่ออธิบายทำความเข้าใจกับวัดและชุมชนตั้งแต่ก่อนเริ่มดำเนินการ

ความยุ่งยากซับซ้อนในแต่ละอาคาร

๑. อุโบสถ

- อุโบสถมีรูปทรงหลังคาในลักษณะพิเศษที่ไม่เหมือนสถาปัตยกรรมไทยทั่วไปมีลักษณะประยุกต์เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวการซ่อมแซมและเปลี่ยนไม้โครงสร้างหลังคามีความซับซ้อนเพราะโครงสร้างไม้แปผากไว้กับผนังก่ออิฐด้านสกัดทุกผืน อีกทั้งการก่ออิฐบริเวณบันกบนโครงสร้างไม้จันทัน การถอดไม้จันทันต้องทำค้ำยันป้องกันอิฐก่อบังนกเคลื่อนจากตำแหน่งดั้งเดิม

- ภายในอุโบสถมีภาพจิตรกรรมสมัยต้นรัตนโกสินทร์ฝีมือดั้งเดิมเหลืออยู่มาก ในการสกัดผิวปูนฉาบและปูนปั้นประดับฐานบัว ต้องทำด้วยความระมัดระวัง โดยการกรีดนำร่องแบ่งพื้นที่ผิวปูนฉาบภายนอกเพื่อลดแรงสั่นสะเทือน รวมถึงการปกป้องภาพจิตรกรรมโดยการฉีกและเข้าเฟือกภาพด้วยผ้าขาวบางและอนุรักษ์จิตรกรรมให้มั่นคงแข็งแรงสวยงาม

- กรอบเซ็ดหน้าและทับหลังไม้ประตู-หน้าต่าง รื้อเปลี่ยนเฉพาะส่วนที่ชำรุดเสียหาย โดยเสริมความมั่นคงปูนปั้นและตัดต่อเข้าไม้ด้วยวิธีที่ไม่ให้ปูนปั้นประดับประตู-หน้าต่างเสียหาย

- การติดตั้งระบบกันซึมบริเวณจุดเชื่อมต่อของผืนหลังคาที่บรรจบกับผนังบันกฉาบปูน บริเวณซุ้มหลังคาและมุขลดหน้า-หลัง เพื่อป้องกันน้ำรั่วซึมทำให้จิตรกรรมภายในเสียหายโดยกรีดแนวสอดแผ่นสังกะสีก่อนปั้นปูนหลบกระเบื้อง

- การปรับพื้นลานรอบให้มีระดับต่ำกว่าพื้นระเบียงพาไลในระดับที่เหมาะสมป้องกันน้ำไหลเข้าภายในระเบียงพาไล

/- พื้นลาน...

- พื้นลานรอบอุโบสถต่ำกว่าพื้นที่โดยรอบ ทำให้เมื่อฝนตกหนักน้ำจะไหลจากพื้นที่ภายนอกกำแพงแก้วเข้ามาภายในจึงต้องยกระดับพื้นทางเดินภายนอกเชื่อมกับพื้นที่ลานรอบและทำคั่นกันดินทรายที่จะไหลมา กับน้ำ พร้อมติดตั้งรางระบายน้ำเพื่อระบายน้ำจากภายในและเป็นแนวป้องกันน้ำไหลเข้าจากภายนอก
- ร่วมปรับปรุงสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ให้เหมาะสมกับการใช้งานและเปิดมุมมองด้านหน้าอุโบสถให้สามารถมองเห็นอุโบสถได้จากระยะไกล

๒. วิหาร

- วิหารมีลักษณะแบบทรงโรง หลังคาจั่วดับเดียว ปีกนกล้อมรอบโครงสร้างส่วนหลังคาปีกนกเสาอะเสและจันทันเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กมีความชำรุดเสียหายปูนปริแตก เนื่องจากเหล็กเสริมภายในเป็นสนิมปะทุออกมา ดำเนินการบูรณะโดยรื้อพื้นรูปแบบและวัสดุตามรูปแบบดั้งเดิม โดยตรวจสอบความลาดเอียงของพื้นหลังคาจากร่องรอยของจันทันที่ปรากฏร่องรอยในช่องผนังดั้งเดิม รวมถึงการตัดต่อเสาไม้กับเสาต่อม่อเดิม
- ภายในวิหารมีภาพจิตรกรรมสมัยต้นรัตนโกสินทร์ฝีมือดั้งเดิม (ลักษณะงานฝีมือต่างจากอุโบสถ) ในการสักการะบูชาปูนฉาผนังและปูนปั้นประดับ ฐานบัวภายนอก ต้องทำด้วยความระมัดระวัง โดยการกรีดนำร่องแบ่งพื้นที่ผิวปูนฉาภายนอกเพื่อลดแรงสั่นสะเทือน รวมถึงการปกป้องภาพจิตรกรรมโดยการฉีกและเข้าเฟือกภาพด้วยผ้าขาวบางและอนุรักษ์จิตรกรรมให้มั่นคงแข็งแรงสวยงาม
- ชุมประตุนหน้าต่างทรงบันแถลงเป็นปูนซีเมนต์ เมื่อสักการะออกพบงานปูนปั้นประดับชุมหน้าต่างของเดิม ดำเนินการอนุรักษ์โดยรื้อพื้นลักษณะปูนปั้นดั้งเดิมจากการเปรียบเทียบส่วนที่คงเหลืออยู่ของแต่ละชุมนำมาสันนิษฐานเชื่อมต่อลาย รวมถึงการเปรียบเทียบกับลายปูนปั้นประดับชุมของอุโบสถที่มีความคล้ายคลึงกันจนได้ลวดลายที่ครบเต็มสมบูรณ์
- กรอบเข็ดหน้าและทับหลังไม้ประตุนหน้าต่าง รื้อเปลี่ยนเฉพาะส่วนที่ชำรุดเสียหาย โดยเสริมความมั่นคงปูนปั้นและตัดต่อเข้าไม้ด้วยวิธีที่ไม่ให้ปูนปั้นประดับประตุนหน้าต่างดั้งเดิมที่เหลืออยู่เสียหาย
- การรื้อถอนเปลี่ยนหรือตัดต่อเสาไม้ภายในเฉพาะต้นที่ชำรุดเสียหาย โดยการติดตั้งค้ำยันข้อ ตัดเดือยหัวเสา หากเสาไม้มีส่วนที่แนบอยู่กับภาพจิตรกรรมให้ตัดช่วงเสาไม้และกรีดไม้แบ่งส่วนที่แนบกับผนังและนำเสาไม้ออกด้วยความประณีต ไม่ให้ภาพจิตรกรรมเสียหายมากขึ้น
- หน้าบันไม้รื้อพื้นคืนจากฉาบปูนเปลี่ยนเป็นไม้ตามหลักฐานภาพถ่ายเก่า โดยติดตั้งเข้าไม้ในร่องจันทันและเชื่อมตามรูปแบบวิธีเทคนิคดั้งเดิมที่สันนิษฐานจากร่องบนจันทันและข้อ รวมถึงร้อยรอยลูกสลักที่แสดงถึงการยึดแผ่นไม้หน้าบัน
- โครงสร้างไม้หลัก ตัดต่อเพลาะไม้เฉพาะส่วนที่ชำรุดเสียหาย พร้อมติดตั้งระบบกันซึมสังกะสีพับเป็นรางวางบนไม้กลอน
- เครื่องล่ายองรื้อพื้นกลับมาเป็นไม้ตามรูปแบบดั้งเดิม มีลักษณะรูปแบบเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ทางหงส์กลางตัวล่ายอง โดยจัดทำแบบสันนิษฐานจากภาพถ่ายและการศึกษาเปรียบเทียบกับเครื่องล่ายองวัดโบสถ์จังหวัดชลบุรีและวัดเกวียนหัก จังหวัดจันทบุรี
- การขุดตรวจพบหลักฐานทางโบราณคดีใต้ระดับพื้นใช้งานซ้อนทับกันหลายยุคสมัย อนุรักษ์โดยการเก็บข้อมูลเชิงโบราณคดี ถ่ายภาพ photogrammetry และปูแผ่นใยสังเคราะห์ Geotextile ก่อนฝังกลบ
- ร่วมปรับปรุงสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ให้เหมาะสมกับการใช้งานและเปิดมุมมองด้านหน้าวิหารให้สามารถมองเห็นได้จากระยะไกล

๓. มณฑป

- มณฑปมีลักษณะทรงหลังคาจตุรมุขชั้น ๒ ชั้นและปีกนกล้อมรอบ ๒ ชั้น โครงสร้างหลังคามีความซับซ้อนและมีขนาดเล็ก ไม่โครงสร้างมุขารุดเสียหายเป็นจำนวนมาก ได้ดำเนินการรื้อเปลี่ยนไม้ในที่เสียหายแบบท่อนต่อท่อน จากส่วนบน เพื่อให้ไม้โครงสร้างหลังคาเป็นไปตามรูปแบบดั้งเดิมทั้งตำแหน่ง ขนาดและเทคนิคการก่อสร้าง

- ภายในมณฑปมีภาพจิตรกรรมสมัยต้นรัตนโกสินทร์ฝีมือดั้งเดิมเหลืออยู่มาก (ลักษณะงานฝีมือคล้ายวิหาร) ในการสกัดผิวปูนฉาบและปูนปั้นประดับฐานบัว ต้องทำด้วยความระมัดระวัง โดยการกรีดนำร่องแบ่งพื้นที่ผิวปูนฉาบภายนอกเพื่อลดแรงสั่นสะเทือน รวมถึงการปกป้องภาพจิตรกรรมโดยการผึ่งและเข้าเฟือกภาพด้วยผ้าขาวบางและอนุรักษ์จิตรกรรมให้มั่นคงแข็งแรงสวยงาม

- บานประตูไม้แกะปิดทองของดั้งเดิม บูรณะซ่อมแซมโดยการตัดต่ออุดเพลาะไม้ คว้าไม้ที่ผูกภายในโพรงและอุดด้วยขี้เลื่อยผสมกาวหนังสัตว์พร้อมทำสีและปิดทองใหม่

- กรอบขีดหน้าและทับหลังไม้ประตูรื้อเปลี่ยนเฉพาะส่วนที่ชำรุดเสียหาย โดยเสริมความมั่นคงปูนปั้นและตัดต่อเข้าไม้ด้วยวิธีที่ไม่ให้ปูนปั้นประดับประตูดั้งเดิมที่เหลืออยู่เสียหาย

- การติดตั้งระบบกันซึมหลังคามีจุดเสี่ยงต่อการรั่วซึมเป็นจำนวนมาก ดำเนินการโดยการใช้แผ่นสังกะสีและแผ่นยางกันซึม Bitumen ซึ่งต้องมีการตรวจสอบบริเวณจุดเสี่ยงต่อการรั่วซึมแต่ละผืนก่อนมุงกระเบื้องและปั้นปูนหลบกระเบื้อง

- เครื่องลายองมีขนาดเล็กและสั้นกว่าทั่วไป ไม้ผุเสียหายเพื่อความมั่นคงแข็งแรงต้องฟันไม้ใหม่ทั้งหมด

- หน้าบันไม้ผุกร่อนชำรุดเสียหาย อนุรักษ์โดยการซ่อมแซมตัดต่ออุดเพลาะไม้และเปลี่ยนไม้เฉพาะแผ่นที่ชำรุดเสียหาย พร้อมทั้งจิกลายให้มีความคมชัดขึ้นและปิดทองตามรูปแบบดั้งเดิม

- ร่วมปรับปรุงสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ให้เหมาะสมกับการใช้งาน

๔. เจดีย์

- เจดีย์ช้างอุโบสถแบบย่อมุมไม้สิบสองและเจดีย์หน้าวิหาร ๓ องค์เรียงในแนวแกนเหนือ-ใต้ จากการตรวจสอบทางโบราณคดีพบว่าเจดีย์หน้าวิหารก่อสร้างต่างยุคสมัยกัน โดยระดับพื้นใช้งานเดิมของเจดีย์องค์กลางจะอยู่ต่ำกว่าพื้นลานวิหาร แต่เจดีย์องค์ทิศเหนือและใต้ มีระดับพื้นใช้งานที่ระดับเดียวกับพื้นลานวิหาร และพบชั้นฐานแบกของเจดีย์องค์กลางอยู่ใต้ระดับพื้นลานวิหาร ในการบูรณปฏิสังขรณ์ได้รื้อพื้นระดับพื้นดั้งเดิมและปูนปั้นชั้นฐานแบกกลับมาให้สมบูรณ์ตามรูปแบบดั้งเดิม

- จากภาพถ่ายเก่าพบว่าเจดีย์หน้าวิหารองค์กลางประดับประติมากรรมปูนปั้นลอยตัวเป็นครุฑขุดนาครีซึ่งทางวัดคงเก็บชิ้นส่วนของหน้าและลำตัวที่เหลืออยู่ไว้ในการอนุรักษ์ได้ใช้ภาพ Photogrammetry ช่วยต่อชิ้นส่วนและขึ้นรูป ๓ มิติที่สมบูรณ์ ไปทำหุ่นจำลองด้วยโฟม และทดลองติดตั้งก่อนปั้นหุ่นด้วยดินเหนียวและหล่อพิมพ์ปูนตามลำดับ

- เจดีย์องค์กลางหน้าวิหารมีร่องรอยการต่อเติมพอกส่วนปล้องไฉนและปลียอด การบูรณะได้สกัดปูนส่วนต่อเติมออก รื้อพื้นลักษณะปล้องไฉนและปลียอดใหม่ตามรูปถ่ายเก่า

- จากการขุดตรวจทางโบราณคดีได้พบหลักฐานการก่อกำแพงแก้วล้อมเจดีย์องค์กลางทั้งสี่ด้าน แต่กำแพงแก้วด้านทิศตะวันออก มีลักษณะรูปแบบการก่ออิฐเป็นการต่อเติมในยุคหลังสันนิษฐานได้ว่าทำขึ้นพร้อมกับการถมพื้นปรับระดับและก่อสร้างเจดีย์องค์ซ้าย-ขวาบนพื้นลานวิหาร ในการบูรณะได้คงลักษณะการก่อผนังส่วนต่อเติมไว้ และได้สื่อความหมายให้เห็นถึงลักษณะที่แตกต่าง รวมถึงการก่อละแนวกำแพงแก้วเจดีย์และวิหารเพื่อแสดงการซ้อนทับของแต่ละยุคสมัย

๘. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

๑. ที่ตั้งวัดอ่างศิลาอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักศิลปากรที่ ๕ ปราจีนบุรี ทำให้การควบคุมงานของผู้ควบคุมงานจากจังหวัดปราจีนบุรีทำได้ไม่ทั่วถึงและแต่ละขั้นตอนต้องใช้เวลาในการตรวจสอบและแก้ไข

๒. การดำเนินการของผู้รับจ้างไม่ทำตามลำดับขั้นตอน เช่น ซ่อมไม้โครงสร้างหลังคาไปก่อนโดยไม่มี Shop drawing การติดตั้งไม้กลอนโดยยังไม่ผ่านการตรวจสอบระนาบของผืนหลังคาและยังไม่ได้ขออนุมัติให้ดำเนินการ การนำวัสดุอุปกรณ์มาใช้โดยไม่เสนอพิจารณาและขออนุมัติ เช่นการใช้แผ่นสังกะสีในงานกันซึมหลังคาโดยไม่นำเสนอตัวอย่างสังกะสี ทำให้ต้องตรวจสอบและรื้อถอนในส่วนที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ได้มาตรฐานเพื่อบูรณะใหม่ให้ถูกต้องตามแบบและเป็นไปตามมาตรฐานงานช่างอนุรักษ์ที่ดี

๓. การสำรวจสภาพก่อนการอนุรักษ์ทำได้ไม่สมบูรณ์ เพราะไม่สามารถขึ้นสำรวจส่วนโครงสร้างหลังคาที่เสียหายได้ ซึ่งต้องสำรวจความเสียหายอีกครั้งเมื่อเริ่มดำเนินการพร้อมจัดทำแบบ Shop drawing และรายการปรับลด-เพิ่ม

๔. การดำเนินงานอนุรักษ์รื้อฟื้นรูปแบบลักษณะสถาปัตยกรรมดั้งเดิมคืนกลับมาต้องรื้อถอนสิ่งที่ยุคสมัยก่อนซ่อมแซมเปลี่ยนแปลงไปแล้วด้วยงบประมาณของวัด เงินบริจาคจากชุมชนและประชาชนนอก

๕. สภาพพื้นที่ตั้งเป็นพื้นดินทรายอัดแน่น เมื่อมีการเปิดพื้นที่ขุดตรวจทางโบราณคดีจะมีผลต่อความมั่นคงแข็งแรงของอาคารและหลุมขุดตรวจพังทลายได้ง่าย

๖. จากการขุดตรวจทางโบราณคดีพบลักษณะการก่อสร้างทับซ้อนกันหลายยุคสมัย

๗. การรื้อถอนโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กที่ทางวัดดำเนินการไว้ต้องมีการบริหารจัดการด้านความปลอดภัย ป้องกันความเสียหายและลดความเสี่ยงต่อโบราณสถานและผู้ปฏิบัติงาน

๘. การรื้อย้ายอิฐจากกำแพงแก้วไปไว้ยังสถานที่จัดเตรียมไว้ มีขั้นตอนการประกาศให้ญาติของอิฐรับทราบโดยทั่วถึงกันและจัดพิธีกรรมตามความเชื่อให้เหมาะสม

๙. เมื่อรื้อถอนกำแพงแก้ว (ใหม่) พบโถและหม้อบรรจุอิฐที่ไม่มีป้ายชื่อ ไม่มีญาติทั้งของเก่าและใหม่

๑๐. เจ้าอาวาสสมณภาพในช่วงระหว่างดำเนินการ ในการเบิกจ่ายงวดไม่สามารถทำได้ต้องรอการแต่งตั้งเจ้าอาวาสใหม่ โดยทางวัดเสนอชื่อผ่านคณะสงฆ์ เจ้าคณะปกครอง เจ้าคณะภาคหรือเจ้าคณะใหญ่หนมหาเถรสมาคมแต่งตั้ง ซึ่งใช้เวลาในการพิจารณาคุณสมบัติความเหมาะสม ทำให้การดำเนินงานตามแผนงานล่าช้ากว่าที่กำหนด

๙. ข้อเสนอแนะ

๑. การบูรณปฏิสังขรณ์รื้อฟื้นรูปแบบจากที่ทางวัดและชุมชนดำเนินการไว้นั้นต้องมีการประชุมชี้แจงอธิบายทำความเข้าใจและนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ให้ชัดเจน

/๓. ในการ...

๒. ในระหว่างการรักษาให้มีการติดตามอย่างใกล้ชิดผ่านระบบออนไลน์ เน้นความสำคัญในการดำเนินงานตามลำดับขั้นตอนและแต่ละขั้นตอนมีการเสนอพิจารณาและตรวจสอบก่อนอนุมัติให้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป รวมถึงการวางแผนดำเนินงานกับระยะเวลาที่เหมาะสม

๓. ในการชุดตรวจทางโบราณคดีต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็ว ระมัดระวัง และให้หลุมมีความมั่นคงแข็งแรงอยู่ตลอดเวลา

๔. ก่อนรื้อถอนช่องอิฐให้อธิบายทำความเข้าใจกับญาติของอิฐและจัดทำทะเบียนรหัสแต่ละช่องให้ชัดเจนและถ่ายรูปบันทึกเป็นหลักฐานทุกช่องทุกโถ รวมถึงจัดทำพิธีทางศาสนาและเคลื่อนย้ายอิฐออกไปยังสถานที่จัดเตรียมไว้อย่างเหมาะสม

๕. การพบหลักฐานโบราณคดีได้ระดับพื้นใช้งานเดิมให้มีการบันทึกจัดเก็บหลักฐานข้อมูลพร้อมจัดทำรายงานทางโบราณคดีโดยละเอียด

๑๐. การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)

๑. นิตยสารกรมศิลปากร ปีที่ ๖๕ ฉบับที่ ๓

เรื่อง การอนุรักษ์ปฏิสังขรณ์เจดีย์วัดอ่างศิลา (ใน) จังหวัดชลบุรี

๒. นิตยสารกรมศิลปากร ปีที่ ๖๓ ฉบับที่ ๓

เรื่อง การอนุรักษ์ปฏิสังขรณ์อุโบสถวัดอ่างศิลา (ใน) จังหวัดชลบุรี

๓. รายงานการอนุรักษ์โบราณสถานวัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

๑๑. ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน (ถ้ามี)

ลำดับ	ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	สัดส่วนผลงาน	บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในผลงาน
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)
(นายภาณุวัตร เลือดไทย)
ผู้ขอรับการประเมิน

ขอรับรองว่าสัดส่วนและบทบาทการดำเนินการข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ (ถ้ามี)

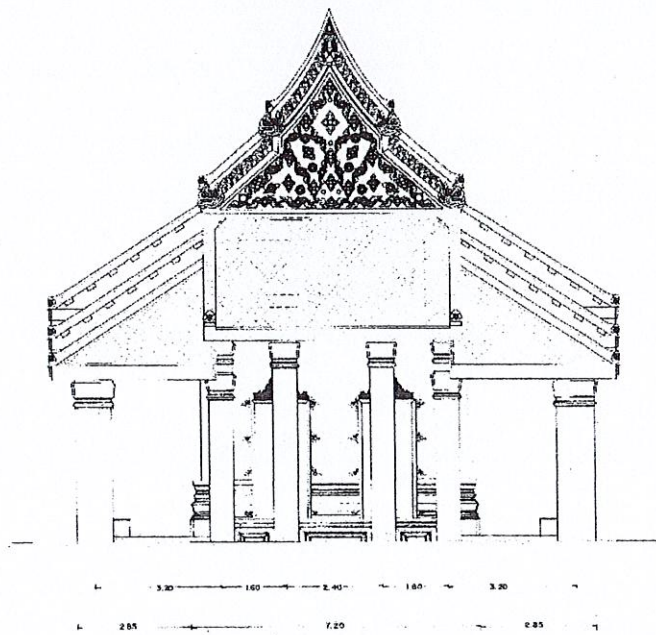
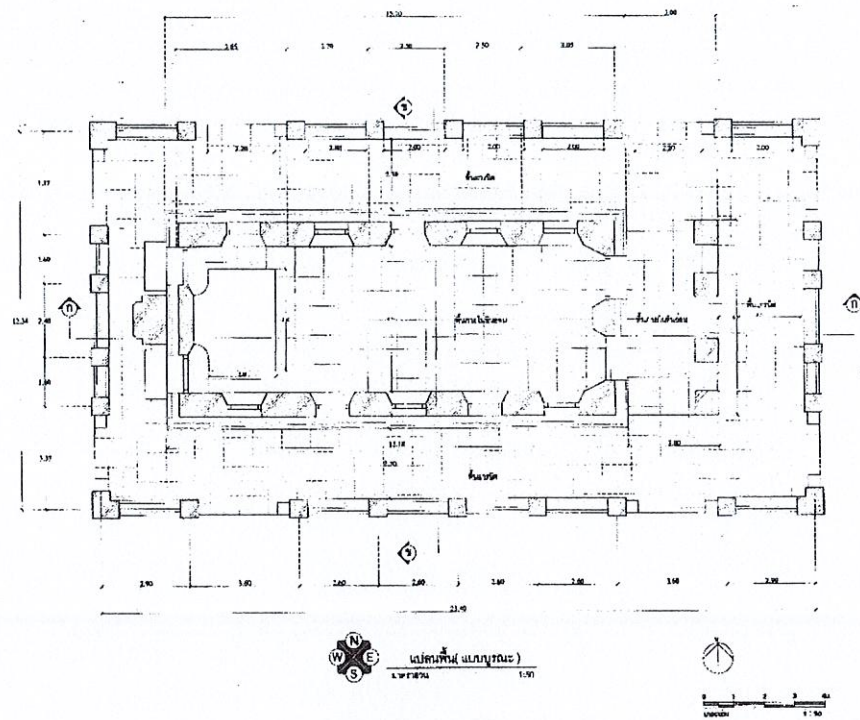
รายชื่อผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	ลายมือชื่อ
-	-
-	-
-	-

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

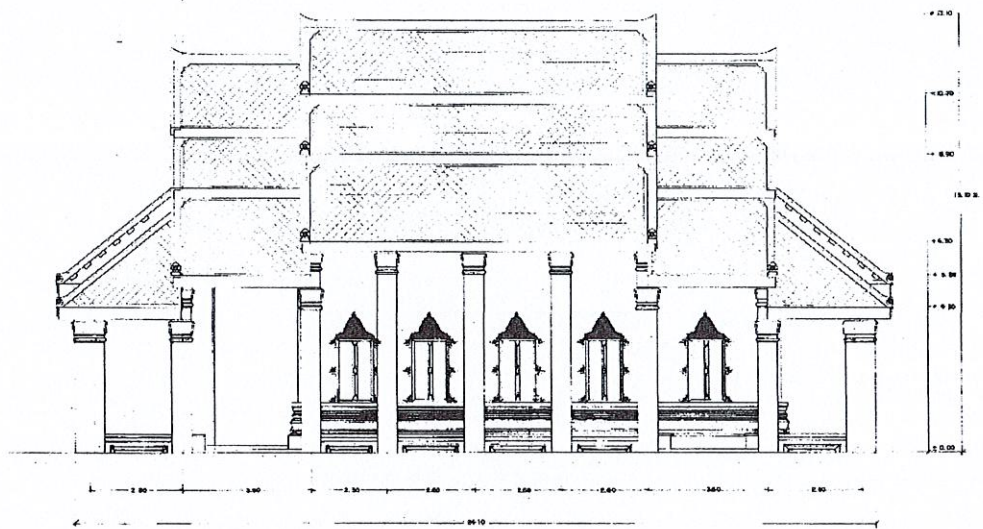
(ลงชื่อ)
(นายจรม ปรปักษ์ประลัย)
ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล

(ลงชื่อ)
(นายอลงกรณ์ กาญจนะคุหะ)
ผู้อำนวยการสำนัก/กอง/ศูนย์

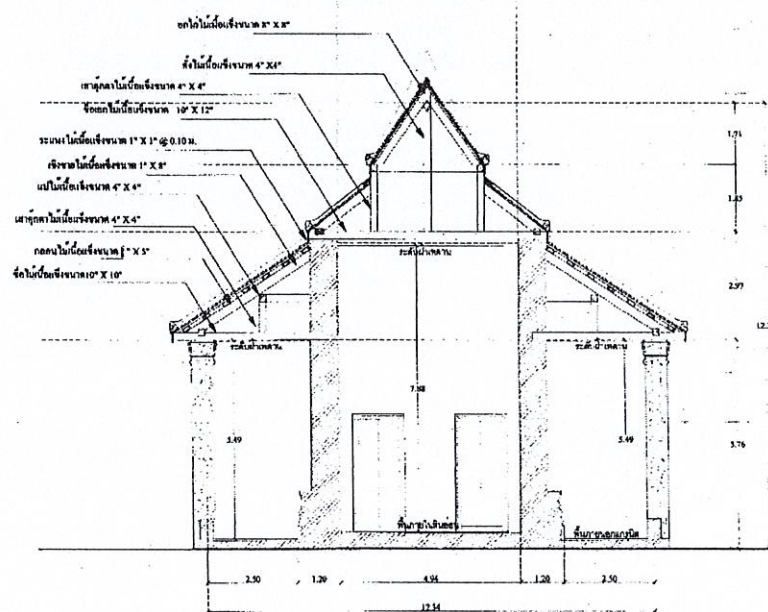
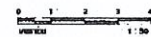
หมายเหตุ คำรับรองจากผู้บังคับบัญชาน้อย ๒ ระดับ คือผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล และผู้บังคับบัญชา ที่เหนือขึ้นไป
อีกหนึ่งระดับ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวเป็นบุคคลคนเดียวกัน ก็ให้มีคำรับรอง ๑ ระดับได้

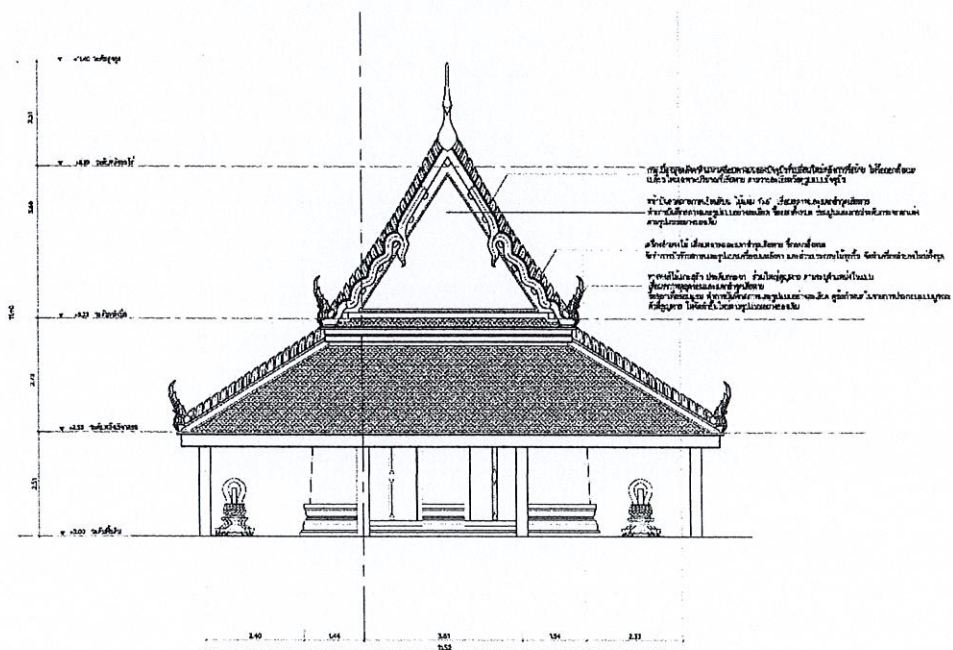
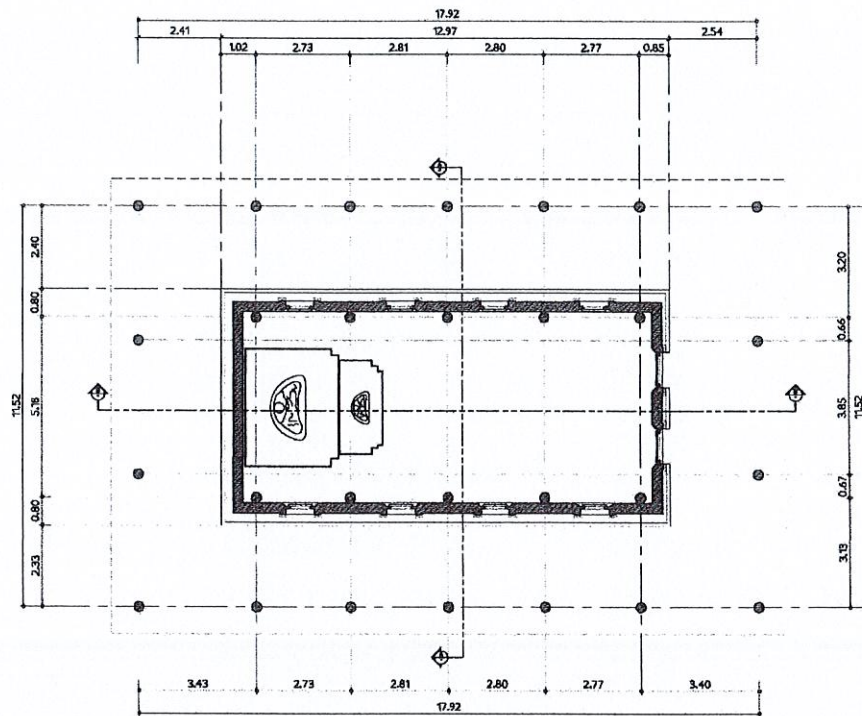

แบบผังและรูปด้านหน้าอุโบสถ วัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

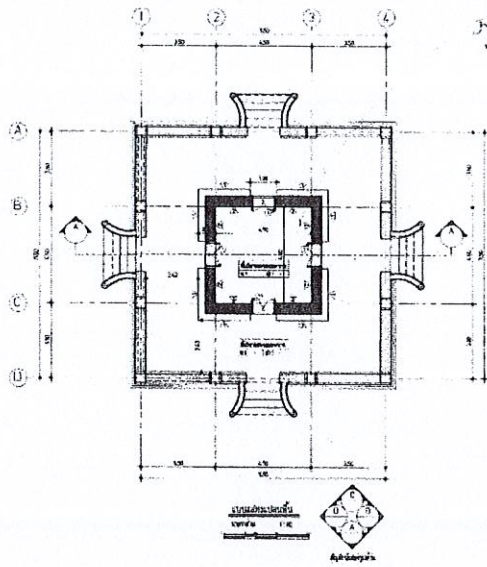

รูปด้านทิศเหนือ (แบบบูรณะ)
มาตราส่วน 1:50

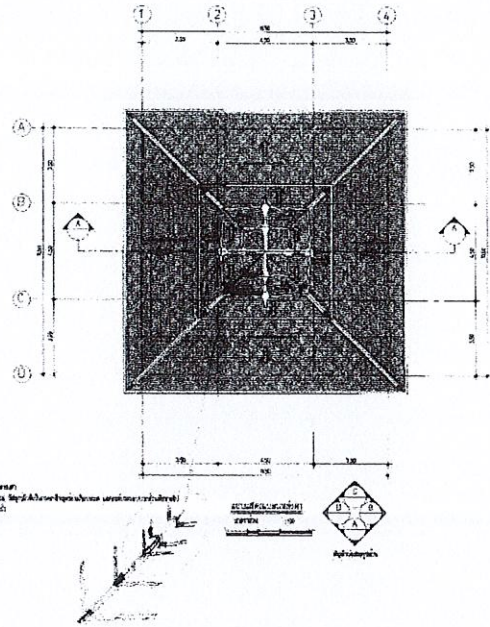

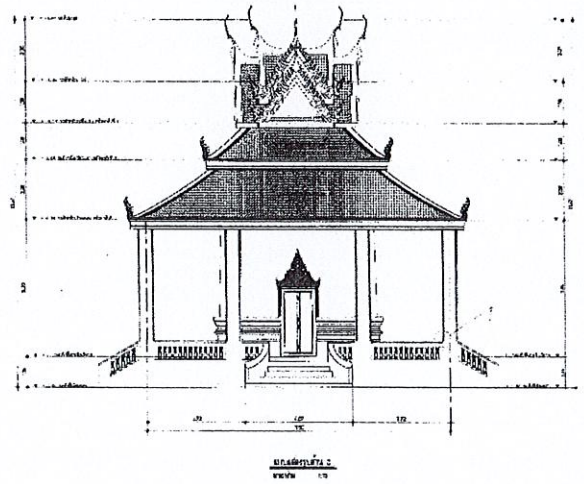
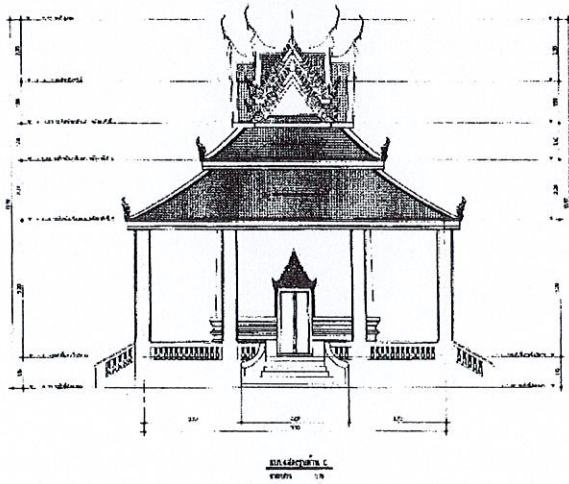
แบบผังและรูปด้านหน้าวิหาร (อุโบสถเก่า) วัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

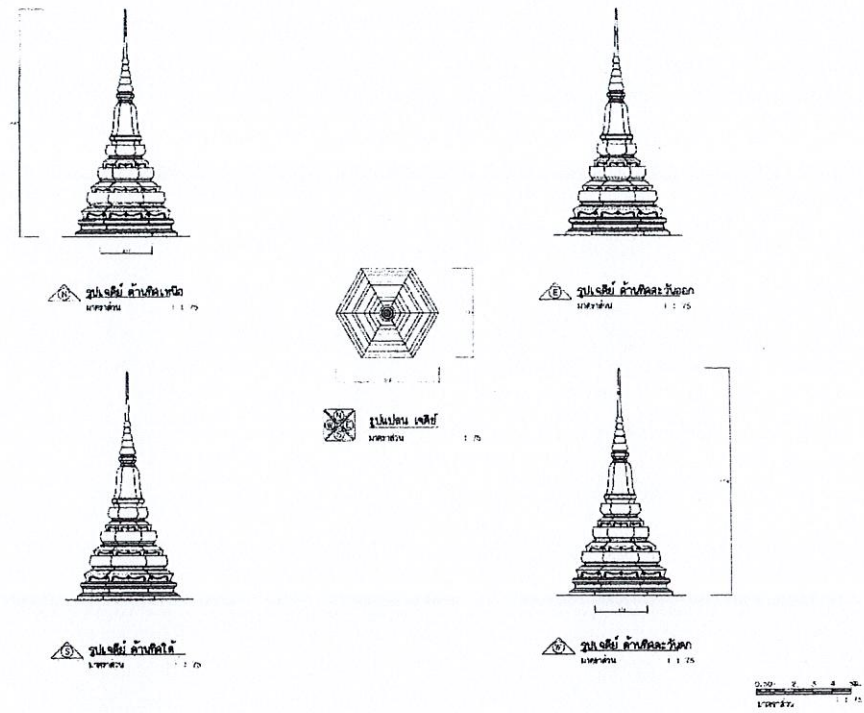
รูปถ่ายของ
สิ่งของโบราณที่วัดอ่างศิลา

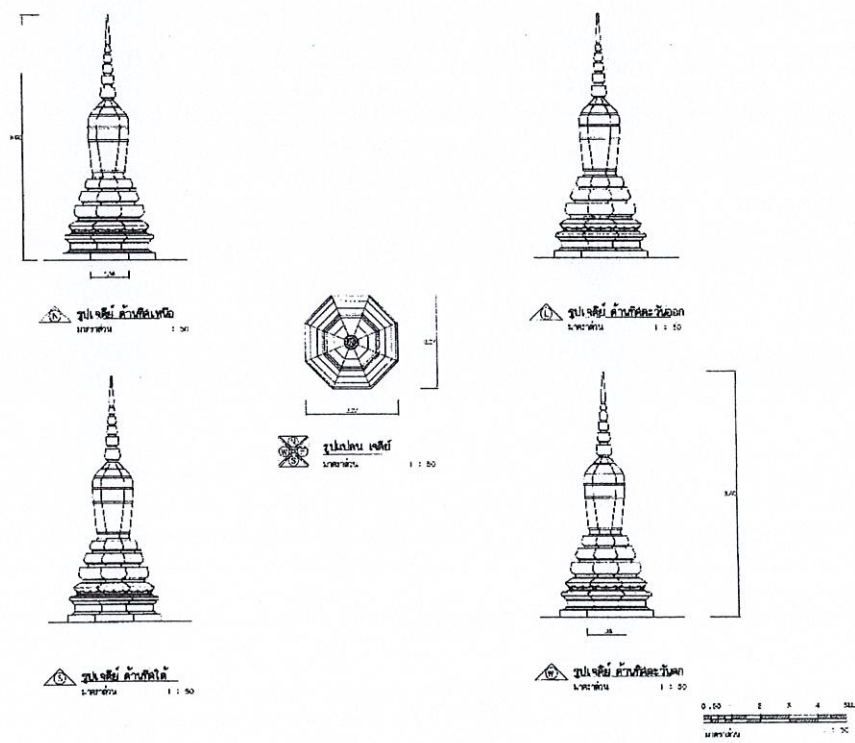
หมายเหตุ : รูปถ่ายของสิ่งของโบราณที่วัดอ่างศิลา
รูปถ่ายของสิ่งของโบราณที่วัดอ่างศิลา
รูปถ่ายของสิ่งของโบราณที่วัดอ่างศิลา

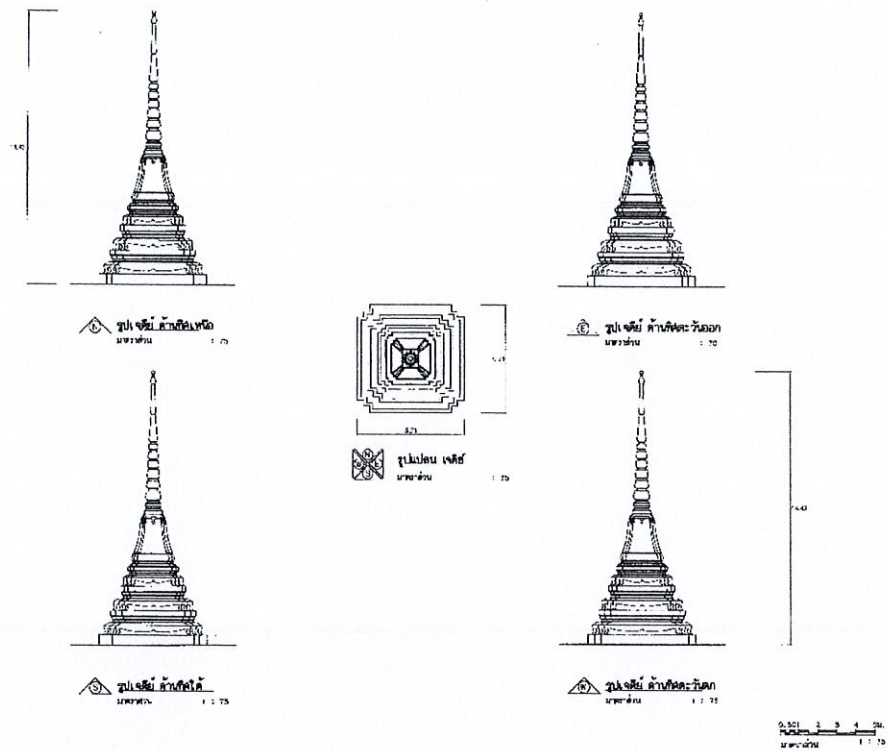
แบบผังและรูปด้านมณฑป วัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

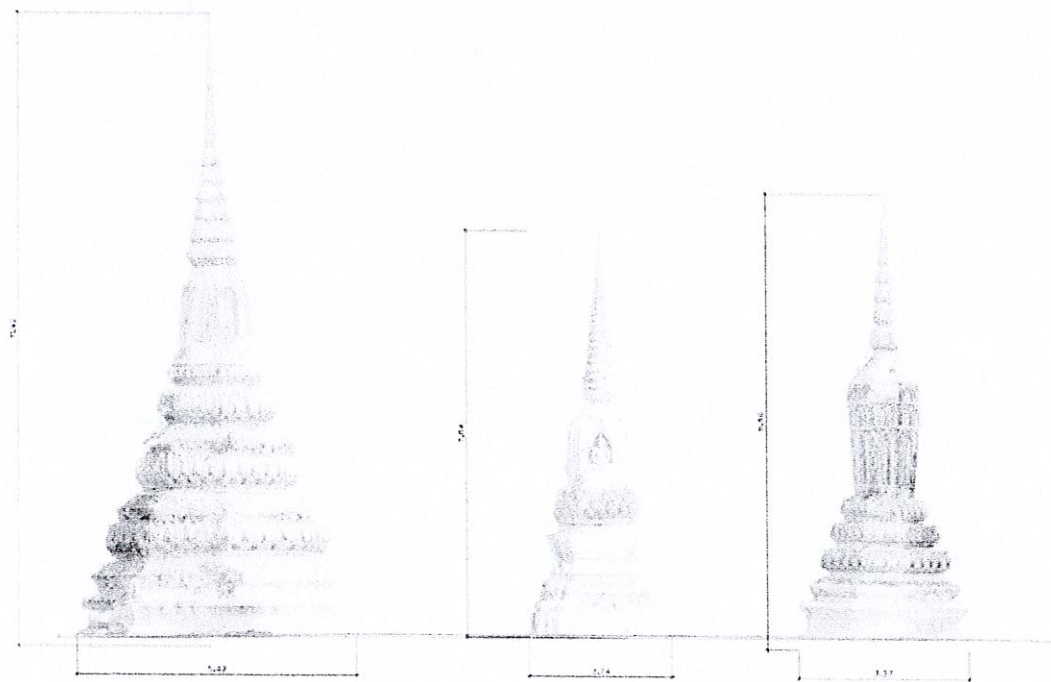
แบบผังและรูปด้านเจดีย์องค์ที่ ๒ วัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

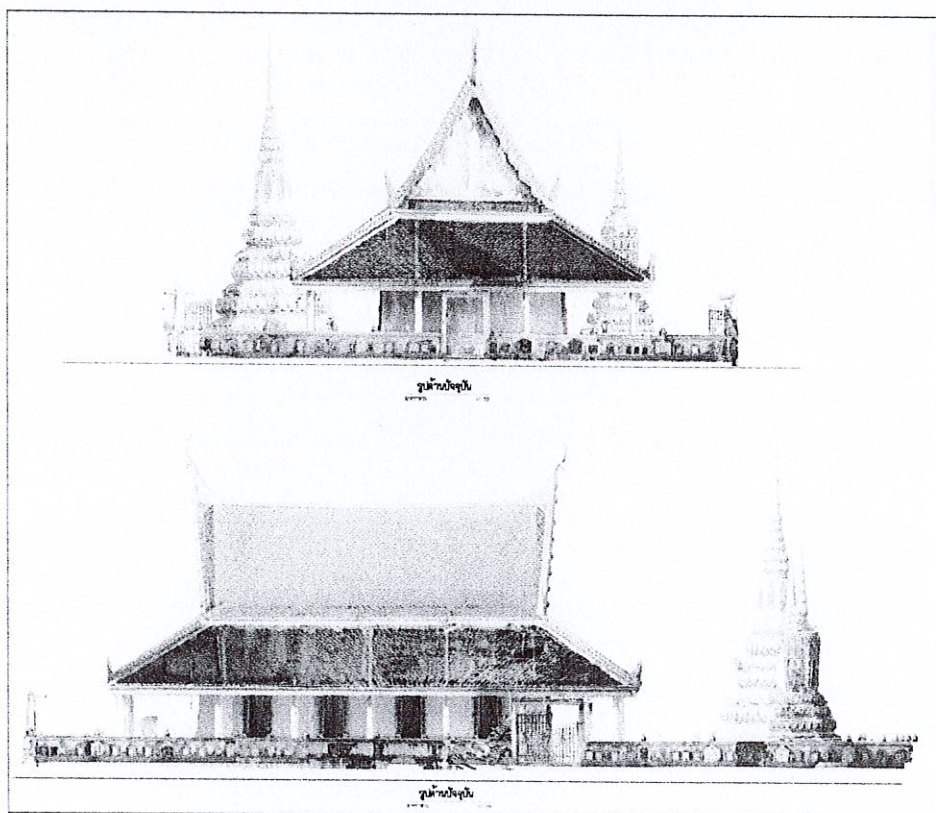
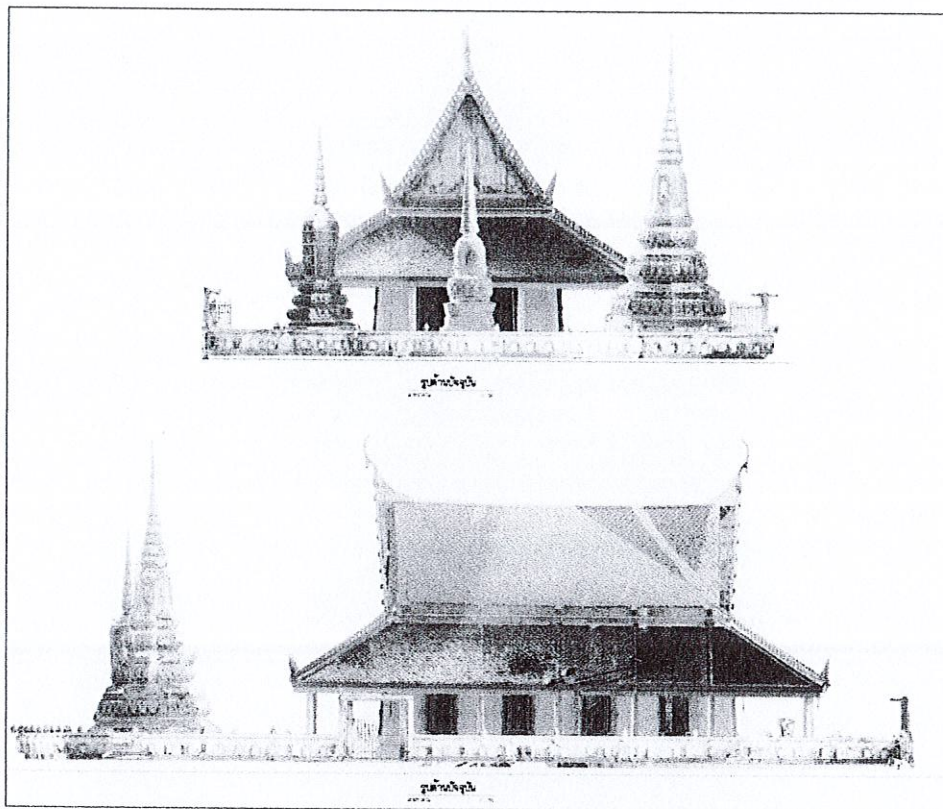
แบบผังและรูปด้านเจดีย์องค์ที่ ๓ วัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

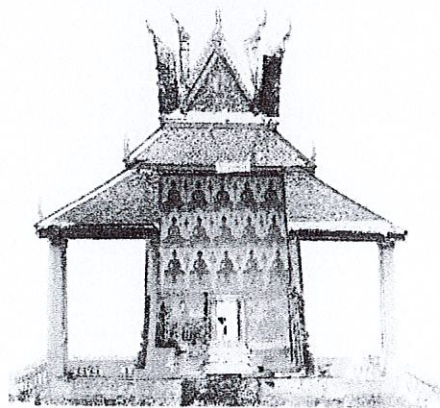
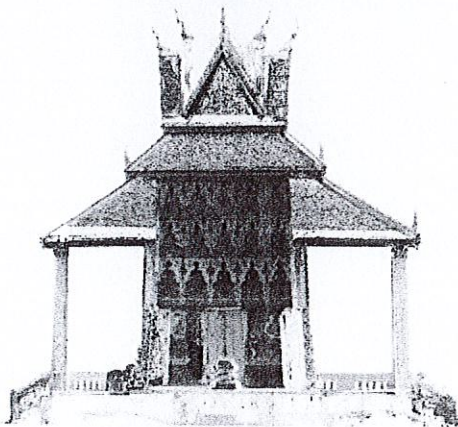
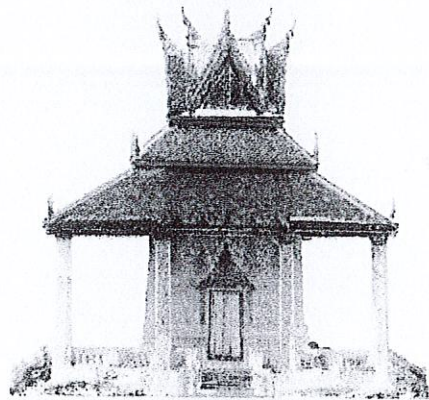
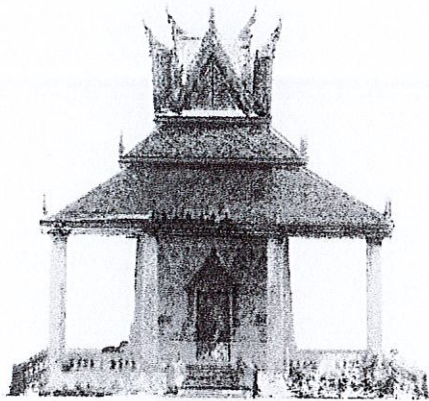
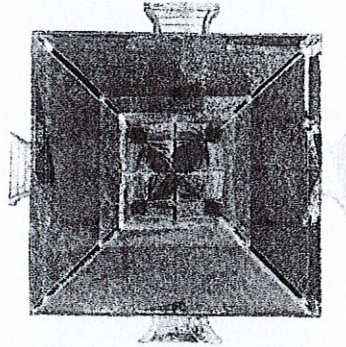
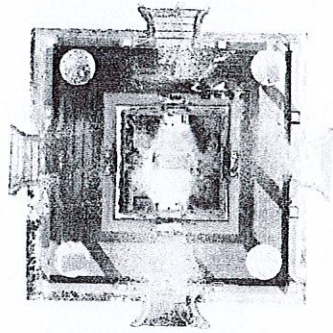
แบบผังและรูปด้านเจดีย์องค์ที่ ๔ วัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

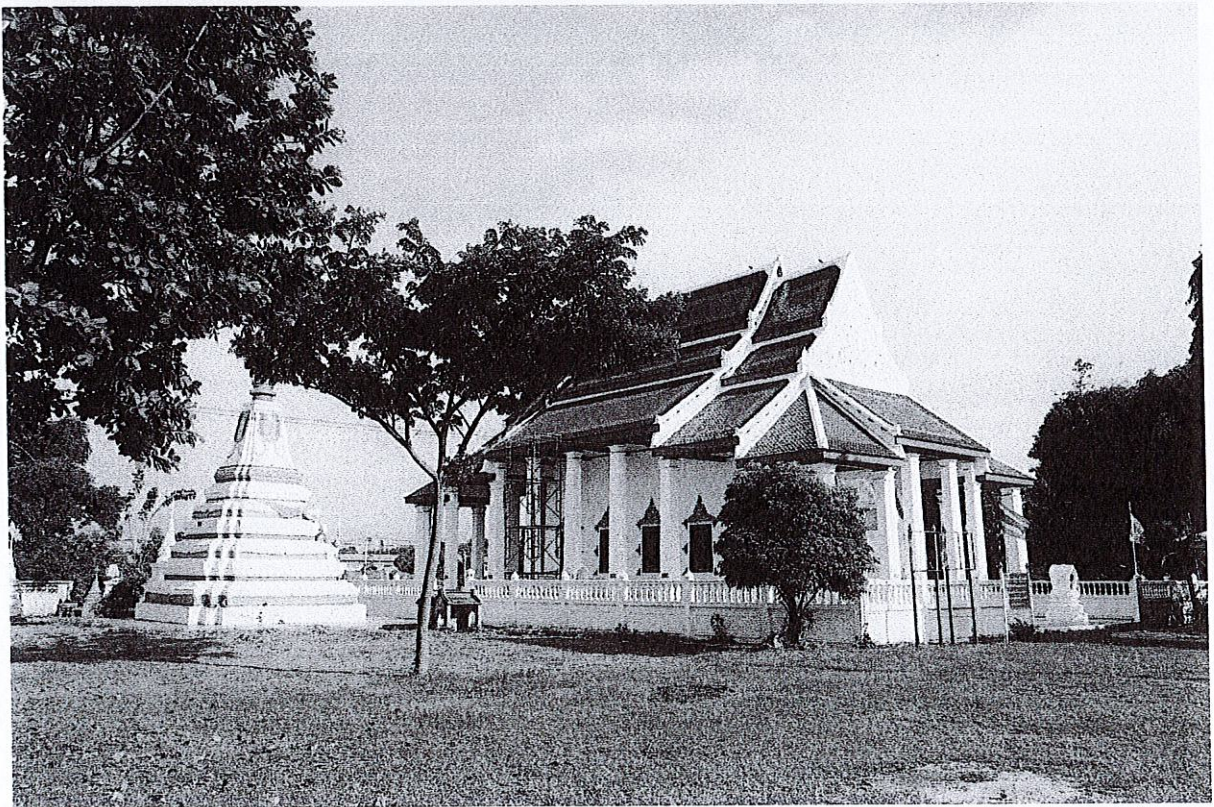
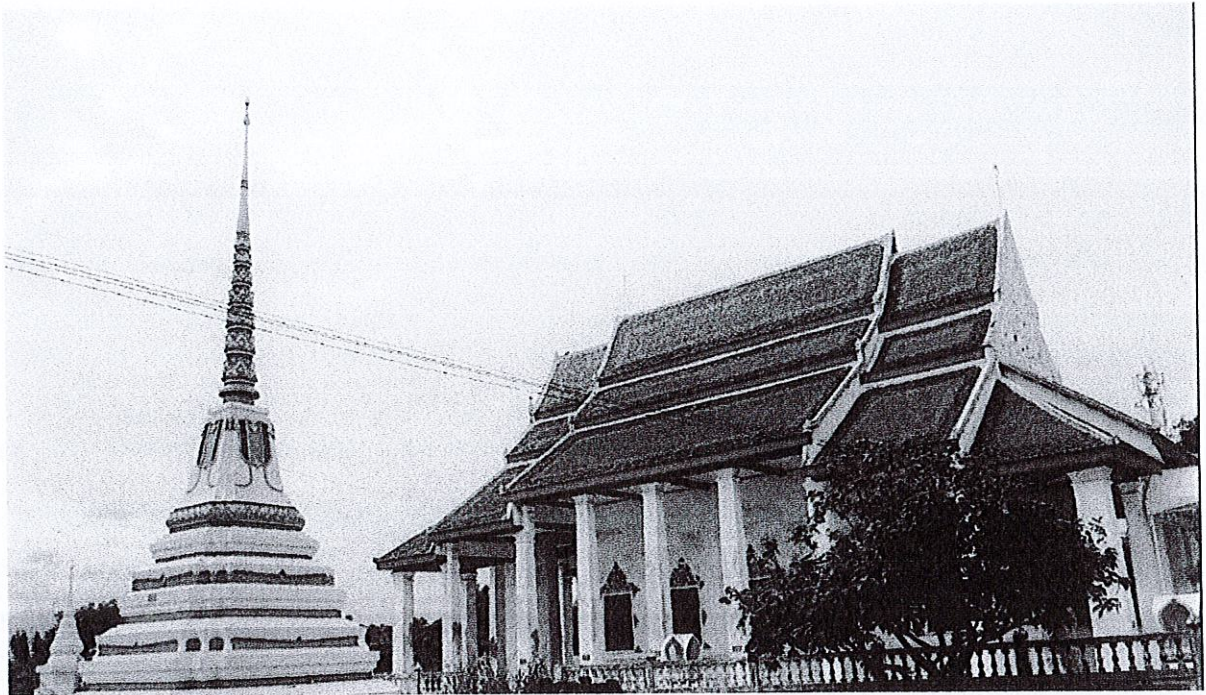
ภาพ Photogrammetry เจดีย์ ๑-๓ หน้าวิหาร (อุโบสถเก่า) วัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

ภาพ Photogrammetry เจดีย์และวิหาร (อุโบสถเก่า) วัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

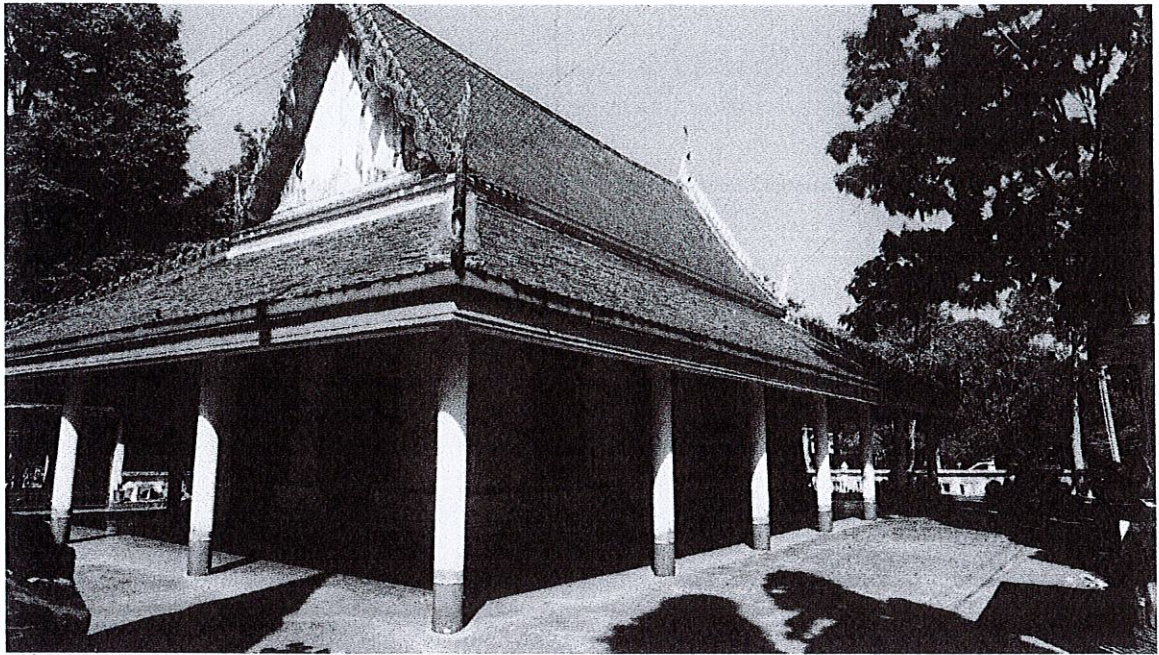
ภาพ Photogrammetry มณฑป วัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

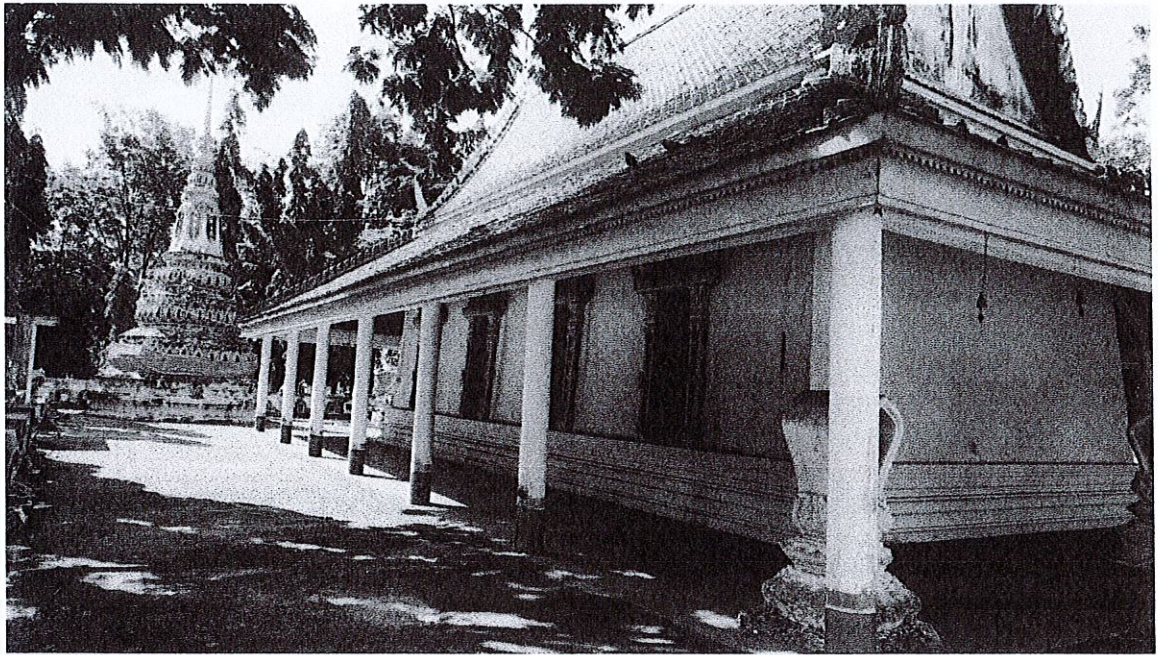
ภาพก่อนและหลังการบูรณปฏิสังขรณ์อุโบสถ วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี

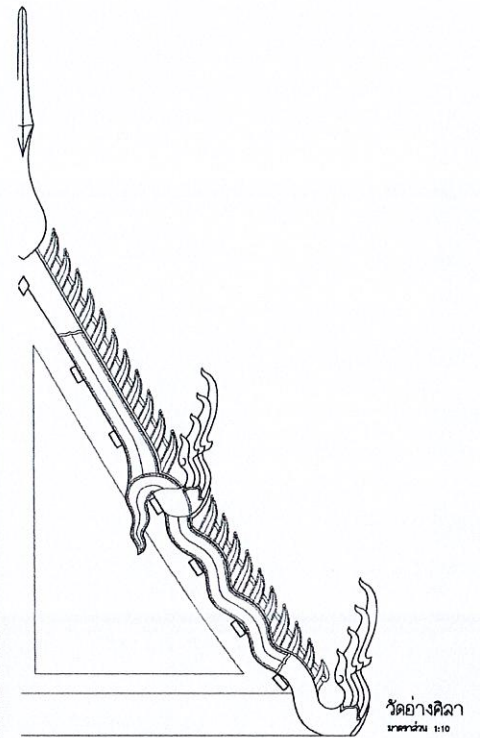
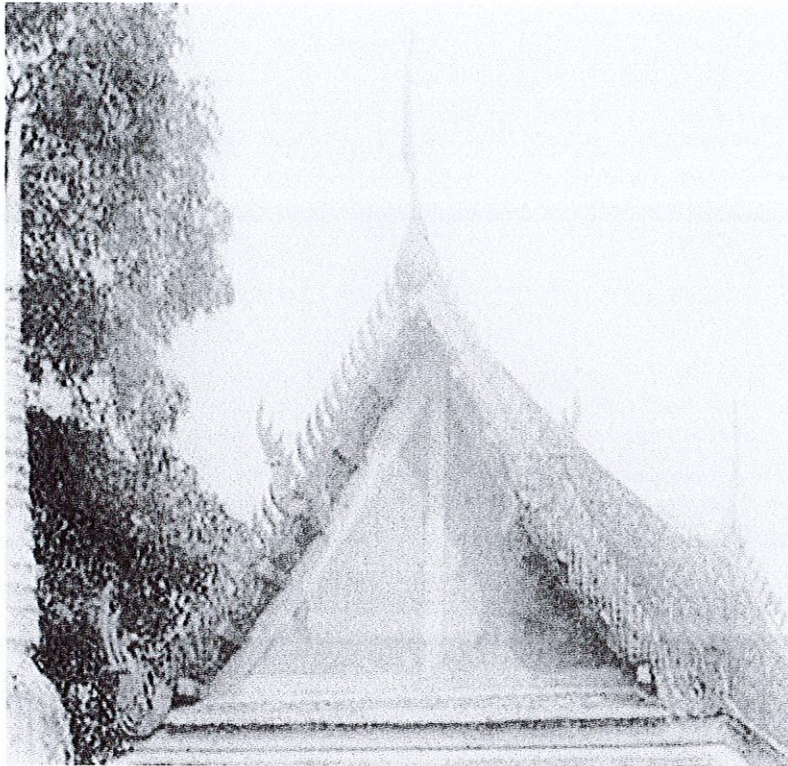
ภาพก่อนและหลังการบูรณปฏิสังขรณ์อุโบสถ วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี

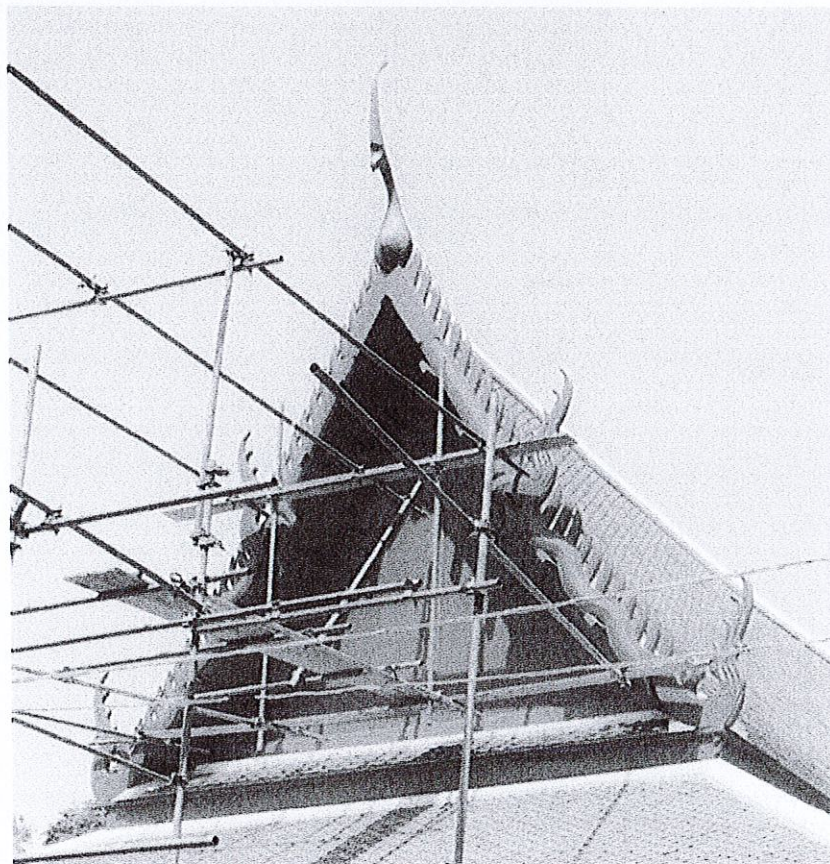
ภาพก่อนและหลังการบูรณปฏิสังขรณ์วิหาร (อุโบสถเก่า) วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี

ภาพก่อนและหลังการบูรณปฏิสังขรณ์วิหาร (อุโบสถเก่า) วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี

วัดอ่างศิลา
ขนาด ๑:๑๐

การบูรณปฏิสังขรณ์หรือฟื้นฟูลักษณะเครื่องลำยองตามรูปแบบดั้งเดิม วิหาร (อุโบสถเก่า) วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี

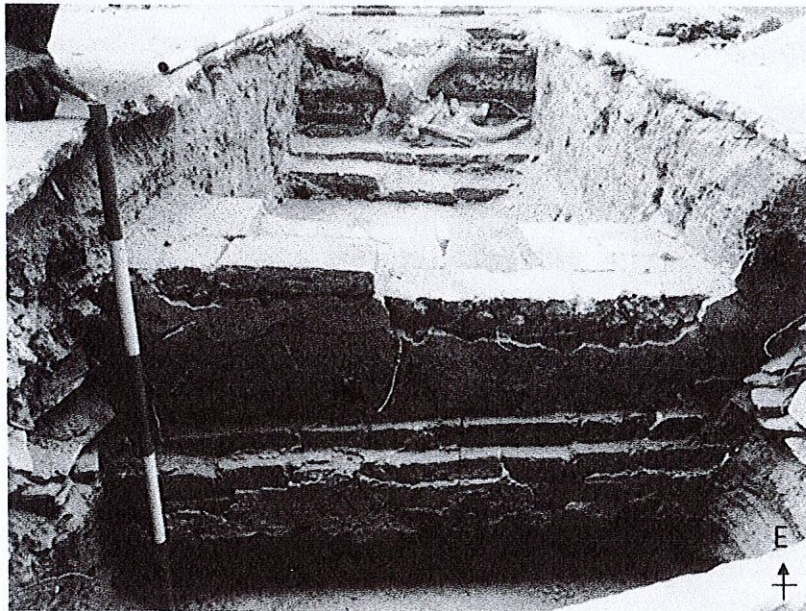
การตรวจพบหลักฐานและร่องรอยปูนปั้นประดับซุ้มหน้าต่างตามรูปแบบดั้งเดิม
วิหาร (อุโบสถเก่า) วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี

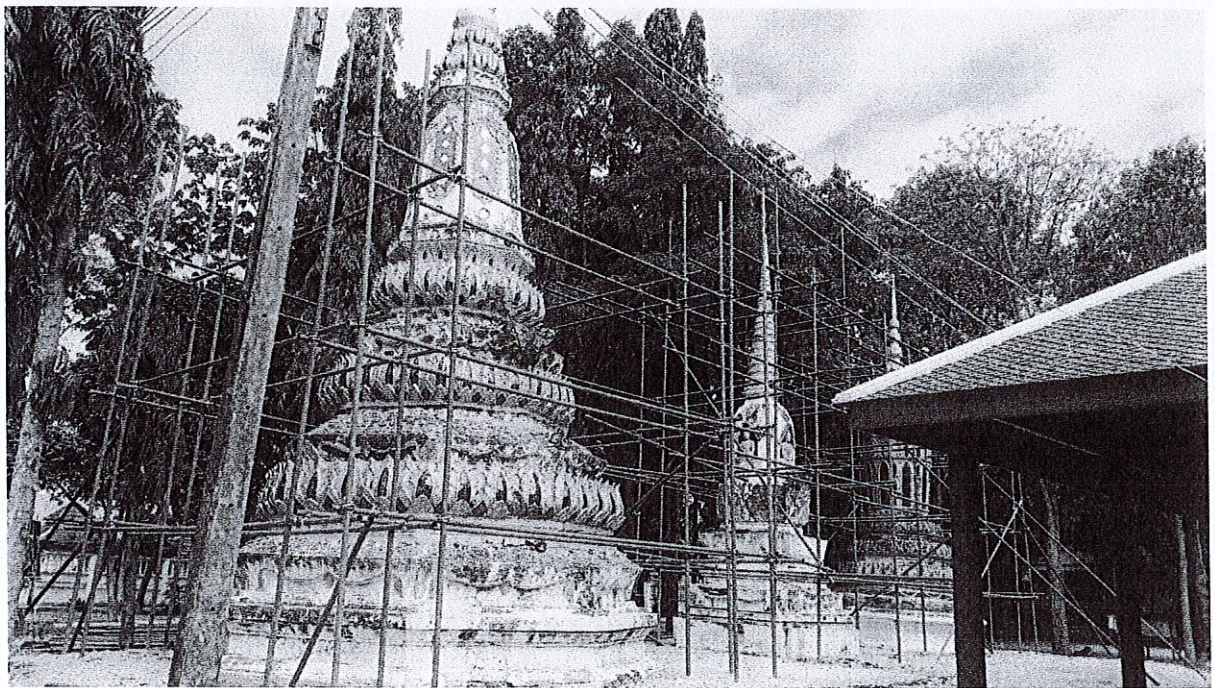
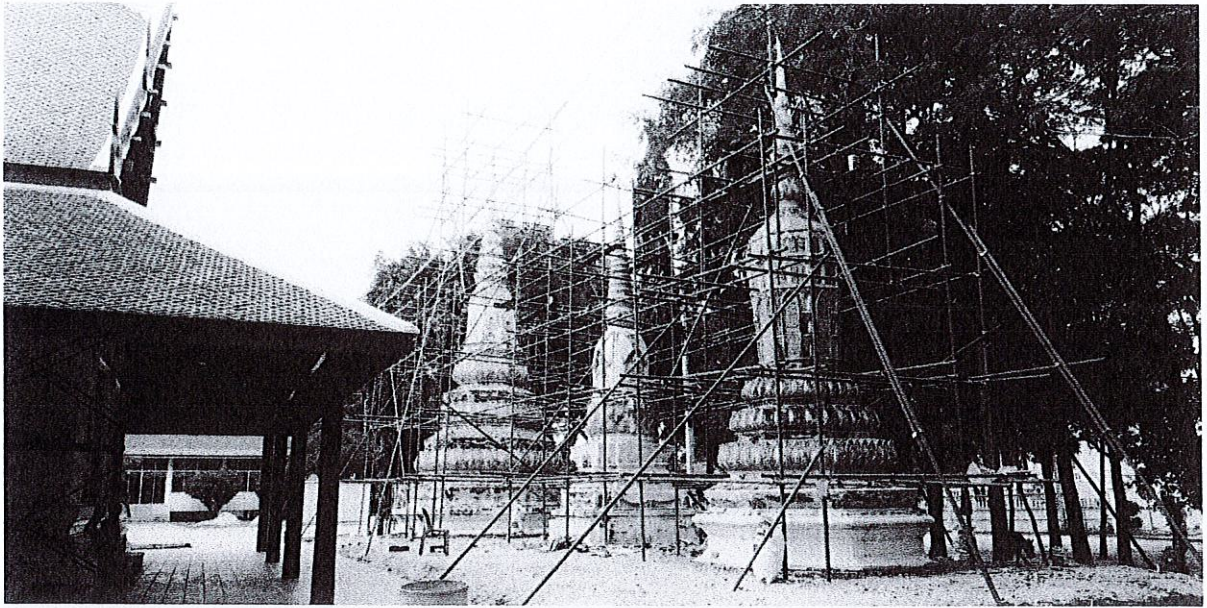
ภาพก่อนและหลังการบูรณปฏิสังขรณ์มณฑป วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี

ภาพก่อนบูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์ ๑-๓ วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี

การตรวจสอบพบหลักฐานปูนปั้นประดับชั้นฐานเป็นรูปกระบี่แบกและยักษ์ถือกระบองและการซ้อนทับของหลักฐานทางโบราณคดีแต่ละยุคสมัย วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี

ภาพก่อนบูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์ ๑-๓ วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี

ภาพหลังบูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์ ๑-๓ และวิหาร (อุโบสถเก่า) วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี

บทความนิตยสารกรมศิลปากร ปีที่ ๖๓ ฉบับที่ ๓

การอนุรักษ์ปฏิสังขรณ์ อุโบสถวัดอ่างศิลาใน จังหวัดชลบุรี

ภาณุวัตร เลือดไทย*

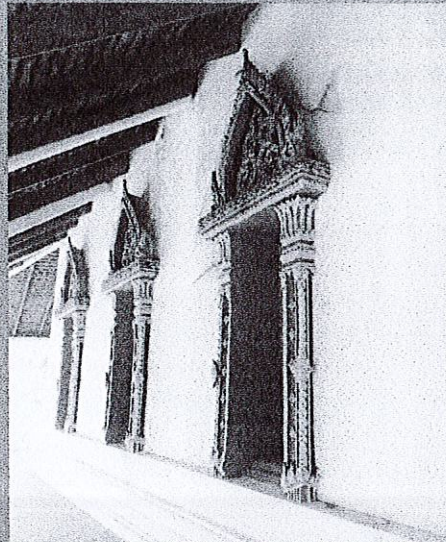
วัดอ่างศิลาเป็นวัดเก่าแก่ของเมืองชลบุรี ตั้งอยู่บริเวณท่าเรืออ่างศิลา จังหวัดชลบุรี ไม่พบประวัติการก่อสร้าง แต่มีพระวิจิตรได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๒ เดิมวัดอ่างศิลามีด้วยกัน ๒ วัด คือ วัดอ่างศิลานอก และวัดอ่างศิลาใน ต่อมาเมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๓ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้เสด็จมา และทรงมีพระราชดำริให้รวมวัดอ่างศิลานอกและวัดอ่างศิลาในเข้าด้วยกันเพื่อความเจริญ จะได้เป็นไปพร้อมกันโดยใช้อุโบสถของวัดอ่างศิลานอกเป็นอุโบสถ และอุโบสถของวัดอ่างศิลาใน ให้เป็นวิหารจากลักษณะของสถาปัตยกรรมดั้งเดิมที่มีอยู่ เมื่อก่อนสุดท้ายปรากฏอยู่เป็นเจดีย์ที่ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าองค์กลางของอุโบสถวัดอ่างศิลาใน มีลักษณะองค์ประกอบของศิลปกรรมสถาปัตยกรรมในช่วงอยุธยาตอนปลายถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในขณะที่รูปแบบของอุโบสถวัดอ่างศิลาในอยู่ในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๓

* สดายุณิกชำนาญการ สำนักสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร

ศิลปกรรม | ศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๗

ภาพอุโบสถวัดช้างค้ำใน กรุงเทพมหานคร
เครื่องลายทองและภาพปูนปั้นเป็นคชชาติเกร็ดเล็ก

ภาพหลังหน้าวัดช้างค้ำใน กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการปูนปั้นที่ใช้ปูนซีเมนต์
ฐานอาคารและผนังทาสีน้ำตาลแดง

ภาพหลังวัดช้างค้ำใน กรุงเทพมหานคร
ทาสีน้ำตาลแดงและปูนปั้น
เครื่องลายทองและภาพปูนปั้น

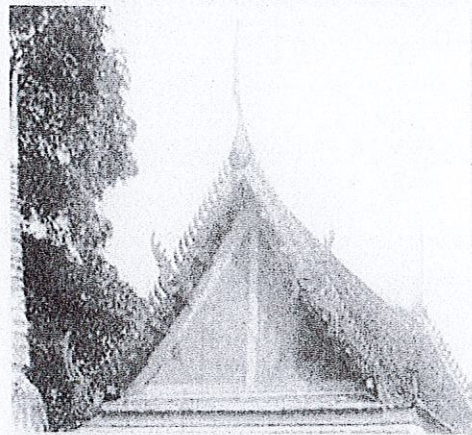
โครงการบูรณะวิหารวัดช้างค้ำหรืออุโบสถวัดช้างค้ำใน จังหวัดชลบุรี ซึ่งบูรณะขึ้น
ปี ๒๕๖๐ โดยที่สำนักศิลปากรที่ ๕ ประจวบคีรีขันธ์ ได้ประสานงานกับสำนักสถาปัตยกรรมเพื่อร่วมกัน
ออกแบบบูรณะ ทวักพิจารณาตามสภาพของอาคารในขณะก่อนดำเนินการบูรณะจะสังเกต
เห็นได้ชัดเจนว่ามีการบูรณะซ่อมแซมมาแล้วเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ส่วนของโครงสร้างหลังคา ส่วนประดับหลังคา เครื่องลายทอง ช่องหน้าต่าง ทนุท และเสาด้าน
มีการเสริมคานและฉันทันคานประดับเกร็ดเล็ก ขึ้น ฐานอาคาร ผนังและทาสีน้ำตาลแดง มีการประดับ
ด้วยปูนซีเมนต์ จักรประดิษฐ์ต่างทรงปั้นเกร็ดเล็กเป็นเส้นปูนขึ้นบนตัวพร้อมเปิดทองประดับกระจก
ในรูปแบบที่แตกต่างไปจากของดั้งเดิม วิเคราะห์ได้ว่าเป็นการทำขึ้นภายหลังและไปสอดคล้อง
กับลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคาร

ส่วนหลังคาทรงจั่วประดับด้วยเครื่องล่ายองปุนสีเงินดั่งปืนลายทอง มุงกระเบื้องดินเผาเคลือบแบบหางเหยี่ยวสีส้ม พื้นหลังคาประดับด้วยและมีฝ้าไชรวยยืนยาว จากรูปทรงหลังคาถือได้ว่ามีลักษณะของสถาปัตยกรรมดั้งเดิมอยู่ แต่การประดับตกแต่งนั้นเป็นของใหม่ รวมถึงหน้าบันที่เป็นปูนซีเมนต์กริตร่องให้ดูคล้ายแผ่นไม้และประดับด้วยภาพจิตรกรรมสีน้ำมันซึ่งเป็นส่วนที่สร้างขึ้นในภายหลังเช่นกัน

สำหรับแนวทางในการอนุรักษ์อาคารหลังนี้ สำนักศิลปากรที่ ๕ ปราจีนบุรี สำนักสถาปัตยกรรม วัดอ่างศิลา และชุมชนโดยรอบ เห็นพ้องต้องกันว่าให้เป็นการรื้อฟื้นกลับคืนสู่สภาพรูปแบบและวัสดุแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด คือจะทำการปฏิสังขรณ์เสาพาไลและโครงสร้างหลังคาให้กลับมาเป็นเสาและโครงสร้างหลังคาไม้ ในเบื้องต้นจึงต้องทำการค้นหารูปแบบดั้งเดิมของอาคาร จากการค้นหารูปถ่ายเก่าของทางวัดและรูปถ่ายเก่าจากสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ทำให้มีข้อมูลเพียงพอที่สามารถวิเคราะห์รูปแบบดั้งเดิมของอาคารและรื้อฟื้นคืนสภาพทั้งอาคารได้รวมถึงองค์ประกอบส่วนประดับต่าง ๆ ของอาคาร และเครื่องล่ายองที่มีควมน่าสนใจมาก เนื่องจากมีรูปแบบที่แตกต่างไม่เหมือนเครื่องล่ายองโดยทั่วไป เป็นลักษณะพิเศษที่พบได้น้อยกล่าวคือเป็นหลังคาทรงจั่วเพียงประดับด้วยต้นไม้ แต่มีเครื่องล่ายองที่มีหางหงส์เพิ่มขึ้นมาอยู่ตรงกลางตัวล่ายองด้วย จากการค้นหาที่มาของลักษณะรูปแบบที่เป็นลักษณะพิเศษเฉพาะนี้พบว่ามิปรากฏอยู่เพียง ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะแบบมีฝ้าไชรวยยืนยาว ซึ่งจะมีทั้งที่เป็นเครื่องล่ายองไม้และเครื่องล่ายองปุน (สันนิษฐานว่าเป็นของทำขึ้นใหม่ เพื่อทดแทนของเดิมที่เป็นไม้) และแบบไม่มีฝ้าไชรวย ซึ่งจะพบแต่ที่เป็นเครื่องล่ายองปุนเท่านั้น

ภาพถ่ายเก่าของอุโบสถวัดอ่างศิลาใน

ภาพขยายจากภาพถ่ายเก่า
แสดงส่วนเครื่องล่ายองของอุโบสถวัดอ่างศิลาใน

ศิลปากร | พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๓

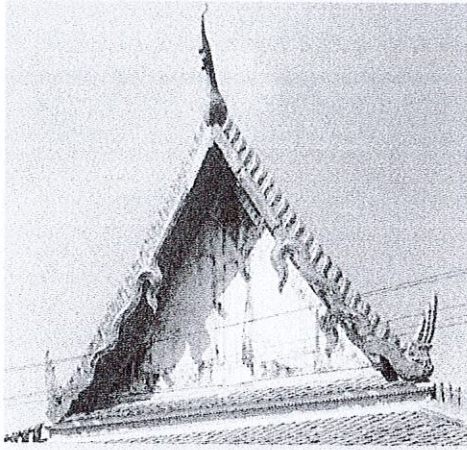

อุโบสถวัดเกษมราษฎร์
จังหวัดจันทบุรี

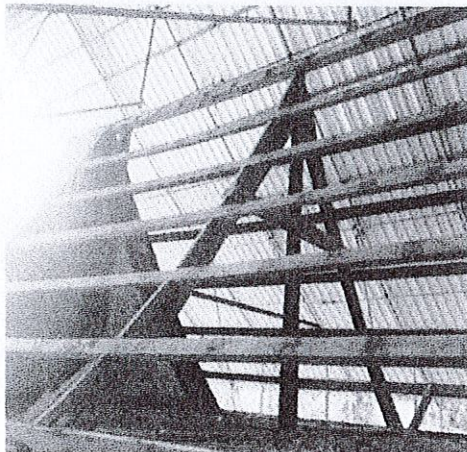
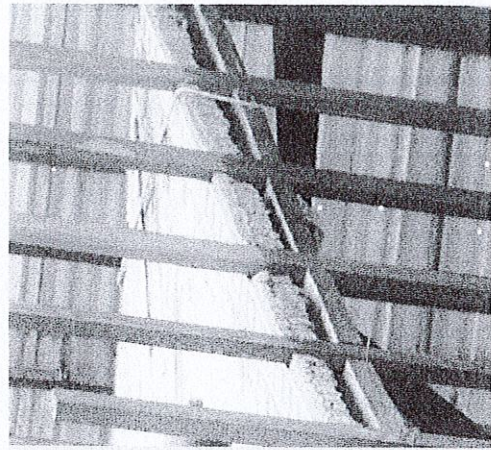

อุโบสถวัดโบสถ์ จังหวัดชลบุรี

ตามลักษณะรูปแบบของหลังคาทรงจั่วดับเดียวและมีเครื่องส่ายองแบบมีทางหงส์เพิ่มตรงกลางนั้น มีวัดในพื้นที่ใกล้เคียงกันเพียงไม่กี่แห่งที่พอจะเทียบเคียงได้ เช่น วัดเกษมราษฎร์ จังหวัดจันทบุรี วัดเสม็ด วัดโบสถ์ จังหวัดชลบุรี ซึ่งแนวความคิดและมีมือของช่างผู้ก่อสร้างอุโบสถวัดอ่างศิลาในนั้น ถือว่ามีฝีมือที่ดีและกล้าจะทำในสิ่งที่แตกต่างจากทั่วไป โดยที่ดูลงตัวไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นส่วนเกิน หากมองอย่างผิวเผินจะพบว่าเจดนาของช่างผู้ทำการก่อสร้างนั้น จงใจจะทำตัวส่ายอง (ตัวนาค) เป็นสองตัว เพื่อลดทอนสัดส่วนไม่ให้ตัวส่ายองดูเป็นตัวเดียวพาดตามทรงของจั่วหลังคาที่ทอดยาวลงมาจากอกไก่ถึงแปหัวเสาเพียงจันทะเดียว เมื่อมีการกันจันทะด้วยทางหงส์และแบ่งส่วนทำเป็นนาคสองตัวพันกันนั้น ทำให้เกิดมุมมองที่ดูสวยงามลงตัวมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับการทำตัวส่ายองทอดยาวเพียงจันทะเดียวจะพบว่าดูยืดยาวเสียสัดส่วนความงามไป โดยปกติส่วนที่ต่ำกว่าแปวง ช่างมักจะทำเป็นช่วงนาคสะดุ้งเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำจนเกินไป วิเคราะห์ได้ว่าช่างที่ทำนั้นมีความเข้าใจในเรื่องมุมมอง จันทะและสัดส่วนของงานสถาปัตยกรรม จึงสามารถสร้างสรรคงานสถาปัตยกรรมออกมาได้เป็นอย่างดี

หน้าบันก่อนการอนุรักษ์เป็นการก่ออิฐฉาบด้วยปูนซีเมนต์

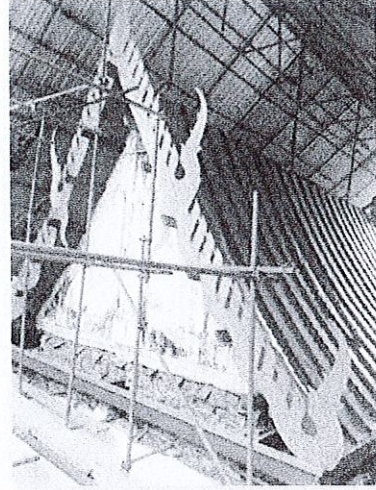
ลักษณะโครงสกร้างหลังคาไม้จันทน์เป็นแนวตรง
ไม่ปรากฏส่วนต่อหรือลักษณะการลดระดับของหลังคา

ลักษณะการนำแนวความคิดเช่นนี้มาใช้ยังมีตัวอย่างให้เห็นได้มาตั้งแต่สมัยอยุธยา เช่น วัดเทวitic จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดกลางวรวิหาร จังหวัดสมุทรปราการ ที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ส่งอิทธิพลต่อแนวความคิด รูปแบบลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในกลุ่มของช่างท้องถิ่น ซึ่งจะไม่พบแนวความคิดและรูปแบบลักษณะเช่นนี้ในงานช่างหลวง

การอนุรักษ์แบบบูรณปฏิสังขรณ์เพื่อรื้อฟื้นรูปแบบอันเป็นลักษณะเฉพาะและวิธีการเชิงช่างให้เป็นไปตามหลักฐานดั้งเดิมที่ปรากฏในภาพถ่ายเก่าและการศึกษาวิเคราะห์ ซึ่งในขณะดำเนินการบูรณะได้มีการตรวจสอบหลักฐานดั้งเดิมของรูปทรงหลังคาที่เป็นหลังคาทรงจั่วระดับเดียวนี้ โดยพิจารณาจากไม้จันทน์และกลอนดั้งเดิม ที่พบว่าพาดยาวจากอกไก่ลงมาถึงแป๊ะเสาไม้ปรากฏลักษณะของการติดต่อเสริมหรือลักษณะของการซ้อนทับหลังคา จากหลักฐานดังกล่าวทำให้เชื่อได้ว่ารูปทรงหลังคาดังเดิมนั้นน่าจะมีลักษณะเป็นหลังคาทรงจั่วเพียงระดับเดียว และไม่มีลักษณะการซ้อนชั้นหรือลดชั้นใด ๆ ตามอย่างที่เป็นในปัจจุบัน

ศิลปากร | พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๓

ในการรื้อฟื้นคืนลักษณะรูปแบบของเครื่องสำยองโดยไม่เหลือสภาพดั้งเดิมอยู่นั้น จากหลักฐานภาพถ่ายเก่าจำเป็นต้องใช้การกะส่วนขนาดและระยะของเครื่องไม้หลังคา คือระยะช่วงกว้างข้อ ความสูงใบตั้งระยะช่วงห่างจากอกไปถึงแปลน แปรวงหรือแปหาญ ในแต่ละช่วงตลอดจนกระทั่งถึงแปหัวเสา เพื่อนำมาหาขนาดของข้อฟ้า ตัวลำยอง ใบระกา และหางหงส์ที่เหมาะสม ซึ่งในการนี้ได้ใช้ขนาดสัดส่วนตามหลักของอาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช* และการศึกษาเรื่องขนาดข้อฟ้า ใบระกา และหางหงส์ของนายจรม พรปักษ์ประลัย สถาปนิกชำนาญการพิเศษ สำนักสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร เป็นหลักในการขึ้นแบบขยายมาตราส่วน ๑ : ๑ แต่เครื่องสำยองวัดอย่างศิลปะจะมีความพิเศษตรงที่มีหางหงส์กลางเครื่องสำยอง และมีปลายของตัวลำยองตัวล่างมีลักษณะเหมือนเป็นหางนาคพาดพันคอดหางหงส์ด้วยบนวกกลับมาเป็นส่วนของวงค้ำย ในการสันนิษฐานรูปแบบเพื่อกำหนดขนาดสัดส่วนยังคงใช้แนวทางดังกล่าวนี้เป็นพื้นฐาน โดยมีการปรับสัดส่วน ขนาด และจังหวะให้สอดคล้องความเหมาะสม ขึ้นเป็นแบบและแบบจำลองไม้อัด (Mockup) ขนาดเท่าจริงหรือมาตราส่วน ๑ : ๑ นำไปทดลองติดตั้ง และได้ปรับแก้ไขให้ได้ขนาดสัดส่วนตามมุมมองจากจุดต่าง ๆ อยู่หลายครั้งก่อนฟันไม้จริง ซึ่งในการฟันไม้เพื่อทำเครื่องสำยองนั้น ตัวลำยองตั้งแต่ออกไปถึงแปหัวเสาจะเป็นไม้แผ่นเดียวกันทั้งชิ้น แต่ส่วนหางหงส์จะเป็นไม้อีกชิ้นที่นำมาเสียบเข้าไม้ติดกับตัวลำยอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณหางหงส์ตัวกลางลำยอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่างยุคนี้ไม่เคยมีใครทำมาก่อน อีกทั้งยังเป็นจุดที่จะชำรุดเสียหายได้ง่าย การเข้าไม้จึงต้องคำนึงถึงข้อแม้ที่ปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อไม่ให้เป็นจุดที่น้ำฝนไหลย้อยเข้าภายในตัวไม้และมีน้ำขังอยู่ได้ โดยการเข้าเตี๋ยและยึดด้วยสลักไม้จากช่างผู้ชำนาญการ จึงปรากฏเป็นเครื่องสำยองแบบมีหางหงส์กลางลำยอง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือมีเครื่องสำยองที่แบ่งได้เป็น ๒ ชุดต่อเนื่องกันได้อย่างที่เห็น ส่วนการประดับตกแต่งนั้นสันนิษฐานว่าน่าจะเคยเป็นงานปิดทองประดับกระจกแต่เนื่องจากข้อมูลของลวดลายการตกแต่งประดับกระจกจากภาพถ่ายเท่านั้นยังไม่ชัดเจน เพียงพอ ทั้งปริมาณพื้นผิวส่วนที่ปิดทองและสีของกระจก ตลอดจนรูปแบบลวดลายในการอนุรักษ์ จึงได้กำหนดแนวทางให้เป็นแค่การรื้อฟื้นเฉพาะรูปร่างของเครื่องสำยองที่มีเอกลักษณ์นี้ และตกแต่งผิวด้วยการทาสีให้มีความกลมกลืนกับอาคารเพื่อรักษาภาพรวมของการเป็นโบราณสถานเท่านั้น ไม่สามารถทำการปิดทองประดับกระจกให้เป็นไปตามเทคนิคดั้งเดิมได้ ซึ่งเป็นการสื่อได้ว่าส่วนเครื่องสำยองนี้คือส่วนที่ท้าทายใหม่ในการอนุรักษ์ครั้งนี้

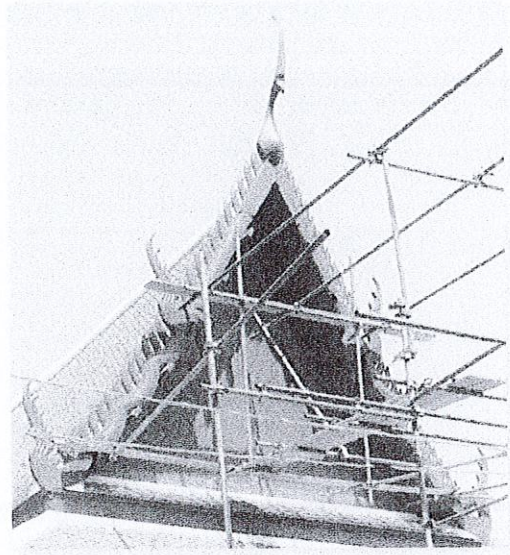
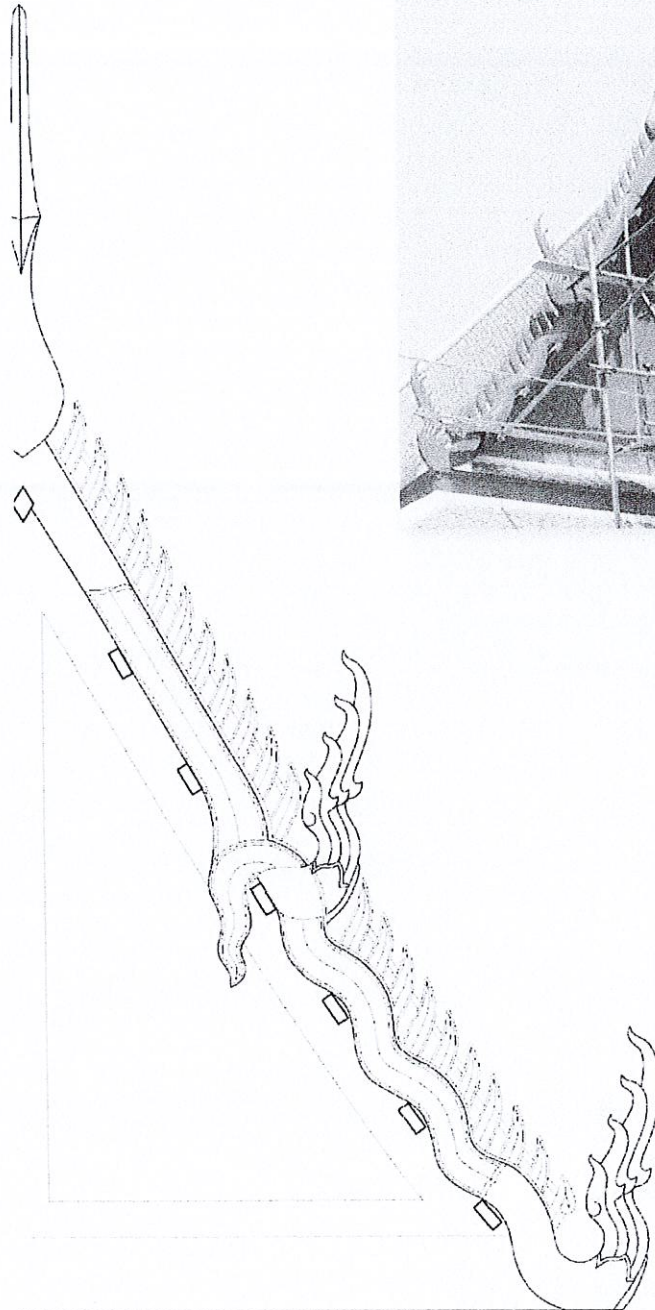

การทดลองติดตั้งแบบไม้อัด
เพื่อการปรับแก้ไขขนาดสัดส่วนเครื่องสำยอง

เครื่องสำยองที่รื้อฟื้นขึ้นมาตามรูปร่างดั้งเดิม
ในขณะที่ดำเนินการติดตั้ง

* พระครูวิจิตรการโกศล, สถาปนิกกรมไทยคำโคลง อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระธรรมทานาจารย์ (ยโสโรเถระ), (ม.ป.ท. ๒๕๑๖).

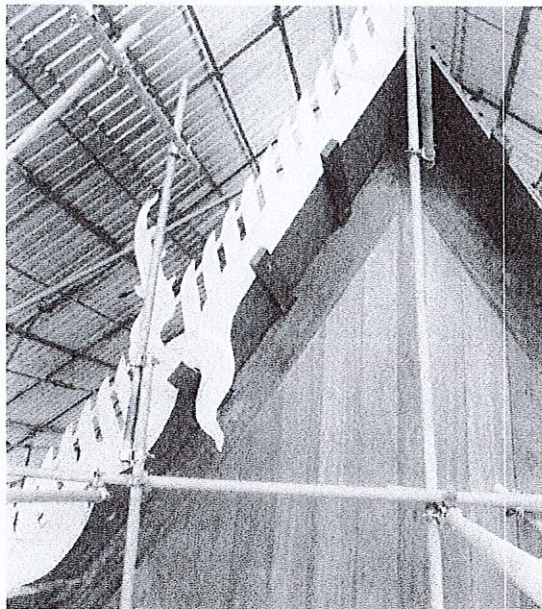

เครื่องลำยองที่เรือพื้นชั้น
มาตามรูปทรงดั้งเดิม
เมื่อคิดค้นแล้วเสร็จ

วัดอ่างศิลา

ภาพแบบขยายเครื่องลำยอง
ขนาดมาตราส่วน ๑:๑

ศิลปากร | พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๓

ภาพหน้าบ้านไม้กระดานที่ร้อยขึ้น
ตามร่องรอยหลักฐานดั้งเดิม

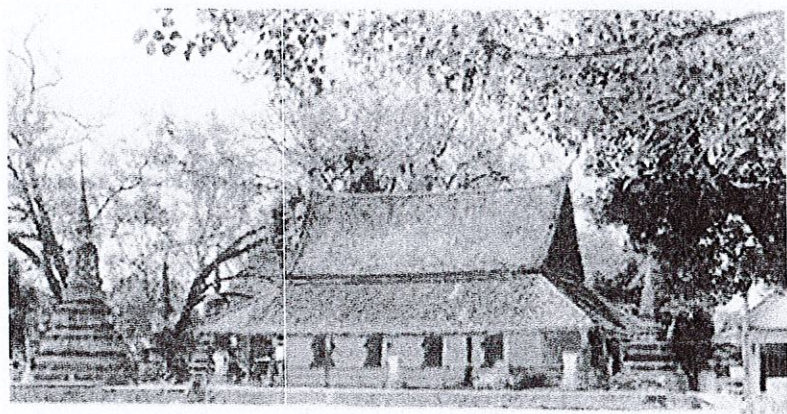
งานหน้าบ้านจากสภาพก่อนบูรณะที่เป็นปูนซีเมนต์ได้สกัดหรือถอนออกเพื่อเปลี่ยนเป็นไม้กระดานตามหลักฐานเดิมที่พบดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น แม้หลักฐานภาพถ่ายจะเห็นได้ไม่ชัดเจน แต่หลักฐานร่องไม้บริเวณท้องจันทันและบนซื่อสามารถใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นเหตุผลให้สามารถอธิบายต่อวัดและชุมชนได้เป็นอย่างดีในการบูรณปฏิสังขรณ์ให้กลับมาเป็นแบบดั้งเดิม

หน้าบ้านที่มีลักษณะเป็นฝาไม้กระดานติดตั้งอยู่กับซื่อ ค้าง และจันทัน เป็นลักษณะเฉพาะที่ไม่ค่อยได้พบในหน้าบ้านของอาคารประเภทอุโบสถ วิหาร แต่จะพบได้ในบางตำแหน่ง เช่น บริเวณอุโบสถของศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณารามฯ จังหวัดเพชรบุรี หรือหน้าบ้านในอาคารประเภทเรือนไม้ ซึ่งโดยปกติอาคารประเภทอุโบสถและวิหาร บริเวณแผงหน้าบ้านจะติดตั้งไม้ไผ่กรอบหน้าบ้านแยกเป็นชุดหน้าบ้านออกมา เพื่อนำไปติดตั้งทับหน้าไม้จันทัน แต่ที่วัดอ่างศิลาในจะใช้แผ่นไม้สอดเข้าร่องไม้ได้จันทันและสอดลงร่องหลังซื่อ รวมถึงร่องของใบดิ่งที่ลึกกว่าปกติ ซึ่งทั้งหมดถือเป็นไม้โครงสร้างหลังคาหลัก เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่พบหลักฐานการเข้าไม้กระดานเดิมว่าเป็นอย่างไร แต่จากหลักฐานร่องไม้ที่พบสามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงขั้นตอนการทำงานที่ยากกว่าปกติ เพราะโครงสร้างไม้หลักจะถูกติดตั้งจนสมบูรณ์แล้ว จึงติดตั้งไม้กระดานหน้าบ้านเข้าไปในไม้โครงสร้างหลัก ซึ่งโดยทั่วไปการเข้าไม้แผงหน้าบ้านแบบฝาไม้กระดานจะเป็นแบบวางลิ้นหรือแบบใช้สลักเดือยหรือแบบบังใบ ในกรณีวัดอ่างศิลาในนั้นการเข้าไม้เป็นไปได้อย่างเดียวคือแบบบังใบ เพราะการเข้าไม้แบบวางลิ้นและแบบใช้สลักเดือยนั้นต้องมีระยะห่างในระนาบเดียวกันก่อนการประกอบเข้าไม้ ซึ่งจะทำให้เฉพาะการประกอบกับโครงกรอบหน้าบ้าน ในการบูรณะจึงเลือกใช้วิธีการเข้าไม้แบบบังใบ โดยเริ่มจากมุมซ้ายสามเหลี่ยมและส่วนกลางจั่วแผ่นที่แนบกับใบดิ่งเพื่อสอดเข้าร่องจันทัน ซื่อและใบดิ่งก่อน แล้วจึงสอดใส่ไม้ที่เหลือระหว่างนั้น

จนมาถึงแผ่นที่ติดกับใบดั่ง เมื่อติดตั้งในตำแหน่งได้แล้วจึงขับแผ่นไม้กระดานที่ติดกับใบดั่งออกมาให้อยู่ในตำแหน่ง แล้วจึงยึดด้วยสลักไม้เพื่อไม่ให้ไม้ขยับ หลังจากนั้นจึงถอดแต่งผิวในภายหลัง โดยงานไม้โครงสร้างหลังคาทั้งหมดของวัดอ่างศิลาใบใช้เดียวและสลักเข้าไม้ทั้งสิ้น มีมือเชิงช่างที่ฝากผลงานไว้ถือได้ว่าเป็นช่างที่มีทักษะฝีมืองานไม้ในระดับครูช่าง

ในส่วนของหลังคาปีกนกและเสาพาไลนั้น ขณะดำเนินการบูรณะต้องอาศัยการตรวจสอบหลักฐานทางโบราณคดีเพื่อหาตำแหน่งเสาเดิม ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงระยะห่างของเสาดั้งเดิม ส่วนความลาดเอียงของหลังคาสามารถตรวจสอบได้จากช่องเสียบไม้จันทัน ซึ่งยังมีหลักฐานเดิมปรากฏอยู่ที่ผนัง ทำให้การรื้อฟื้นหลังคาพาไลหรือหลังคาปีกนกเป็นไปตามรูปแบบดั้งเดิมได้อย่างถูกต้อง

นอกจากการรื้อฟื้นรูปแบบเครื่องลำยองดั้งเดิมกลับคืนมาแล้ว สิ่งที่สำคัญในการบูรณะอีกอย่างคือการรื้อฟื้นส่วนซุ้มประตู หน้าต่าง ที่มีหลักฐานดั้งเดิมให้เห็น แต่หากบูรณะอาคารโดยคงตามรูปแบบที่ทางวัดได้สร้างขึ้นมาในยุคหลังนี้จะไม่สอดคล้องกับภาพรวมของโบราณสถานที่มีการรื้อฟื้นรูปแบบดั้งเดิมขึ้นมา จึงได้สกัดปูนปั้นประดับซุ้มประตู หน้าต่างที่เป็นปูนปั้นนูนตัวออกทั้งหมด ทำให้พบหลักฐานการก่ออิฐขึ้นฐานและผนังของใหม่ทับผนังเดิม รวมถึงมีการเสริมเสาคานคอนกรีตอยู่ภายในผนังเดิม แต่ในการบูรณะได้ตัดสินใจที่จะไม่มีร่องรอยเสาคานคอนกรีตออก เพราะการสกัดอิฐโครงสร้างคอนกรีตออกอาจทำให้เกิดความเสียหายต่อภาพจิตรกรรมที่อยู่ภายในอาคารได้ จึงได้แต่สกัดอิฐก่อที่ทับผนังเดิมออก ซึ่งทำให้พบลายปูนปั้นประดับประตู ซุ้มประตู หน้าต่างของดั้งเดิมซ่อนอยู่ภายใน จากลักษณะลวดลายปูนปั้นที่พบเป็นลายดอกพุดตานและใบเทศผูกโคจรลายต่อเนื่องกันอย่างมีจังหวะและไม่ซ้ำซ้อน มีช่องไฟหลวม ๆ ในทรงสามเหลี่ยม โดยหาล้อมกรอบประตู - หน้าต่าง ซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นการเปลี่ยนจากรูปแบบเดิมที่นิยมทำซุ้มบันแถลงและทรงมณฑป เปลี่ยนเป็นซุ้มทรงดอกไม้ แต่ขบวนการผูกลายยังคงรักษาให้เห็นเป็นซุ้มแบบหน้าบันอยู่ ซึ่งหลักฐานของแต่ละซุ้มจะเหลืออยู่แค่บางส่วน ในการบูรณะต้องนำมาต่อกันให้เป็นลายที่สมบูรณ์และนำมาสู่การอนุรักษ์ซ่อมลวดลายปูนปั้นและปั้นเสริมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกซุ้ม

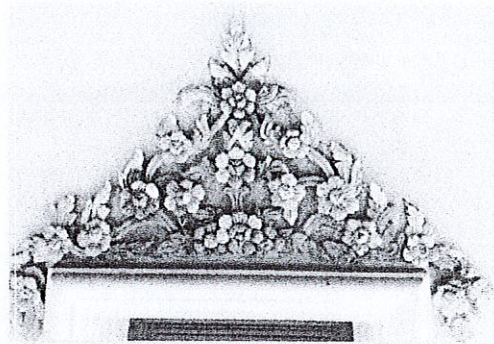

ภาพถ่ายเก่า
อุโบสถวัดอ่างศิลาใบ

ศิลปากร | พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๓

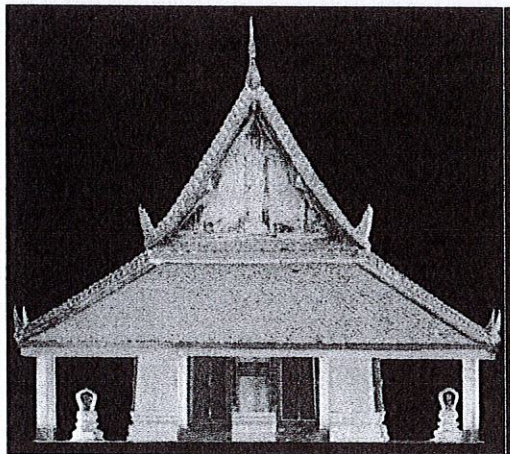

ลวดลายปูนปั้นซุ้มหน้าค้ำดั้งเดิมที่หลงเหลืออยู่
พบเมื่อสัปดาห์ก่อนหน้าค้ำที่ทางวัดก่อทับไว้ในยุคหลังออก

การปั้นปูนเติมลายซุ้มหน้าค้ำจากหลักฐานดั้งเดิม
ให้ครบถ้วนสมบูรณ์

ในการอนุรักษ์ครั้งนี้ยังได้ใช้เทคโนโลยีการสแกน 3D ด้วยเลเซอร์และการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ เช่น ลักษณะรูปทรงของตัวอาคารและหลังคา รวมถึงได้มีการส่งตัวอย่างวัสดุจากองค์ประกอบต่าง ๆ ไปตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์ด้วย เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อการบูรณะและเป็นข้อมูลองค์ความรู้ในด้านวัสดุศาสตร์ อาทิ การบูรณะส่วนพื้นได้ใช้ปูนหมักผสมสีฝุ่นและผงฉาบปูนหมักในอัตราส่วนตามผลที่ได้จากการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์

ภาพรูปด้านหน้าอุโบสถ วัดอ่างศิลาใน
จากการสแกน 3D ด้วยเลเซอร์

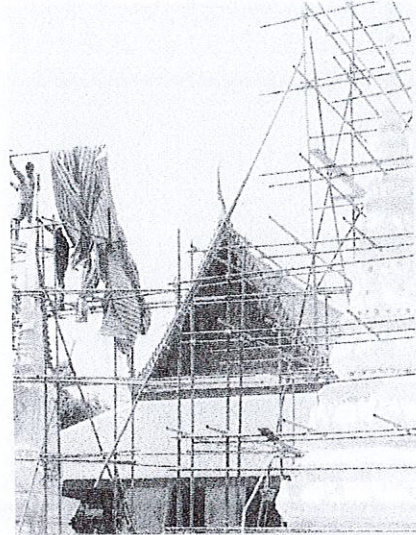
ด้านหน้าของอุโบสถวัดอ่างศิลาใน เมื่ออนุรักษ์แล้วเสร็จ

ด้านหลังของอุโบสถวัดอ่างศิลาใน เมื่ออนุรักษ์แล้วเสร็จ

ภาพถ่ายเก่าแสดงรูปแบบดั้งเดิม
ของอุโบสถวัดอ่างศิลาใน
พร้อมด้วยเจดีย์ที่ตั้งอยู่ด้านหน้า

การดำเนินการอนุรักษ์เจดีย์ที่ต่อเนื่อง
มาจากการอนุรักษ์อุโบสถเดิม

การอนุรักษ์อุโบสถวัดอ่างศิลาใน สามารถกล่าวได้ว่าเป็นการอนุรักษ์แบบปฏิสังขรณ์ ที่ได้รื้อฟื้นคืนสภาพอาคารกลับสู่รูปแบบเดิมได้ใกล้เคียงมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในทุกส่วน ซึ่งต้องใช้การวิเคราะห์ ศึกษา และสันนิษฐาน ประกอบกับการทำความเข้าใจกันทั้งทางวัด ชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องในวิชาชีพต่าง ๆ และช่างผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนร่วมทุกคน ส่งผลให้งานอนุรักษ์ อาคารโบราณสถานในครั้งนี้ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ในส่วนของกรรื้อฟื้นเจดีย์ และกำแพงแก้วจะได้ดำเนินการในระยะต่อไป

บรรณานุกรม

พระครูวิจิตรการโกศล. สถาปัตยกรรมไทยคำโคลง อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระธรรมทานาจารย์ (ยโสโรเถระ). ม.ป.ท: ๒๕๑๖.

น. ณ ปากน้ำ (นามแฝง). ศิลปะกับโบราณคดีในสยาม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

..... วิวัฒนาการลายไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, ๒๕๕๐.

สมคิด จิระทัศนกุล. คติ สัญลักษณ์และความหมายของ “ขุ่มประดู - หน้าต่าง” ไทย. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๗.

..... อภิธานศัพท์ช่างสถาปัตยกรรมไทย เล่ม ๔ องค์ประกอบ “ส่วนหลังคา”. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙.

เสนอ นิลเดช. ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗.

บทความนิตยสารกรมศิลปากร ปีที่ ๖๕ ฉบับที่ ๓

ศิลปากร | พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๕

CONSERVATION AND RECONSTRUCTION OF STUPA AT ANG SILA TEMPLE, CHONBURI PROVINCE.

Wat Ang Sila, Chonburi is a medium-sized Buddhist temple that has been maintained and repaired all along. The 5th Regional Office of Fine Arts Department, Prachinburi and the Office of Architecture, the Fine Arts Department have jointly restored the Ubosot and the front stupa of this temple by reviving their original architectural features according to the evidences in situ and old photograph. The conservation process includes collecting data and knowledge, making hypothesis analysis and examination of all relevant evidence.

The stupas situated in front of the Ubosot Wat Ang Sila have a distinctive style. Their architectural is different from other stupas. The objective of this project is the presentation and interpretation of moreover, there are also multi-layers of the construction and decorative feature. The architecture and sculpture have been restored according to its function appropriately.

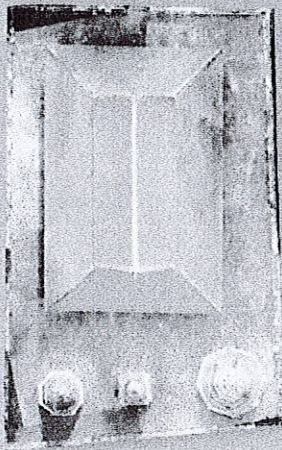
translated by Panuwatt Luedthai

อุโบสถวัดอ่างศิลาและเจดีย์สวนพริก

การอนุรักษ์ปฏิสังขรณ์เจดีย์วัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

ภาณุวัตร เลือดไทย*

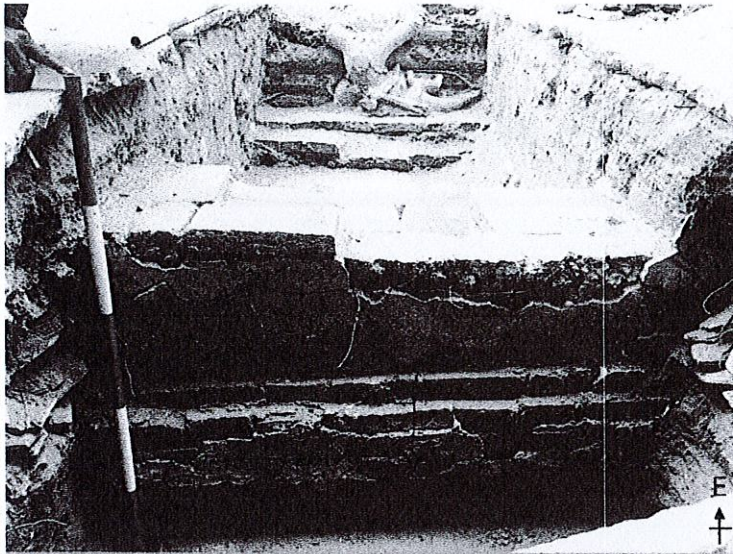

ลักษณะผังบริเวณอุโบสถ
และเจดีย์ด้านหน้า
ก่อนดำเนินการบูรณะ

วัดอ่างศิลา ตั้งอยู่ที่ตำบลอ่างศิลา อำเภอมือเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ตามประวัติวัดระบุว่า เดิมแบ่งออกเป็น ๒ วัด ได้แก่ วัดอ่างศิลาใน และวัดอ่างศิลานอก ต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๙ รวมกันเป็นวัดเดียว เรียกว่า “วัดอ่างศิลา” กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนวัดอ่างศิลาเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒ และต่อมากรมศิลปากร โดยสำนักศิลปากรที่ ๕ ปราจีนบุรี ร่วมกับสำนักสถาปัตยกรรม ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานวัดอ่างศิลาอย่างต่อเนื่อง นับแต่ พ.ศ. ๒๕๕๘

ลักษณะของสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นของวัดอ่างศิลา คือ อุโบสถ และเจดีย์ด้านหน้าอุโบสถ ๓ องค์ โดยเฉพาะเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสององค์กลาง ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าของอุโบสถวัดอ่างศิลา มีลักษณะศิลปะในสมัยอยุธยาตอนปลายถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนเจดีย์อีกสององค์ที่ขนาบข้างซ้ายและขวานั้น จากการขุดตรวจหลักฐานทางโบราณคดีสันนิษฐานว่าน่าจะสร้างในราวสมัยรัชกาลที่ ๓ มีการวางผังเจดีย์ในแนวเหนือ-ใต้ อยู่ด้านหน้าอุโบสถ โดยมีลักษณะต่างจากกับแนวแกนของอุโบสถ ซึ่งเป็นแนวตะวันออก-ตะวันตก

* สถาปนิกชำนาญการ สำนักสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร

การขุดตรวจพบโบราณคดีบนหลักฐาน
ของแนวกำแพงแก้วและงานปูนปั้น

สภาพความชำรุดของเจดีย์
ก่อนดำเนินการบูรณะ

จากการขุดตรวจพบว่า ระดับพื้นใช้งานดั้งเดิมของเจดีย์องค์กลางอยู่ต่ำกว่าระดับพื้นพาไลของอุโบสถ พบหลักฐานที่แสดงว่ากำแพงแก้วอุโบสถทับอยู่บนแนวกำแพงล้อมรอบเจดีย์องค์กลางเจดีย์ในแนวแกนทิศเหนือและใต้ อีก ๒ องค์ ตั้งอยู่บนระดับพื้นใช้งานเดียวกับพื้นพาไลอุโบสถ ทำให้ทราบว่าเจดีย์องค์ทิศเหนือและใต้ก่อสร้างขึ้นในเวลาพร้อมสมัยกับอุโบสถ ส่วนเจดีย์องค์กลางนั้นก่อสร้างมาก่อนแต่ไม่พบประวัติที่แน่ชัด เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองขนาดเล็ก บริเวณส่วนฐานเจดีย์ก่อนดำเนินการบูรณะจมอยู่ใต้พื้นระเบียงหน้าอุโบสถ เมื่อมีการขุดตรวจจึงพบลักษณะของฐานดั้งเดิมของเจดีย์ บริเวณมุมฐานล่างทั้งสี่มุมประดับประติมากรรมรูปยักษ์กุมกระบองสวมเสื้อและทับทรวง ลักษณะยืนย่อเข่า และกึ่งกลางของฐานล่างสุดประดับประติมากรรมรูปกระบี่ (สิง) แบก ท่อนบนประดับสังวาลย์ทับทรวง อยู่ในลักษณะท่าเหาะใช้ฝ่าและมือแบกรองรับหน้ากระดานบน ฐานชั้นที่ ๒ เป็นฐานสิงห์ลูกแก้วออกโก่ ลวดทองไม้ไผ่ลิกเข้าไป ซึ่งจากหลักฐานภาพถ่ายแล้วจะมีประติมากรรมรูปครุฑยุดนาคทั้งสี่มุม จากฐานครุฑขึ้นไปเป็นบัวปากกระดังงาในลักษณะบัวโด (บัวคลุม) ในผังกลมเป็นลักษณะของเจดีย์แบบทรงเครื่องช่วงสมัยอยุธยาตอนกลางถึงปลาย ซึ่งจะแตกต่างกับบัวปากกระดังงาในสมัยรัตนโกสินทร์ที่นิยมทำบัวปากกระดังงาในผังย่อมุมตามลักษณะของฐานและองค์ระฆังย่อมุมไม้สิบสองเเวคอด บริเวณกลางองค์ระฆังมีพระพุทธรูปปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในซุ้มเรือนแก้วทั้งสี่ทิศ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะไม่พบในที่ใด เหนือองค์ระฆังขึ้นไปเชื่อมต่อด้วยเส้นลวดรับกันฉัตร บัวผาละมีและปล้องไฉนมีลักษณะเป็นฝ่า โฉนซ้อนชั้นเรียงขึ้นไป ๒๒ ปล้อง พอกทับด้วยปูนซีเมนต์ ถัดขึ้นไปเป็นปลีที่มีช่วงค่อนข้างสั้นและปลายสุดเป็นลูกแก้ว (เม็คน้ำค้าง) ตามประวัติการบูรณะส่วนยอดบริเวณปลีเคยหักลงมา และมีการบูรณะขึ้นใหม่ด้วยปูนซีเมนต์ จึงทำให้ส่วนยอดเจดีย์มีลักษณะที่ผิดสัดส่วนไปจากภาพถ่ายเก่า

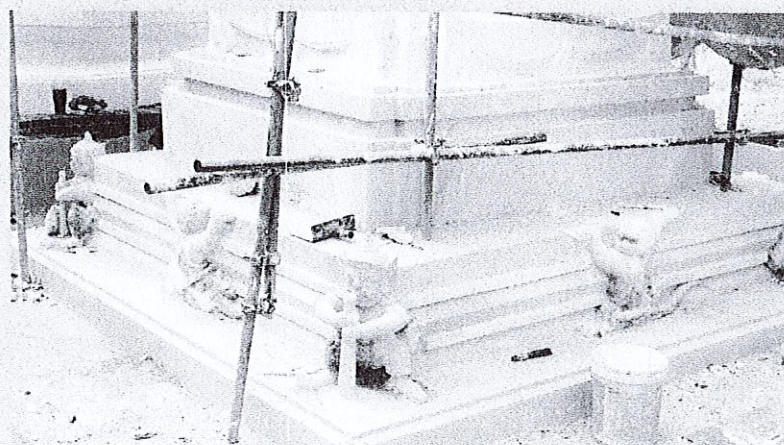
การอนุรักษ์เจดีย์องค์กลางนี้มีแนวความคิดในการรักษาคุณค่าในด้านรูปแบบลักษณะทางสถาปัตยกรรมและการสื่อความหมายด้วยการรื้อฟื้นรูปแบบดั้งเดิมจากหลักฐานที่ตรวจพบ ประกอบกับหลักฐานภาพถ่ายเก่า จึงดำเนินการสกัดปูนซีเมนต์ที่ฉาบพอกไว้ออกทั้งหมด เมื่อฉาบผิวปูนหมักและขัดผิวปูนดำตามหลักฐานที่พบแล้ว ได้รื้อฟื้นงานปูนปั้นประดับชั้นฐานเจดีย์ให้กลับมาสมบูรณ์ ทั้งรูปยักษ์ กระบี่แบก และครุฑยุคนาคที่ประดับส่วนฐาน รวมทั้งสกัดผิวพระพุทธรูปที่ซ่อนไว้ด้วยปูนซีเมนต์ออก ปั้นเสริมใหม่ให้สมบูรณ์ตามรูปแบบเดิมที่ปรากฏภาพถ่ายเก่า โดยมีการสอบค้นหลักฐาน ศึกษาเปรียบเทียบและสันนิษฐานเพิ่มเติมก่อนดำเนินการ

กระบี่แบกและยักษ์แบก
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง

กระบี่แบกที่วัดชีโนราราม

ลักษณะฐานแบบเจดีย์
วัดอ่างศิลา
ประดับด้วยประติมากรรม
รูปยักษ์กุมกระบี่
และกระบี่แบก

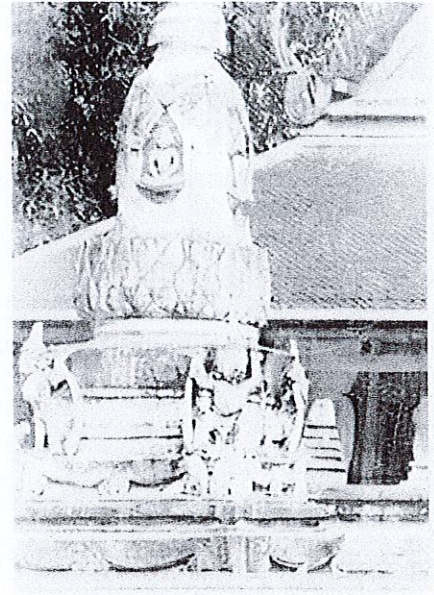
ศิลปะการ | ๒๕๖๕ - มิถุนายน ๒๕๖๕

ชั้นฐานล่างสุดเป็นฐานเขียนประดับประดากรรมฐานสูงรูปยักษ์และกระบี่ อยู่ในลักษณะท่าทางการแบก โดยทั่วไปเรียกลักษณะชั้นฐานนี้ว่า “ฐานแบก” ซึ่งพบว่ามีมาแต่สมัยทวารวดี สุโขทัย อยุธยา ต่อเนื่องมาถึงรัตนโกสินทร์ โดยมากพบในศาสนสถานประเภทเจดีย์เป็นหลัก ในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์จะพบการใช้ฐานแบกทั้งเจดีย์ทรงปราสาทและเจดีย์ทรงระฆัง เช่น ชั้นแบกบริเวณฐานพระปรมาภิไธยวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร พระเจดีย์ทองวัดพระศรีรัตนศาสดารามวัดมหาธาตุ เจดีย์คู่ด้านหน้าพระอุโบสถวัดศรีโนนสราภรณ์ เจดีย์ทองพระธาตุในพระมณฑป หน้าพระอุโบสถ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

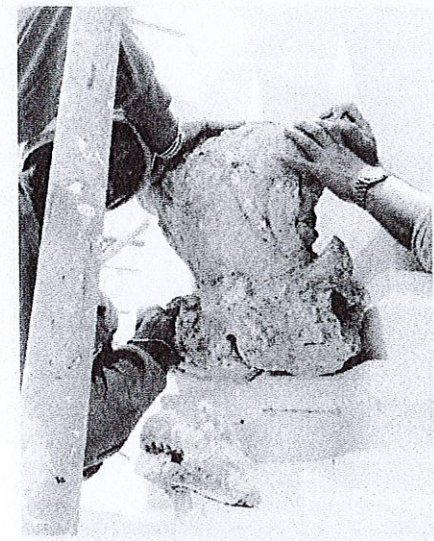
การบูรณะหรือฟื้นฟูประติมากรรมรูปยักษ์ในทำเนียบอัฐกุฎีกระบองจากหลักฐานที่พบในแต่ละมุมมีสภาพความชำรุดเสียหายมาก ยกเว้นบริเวณฐานมุขด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ที่พบหลักฐานค่อนข้างครบองค์ประกอบสามารถนำมารวมกับหลักฐานจากมุมอื่น ๆ ทำให้สามารถเรื้อฟื้นลักษณะรูปแบบได้ครบถ้วน ส่วนประติมากรรมรูปกระบี่แบกในท่าเหาะ จากหลักฐานที่พบมีบางส่วนที่ขาดหายไปไม่ครบองค์ประกอบทำให้ต้องใช้การศึกษาเปรียบเทียบมาช่วยในการสันนิษฐานถูกต้องตามลักษณะและสอดคล้องกับหลักฐานเดิมมากที่สุด

ส่วนชั้นฐานที่ ๒ นั้น ตามหลักฐานรูปถ่ายเก่าประดับประติมากรรมลอยตัวรูปครุฑยุคนาค เรียกว่า “ฐานชั้นครุฑ” ตามคติความเชื่อแล้วครุฑถือเป็นพาหนะของพระนารายณ์ ด้วยความเชื่อว่าพระมหากษัตริย์เป็นอวตารของพระนารายณ์ ครุฑจึงถือเป็นเทพพาหนะของพระมหากษัตริย์ด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พบในสถาปัตยกรรมทั่วไป โดยมากจะใช้ประดับสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ เช่น ที่บริเวณฐานพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ชั้นอัฐมณฑปหรือชั้นเชิงบาตรยอดมณฑปพระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท ฐานชั้นครุฑจะมีลักษณะของฐานสิงห์ที่เว้าเข้าไปเพื่อให้มีพื้นที่พอในการประดับประติมากรรมลอยตัวรูปครุฑยุคนาค จากการสกัดผิวปูนซีเมนต์และปูนฉาบเดิมหรือปูนหมักที่ชำรุดออก แสดงให้เห็นถึงลักษณะชั้นฐานครุฑนั้นมีมาตั้งแต่แรกสร้าง มิใช่การต่อเติมเสริมขึ้นในภายหลัง

การตรวจสอบทางโบราณคดีไม่พบหลักฐานของประติมากรรมรูปครุฑยุคนาคเพิ่มเติม นอกจากชิ้นส่วนหลักฐานเดิมที่ทางวัดเก็บรักษาไว้ คือ หัวและลำตัวครุฑ และหัวนาค ซึ่งในกระบวนการฟื้นฟูชั้นครุฑยุคนาคนั้นได้ใช้การถ่ายภาพ ๓ มิติ (Photogrammetry) เพื่อนำมาปั้นต่อด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้เป็นรูป ๓ มิติที่สมบูรณ์ โดยใช้การศึกษาเปรียบเทียบกับครุฑยุคนาคจากฐานพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และภาพถ่ายเก่าเป็นสำคัญ รวมถึงทำตัวอย่างหุ่นจำลอง (Model) ด้วยการฉีดยาโฟมตามแบบ ๓ มิติ เพื่อทดลองติดตั้งและปรับแก้ไขให้ใกล้เคียงกับภาพถ่ายเก่าก่อนจะนำไปขึ้นหุ่นปั้นดินและหล่อปูนเพื่อติดตั้งตามรูปแบบดั้งเดิม

ลักษณะฐานชั้นครุฑยุคนาค
จากหลักฐานภาพถ่ายเก่า

ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปครุฑยุคนาค
เดิมที่ทางวัดเก็บรักษาไว้

83.53

118.00

45.31

118.00

ลักษณะครุฑยุคแรก
จำลอง 3D เปรียบเทียบ
กับภาพถ่ายเก่า

การทดลองติดตั้งรูปจำลองใหม่

เปรียบเทียบรูปปั้นดินครุฑยุคแรกกับรูปถ่ายเก่า

ศิลปากร | พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๕

ชั้นบัวโถหรือบัวกลุ่ม เป็นชั้นฐานรองรับส่วนระฆังของเจดีย์ที่มีลักษณะเป็นดอกบัวกลีบ ขนาดใหญ่ซ้อนชั้นอยู่ในผังกลม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเจดีย์ทรงเครื่องในสมัยอยุธยา ก่อนที่จะพัฒนาเป็นบัวโถหรือบัวกลุ่มในผังย่อมุมสมัยต้นรัตนโกสินทร์ การดำเนินการบูรณะสกัดผิวปูนซีเมนต์ประดับกระจกออก พบชั้นกลีบบัวปูนปั้นเดิมเป็นปูนหมักขัดผิวปูนดำ เนื้อปูนมีความชำรุดเสียหายเปื่อยยุ่ย วิธีการบูรณะต้องสกัดปูนที่ชำรุดเสียหายออกแล้วปั้นปูนหมักขัดผิวปูนดำใหม่ตามรูปแบบเดิม

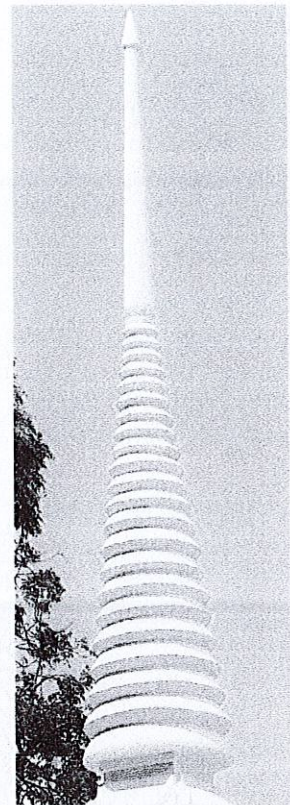
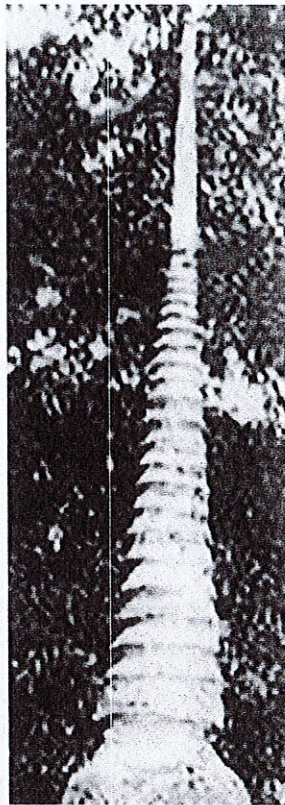
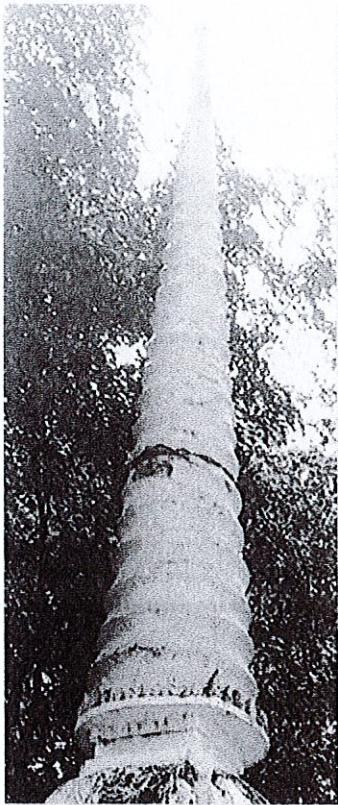
ชั้นฐานบัวโถหรือบัวกลุ่ม
ก่อนดำเนินการบูรณะ

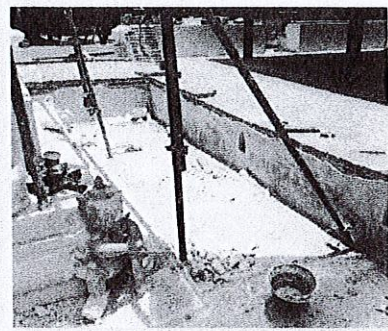
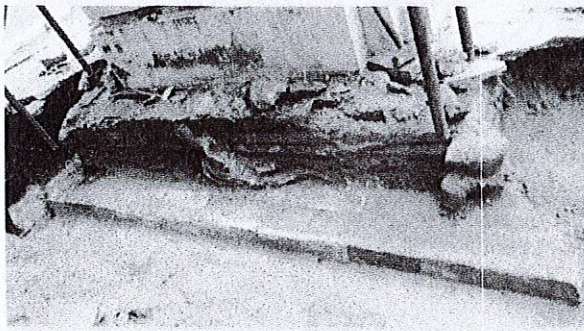
ชั้นฐานบัวโถหรือบัวกลุ่ม
เมื่อบูรณะแล้วเสร็จ

องค์ระฆังย่อมุมไม้สิบสองประดิษฐานพระพุทธรูปปางสมาธิอยู่ภายในซุ้มเรือนแก้วทั้งสี่ทิศ มีความแตกต่างจากการทำซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปบนเจดีย์สมัยอยุธยา โดยทั่วไปที่จะพบอยู่ภายในซุ้มคูหาหรือซุ้มจะนำ บริเวณชั้นฐานหรือเรือนธาตุ จะไม่พบพระพุทธรูปประดิษฐานที่องค์ระฆังเจดีย์เช่นนี้ เมื่อสกัดปูนซีเมนต์ออกพบว่าองค์ระฆังและพระพุทธรูปมีชั้นปูนฉาบดั้งเดิมเป็นปูนหมักขัดผิวปูนดำเหลืออยู่เล็กน้อย จึงได้สกัดปูนปั้นที่ชำรุดเสียหายออกและปั้นปูนหมักขัดผิวปูนดำใหม่ตามหลักฐานเดิมจนสมบูรณ์

ส่วนของยอดเจดีย์เป็นปล้องโกลนที่ฉาบผิวทับไว้ด้วยปูนซีเมนต์ เมื่อสกัดผิวปูนซีเมนต์ออกพบว่า ปล้องโกลนเดิมมีลักษณะโค้งคว่ำเป็นปูนหมักขัดผิวปูนดำ ซึ่งต่างจากส่วนของปลีที่พบว่าถูกทำขึ้นใหม่ทั้งหมดด้วยปูนซีเมนต์ ในการอนุรักษ์ได้รื้อฟื้นปล้องโกลนที่มีลักษณะโค้งคว่ำคล้ายสัพนตามรูปแบบเดิมที่พบ สกัดปลีปูนซีเมนต์ออก เสริมแกนสแตนเลสและปั้นปูนหมักขัดผิวปูนดำใหม่ โดยสันนิษฐานรูปแบบปลีจากขนาดสัดส่วนเจดีย์และเส้นจอมแหเปรียบเทียบกับรูปถ่ายเก่า เพื่อให้ได้ขนาดความสูงของปลีและเมื่อน้ำค้างใกล้เคียงตามรูปแบบเดิม

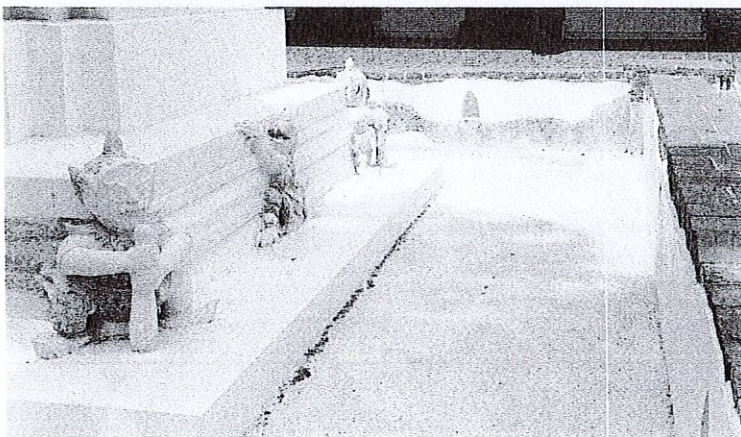

เปรียบเทียบลักษณะยอดเจดีย์ก่อนดำเนินการ (รูปซ้าย)
กับยอดเจดีย์ตามหลักฐานภาพถ่ายเก่า (รูปกลาง) และยอดเจดีย์เมื่ออนุรักษ์แล้วเสร็จ (รูปขวา)

ชั้นฐานแบบและพื้นรอบเจดีย์ที่เคยถูกกลบฝัง

ช่องประตูและกำแพงแก้วรอบฐานเจดีย์

การบูรณะพื้น
และกำแพงแก้ว
รอบฐานเจดีย์

ศิลปากร | พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๕

เจดีย์ทั้งสามองค์เมื่อบูรณปฏิสังขรณ์แล้วเสร็จ

เจดีย์องค์กลางเมื่อบูรณปฏิสังขรณ์
งานศิลปกรรมแล้วเสร็จ

จากลักษณะสถาปัตยกรรมของเจดีย์องค์กลางและองค์ประกอบการประดับตกแต่ง
สันนิษฐานว่าเจดีย์องค์กลางก่อสร้างในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ มีร่องรอยการบูรณะ รวมถึงถูกก่อ
ทับปิดชั้นฐานเดิมไว้ได้ฐานไฟและกำแพงแก้วในช่วงเวลาเดียวกับการก่อสร้างอุโบสถหลังใหม่
ในสมัยรัชกาลที่ ๓

การขุดแต่งพื้นที่รอบฐานทำให้พบแนวกำแพงแก้วเจดีย์เดิมที่เหลืออยู่เพียง ๓ ด้าน โดย
ผนังภายในกำแพงแก้วมีช่องประตูที่มีลักษณะโค้งแหลมด้านละ ๒-๓ ช่อง ใช้สำหรับวางตะเกียง
ยกเว้นกำแพงแก้วด้านหน้า (ทิศตะวันออก) ที่ถูกรื้อถอนและก่อเป็นแนวกำแพงฐานไฟสำหรับ
เจดีย์ทั้ง ๓ องค์ จากร่องรอยที่พบทำให้สันนิษฐานได้ว่า กำแพงแก้วล้อมรอบฐานเจดีย์องค์กลาง
เดิมมีทางเข้า-ออกเฉพาะด้านหน้าทางทิศตะวันออกเท่านั้น ไม่พบหลักฐานของหัวเสา พื้นลาน
ภายในกำแพงแก้วพบลักษณะการปูอิฐและคาดปูนหมัก ซึ่งการบูรณะกำแพงแก้วได้อนุรักษูปู
ฉาบเต็มไว้โดยส่วนบนสุดของผนังกำแพงแก้วและหัวเสาทั้งสี่มุมก่อระวางแสดงถึงการซ่อมทับและ
การเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา เพราะไม่มีหลักฐานเรื่องความสูงและรูปแบบที่ชัดเจน ส่วนพื้น
ลานรอบภายในได้ปรับระดับอิฐคาดปูนหมักให้สมบูรณ์และกลมกลืนกับพื้นเดิม

ในการอนุรักษ์ปฏิสังขรณ์งานศิลปกรรมของเจดีย์ ได้พิจารณาถึงการใช้ประติมากรรม
เพื่อสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ที่ได้รับอิทธิพลสืบทอดมาจากสมัยอยุธยาต่อเนื่อง
มาถึงรัตนโกสินทร์ เช่น ประติมากรรมครุฑยุคนาค ฐานพระอุโบสถ ประติมากรรมยักษ์แบก
กระบี่แบก ฐานพระเจดีย์ทองทรงเครื่องย่อมุมไม้สิบสอง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรม
มหาราชวัง มีสิ่งน่าสนใจคือการใช้กระบี่แบก ลักษณะนี้จะไม่พบในงานสมัยอยุธยา พบแต่ใน
สมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งคิดหรือแนวคิดนี้ อาจเป็นเพียงการรับอิทธิพลในช่วงระยะสั้น ๆ เพราะ
การใช้กระบี่แบก ยังไม่ทราบถึงที่มาที่ชัดเจนและมิได้กล่าวถึงในคติไตรภูมิ อาจเป็นอิทธิพลมา
จากเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ จึงสันนิษฐานว่าเจดีย์องค์กลางของวัดอ่างศิลา
คงได้รับอิทธิพลมาจากวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ประกอบกับชั้นฐานล่างที่เป็นฐานยักษ์
และกระบี่แบกถูกทับถมไว้ได้ฐานไฟและกำแพงแก้วของอุโบสถ ทำให้สันนิษฐานว่าฐานยักษ์และ

ภาพเปรียบเทียบการบูรณะเจดีย์กับภาพถ่ายเก่า เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘

เจดีย์รายวัดพุทธโศภนารักษ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา : นฤศม แก้วชัย

กระบี่แบกนี้มีมาแต่เดิมก่อนการสร้างอุโบสถและกำแพงแก้วซ้อนทับในสมัย
รัชกาลที่ ๓ ดังนั้นการก่อสร้างเจดีย์องค์กลาง จึงน่าจะก่อนสมัยรัชกาลที่ ๓
ที่จะมีการสร้างเจดีย์เพิ่มอีกสององค์ด้วย

ส่วนองค์ระฆังที่มีลักษณะย่อมุมของเจดีย์องค์กลาง สามารถเปรียบเทียบ
ได้กับ เจดีย์ย่อมุมทรงเครื่องที่มีลักษณะบัวโด หรือบัวกลุ่มอยู่ในผังกลมแต่มี
ยอดเจดีย์เป็นปล้องโฉน ซึ่งเป็นรูปแบบเจดีย์ทรงเครื่องสมัยอยุธยาตอนกลาง
เช่น เจดีย์รายทรงเครื่องที่วัดพุทธโศภนารักษ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แสดงให้
เห็นว่าเจดีย์องค์กลางได้รับอิทธิพลจากเจดีย์ทรงเครื่องสมัยอยุธยาตอนกลาง
แต่ประดับด้วยงานศิลปกรรมที่มีลักษณะเป็นแบบรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในการสื่อความหมายขององค์เจดีย์น่าจะเป็นไปตามคติความเชื่อเรื่อง
ภูมิจักรวาลตามที่พรรณนาไว้ในเรื่องไตรภูมิพระร่วง อาจารย์โชติ กัลยาณมิตร
อธิบายผังจักรวาลแบ่งเป็น ๓ ภูมิ* คือ

๑. กามภูมิ (๑๑ ภูมิ)

๑.๑ สุคติภูมิ

- มนุษย์ภูมิ ๑

- เทวภูมิหรือสวรรค์ภูมิ ๖ (จาตุมาหาราชิกาภูมิ ๑ ดาวดึง

สาภูมิ ๑ ยามาภูมิ ๑ สุสิตาภูมิ ๑ นิมมานรดี ๑ พรหมนิมิตตสวรรค์ ๑)

๑.๒ อบายภูมิ

- นรกภูมิ ๑

- เปรตวิสัยภูมิ ๑

- เคว้งฉานภูมิ ๑

- อสุรกายภูมิ ๑

๒. รูปพรหมภูมิ (๑๖ ภูมิ)

๓. อรูปพรหมภูมิ (๔ ภูมิ)

*โชติ กัลยาณมิตร. สถาปัตยกรรมแบบไทยเดิม (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙) ๒๔-๒๕.

ศิลปะการ | อยุธยา - มิถุนายน ๒๕๖๕

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเจดีย์ตามคติไตรภูมิ จะมีความหมายแต่ละชั้นดังนี้

ชั้นฐานล่างสุด เป็นชั้นฐานแบก ประดับด้วยประติมากรรมรูปยักษ์และกระบี่แบก แสดงความหลากหลายของมนุษย์ที่มีอิทธิฤทธิ์บริเวณเขาตวัฏฏไถ้เขาพระสุเมรุ ด้วยการถือเจดีย์เป็นเขาพระสุเมรุ ฐานแบกจึงเป็นตัวแทนของชั้นอบายภูมิจำพวกยักษ์และลิง ทำหน้าที่พิทักษ์รักษาเขาพระสุเมรุ

ชั้นฐานกฤษฎึก ตามตำนานถือว่าครุฑเป็นเทวดา ชั้นอบายภูมิจำพวกเดรัจฉานภูมิ ในงานสถาปัตยกรรมไทย รูปครุฑมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะครุฑคือเทพพาหนะของพระนารายณ์ที่เชื่อมโยงกับแนวคิดพระมหากษัตริย์ คือ สมมติเทพ ดังนั้นครุฑในสิ่งก่อสร้างทางศาสนาประเภทเจดีย์จึงมีความหมาย ๒ ประการ คือ

๑. นัยของสถานที่อยู่ หมายถึง เจดีย์เขาพระสุเมรุแสดงความเป็นศูนย์กลางของจักรวาล

๒. นัยของเทพพาหนะ หมายถึง สัญลักษณ์ที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้างถวายเป็นพุทธบูชา

ชั้นบัวโถหรือบัวกลุ่ม ตามคติไตรภูมิถือว่าดอกบัวเป็นดอกไม้ทิพย์ที่ปรากฏอยู่ใน ๓ โลก คือ สวรรค์ภูมิ มนุษย์ภูมิ และนรกภูมิ การใช้ดอกบัวประดับองค์เจดีย์จึงเสมือนการเชื่อมต่อทั้งสามโลกเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งนี้ทางพุทธศาสนาถือว่าดอกบัวคือสัญลักษณ์แห่งสภาวะความ “บริสุทธิ์” ไม่ข้องติดกับกิเลสหรือความชั่วหมองใจ ใดๆ จากพุทธประวัติปรากฏใน “การประสูติ” ดอกบัวเป็นดอกไม้ที่รับกาย่างแรกของพระพุทธองค์ใน “การตรัสรู้” ดอกบัวยังเป็นสัญลักษณ์ที่พระพุทธองค์หลุดพ้นจากพันธนาการแห่งกิเลสทั้งปวง ในวัฒนธรรมไทยจึงให้ความสำคัญต่อการถวายดอกบัวเป็นพุทธบูชา จึงเป็นที่มาของงานปูนปั้นรูปดอกบัวรองรับองค์ระฆัง

ชั้นองค์ระฆัง มีการทำลวดลายปูนปั้นเป็นพระพุทธรูปประดิษฐานในซุ้มเรือนแก้วทั้งสี่ทิศ ที่กึ่งกลางองค์เจดีย์ อาจตีความตามไตรภูมิว่า หมายถึงสวรรค์ชั้นจตุรมาหาวิภาวภูมิ (ดินแดนแห่ง ๔ มหาราช) ผู้ดูแลรักษาโลกทั้งสี่ทิศ โดยทั่วไปจะพบการประดิษฐานเทวรูปในซุ้มเรือนแก้วของเจดีย์ทรงปรางค์ แต่เมื่อนำมาใช้กับเจดีย์ทรงระฆังและเปลี่ยนมาเป็นพระพุทธรูปเช่นนี้ น่าจะเป็นการผสมผสานกับคติความเชื่อเรื่องพระพุทธรูป ๕ พระองค์ในภัทรกัป พระพุทธรูป ๔ องค์นี้จึงสื่อถึงพระพุทธรูป ๔ พระองค์ ได้แก่ พระพุทธเจ้าพระกกุสันธ พระโกนาคมน พระกัสสป และพระสมณโคตม (กัปปัจจุบัน)

ยอดเจดีย์ ตามข้อสันนิษฐานของอาจารย์ไชติ กัลยาณมิตร ปล้องโฉนจะสื่อความหมายถึงการกั้นสัณฐานบุคคลชั้นสูง มีพัฒนาการมาจากการกั้นร่มแบบซ้อนชั้น ปรากฏหลักฐานที่สำคัญในประเทศอินเดีย เฉพาะปล้องโฉนเจดีย์องค์กลางวัดอังกาสีลา มีลักษณะเป็นวงโค้งลงครึ่งหนึ่งของปล้องโฉนลูกแก้วทั่วไป ลักษณะเช่นเดียวกับกับบัวผาละมี ปล้องโฉนรูปแบบบัวผาละ^๑ ซ้อนชั้นลดหลั่นกันขึ้นไป สันนิษฐานว่าเป็นความตั้งใจจะสื่อความหมายถึงลักษณะของสัณฐาน เมื่อรวมกันมีจำนวน ๒๒ ชั้น สื่อถึงเทวภูมิหรือสวรรค์ภูมิ ๖ และรูปพรหมภูมิ ๑๖ รวมเป็น ๒๒ ภูมิ ถัดขึ้นไปเป็นปสี หมายถึง อรูปพรหมภูมิ ๔ และลูกแก้วเม็ดน้ำค้างปลายสุดของยอดเจดีย์ หมายถึง การเข้าสู่พระนิพพาน^๒

^๑ ประยูร อุลุชาฎะ, ความเป็นมาของสถาปัตยกรรมไทย (กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์พลชัย, ๒๕๒๗) ๘๖.

^๒ ไชติ กัลยาณมิตร, ทฤษฎีการกำหนดองค์ประกอบในงานศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๗) ๗.

จากลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเจดีย์องค์กลางวัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี แสดงให้เห็นว่ามีอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา ตลอดจนคติความเชื่อเรื่องไตรภูมิ นำมาผสมผสานเป็นงานสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สันนิษฐานว่าปรารภนาที่จะสื่อถึง ความเป็นศูนย์กลางของจักรวาล การอนุรักษ์โดยวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์รูปปั้นรูปแบบดั้งเดิม เจดีย์วัดอ่างศิลานั้น นอกจากจะเป็นการรื้อฟื้นลักษณะทางกายภาพแล้วยังเป็นการรื้อฟื้น สัญลักษณ์ทางคติความเชื่อในเรื่องไตรภูมิ ที่สะท้อนให้เห็นจากการซ้อนทับในช่วงเวลาแต่ละ สมัยด้วย การตีความตามสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่ผู้สร้างทิ้งร่องรอยไว้ แม้จะเป็นเพียง การวิเคราะห์ตามหลักฐานที่คงเหลืออยู่ แต่ก็ยังประโยชน์ให้สาขารวชนตระหนักถึงคุณค่าและ ความสำคัญของโบราณสถานที่บรรพชนสร้างสรรค์ไว้ในครั้งอดีต

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. งานศิลปกรรมภาพแบก. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๓.
- . องค์ความรู้เรื่องรูปแบบ ลวดลายประดับและวัสดุก่อสร้างของพระปรางค์สมัยอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา, ๒๕๖๑. (จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพนายพเยาว์ เพิ่มนาค ข้าราชการบำนาญ กรมศิลปากร)
- โชติ ภัลลณมิตร์. ทฤษฎีการกำหนดองค์ประกอบในงานศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๗.
- . สถาปัตยกรรมแบบไทยเดิม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.
- ธิดา มิตรกุล. คติเรื่องครุฑจากศิลปกรรมแบบเขมรในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๗. ฉบับอัดสำเนา.
- ประยูร อุบลขามะ. ความเป็นมาของสถาปัตยกรรมเจดีย์ในสยามประเทศ. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์พลชัย, ๒๕๒๙.
- . วิวัฒนาการลายไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, ๒๕๕๐.
- . ศิลปะกับโบราณคดีในสยาม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.
- บุญนุช หวังดำรงทรัพย์. การประดับครุฑที่ปรางค์ในสมัยอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. เจดีย์ในประเทศไทย : รูปแบบ พัฒนาการและพลักรัทธิ. นนทบุรี: เมืองโบราณ, ๒๕๖๐.
- เสนอนี นิลเดช (วศ.). ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗.
- เอเดรียน สอนดอกาส. สัญลักษณ์แห่งพระสถาป. กรุงเทพฯ: อมรินทร์วิจิตร, ๒๕๕๑.

ผลงาน ลำดับที่ ๓

๑. เรื่อง...โครงการอนุรักษ์อุโบสถวัดจวนดำรงคราชพลชั้น

ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

๒. ระยะเวลาการดำเนินการ เดือนเมษายน ๒๕๖๖ – มีนาคม ๒๕๖๗

๓. ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

วัดจวนดำรงคราชพลชั้น หรือภาษามอญเรียกว่าเพียอะม้อย ตั้งอยู่ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๓๐ โดยพระยาดำรงคราชพลชั้น (จ้อย คชเสนี) เจ้าเมืองพระประแดงได้อุทิศจวนและดำเนินการสร้างวัดขึ้นอันเป็นที่มาของชื่อวัด พื้นที่วัดมีขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในชุมชนหนึ่งของชาวมอญพระประแดง เมืองสมุทรปราการ ภายในบริเวณวัดมีโบราณสถานสำคัญที่เหลืออยู่เพียงอุโบสถ ซึ่งตั้งหันหน้าไปสู่คลองเจ้าเมืองด้านทิศตะวันตก ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบหลังคาทรงจั่วที่ไม่มีส่วนยื่นของ ไซราหน้าจั่วหรือที่เรียกโดยทั่วไปว่าแบบกระเทเหมมีซลดหน้าหลังเป็น ๒ ซ้อน ๓ ชั้น ยื่นชายคาปีกนกโดยรอบ ถือว่ามีรูปแบบลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของอุโบสถวัดจวนดำรงคราชพลชั้น บันลุ่มปูนปั้นเรียบไม่ประดับเครื่องลายอง ช่อฟ้า ใบระกาและหางหงส์ หน้าบันประดับลายปูนปั้นลายดอก พุดตานใบเทศ พรรณพุกษา สอดแทรกด้วยใบอะแคนทัสและถ้วยจานกระเบื้องเคลือบ โดยเฉพาะหน้าบัน ด้านหน้าอุโบสถมีปูนปั้นจารึกเป็นอักษรมอญอยู่ตรงกลางส่วนล่างของหน้าบัน อ่านได้ความว่าเป็นรายชื่อและการก่อสร้าง แต่ด้วยตัวอักษรสีกร่อนหลุดหายไปบางส่วนข้อความจึงไม่สามารถอ่านได้ใจความทั้งหมด จาก การศึกษาลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเชื่อว่าได้รับอิทธิพลมาจากวัดโปรดเกศเชษฐาราม ที่สร้างขึ้นใน สมัยรัชกาลที่ ๒ โดยชุมชนชาวมอญที่อพยพมาและถือเป็นศูนย์กลางของประเพณีชาวมอญในพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ประวัติอาคารและการอนุรักษ์

อุโบสถวัดจวนดำรงคราชพลชั้น มีประวัติการก่อสร้างและอนุรักษ์ดังนี้

พ.ศ.๒๔๓๐ ก่อสร้างโดยพระยาดำรงคราชพลชั้น (จ้อย คชเสนี)

พ.ศ.๒๕๒๓ บูรณปฏิสังขรณ์โดยวัดและชาวบ้านชุมชนโดยรอบ

พ.ศ.๒๕๖๔ ทางวัดรื้อถอนหลังคาอุโบสถเดิมและทำโครงสร้างเพื่อขยายอุโบสถใหม่ทดแทนหลังเดิม

ในการนี้สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรีเข้าระงับการก่อสร้าง

พ.ศ.๒๕๖๗ อนุรักษ์และบูรณปฏิสังขรณ์ โดยกรมศิลปากรและวัด (งบอุดหนุน)

การอนุรักษ์อุโบสถวัดจวนดำรงคราชพลชั้น เพื่ออนุรักษ์ปฏิสังขรณ์และฟื้นฟูรูปแบบ รวมถึงคุณค่า ความสำคัญของโบราณสถานให้กลับคืนมาสามารถตอบสนองการใช้สอยปฏิบัติศาสนกิจได้ตามปกติอย่างมั่นคง ปลอดภัย อีกทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมทางสถาปัตยกรรมของชุมชนชาวมอญในพื้นที่พระประแดง โดยมีแนวความคิดในการออกแบบอนุรักษ์ ที่ใช้ความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานดังนี้

แนวความคิดในการออกแบบอนุรักษ์โบราณสถาน

อุโบสถวัดจวนดำรงคราชพลชั้น จังหวัดสมุทรปราการเป็นโบราณสถานที่มีคุณค่าและความสำคัญทั้ง ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี การตั้งถิ่นฐาน สังคม เศรษฐกิจรวมถึงศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและ สุนทรียภาพของชุมชนชาวมอญ ในการอนุรักษ์โบราณสถานมีแนวความคิดดังนี้

/๑. อนุรักษ์...

๑. อนุรักษ์ในแนวทางบูรณปฏิสังขรณ์ รื้อฟื้นรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่ชำรุดเสียหาย สูญหายและหรือส่วนที่ถูกปรับเปลี่ยน ให้กลับมามีสภาพที่สมบูรณ์ตามหลักฐานภาพถ่ายที่สอดคล้องกับหลักฐานที่คงอยู่

๒. อนุรักษ์ตำแหน่งรูปแบบ ฝีมือ เทคนิค วัสดุ ที่ยังคงความเป็นของแท้ดั้งเดิม รวมถึงเก็บรักษา ร่องรอยหลักฐานสำคัญต่างๆ ที่มีคุณค่าไว้ ทั้งด้านวัสดุ รูปแบบและเทคนิคการก่อสร้าง รวมถึงคุณค่า ความสำคัญของโบราณสถาน

๓. อนุรักษ์รูปแบบสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมองค์ประกอบ ลวดลาย วัสดุ และเทคนิคการก่อสร้าง ที่ชำรุดเสียหายหรือถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้กลับมามีความมั่นคงแข็งแรงตามรูปแบบดั้งเดิมหรือใกล้เคียงเมื่อแรกสร้างให้มากที่สุด ตามข้อมูลหลักฐานที่พบและการเปรียบเทียบกับลักษณะอาคารในยุคสมัยเดียวกัน

๔. การเสริมความมั่นคงแข็งแรงให้เหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบัน รวมถึงแก้ปัญหาสาเหตุความเสียหายและเสื่อมสภาพ

๕. อนุรักษ์ฟื้นฟูคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ในฐานะ โบราณสถานสำคัญของชุมชนชาวมอญในพระประแดง

๖. อนุรักษ์สืบทอดองค์ความรู้ในรูปแบบสถาปัตยกรรมรวมถึงเทคนิคการก่อสร้างและวัสดุตาม รูปแบบดั้งเดิมเพื่อการศึกษา ค้นคว้าทางวิชาการต่อไป

๗. การปรับยกอุโบสถและพื้นที่ลานรอบเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมขัง น้ำไหลย้อนจากคลองและระดับน้ำใต้ ดินชั้นสูง เพื่อให้สามารถใช้สอยอุโบสถได้ดีเป็นปกติ ตอบสนองต่อความต้องการในการปฏิบัติศาสนกิจและ พิธีกรรมทางศาสนาอย่างมีความมั่นคงแข็งแรง ปลอดภัย สวยงามเหมาะสมกับคุณค่าความเป็นโบราณสถาน

๘. ปรับปรุงสภาพบริเวณพื้นที่ ภูมิทัศน์โดยรอบที่เกี่ยวข้องให้ดูสวยงามเหมาะสมกับโบราณสถาน

ความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

การบูรณปฏิสังขรณ์อุโบสถของวัดจวนดำรงคราชพลชั้นท์ ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และ ศิลปะ การบูรณะจึงต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังเพื่อรักษาคุณค่าความสำคัญ ซึ่งมีความซับซ้อนทางเทคนิค เช่น การตัดยกยกอาคาร การรื้อฟื้นรูปแบบสถาปัตยกรรมให้คืนกลับมาสมบูรณ์ การเสริมความมั่นคงของ โครงสร้างเดิม การอนุรักษ์ลวดลายและศิลปะปูนปั้นประดับหน้าบันดั้งเดิม รวมถึงการใช้วัสดุที่สอดคล้องกับ ของเดิมเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของอุโบสถและคงไว้ซึ่งคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรม โดยได้นำความรู้หลักการ ทางวิชาการ ความชำนาญ ตลอดจนเทคนิค วิธีการและประสบการณ์มา ใช้ในการปฏิบัติงานสถาปัตยกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน ดังนี้

๑. การสำรวจ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและหลักฐานต่างๆ ของอาคารและบริบทข้างเคียง พื้นที่ตั้งและ สภาพแวดล้อมโดยรอบ รวมถึงร่องรอยหลักฐานต่างๆ ที่ตรวจสอบพบเพิ่มเติม เพื่อทำความเข้าใจทั้งด้าน กายภาพและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ลักษณะโครงสร้างทางวิศวกรรม วัสดุ เทคนิคการก่อสร้างรวมถึง ปัญหาและความต้องการใช้สอยอาคาร

๒. ศึกษาหลักการและทฤษฎีวิชาการในการออกแบบอนุรักษ์ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ และความรู้ทางวิชาการด้านต่างๆ มาใช้ในการออกแบบกำหนดรายการประกอบแบบ การใช้วัสดุและเทคนิค วิธีการขั้นตอนดำเนินการอนุรักษ์ที่เหมาะสม โดยยึดถือตามรูปแบบ เทคนิคและวัสดุดั้งเดิม รวมถึงการรักษา

/หลักฐานร่องรอย...

หลักฐานร่องรอยต่างๆ ให้ยังคงอยู่ การเสริมความมั่นคงแข็งแรงด้วยรูปแบบและวัสดุตามรูปแบบเดิมหรือที่เหมาะสมกลมกลืน โดยมีหลักการสำคัญที่นำมาปรับใช้ในการอนุรักษ์โบราณสถานดังนี้

๒.๑ การอนุรักษ์แบบสงวนรักษาสภาพความเป็นของแท้ดั้งเดิม เช่นการสงวนรักษางานศิลปกรรมปูนปั้นอักษรมอญประดับหน้าบันให้คงสภาพเดิมให้มากที่สุด

๒.๒ การบูรณะซ่อมแซมเฉพาะส่วนที่ชำรุดเสียหายตามหลักฐานดั้งเดิมหรือให้มีความกลมกลืนกับของดั้งเดิม ด้วยเทคนิควิธีการและวัสดุตามรูปแบบเดิมให้มีความมั่นคงแข็งแรง

๒.๓ การปฏิสังขรณ์หรือฟื้นฟูพื้นที่สูญหายหรือถูกปรับเปลี่ยนให้กลับคืนมาตามหลักฐานดั้งเดิม เช่น การรื้อฟื้นส่วนหลังคาและชั้นฐานบัวปูนปั้น

๒.๔ การคงประโยชน์ใช้สอยอาคารในศาสนกิจของสงฆ์ที่เหมาะสมกับสถานการณ์พื้นที่โดยรอบ โดยไม่ส่งผลกระทบที่เปลี่ยนแปลงหรือลดทอนคุณค่าของโบราณสถานเช่น การตัดยกอาคาร การติดตั้งงานระบบไฟฟ้า ระบบระบายน้ำ

๓. ความรู้ในการศึกษา วิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุความเสื่อมสภาพและความชำรุดเสียหายของอาคาร องค์ประกอบและอุปกรณ์ต่างๆ รวมถึงความมั่นคงแข็งแรงหรือความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับอาคาร

๔. องค์ความรู้ด้านการสำรวจสภาพโบราณสถาน พื้นที่และสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้อง การควบคุมดูแลการจัดทำแบบสภาพความชำรุดเสียหาย แบบสันนิษฐานส่วนที่พังทลายและถูกรื้อถอนจากการศึกษาและตรวจสอบร่องรอยหลักฐานที่ยังคงอยู่ ภาพถ่ายและการศึกษาเปรียบเทียบ รวมถึงการจัดทำแบบบูรณะ การกำหนดรายการประกอบแบบเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานและการจัดทำแบบขยายรายละเอียดต่างๆ ประกอบรายการปรับลด-ปรับเพิ่มจากรายการประมาณราคาที่กำหนด

๕. องค์ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมไทย ที่นำมาปรับใช้ในการศึกษา วิเคราะห์ สันนิษฐานและอนุรักษ์ตามรูปแบบดั้งเดิมได้อย่างสมบูรณ์ เช่นการวิเคราะห์ลักษณะชั้นฐาน โครงสร้างผนัง-หลังคา การก่อเรียงอิฐ การเข้าไม้ รวมถึงมีความเข้าใจโครงสร้างแบบไทย ในการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของโครงสร้างโบราณหรือความเสียหายที่มีผลกระทบต่อโครงสร้าง เพื่อร่วมปรึกษากับวิศวกรในการกำหนดแนวทางซ่อมแซมแก้ไขเสริมความมั่นคงแข็งแรง ด้วยวิธีที่ส่งผลกระทบต่ออาคารน้อยที่สุด และให้กลับมามีความมั่นคงแข็งแรงสวยงามปลอดภัยเหมาะสมกับการใช้งานและความเป็นโบราณสถานที่สำคัญของชุมชนเช่น แนวทางการตัดยกอาคาร การซ่อมเปลี่ยนไม้ทับหลังเหนือประตู-หน้าต่างที่ยาวต่อเนื่องรอบผนังอาคาร การตัดต่อเข้าไม้ตามรูปแบบดั้งเดิม

๖. องค์ความรู้ด้านงานระบบไฟฟ้า ทำให้สามารถออกแบบและกำหนดรูปแบบและอุปกรณ์งานระบบไฟฟ้าเพื่ออำนวยความสะดวกและตอบสนองต่อการใช้สอย รวมถึงการเลือกใช้วัสดุและผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับโบราณสถาน

๗. องค์ความรู้ด้านงานระบบระบายน้ำ ทำให้สามารถแก้ปัญหาหน้าท่วมขังและระบายน้ำในพื้นที่โดยรอบได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมหลังการปรับพื้นที่และยกโบราณสถานแล้วไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่และอาคารข้างเคียง

๘. องค์ความรู้ด้านการวางแผนการทำงานแต่ละขั้นตอนทุกส่วนของงานอนุรักษ์โบราณสถาน ร่วมกับวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเช่น งานวิศวกรรม ศิลปกรรม ประติมากรรม และโบราณคดี โดยร่วมวางแผนการทำงานและควบคุมการทำงานตามแผนงาน รวมถึงการแก้ปัญหาต่างๆ ในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนด

๙. ความรู้ด้านการบริหารจัดการควบคุมกำกับดูแล ประสานงานและแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานอนุรักษ์ฯ เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามแผนงานและหลักการอนุรักษ์ที่สอดคล้องเหมาะสมกับเวลาและงบประมาณ รวมถึงความรู้ทางด้านกฎหมาย พ.ร.บ. และระเบียบต่างๆ เพื่อให้การอนุรักษ์โบราณสถานมีความถูกต้อง เหมาะสมเป็นไปตามมาตรฐานสากลและปลอดภัย

๑๐. การใช้ความรู้และทักษะ ในการจัดเก็บบันทึกข้อมูลหลักฐานต่างๆ เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้ศึกษาค้นคว้า เปรียบเทียบและการเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการอนุรักษ์โบราณสถานต่อไป

๔. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน

การอนุรักษ์โบราณสถานเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมมีขั้นตอนวิธีการและเป้าหมายของการอนุรักษ์ดังนี้

ขั้นตอนการออกแบบอนุรักษ์มีดังนี้

๑. สำรวจเก็บข้อมูลลักษณะสภาพปัจจุบันทางกายภาพ รูปแบบ สถาปัตยกรรม โครงสร้าง ภูมิสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมโดยรอบ รวมถึงสภาพความชำรุดเสียหาย ปัญหาและสาเหตุ ความเสียหาย การซ่อมแซม เปลี่ยนแปลง เสื่อมสภาพของวัสดุและองค์ประกอบต่างๆ ตลอดจนถึงลักษณะการใช้สอย สภาพที่ตั้ง สภาพแวดล้อมโดยรอบ สิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้อง ข้อจำกัดต่าง ฯลฯ และขอบเขตพื้นที่ในการดำเนินงานบูรณะ

๒. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลพื้นฐานของอาคาร จากเอกสาร บันทึก จดหมายเหตุ ข้อมูลประวัติศาสตร์ ภาพถ่ายเก่า แผนที่ แผนผัง ความเป็นมา ประวัติการบูรณะซ่อมแซม ประวัติการก่อสร้าง รวมถึงข้อมูลของโบราณสถานแห่งอื่นๆ ที่มีอายุร่วมสมัยเพื่อใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบ เช่นวัดโปรดเกศเชษฐาราม จังหวัดสมุทรปราการ วัดตาล (อมรินทร์) จังหวัดราชบุรี

๓. ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลของโบราณสถาน รวมถึงรูปแบบลักษณะสถาปัตยกรรมที่อยู่ในยุคสมัยเดียวกัน เพื่อใช้เปรียบเทียบอ้างอิงด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วัสดุ เทคนิคการก่อสร้างรวมถึงแนวความคิดหรือการรับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรม

๔. ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของอาคารองค์ประกอบที่ถูกรื้อถอน การก่อสร้าง โครงสร้างเสา คาน พื้นและเสาเข็มที่วัดดำเนินการค้างไว้ รวมถึงปัญหาสาเหตุ ความชำรุดเสียหาย การเสื่อมสภาพทั้งโครงสร้างวัสดุอุปกรณ์ องค์ประกอบของโบราณสถาน พร้อมศึกษาแนวทางป้องกันและแก้ไขสาเหตุของปัญหาต่างๆ

๕. รวบรวมข้อมูลด้านความต้องการใช้สอยตามประเพณีของวัดและชุมชนชาวมอญ

๖. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้ารวบรวมเพื่อกำหนดแนวความคิดการออกแบบอนุรักษ์ฯ พร้อมแนวทางแก้ปัญหาจากสาเหตุความทรุดโทรม

๗. ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและโครงสร้างโบราณสถานตามหลักฐาน และข้อมูลจากประสบการณ์การออกแบบอนุรักษ์ฯ มาประกอบเป็นแนวทางในการออกแบบและกำหนดรายการประกอบแบบอนุรักษ์ตามเทคนิควิธีดั้งเดิม รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาสาเหตุความชำรุดเสียหาย เพื่อให้โบราณสถานคงสภาพตามรูปแบบดั้งเดิม

๘. ดำเนินการออกแบบและกำหนดรายการประกอบแบบอนุรักษ์ รวมถึงการกำหนดวิธีการขั้นตอนการอนุรักษ์ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและเทคนิคการก่อสร้างตามรูปแบบดั้งเดิมตามแนวความคิดที่กำหนด พร้อมประสานหน่วยงานสำนักศิลปากรฯ จัดทำแบบเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน

๙. ตรวจสอบรายการประมาณราคาให้เป็นไปตามแบบและรายการประกอบแบบ

ขั้นตอนการดำเนินการอนุรักษ์

ในฐานะคณะกรรมการตรวจรับพัสดุและสถาปนิกผู้ออกแบบอนุรักษ์ฯ มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

๑. ประชุมวางแผนการดำเนินงาน อธิบายลักษณะงานให้แก่ผู้รับจ้าง วัดและตัวแทนของชุมชนเข้าใจแนวทางและขั้นตอนการดำเนินงาน

๒. ประชุมวางแผนกำหนดและสรุปแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานร่วมกับวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเช่น งานวิศวกรรม ศิลปกรรม ประติมากรรม โบราณคดี เป็นต้น

๓. สำรวจประเมินความชำรุดเสียหาย พร้อมหาสาเหตุของการเสื่อมสภาพบันทึกเก็บข้อมูลและจัดทำแบบ Shop drawing เพิ่มเติมก่อนดำเนินการรื้อถอนหรือบูรณะรวมถึงการถ่ายภาพ ๓ มิติ (Photogrammetry) ก่อนดำเนินการ

๔. ศึกษาวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการรื้อถอนโครงสร้างที่วัดดำเนินการไว้ รวมถึงวิเคราะห์และป้องกันผลกระทบที่จะเกิดจากการรื้อถอนโครงสร้างดังกล่าว

๕. ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี บริเวณพื้นที่รอบ ฐานอาคารบันไดและระบบฐานรากของอาคาร

๖. ตรวจสอบชั้นดินทางวิศวกรรม (Soil test) ตรวจสอบการเสริมเหล็กและความลึกของเสาเข็ม ตรวจสอบร่องรอยหลักฐานการซ่อมบำรุง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ วัสดุ รายละเอียดองค์ประกอบอาคารเช่น ลักษณะรูปแบบโครงสร้างหลังคา ประตู-หน้าต่าง พื้น ฝา วัสดุ อุปกรณ์ สี องค์ประกอบส่วนต่างๆ ของอาคาร รวมถึงศิลปกรรม จิตรกรรมในบริเวณที่คาดว่าจะมีจากการศึกษาเปรียบเทียบกับอาคารที่ก่อสร้างในยุคสมัยเดียวกัน

๗. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆที่ตรวจสอบพบเพิ่มเติม พร้อมทบทวนข้อมูลต่างๆเพื่อปรับเปลี่ยนรายละเอียดให้ถูกต้องสอดคล้องกับข้อมูลหลักฐานที่พบ รวมถึงการพิจารณารายการปรับลด-เพิ่มให้สอดคล้องตรงกับการดำเนินงานบูรณะที่เป็นจริง

๘. กำหนดเทคนิควิธีการดำเนินการที่เหมาะสมและพิจารณาการจัดทำแบบขยายรายละเอียด Shop drawing ก่อนดำเนินการ การกำหนดแนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการ รวมถึงการแก้ปัญหาจากการก่อสร้างดั้งเดิมหรือการซ่อมแซมที่ไม่เป็นไปตามหลักการช่างที่เหมาะสมเช่น การก่ออิฐบังนบกบนกระเบื้องหลังคา

๙. ดำเนินการบูรณะตามรูปแบบรายการและงวดงานที่กำหนด รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการตามมติคณะกรรมการในการปรับลด ปรับเพิ่ม ตามการดำเนินงานจริงและสอดคล้องกับหลักฐานตามรูปแบบดั้งเดิม

๑๐. อำนวยความสะดวกประสานงานและติดตามแก้ไขปัญหาระหว่างดำเนินการบูรณะในแต่ละขั้นตอนอย่างใกล้ชิด เพื่อลดความเสี่ยงต่อความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างปฏิบัติงาน

๑๑. ประชุมวางแผนการทำงานและควบคุมการทำงานตามแผนงาน รวมถึงแก้ปัญหาต่างๆ ในระหว่างการทำงานเพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนด

๑๒. ควบคุมดูแลการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถานให้เป็นไปตามแบบรูปรายการและ หลักการมาตรฐานงานอนุรักษ์โบราณสถานและให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้รับจ้างหรือช่าง ในรายละเอียด ระหว่างดำเนินการให้งานอนุรักษ์ถูกต้องและมีคุณภาพตามรูปแบบรายการที่กำหนดและสอดคล้องตาม หลักฐานดั้งเดิมหรือหลักฐานที่ตรวจสอบพบ

๑๓. สืบค้นเก็บข้อมูลรายละเอียดและศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม ในระหว่างการทำงานบูรณะ พร้อมตรวจสอบทบทวนกับรูปแบบรายการที่กำหนดไว้ เพื่อปรับเปลี่ยนรายละเอียดให้ ถูกต้องสอดคล้องกับข้อมูลหลักฐานที่พบเพิ่มเติม

๑๔. ประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการตรวจพิจารณาและติดตามแบบขยาย รายละเอียดต่างๆ ในแต่ละขั้นตอน

๑๕. รวบรวมจัดเก็บข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการโครงการทั้งหมด ให้เป็นระบบเพื่อใช้เป็น ประโยชน์ทางวิชาการ รวมถึงการซ่อมแซมบำรุง ดูแลรักษาโบราณสถานได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต

๑๖. ส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติงานอนุรักษ์ โบราณสถานให้แก่หน่วยงานต่างๆ พร้อมเปิดโอกาสให้หน่วยงานหรือกลุ่มนักวิชาการที่สนใจสามารถศึกษา และสังเกตการณ์ในระหว่างการทำงานบูรณะ

๑๗. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การบูรณะโบราณสถานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการ ดำเนินการบูรณะ รวมถึงส่งเสริมการพัฒนาโบราณสถานเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสนับสนุน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาโบราณสถานต่อไป

เป้าหมายของการอนุรักษ์โบราณสถาน

การอนุรักษ์อุโบสถวัดจวนราชดำรงศรัทธาพลชั้นธัมมีเป้าหมายหลักดังนี้

๑. อุโบสถและพื้นที่พุทธาวาสได้ประโยชน์ใช้สอยในการปฏิบัติศาสนกิจและกิจกรรมทางพุทธศาสนา

๒. การรักษาคคุณค่าและอัตลักษณ์ท้องถิ่นทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ของชุมชนชาวมอญในพื้นที่ให้เป็นที่ยอมรับและคงอยู่สืบไป

๓. การซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์ให้มั่นคงแข็งแรงด้วยเทคนิคช่างและวัสดุที่เหมาะสมตามรูปแบบ ดั้งเดิม

๔. การแก้ปัญหาสาเหตุของความทรุดโทรมชำรุดเสียหาย ป้องกันการเสื่อมสภาพ จากสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ และมนุษย์ รวมถึงสามารถแก้ปัญหาเรื่องการระบายน้ำและน้ำท่วมขังในพื้นที่อุโบสถเนื่องจากพื้นที่ โดยรอบถูกถมสูงขึ้น

๕. ส่งเสริมการศึกษาและการท่องเที่ยว เพื่อให้สังคมตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ รวมถึงกระตุ้นจิตสำนึกของชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการดูแลโบราณสถาน

๖. รักษาสภาพแวดล้อมและบรรยากาศดั้งเดิม ให้สอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์ของชุมชน

๕. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

๑. อุโบสถได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์แล้วเสร็จตามแผนงานและงบประมาณที่ได้รับจัดสรร โดยเป็นไปตามแบบรูป รายการประกอบแบบและหลักวิชาการในการอนุรักษ์โบราณสถาน

๒. อุโบสถได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์หรือฟื้นฟูลักษณะองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมให้คืนกลับมาสมบูรณ์ตามหลักฐานดั้งเดิม รวมถึงสามารถรักษาคคุณค่าของโบราณสถาน สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมไว้ได้อย่างครบถ้วน

๓. อุโบสถมีความสง่างาม มั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย ช่วยยืดอายุการใช้งานและมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับความเป็นโบราณสถาน สามารถกลับมาดำเนินกิจกรรมใช้สอยและปฏิบัติศาสนกิจของสงฆ์และพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามวัตถุประสงค์ของอาคาร

๔. สามารถรักษางานศิลปกรรมปูนปั้นประดับหน้าบันที่เหลืออยู่ให้มั่นคงแข็งแรงและรื้อฟื้นส่วนที่หลุดหายไปให้กลับมาเต็มสมบูรณ์อย่างกลมกลืนแต่สามารถแยกแยะระหว่างของดั้งเดิมกับของใหม่ได้ โดยยกเว้นอักษรมอญที่คงสงวนรักษาไว้ตามสภาพ รวมถึงการแก้ปัญหาความชำรุดเสียหายเสื่อมสภาพของโครงสร้างไม้ วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนการแก้ปัญหาน้ำท่วมขังและการระบายน้ำจากพื้นที่ลานรอบได้

๕. สามารถเป็นตัวอย่างให้ศึกษาลักษณะสถาปัตยกรรมในช่วงรัชกาลที่ ๓ - ๕ และเป็นตัวแทนสถาปัตยกรรมของชุมชนชาวมอญดั้งเดิม

๖. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

๑. อุโบสถและพื้นที่พุทธาวาสได้ประโยชน์ใช้สอยในการปฏิบัติศาสนกิจและกิจกรรมทางพุทธศาสนา ด้วยความมั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย

๒. สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลชาวมอญในพื้นที่พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ รวมถึงใช้ศึกษาเปรียบเทียบกับแหล่งที่มีรูปแบบลักษณะสถาปัตยกรรมเดียวกันหรือรูปแบบลักษณะสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลชาวมอญในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน

๓. ข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานที่ได้เก็บรวบรวมเป็นองค์ความรู้ในการศึกษา วิเคราะห์ พัฒนาให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งสามารถเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์โบราณสถานแหล่งอื่นๆ และเผยแพร่องค์ความรู้การอนุรักษ์โบราณสถานสู่หน่วยงานภายนอกทั้งส่วนราชการและเอกชนต่อไป

๔. สามารถอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่เป็นตัวแทนชุมชนชาวมอญสะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเชื่อและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ รวมถึงเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชน

๕. สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชีวิตและโบราณสถานของชุมชนชาวมอญ

๗. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

๑. การรื้อถอนโครงสร้างใหม่ที่วัดดำเนินการไว้แล้วออกทั้งหมด (ยกเว้นส่วนเสาเข็มที่อยู่ใต้ดิน) ด้วยทางวัดดำเนินการโดยไม่มีแบบก่อสร้าง จึงต้องมีการตรวจสอบและวิเคราะห์แนวทางการรื้อถอนโดยไม่ให้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างดั้งเดิม

๒. การวิเคราะห์หรือฟื้นฟูรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ในส่วนที่ถูกรื้อถอนทำลายหรือเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินการที่ผ่านมา โดยพิจารณาจากรูปถ่ายและหลักฐานที่ยังคงเหลืออยู่ เช่นการรื้อฟื้นลักษณะของหลังคาแต่ละชั้นให้เป็นไปตามรูปแบบดั้งเดิมหลักฐานที่เหลือและจากการวิเคราะห์ร่องรอยของการเข้าไม้ในแต่ละองค์ประกอบ ช่องว่างระหว่างอิฐที่บ่งชี้ถึงร่องรอยตำแหน่งระดับและขนาดของไม้ การรื้อฟื้นลักษณะของประตู-หน้าต่าง จากหลักฐานที่สกัดตรวจพบร่องรอยการก่อเสริมในภายหลัง การรื้อฟื้นลักษณะชั้นฐานบัวจากการสกัดผิวปูนและปรากฏร่องรอยการก่ออิฐและปูนปั้นที่คงเหลืออยู่

๓. การวิเคราะห์หรือฟื้นฟูรูปแบบโครงสร้างหลังคาจากการถูกรบกวนรื้อถอนและถูกทิ้งไว้เป็นเวลานาน ให้กลับมาอยู่ในตำแหน่ง รูปแบบและมีขนาดหน้าไม้ตามรูปแบบดั้งเดิม รวมถึงการซ่อมแซมตัดต่อเพลาะไม้แต่ละชิ้นเพื่อเก็บรักษาความเป็นของแท้ดั้งเดิมให้มากที่สุด โดยใช้เทคนิคการเข้าไม้ตามรูปแบบดั้งเดิมและงานช่างไม้โบราณ เช่นการเปลี่ยนไม้ซื่อบริเวณหน้าบันที่ต้องวางแผนและปกป้องงานศิลปกรรมปูนปั้นก่อนรื้อเปลี่ยนไม้ การตัดต่อไม้จันทัน แปะหัวเสา แปลาน ออกไก่ เป็นต้น

๔. การวิเคราะห์หรือฟื้นฟูลักษณะและรูปแบบปูนปั้นหน้าบัน จากการเปรียบเทียบระหว่างด้านหน้ากับด้านหลังและร่องรอยแนวตะปูจันทันช่วยยึดปูนปั้น โดยทำแบบขยาย ๑:๑ ก่อนดำเนินการปั้นเสริมให้สมบูรณ์ ยกเว้นส่วนตัวอักษรมอญที่คงรักษาสภาพตามหลักฐานที่คงเหลืออยู่

๕. การวิเคราะห์ผลการตรวจสอบร่องรอยหลักฐานดั้งเดิม เช่นระดับพื้นดั้งเดิม ลักษณะชั้นฐานบัว ลักษณะประตู-หน้าต่าง รวมถึงการตรวจสอบชั้นสีในส่วนต่างๆ ที่มีการซ้อนทับกันในแต่ละยุค

๖. การวิเคราะห์และพิจารณาแนวทางการตัดยกลูโบสถ์มีดังนี้

- กำหนดแนวระดับที่จะตัดยกลูโบสถ์ผลกระทบต่อรูปแบบลักษณะสถาปัตยกรรมของอุโบสถ
- กำหนดตำแหน่งที่ตัดยกลูโบสถ์ในระดับที่เหมาะสมและสามารถดำเนินการได้ไม่ให้น้ำใต้ดินมีผลกระทบกับโครงสร้างสำหรับยกอาคาร
- กำหนดแนวตัดยกลูโบสถ์เพื่อหล่อกานคอนกรีตให้อยู่ในระดับธรณีประตู โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ของระดับพื้นภายในที่จะทำขึ้นใหม่ให้มีระยะที่เหมาะสมกับระดับธรณีประตู-หน้าต่าง ดั้งเดิม
- อุโบสถามีลักษณะการทูลดเอียงไม่ได้ตั้งและระดับตั้งแต่แรกสร้าง ในการตัดยกลูโบสถ์ใช้วิธีการอ้างอิงแนวตั้งจากออกไก่และระดับเชิงกลอน ทับหลังประตู-หน้าต่างและธรณีหน้าต่างเป็นหลักฐานสำคัญ เพื่อให้สัมพันธ์สอดคล้องกับระดับพื้นใหม่ ซึ่งมีผลให้ธรณีประตูหน้า-หลังมีระดับสูงกว่าพื้นภายในที่ต่างกันและจึงใช้ลูกทาบไม้ช่วยลดระดับที่ประตูหน้าเพื่อให้เหมาะสมและสะดวกกับการใช้งาน
- กำหนดความสูงของการตัดยกลูโบสถ์ให้สัมพันธ์กับระดับพื้นลานที่ต้องการถมปรับระดับ โดยระดับการตัดยกลูโบสถ์สัมพันธ์กับจำนวนและความสูงของลูกตั้งบันได รวมถึงสัมพันธ์กับระดับพื้นภายในด้วย
- กำหนดระดับพื้นลานรอบให้สัมพันธ์กับพื้นภายในอุโบสถ์ด้านหลังเพราะพื้นลานรอบอุโบสถ์มีส่วนที่เชื่อมต่อกับทางเข้า-ออกอุโบสถ์ โดยพื้นลานให้อยู่ในระดับที่น้ำท่วมไม่ถึงแต่ต่ำกว่าระดับพื้นภายในอุโบสถ์เพื่อป้องกันน้ำจากพื้นลานไหลเข้าอุโบสถ์
- กำหนดการเชื่อมต่อพื้นที่ลานรอบอุโบสถ์กับพื้นที่บริเวณโดยรอบ รวมถึงการจัดทำกำแพงแก้วและคานกันดินเนื่องจากการยกระดับพื้นลาน

๗. การเสริมความมั่นคงแข็งแรงผนังบริเวณที่แตกร้าว โดยถอดรื้อก่อเรียงอิฐใหม่ตามรูปแบบเดิม (แบบ Flemish bond) เฉพาะส่วนที่ชำรุดเสียหาย รวมถึงการเสริมแผ่นคอนกรีตรับหัวซื่อเพื่อกระจายแรงกดทับแผ่นอิฐ

/๗. การวาง...

๗. การวางระบบระบายน้ำลงสู่ท่อระบายน้ำสาธารณะ การแก้ปัญหาและป้องกันน้ำท่วมขังในพื้นที่รอบๆ อันเป็นผลกระทบจากการยกระดับอุโบสถและปรับระดับพื้นลาน รวมถึงการป้องกันน้ำไหลย้อนกลับด้วยการทำระบบระบายน้ำให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และคำนึงถึงพื้นที่โดยรอบ

๘. การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการใช้งานและกลมกลืนกับลักษณะสถาปัตยกรรมและพื้นที่ รวมถึงการดูแลรักษาโดยวัดและชุมชนได้

๘. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

๑. ทางวัดรื้อถอนหลังคาอุโบสถเดิมและทำโครงสร้างเพื่อขยายผนังอุโบสถออกโดยรอบทดแทนผนังอุโบสถหลังเดิม ทางสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรีเข้ารับการดำเนินการของทางวัดและประสานสำนักสถาปัตยกรรมออกแบบอนุรักษ์หรือฟื้นฟูพื้นโดยเร่งด่วน ทำให้ระยะเวลาในการสำรวจจัดทำแบบรายการประกอบแบบอนุรักษ์ การประมาณราคาและขอบประมาณเป็นไปอย่างจำกัดและเร่งด่วน

๒. การสำรวจสภาพก่อนการอนุรักษ์ทำได้ไม่สมบูรณ์ เพราะไม่สามารถขึ้นสำรวจส่วนโครงสร้างหลังคาที่เสียหายได้รวมถึงการคาดการณ์ความเสียหายที่เพิ่มมากขึ้นระหว่างรอบประมาณ ทำให้การประเมินความชำรุดเสียหายไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง ซึ่งต้องสำรวจความเสียหายอีกครั้งเมื่อเริ่มดำเนินการพร้อมจัดทำแบบ Shop drawing และรายการปรับลด-เพิ่ม

๓. การเสริมโครงสร้างเสาเข็มที่ทางวัดทำไว้เมื่อตรวจสอบและทดสอบทางวิศวกรรมพบว่าไม่สามารถนำเสาเข็มรวมถึงโครงสร้างเสา คานและพื้นมาใช้ได้และต้องออกแบบโครงสร้างสำหรับตักยกใหม่ทั้งหมด

๔. โครงสร้างหลังคาดั้งเดิมเสียหายเนื่องจากการรื้อถอนกระเบื้องและโครงสร้างหลังคาและความเสียหายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากถูกลมฝนแดดระหว่างรื้อถอนอนุรักษ์

๕ การรื้อถอนโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กที่ทางวัดดำเนินการไว้ต้องมีการบริหารจัดการด้านความปลอดภัย ป้องกันความเสียหายและลดความเสี่ยงต่อโบราณสถานและผู้ปฏิบัติงาน

๖. การดำเนินโครงการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูรูปแบบลักษณะสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมคืนกลับมาต้องรื้อถอนสิ่งก่อสร้างที่ทางวัดดำเนินการไปแล้วด้วยงบประมาณของวัดและเงินบริจาคจากชุมชน ประชาชนออกทั้งหมด รวมถึงการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่รุกล้ำพื้นที่เขตพุทธาวาสและย้ายสุญป้ออิฐ

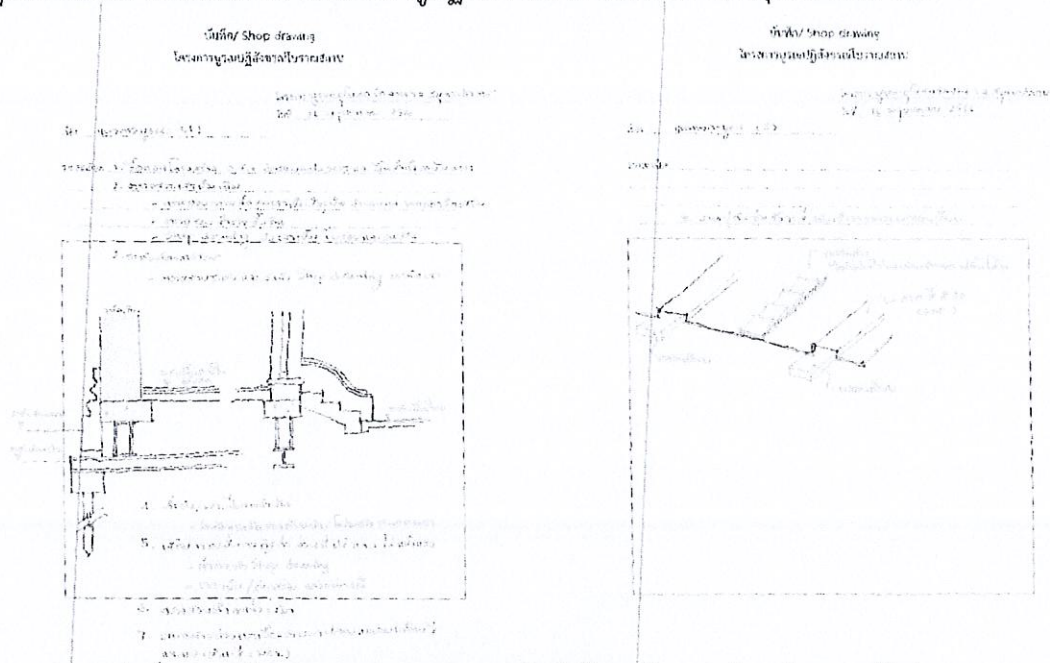
๗. เนื่องจากเป็นวัดขนาดเล็กในชุมชน พื้นที่ภายในวัดมีจำกัดในการดำเนินงานต้องมีการวางแผนและบริหารจัดการพื้นที่ทำงานในแต่ละช่วงเวลาการดำเนินงานให้เหมาะสมกับพื้นที่ดำเนินงาน

๙. ข้อเสนอแนะ

๑. ก่อนเริ่มต้นดำเนินโครงการให้มีการจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจและอธิบายแนวทางการอนุรักษ์ให้วัด ชุมชนและประชาชนที่สนใจเข้าใจถึงคุณค่าความสำคัญของโบราณสถาน และสามารถแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกัน รวมถึงการรับฟังปัญหาและความต้องการของวัด ชุมชนและประชาชน เพื่อให้การออกแบบอนุรักษ์ฯ ที่สามารถตอบสนองการใช้งานของวัดและชุมชน รวมถึงการดูแลรักษาอุโบสถาและคุณค่าของโบราณสถานต่อไป

๒. การสำรวจความชำรุดเสียหายเพื่อเตรียมการอนุรักษ์ ให้คำนึงถึงการประเมินความเสียหายขององค์ประกอบส่วนที่ไม่มีหลังคาคลุมและได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภูมิอากาศถูกลมแดดฝนทำความเสียหายเพิ่มขึ้นระหว่างจัดทำแบบและรื้อถอนจัดสรรงบประมาณด้วย

๓. การจัดทำแบบฟอร์มบันทึกสั่งการหน้างานสามารถช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามลำดับขั้นตอน และเป็นบันทึกช่วยจำช่วยลดความผิดพลาดและยังสามารถอธิบายลักษณะการทำงานต่อผู้ควบคุมงานและช่างผู้ปฏิบัติงานให้เข้าใจได้โดยตรง รวมถึงช่างผู้ปฏิบัติงานสามารถสอบถามในจุดที่สงสัยได้ทันที

แบบฟอร์มบันทึกสั่งการหน้างานขณะดำเนินการอนุรักษ์โบสถ์วัดจวนดำรงคราชพลชั้น

๔. การจัดทำแบบขยายรายละเอียดและตัวอย่างงานในแต่ละขั้นตอนให้แล้วเสร็จก่อนดำเนินการ โดยวางแผนการทำงานแต่ละขั้นตอนให้สัมพันธ์กันจะช่วยทำให้การดำเนินงานได้รวดเร็วเป็นไปตามรูปแบบรายการและได้มาตรฐานงานช่างที่ดีขึ้น เช่นจัดทำแบบขยายขั้นฐานก่อนการถมพื้นปรับระดับ

การปรับแก้ไขแบบขยายรายละเอียดและตัวอย่างขั้นฐานบัวก่อนดำเนินการก่ออิฐและถมพื้นปรับระดับ

๑๐. การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)

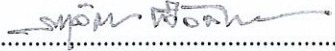
รายงานการอนุรักษ์ โบราณสถานวัดจวนดำรงคราชพลชั้น จังหวัดสมุทรปราการ

๑๑. ผู้มีส่วนร่วม...

๑๑. ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน (ถ้ามี)

ลำดับ	ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	สัดส่วนผลงาน	บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในผลงาน
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)

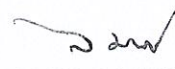
(...นายภาณุวัตร เลือดไทย...)

ผู้ขอรับการประเมิน

ขอรับรองว่าสัดส่วนและบทบาทการดำเนินการข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ (ถ้ามี)

รายชื่อผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	ลายมือชื่อ
-	-
-	-
-	-

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)

(นายจุมร ปรปักษ์ประลัย)

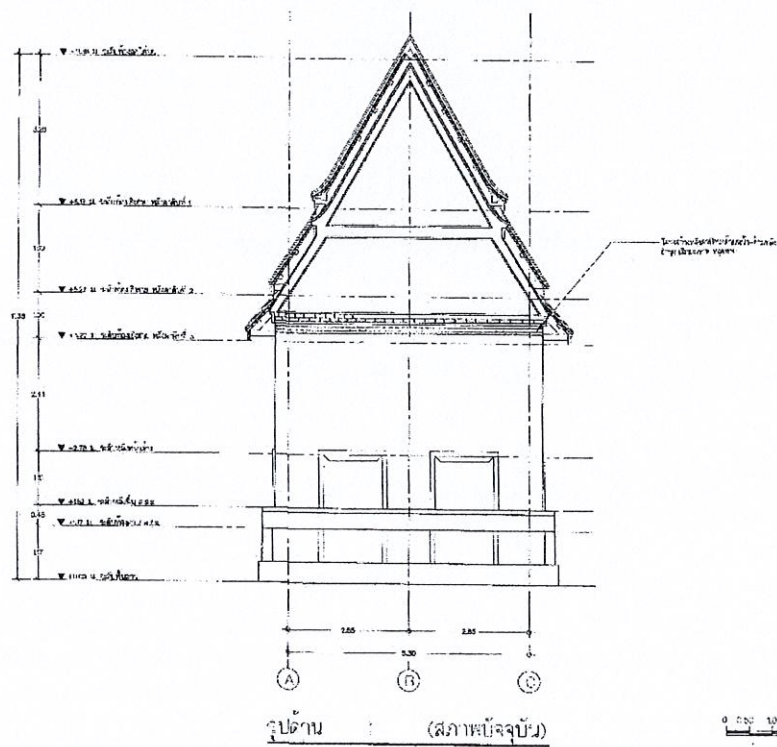
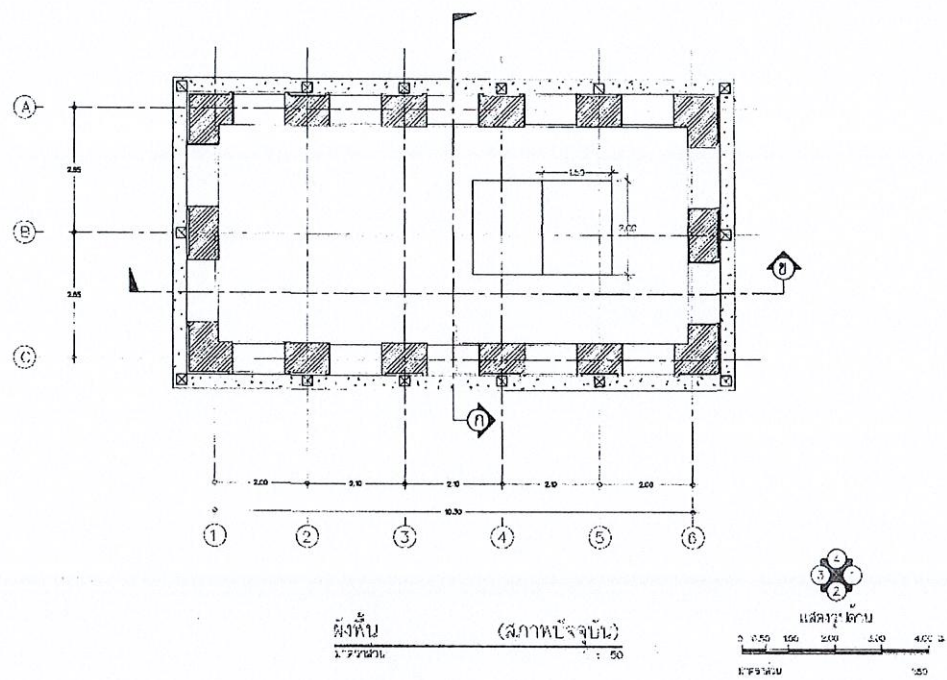
ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล

(ลงชื่อ)

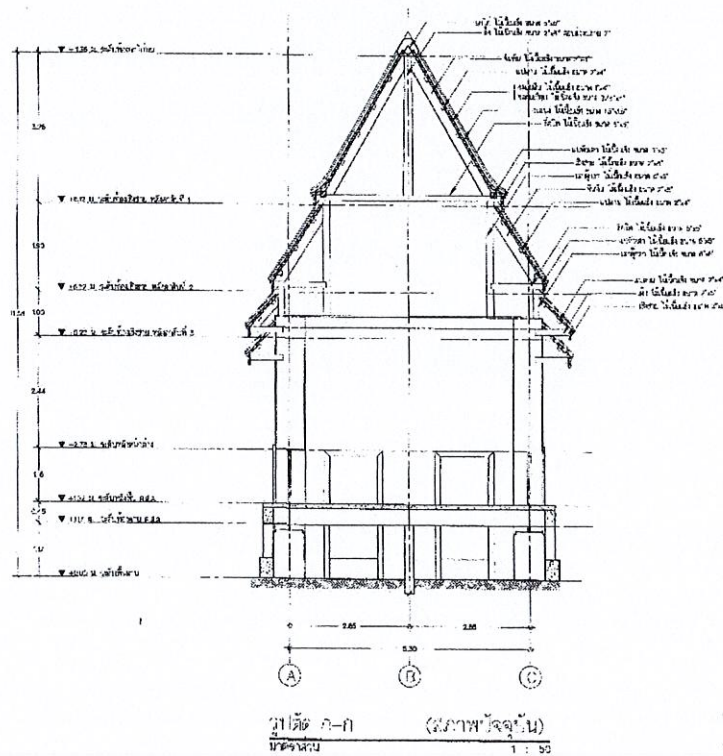
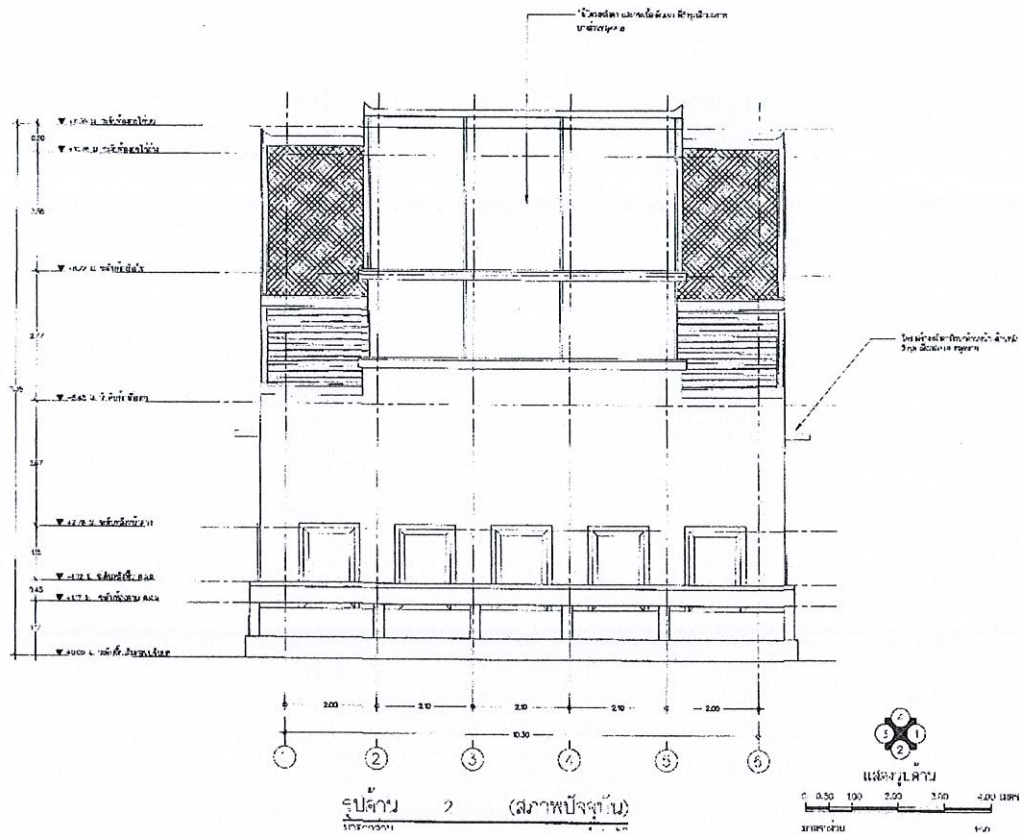
(นายอลงกรณ์ กาญจนะคูหะ)

ผู้อำนวยการสำนัก/กอง/ศูนย์

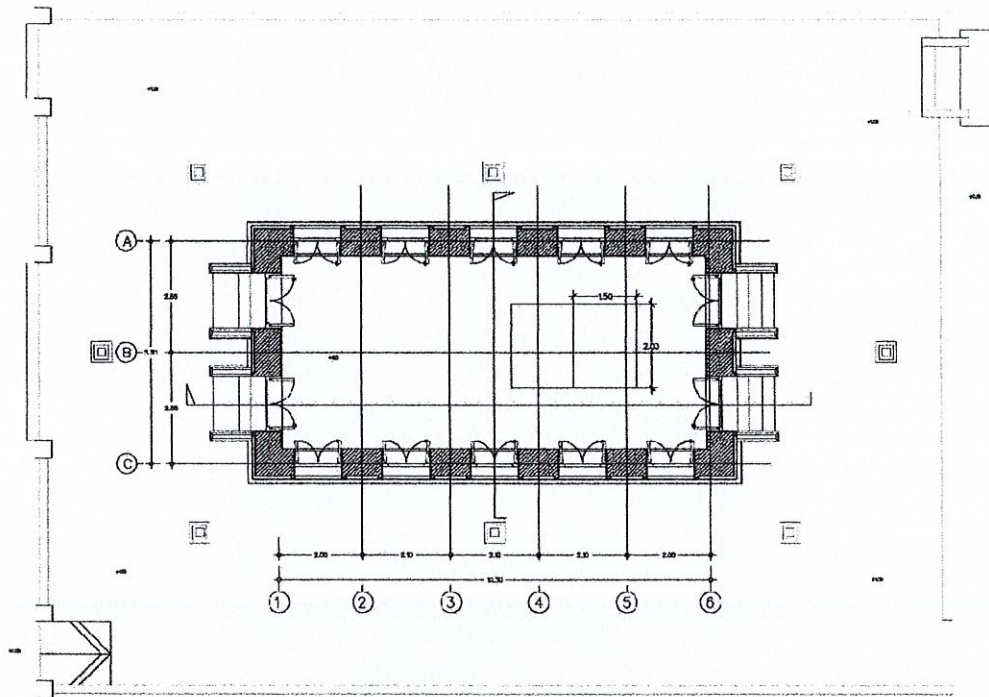
หมายเหตุ คำรับรองจากผู้บังคับบัญชาอย่างน้อย ๒ ระดับ คือผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล และผู้บังคับบัญชา ที่เหนือขึ้นไป
อีกหนึ่งระดับ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวเป็นบุคคลคนเดียวกัน ก็ให้มีคำรับรอง ๑ ระดับได้

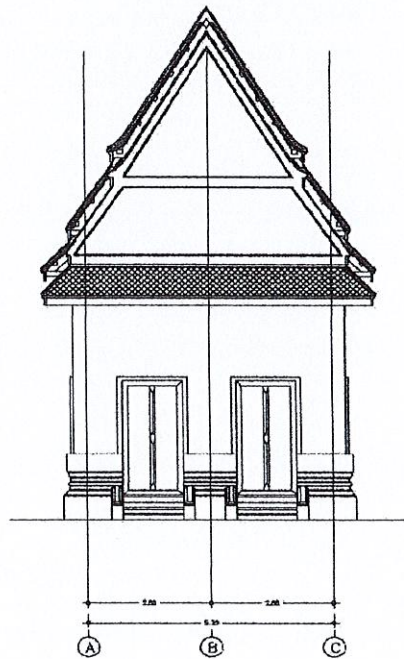
แบบสภาพก่อนบูรณปฏิสังขรณ์อุโบสถวัดจวนดำรงคราชพลชั้น

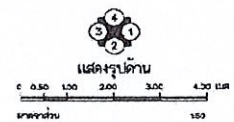
แบบสภาพก่อนบูรณปฏิสังขรณ์อุโบสถวัดจวนดำรงคำราชพลจันทร์

ผังพื้น (แบบบูรณะ)
มาตราส่วน 1 : 100

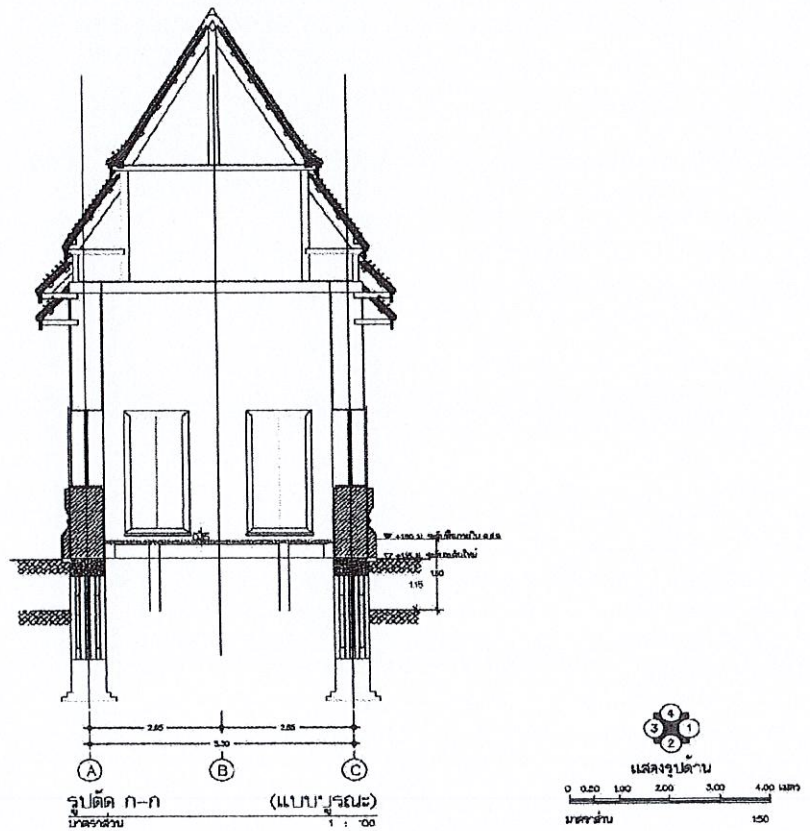
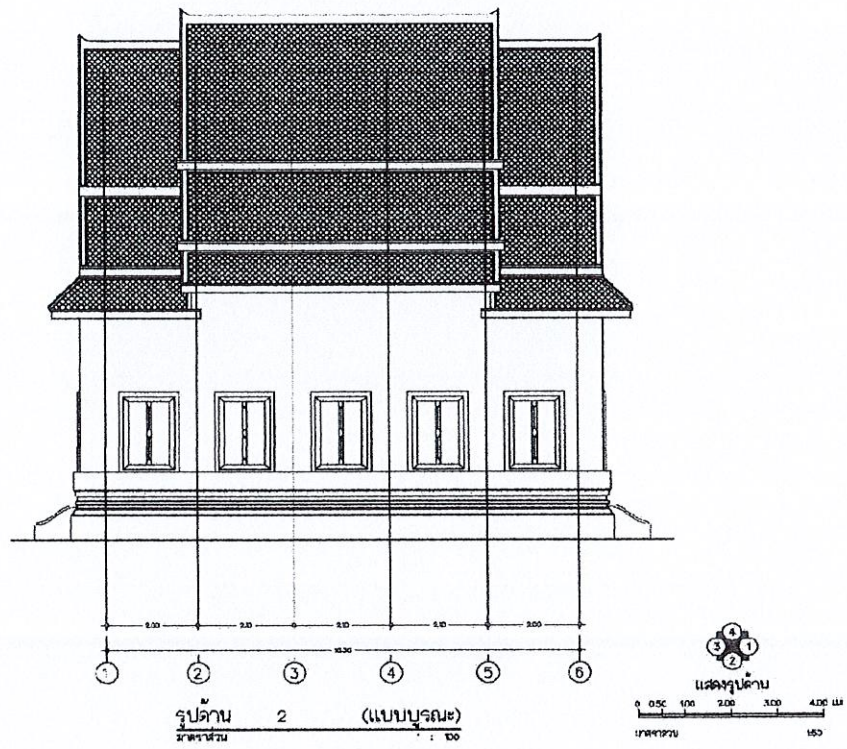
รูปด้าน 1 (แบบบูรณะ)
มาตราส่วน 1 : 100

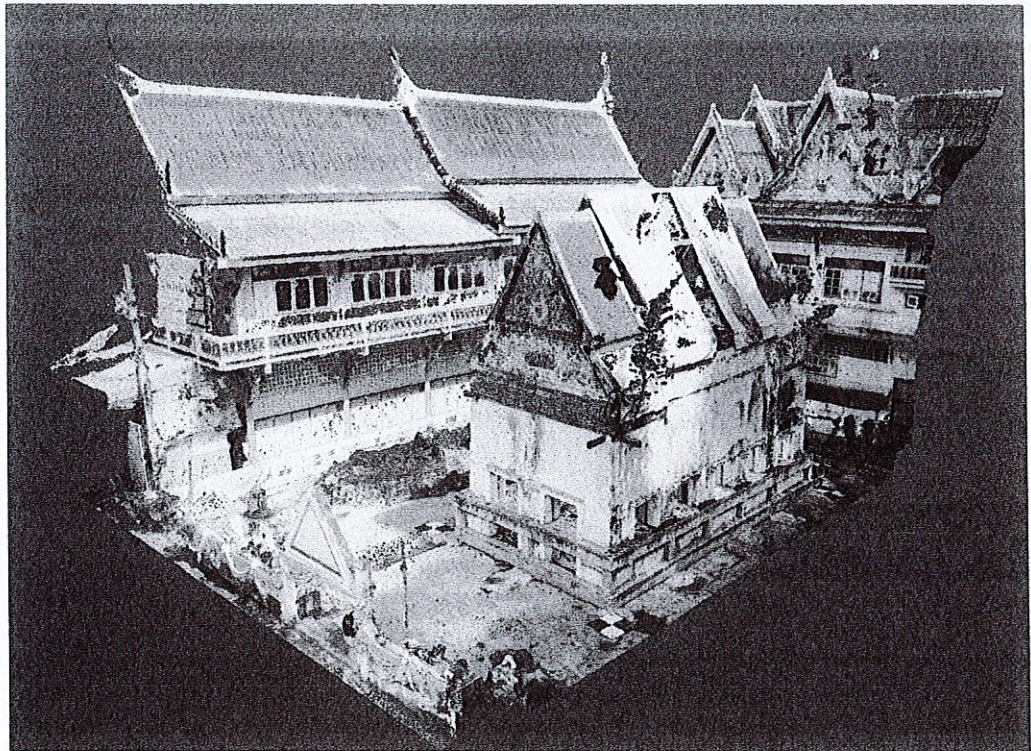
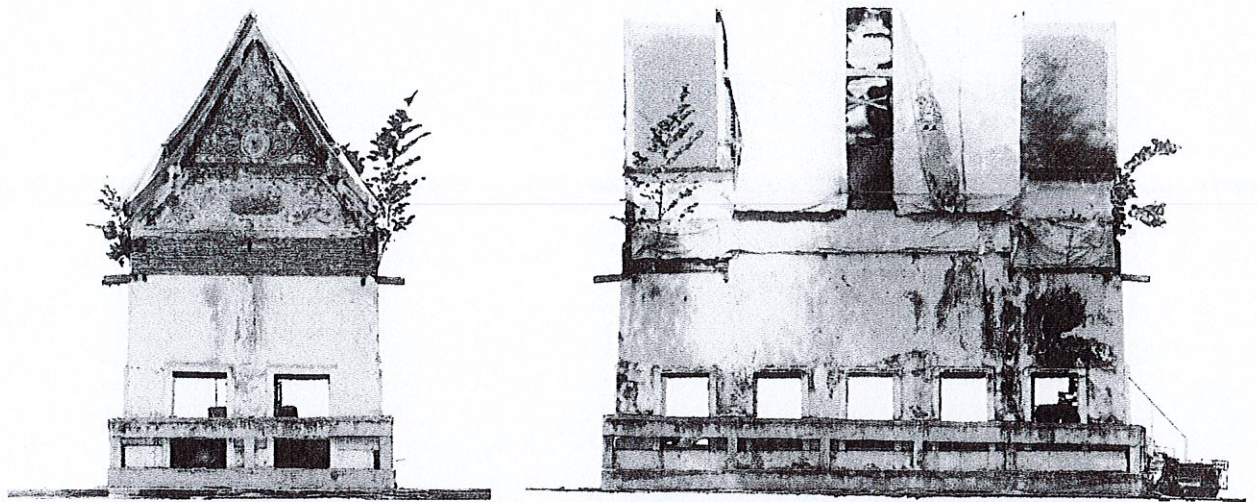
แสดงรูปด้าน

มาตราส่วน 1 : 100

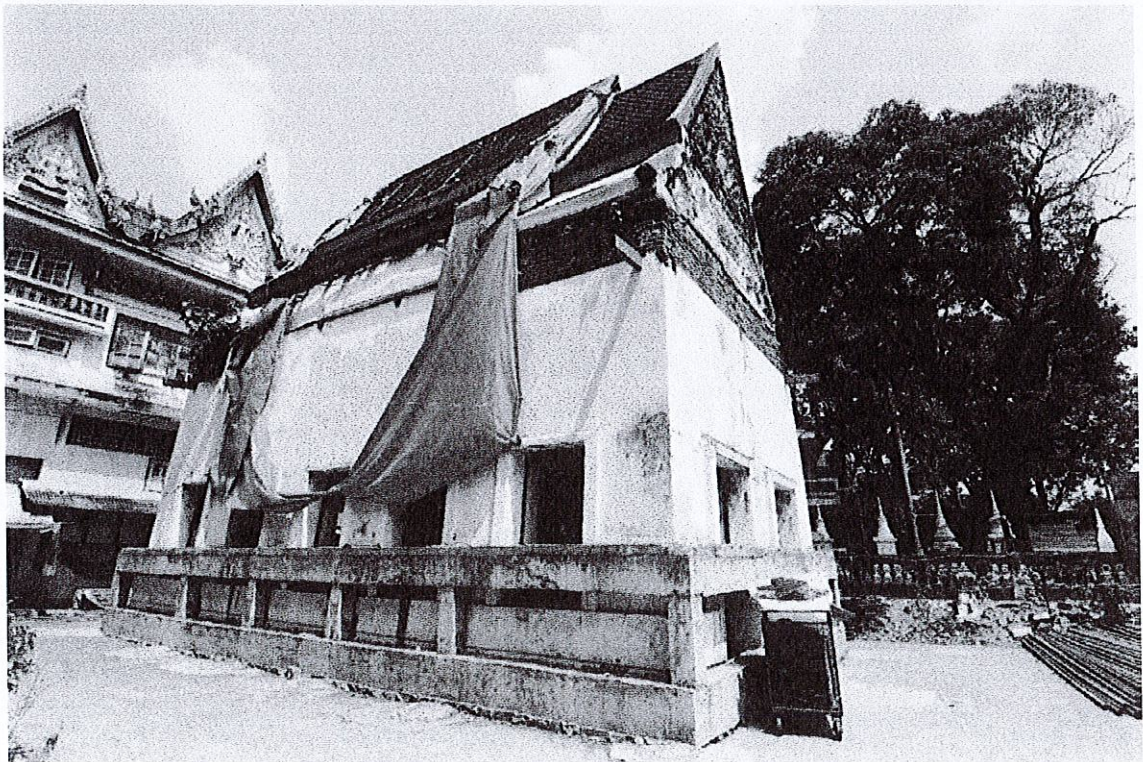
แบบบูรณปฏิสังขรณ์อุโบสถวัดจวนดำรงศรีราชพลชั้น

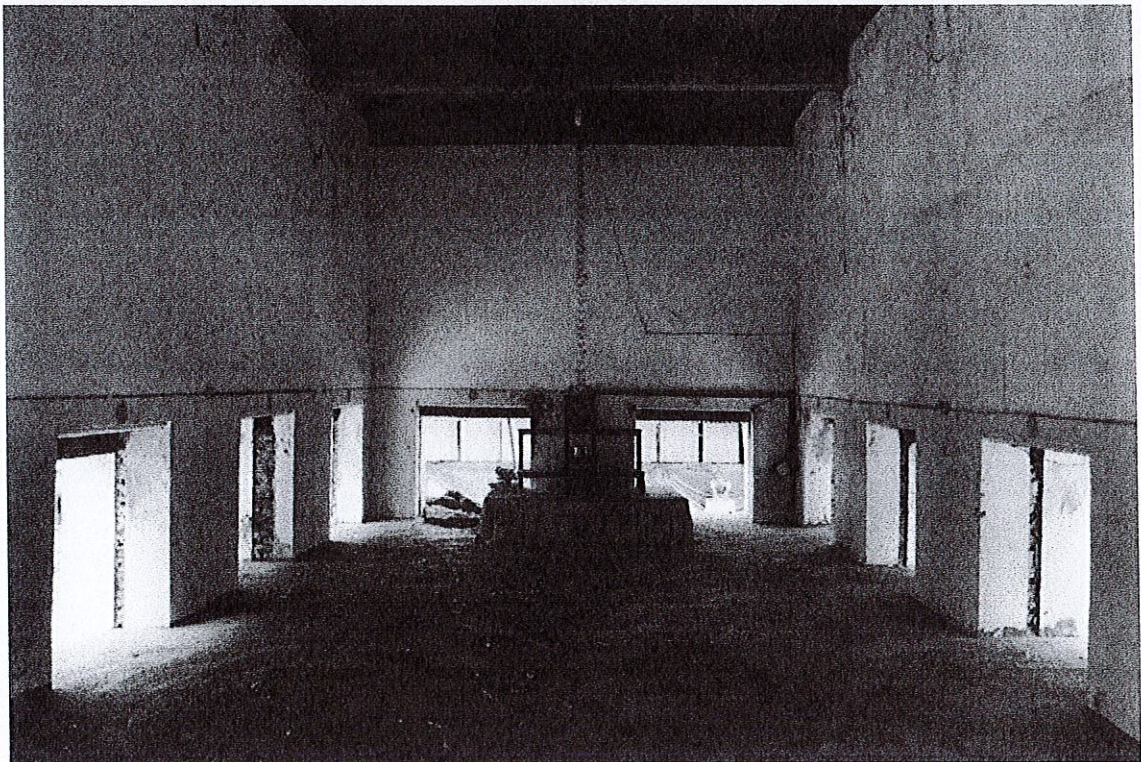
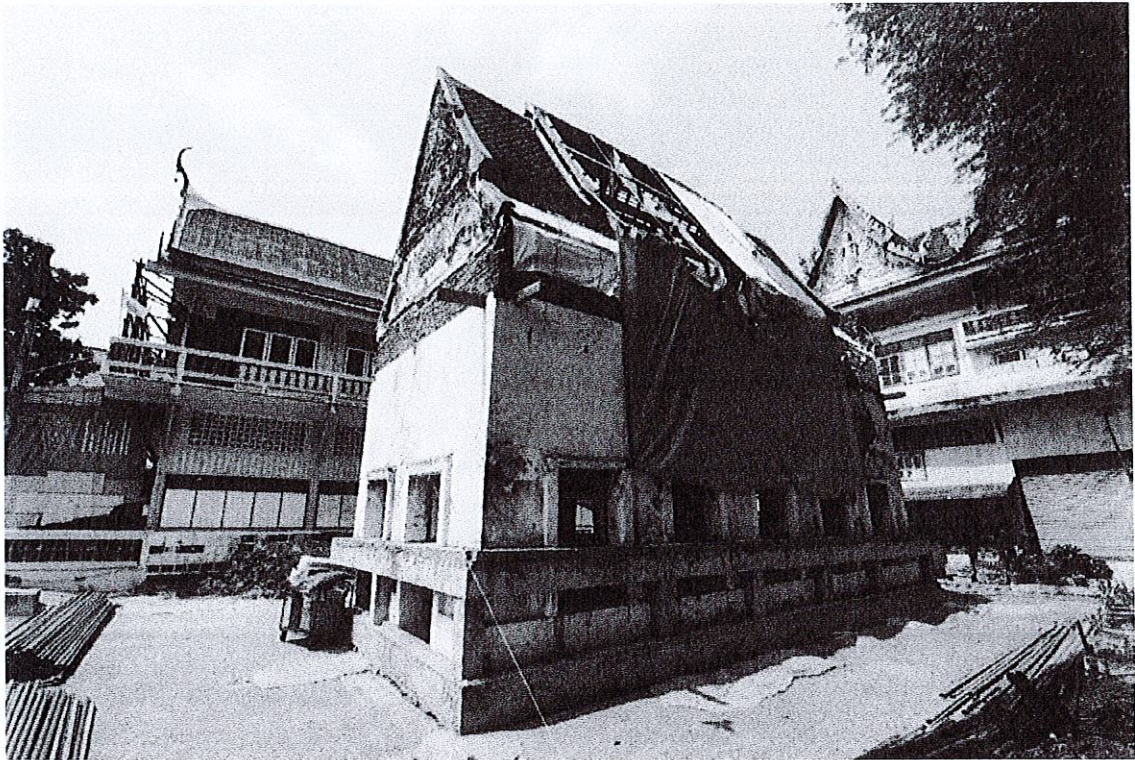
แบบบูรณปฏิสังขรณ์อุโบสถวัดจวนดำรงคราชพลชั้น

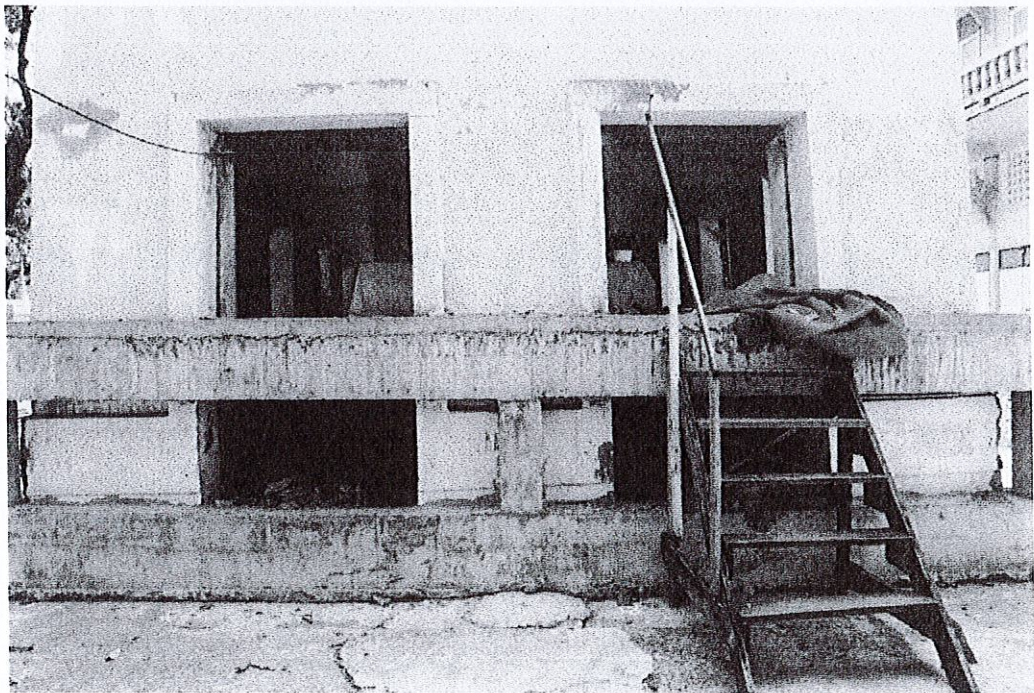
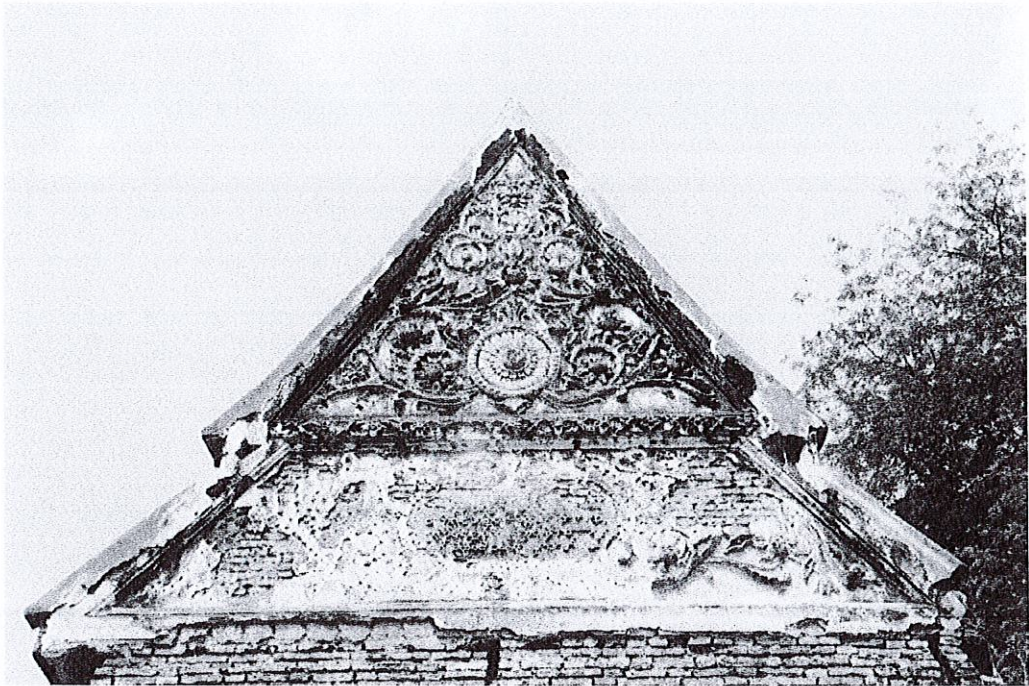
ภาพ Photogrammetry รูปด้านหน้า ด้านข้างและรูป ๓ มิติ

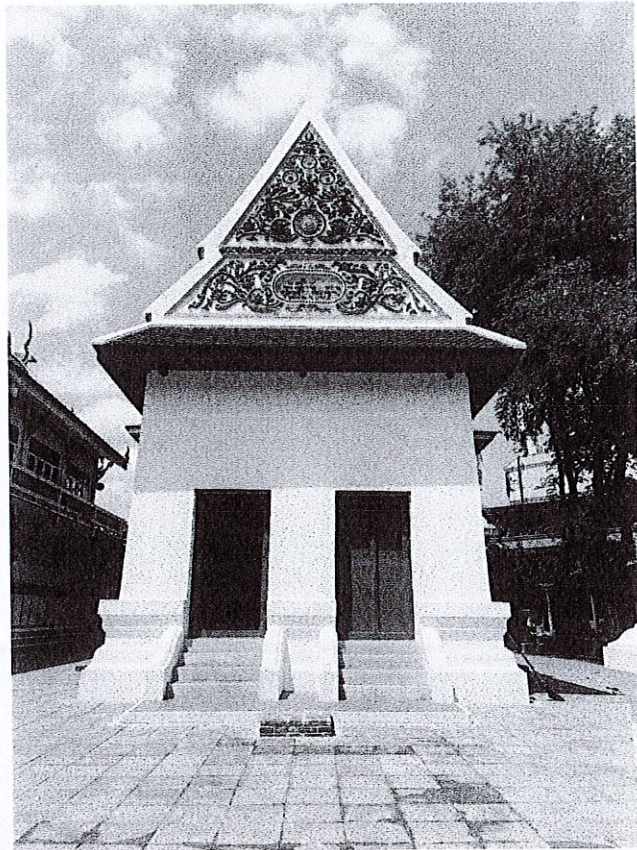
สภาพการถูกรื้อทำลายเตรียมสร้างอุโบสถใหม่ครอบทับหลังเดิม

สภาพการถูกรื้อทำลายเตรียมสร้างอุโบสถใหม่ครอบทับหลังเดิม

สภาพความชำรุดเสียหายและทรุดโทรมก่อนการบูรณปฏิสังขรณ์

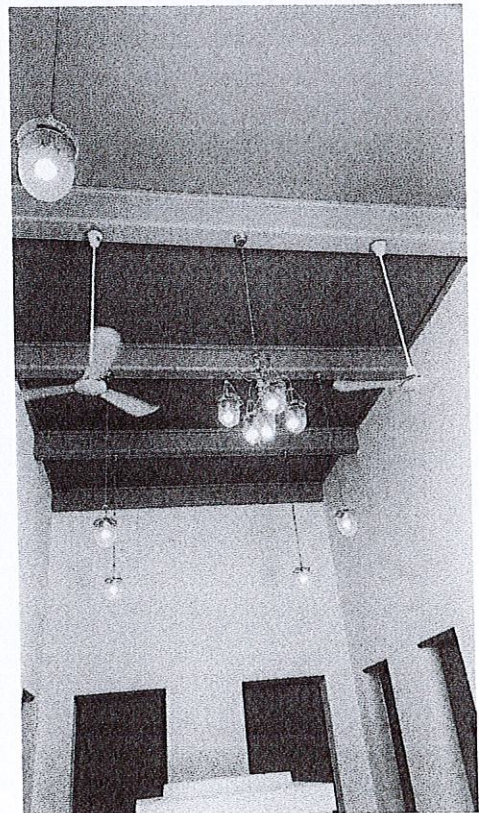
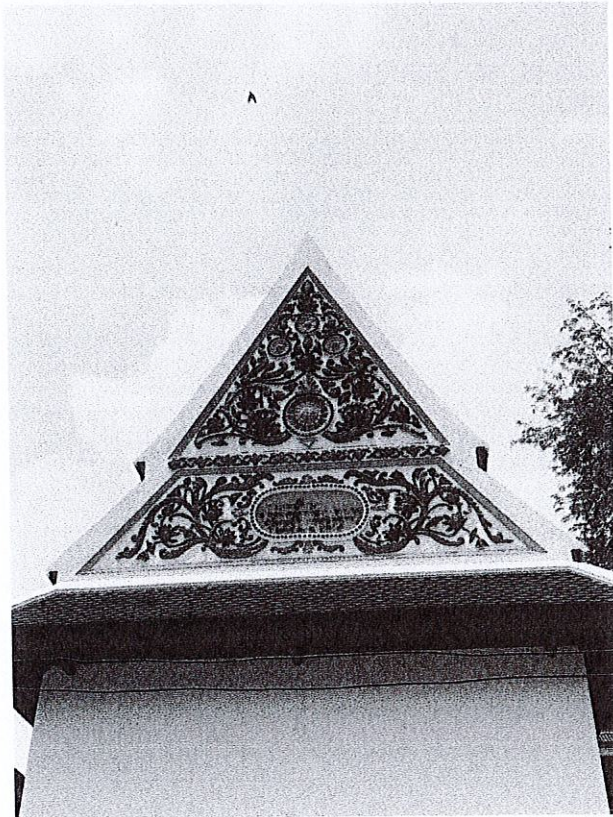
ภาพบรรยากาศเมื่อบูรณปฏิสังขรณ์และปรับปรุงทัศนแล้วเสร็จ

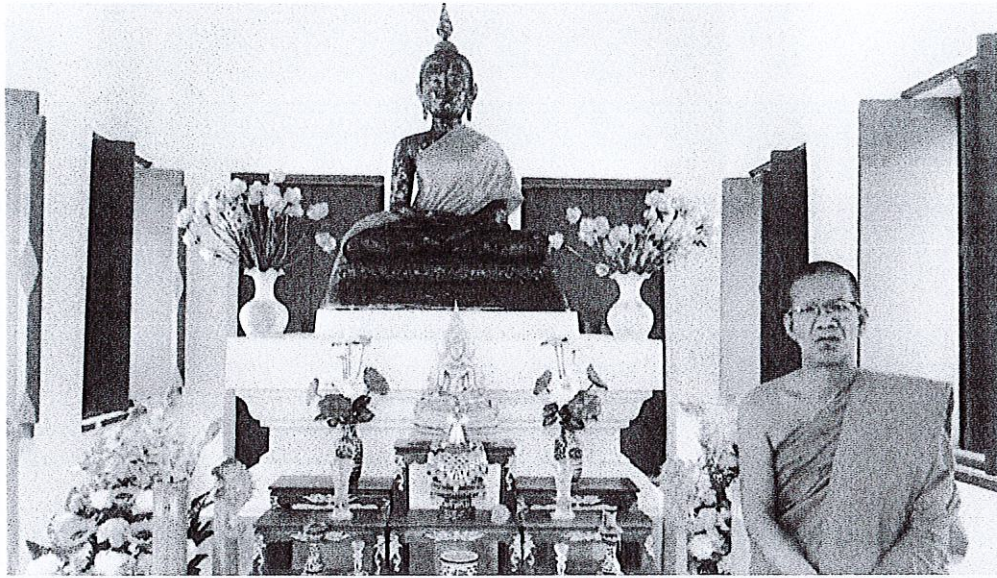
ภาพบรรยากาศเมื่อบูรณปฏิสังขรณ์และปรับปรุงทัศนแล้วเสร็จ

การปรับปรุงที่พัฒนาสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ให้เหมาะสม

ภาพหลังการอนุรักษ์รื้อฟื้นหน้าบ้านและบรรยากาศภายในเมื่อแล้วเสร็จ

บรรยากาศภายในเมื่ออนุรักษ์และปฏิสังขรณ์แล้วเสร็จ

แบบการเสนอข้อเสนอแนวทางการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน (ระดับชำนาญการพิเศษ)

๑. เรื่อง การจัดเก็บข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานในระบบ GIS กรมศิลปากร

๒. หลักการและเหตุผล

การจัดเก็บข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างมาตรฐานการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อรักษาข้อมูลคุณค่าความสำคัญของโบราณสถาน ตลอดจนนำข้อมูลที่ได้จากการอนุรักษ์โบราณสถานไปศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์พัฒนาการออกแบบอนุรักษ์โบราณสถาน สถาปัตยกรรมไทยและสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่มีองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมไทยได้อย่างถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

ในกระบวนการอนุรักษ์โบราณสถานในแต่ละแหล่งจะมีข้อมูลที่แตกต่างกันตามแต่ละสาขาวิชาชีพ เนื้อหาและองค์ความรู้ต่างๆ ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจากการค้นหาข้อมูลประวัติศาสตร์ คุณค่า ความสำคัญ ประวัติการอนุรักษ์ การออกแบบอนุรักษ์ รูปแบบทางสถาปัตยกรรม วิศวกรรม การสำรวจสภาพความชำรุดเสียหาย ศิลปกรรม เทคนิคการก่อสร้าง วัสดุ อุปกรณ์ สภาพแวดล้อมตลอดจนการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถาน ข้อมูลต่างๆ ของแต่ละโครงการอนุรักษ์โบราณสถานนั้นมีปริมาณและขนาดของข้อมูลเป็นจำนวนมาก มีความต้องการพื้นที่จัดเก็บขนาดใหญ่ เช่น ข้อมูลการสำรวจโบราณสถานด้วยภาพถ่าย Photogrammetry ที่มีปริมาณภาพถ่ายเป็นจำนวนมากและต้องการพื้นที่จัดเก็บไฟล์ขนาดใหญ่ รวมถึงแต่ละข้อมูลมีลักษณะที่แตกต่างกันเช่น เอกสาร รายงาน รายการประกอบแบบ สัญญาการจ้าง ประมาณราคา แบบรูป แบบขยาย แบบ Shop drawing ภาพถ่าย ภาพวิดิทัศน์ บันทึกการประชุมออนไลน์ ฯลฯ การจัดเก็บข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานในรูปแบบไฟล์ดิจิทัลในระบบ GIS กรมศิลปากร ที่เชื่อมต่อกับ Cloud storage นั้นมีพื้นที่จัดเก็บมากเพียงพอกับความต้องการและสามารถพัฒนาระบบให้จัดเก็บข้อมูลที่เป็นไฟล์ดิจิทัลได้ทุกประเภท เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเข้าใช้ข้อมูลและจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติมได้ง่ายและสะดวกต่อการใช้งาน โดยผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อีกทั้งถือเป็นการจัดเก็บสำรองข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานทั้งหมดเพื่อลดทอนความเสี่ยงและป้องกันข้อมูลเสียหายหรือสูญหาย

๓. บทวิเคราะห์/แนวความคิด/ข้อเสนอ และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข

ในปัจจุบันการศึกษาข้อมูลโครงการอนุรักษ์โบราณสถานสามารถศึกษาได้จากรายงานการอนุรักษ์ฯ รายการประกอบแบบและแบบที่ถูกจัดเก็บในหน่วยงานต่างๆ เป็นหลัก โดยรายงานการอนุรักษ์โบราณสถานนั้นเป็นการสรุปข้อมูลจากการดำเนินการ ที่ไม่สามารถรวบรวมข้อมูลทุกอย่างไว้ได้ทั้งหมด ซึ่งมีเอกสารข้อมูลบางส่วนเมื่อจัดเก็บครบกำหนด ๑๐ ปีจะถูกทำลายเช่น รายงานการประชุม รายงานบันทึกประจำวัน สัปดาห์งวด มติการเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายการต่างๆ รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลที่ตัวบุคคลเช่นไฟล์เขียนแบบ ๒ มิติ ๓ มิติ ภาพถ่าย วิดิทัศน์ ฯลฯ ทำให้การสืบค้นข้อมูลในภายหลังทำได้ไม่ครบถ้วน

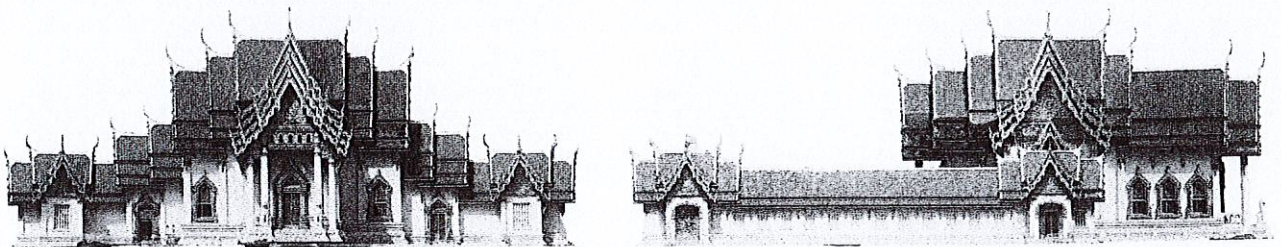
การจัดเก็บข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานปัจจุบันได้มีการจัดเก็บในลักษณะของแบบและรายงานการอนุรักษ์โบราณสถานเอกสารต้นฉบับและไฟล์ scan (เฉพาะแบบ) เอกสารสัญญาจ้าง รายการปรบลด-เพิ่ม มติกรรมการ รายงานแต่ละงวด รายงานโบราณคดี รายงานอนุรักษ์ศิลปกรรมหรือบันทึกการประชุม ขึ้นกับการบริหารจัดการของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผู้ควบคุมงานและเลขาคณะกรรมการตรวจรับพัสดุเป็นผู้จัดเก็บข้อมูล ส่วนไฟล์งานเขียนแบบ Auto cad ผู้เขียนแบบหรือผู้จัดจ้างเขียนแบบเป็นผู้จัดเก็บ

/ไฟล์แบบ...

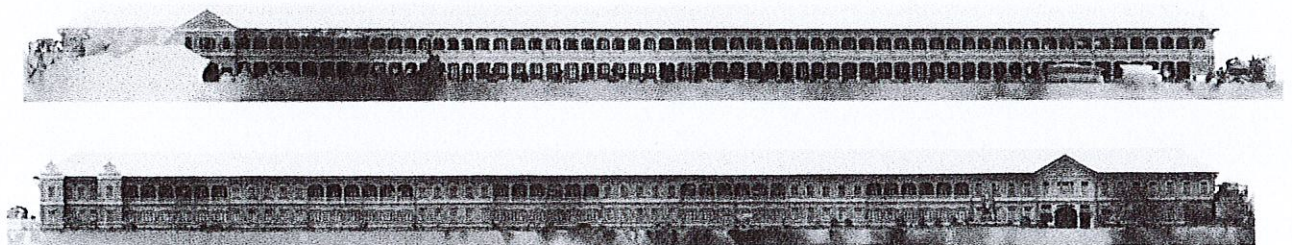
ไฟล์แบบ Shop drawing รวมถึงไฟล์เอกสารต่างๆ ผู้รับผิดชอบงานนั้นๆ เป็นผู้จัดเก็บจะเห็นได้ว่าการจัดเก็บข้อมูลโครงการอนุรักษ์โบราณสถานจะถูกจัดเก็บอยู่ในแต่ละหน่วยงานและตัวบุคคลผู้ปฏิบัติงานหรือผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วน ซึ่งการจัดเก็บข้อมูลในหน่วยงานจะแยกย่อยไปตามกลุ่มและฝ่าย อีกทั้งข้อมูลของโครงการอนุรักษ์โบราณสถานมีความหลากหลายลักษณะรูปแบบ ได้มีความพยายามในการจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลแล้ว แต่มีปัญหาในเรื่องพื้นที่จัดเก็บข้อมูลในเครื่องคอมพิวเตอร์หรือเครื่องบันทึกข้อมูลแบบพกพา (Portable Potable hard disk) ซึ่งมีพื้นที่จัดเก็บอย่างจำกัดและอาจทำให้เกิดความเสียหายกับไฟล์ที่จัดเก็บได้ เพราะไฟล์ดิจิทัลมีขนาดใหญ่ต้องการพื้นที่ในการประมวลผลที่เหมาะสม อีกทั้งการจัดเก็บข้อมูลของแต่ละบุคคลหรือหน่วยงาน ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลเป็นระบบมาตรฐานที่เหมาะสม ทำให้การสืบค้นหาข้อมูลในภายหลังให้ครบถ้วนทำได้ยาก รวมถึงข้อมูลมีความเสี่ยงต่อการสูญหายหรือเสียหายได้ง่าย

การดำเนินงานโครงการอนุรักษ์โบราณสถานที่ผ่านมา ผู้เขียนได้ใช้วิธีการจัดเก็บข้อมูลในระบบ Google drive เพื่อให้สะดวกต่อการทำงานในโครงการ ซึ่งเป็นบัญชี e-mail ส่วนตัวของบุคคล ไม่สามารถเปิดกว้างและรองรับการนำเข้าข้อมูลจากหน่วยงานหรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องได้ทั้งหมด เพราะมีพื้นที่จัดเก็บข้อมูลที่จำกัด (15GB) ซึ่งหากต้องการพื้นที่เพิ่มเติมจะมีค่าใช้จ่ายในการใช้พื้นที่เก็บข้อมูลเป็นรายเดือนหรือปีแล้วแต่ความต้องการและขนาดของพื้นที่

ตัวอย่าง ลักษณะไฟล์งานที่ต้องการระบบและพื้นที่จัดเก็บที่เหมาะสม

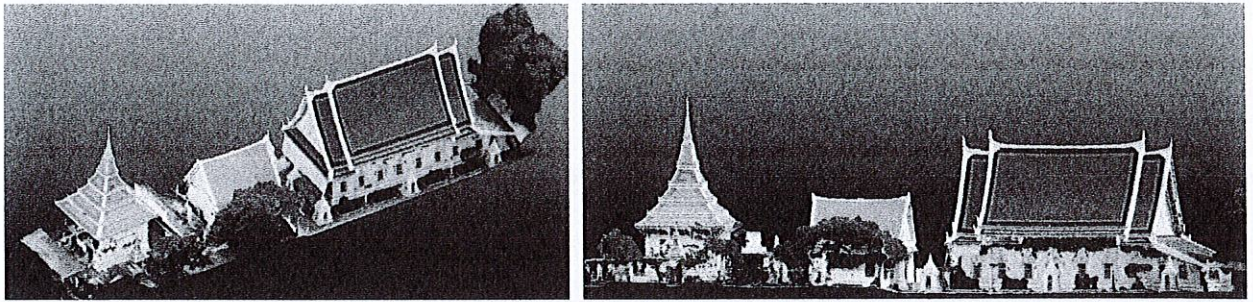

ภาพ Photogrammetry อุโบสถและระเบียงคดวัดเบญจมบพิตรฯ กรุงเทพมหานคร
ประมวลผลจากภาพถ่ายประมาณ ๔,๕๐๐ ภาพ

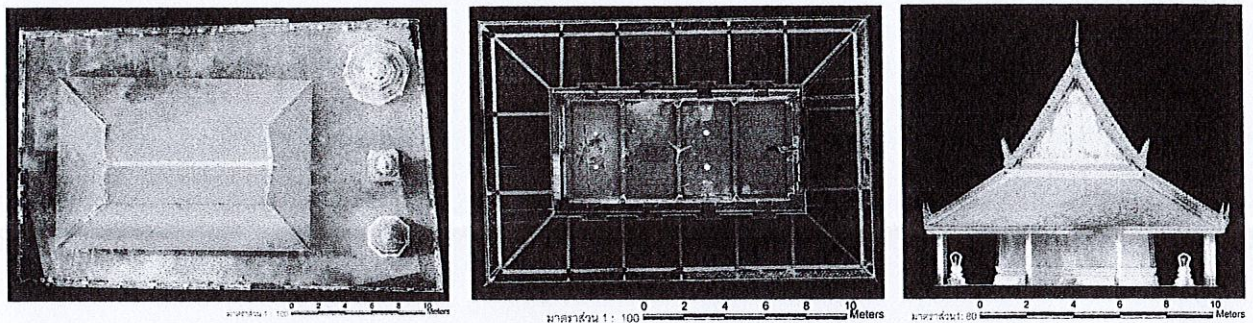

ภาพ Photogrammetry ตึกสวนกุหลาบ (ตึกยาว) โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
ประมวลผลจากภาพถ่ายประมาณ ๓,๐๐๐ ภาพ

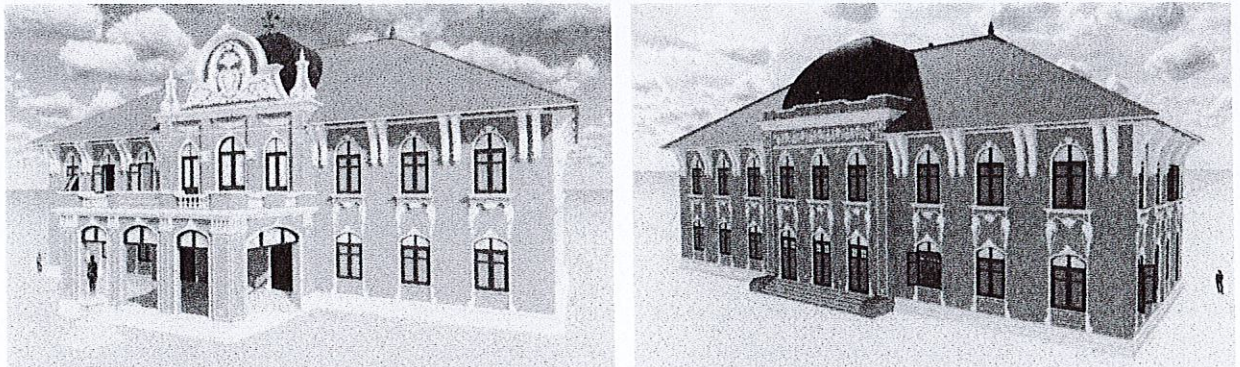
/ภาพ Photogrammetry...

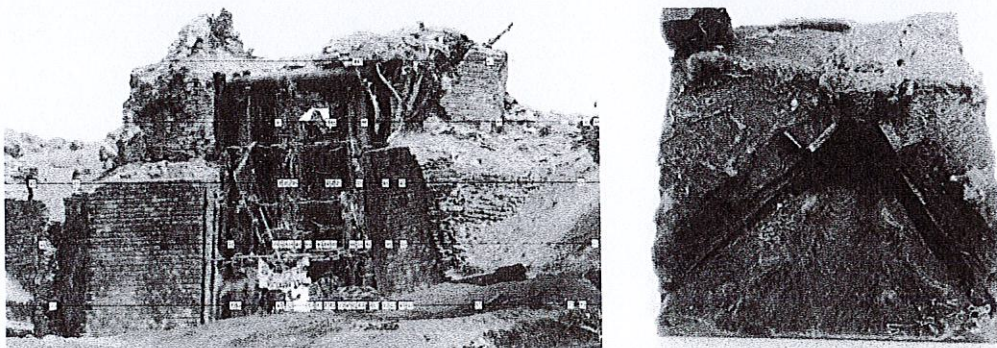
ภาพ Photogrammetry มณฑป วิหาร อุโบสถวัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี

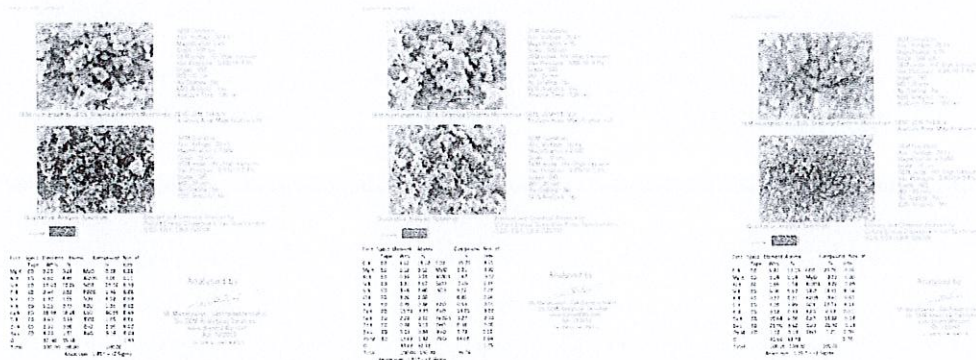
ภาพ Photogrammetry วิหาร (อุโบสถเก่า) วัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

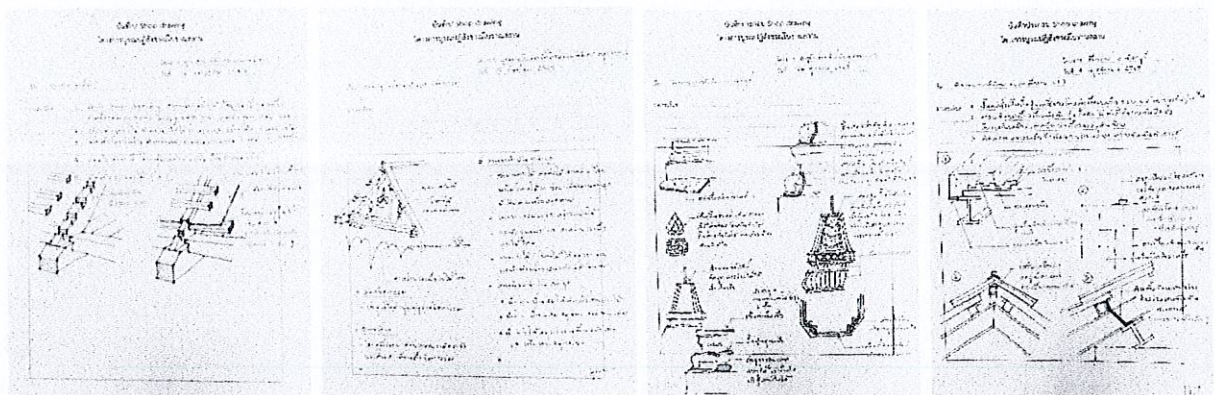
แบบจำลอง ๓ มิติ (Sketch up) ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

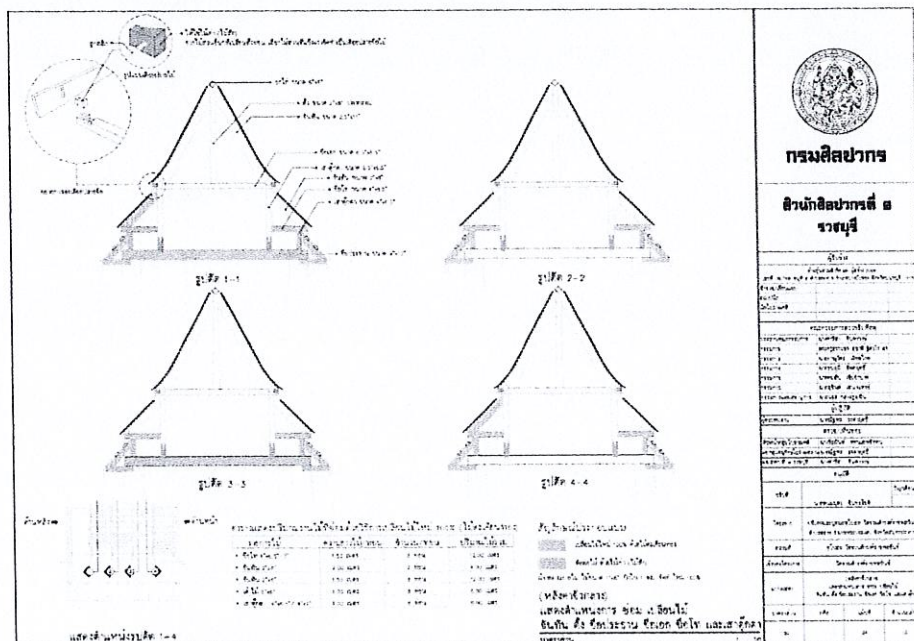
ภาพ Photogrammetry ซุ่มประตูค่ายเนินวง จ.จันทบุรี และการพิมพ์แบบ ๓ มิติ

ผลการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์ของปูนก่อ ปูนฉาบ ปูนปั้น

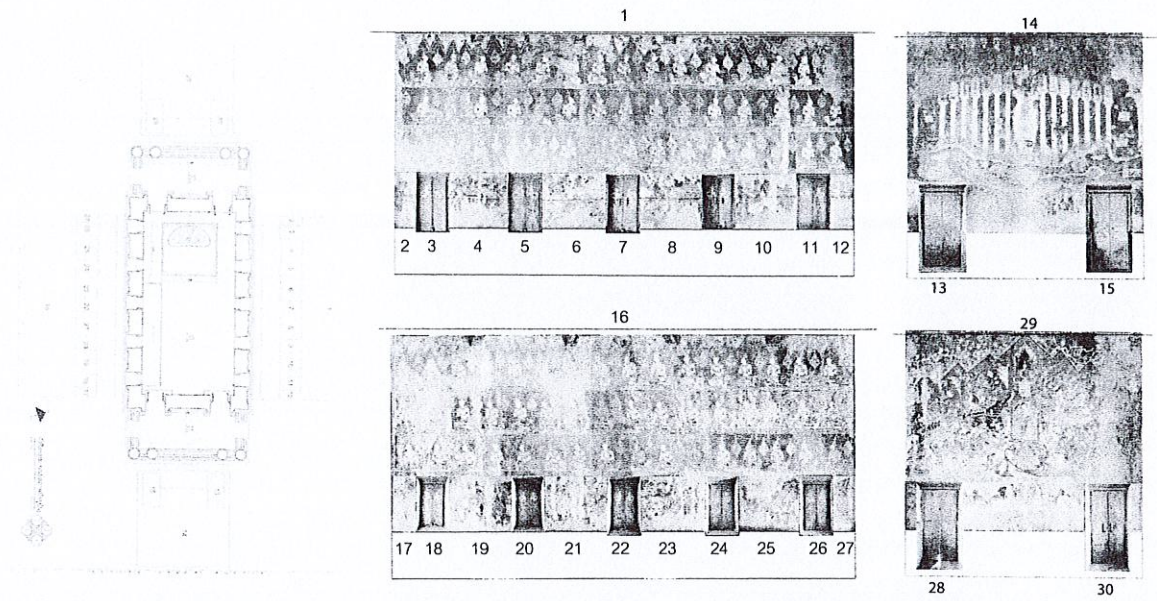
บันทึก/Shop drawing สักการะงานโครงการอนุรักษ์ฯ

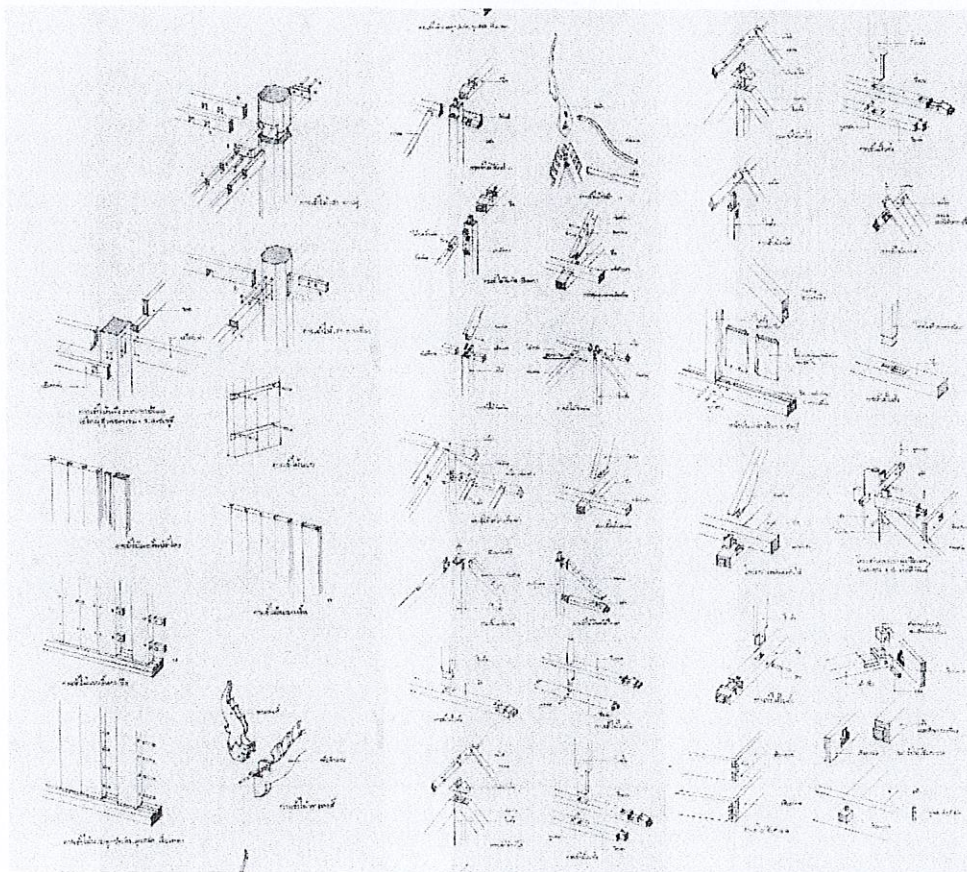
Shop drawing การซ่อมเปลี่ยนไม้โครงสร้างหลังคาในแต่ละช่วงชื่อ

วัดจวนดำรงครุราชพลชั้น จ.สมุทรปราการ

/ภาพ Photogram...

ภาพ Photogrammetry และ Photoshop จิตรกรรมภายใน อุโบสถวัดใหม่เทพนิมิตร กรุงเทพมหานคร

ภาพ Sketch องค์ความรู้จากการสำรวจลักษณะรอยต่อและการเข้าไม้ในส่วนต่างๆ ของโบราณสถาน

จากลักษณะ...

จากลักษณะข้อมูลและเอกสารประกอบโครงการอนุรักษ์โบราณสถานที่มีหลายลักษณะและมีปริมาณข้อมูลและเอกสารเป็นจำนวนมาก การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรูปภาพประกอบในรายงานการอนุรักษ์โบราณสถานนั้นมีข้อจำกัดทั้งขนาดและจำนวน การรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลทั้งหมดรวมถึงองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้จากการอนุรักษ์โบราณสถานนั้น ต้องใช้ระบบการจัดการและมีพื้นที่จัดเก็บข้อมูลที่เหมาะสม รวมถึงการจัดเก็บไฟล์เขียนแบบ ๒ มิติ ๓ มิติ ไฟล์แบบ As built แบบ Shop drawing ที่มาจากการจัดซื้อจัดจ้างโดยกรมศิลปากร ควรมีระบบการจัดเก็บไฟล์ข้อมูลที่เหมาะสมและสามารถให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในกรมศิลปากรนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน อีกทั้งช่วยในการประหยัดเวลาและงบประมาณจัดซื้อจัดจ้างที่ซ้ำซ้อน

จากปัญหาและข้อจำกัดในการจัดเก็บข้อมูลที่ผ่านมา ผู้เขียนจึงมีแนวความคิดในการพัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานทั้งหมดจากหลายหน่วยงานหรือบุคลากรต่างๆ มารวบรวมไว้ในระบบ GIS กรมศิลปากรและ Cloud storage ตั้งแต่ข้อมูลพื้นฐานจนกระทั่งถึงการจัดทำโครงการอนุรักษ์แล้วเสร็จในแต่ละโครงการ โดยให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานจากแต่ละหน่วยงานเช่น นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี สถาปนิก วิศวกร นายช่างศิลปกรรม ผู้ควบคุมงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง สามารถเข้าระบบเพื่อเพิ่มเติมข้อมูลในแต่ละส่วนที่เกี่ยวข้องได้ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของบุคคลหรือหน่วยงาน โดยการใช้งานสามารถเข้าถึงข้อมูลผ่านระบบสืบค้นของ GIS กรมศิลปากร ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลของแต่ละแหล่งโบราณสถานทั้งขึ้นทะเบียนและยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ให้สามารถเพิ่มเติมข้อมูล (Upload) เนื้อหาเชื่อมต่อไปในระบบ Cloud storage ของโบราณสถานนั้นๆ ในแต่ละโครงการตามที่ได้รับงบประมาณทั้งงบลงทุนและงบอุดหนุน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถใช้งาน (Download) ได้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทั่วไป โดยสามารถแบ่งกลุ่มข้อมูลได้ดังนี้

๑. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป อาทิ

- ประวัติโบราณสถาน การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน (มีอยู่ในระบบ GIS กรมศิลปากร)
- ประวัติการอนุรักษ์โบราณสถาน
- รายงานการอนุรักษ์โบราณสถาน รายงานด้านโบราณคดี รายงานการอนุรักษ์ศิลปกรรม
- รายงานการสำรวจตรวจสอบทางวิศวกรรม วิทยาศาสตร์
- รายงานการตรวจสอบร่องรอยหลักฐานดั้งเดิม เช่นลวดลายจิตรกรรม ชั้นสีดั้งเดิม
ชั้นฐานดั้งเดิม ระดับพื้นดั้งเดิม การซ้อนทับของแต่ละยุคสมัย
- รายงานการตรวจสอบระดับน้ำใต้ดิน ระดับภายในท่อระบายน้ำสาธารณะ

ฯลฯ

๒. ข้อมูลเอกสารการดำเนินโครงการ

- เอกสารสัญญาการจ้าง
- เอกสารคู่สัญญา การจัดซื้อ จัดจ้าง หนังสือแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ
- หนังสือขอเข้าพื้นที่ มอบพื้นที่
- หนังสือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่รับผิดชอบเช่น หนังสือแจ้งสำนักงานเขต เทศบาล หรือหน่วยงานรับผิดชอบในพื้นที่ตั้ง
- แผนการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถาน

- รายชื่อบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน บริษัทผู้รับจ้าง เช่นสถาปนิก วิศวกร ผู้ควบคุมงาน หัวหน้าช่าง
- บันทึกข้อตกลงเพิ่มเติม (ถ้ามี)
- เอกสารประกอบการประชุม วาระการประชุม มติคณะกรรมการ รายงานการประชุม
- เอกสารตรวจรับพัสดุในแต่ละงวด บันทึกประจำวัน สัปดาห์ เดือน
- หนังสือประกาศพื้นที่ประสบภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องเช่น เหตุุน้ำท่วม โรคระบาดโควิด
- เอกสารขอสงวนสิทธิ์ ขยายเวลา
- เอกสารการตรวจสอบหลังดำเนินการอนุรักษ์แล้วเสร็จ(ถ้ามี) รายงานการตรวจสอบ
ก่อนคืนเงินประกัน
- หนังสือขออนุมัติใช้วัสดุ อุปกรณ์ การดำเนินงานตามแต่ละขั้นตอน เอกสารวัสดุตัวอย่าง
ฯลฯ

๓. แบบ/ผัง/รายการ อาทิ

- ผังบริเวณ ผังอาคาร ผังชั้นทะเบียน ผังจิตรกรรม ผังชุดคันทางโบราณคดี ผังระดับพื้นที่
- แบบคู่สัญญา แบบสำรวจสภาพความชำรุดเสียหาย แบบอนุรักษ์โบราณสถาน
แบบสันนิษฐาน
- แบบสถาปัตยกรรม แบบวิศวกรรม แบบภูมิสถาปัตยกรรม แบบงานระบบไฟฟ้า ประปา
สุขาภิบาล ระบายน้ำ ดับเพลิง หนีไฟ ฯลฯ
- แบบสำรวจหน้างานจริง (Existing drawing)
- แบบปฏิบัติหน้างาน Shop drawing แบบขยายทั่วไป แบบกะสวน แบบ As built
แบบขยาย ๑:๑ แบบรูปที่ปรับแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง
- แบบคัดลอกวาดลายงานศิลปกรรม เช่นลายผ้าเพดาน ปูนปั้นหน้าบัน ลายรดน้ำ ฯลฯ
- รายการประกอบแบบ รายการประมาณราคา รายการปรับลด เพิ่ม รายการเปลี่ยนแปลง
รูปแบบรายการ Back up sheet
- ไฟล์เขียนแบบ จัดจ้างเขียนแบบทั้ง ๒ มิติและ ๓ มิติ เช่น Auto CAD Sketch up
ฯลฯ

๔. ภาพวีดิทัศน์และเสียง อาทิ

- การดำเนินการบูรณะจากกล้องวงจรปิด ภาพวีดิทัศน์ Time lapse
- ขั้นตอนการดำเนินงานในส่วนสำคัญเช่น การตัดยก การอนุรักษ์ศิลปกรรม
- บันทึกภาพ เสียงการประชุม ทั้งแบบ Online และ onsite
ฯลฯ

๕. ข้อมูลภาพถ่าย (Picture) อาทิ

- ภาพถ่ายโบราณ ภาพการอนุรักษ์ในแต่ละครั้งที่ผ่านมา ภาพเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้อง
- ภาพการสำรวจสภาพแวดล้อม สภาพความชำรุดเสียหาย
- ภาพการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถานตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนกระทั่งดำเนินการ
อนุรักษ์โบราณสถานแล้วเสร็จ (ภาพถ่ายก่อน ระหว่างและหลังดำเนินการ)
- ภาพ ๓ มิติ เช่น ภาพ Scan ๓ มิติ ภาพข้อมูลดิบและภาพ Photogrammetry
ฯลฯ

/การจัดเก็บ...

การจัดเก็บข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานทั้งหมดนำเข้าสู่ระบบ GIS กรมศิลปากร เป็นการนำทรัพยากรที่มีศักยภาพสูงทั้งระบบ Server และ Cloud storage ของกรมศิลปากรมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดกับองค์กรและบุคลากรขององค์กร รวมถึงบุคคล นักวิชาการทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน

ระบบ GIS (Geographic Information System) ของกรมศิลปากรสามารถพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์และบริหารจัดการโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี และมรดกทางวัฒนธรรม โดยแนวทางการพัฒนาให้เป็นระบบจัดเก็บข้อมูลที่เป็นมาตรฐานในการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถาน สามารถนำไปใช้เพื่อการดูแลรักษาและอนุรักษ์โบราณสถานนั้นๆ รวมถึงใช้ในการศึกษาและอ้างอิง พิจารณาในการอนุรักษ์โบราณสถานแห่งอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งรองรับการตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อเวลาผ่านไปหรือระหว่างดำเนินงานอนุรักษ์ เช่นกลุ่มตรวจสอบภายในกรมศิลปากร สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เป็นต้น

การพัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานนอกจากเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดเก็บข้อมูลแล้ว ยังสามารถจัดกลุ่มข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงความรู้ด้านสถาปัตยกรรมแต่ละประเภททั้งลักษณะรูปแบบของสถาปัตยกรรม เทคนิคการก่อสร้างในอดีต เพื่อศึกษา วิเคราะห์ พัฒนางานสถาปัตยกรรมของไทย ตลอดจนการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างยุคสมัยหรือกลุ่มช่าง สกุลช่าง นำไปสู่การพัฒนาและอนุรักษ์องค์ความรู้ด้านสถาปัตยกรรมให้คงอยู่สืบต่อไป

การเก็บข้อมูลในระบบ GIS กรมศิลปากรเป็นการจัดเก็บสำรองข้อมูลในรูปแบบของไฟล์ดิจิทัล แบบภายนอก สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลสำรอง กรณีเอกสารต้นฉบับเกิดเหตุเสียหายหรือสูญหายเช่น กรณีเกิดภัยพิบัติน้ำท่วมในจังหวัดปราจีนบุรี ทำให้ข้อมูลการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถานในสำนักศิลปากรที่ ๕ ปราจีนบุรี ทั้งแบบรายงานและเอกสารต่างๆ บางส่วนได้รับความเสียหาย ซึ่งการเก็บข้อมูลในระบบ GIS กรมศิลปากรสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อช่วยให้ระบบจัดเก็บฐานข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นดังนี้

๑. สามารถเก็บข้อมูลได้ในปริมาณมากและหลากหลายลักษณะ โดยไม่เสียพื้นที่จัดเก็บข้อมูลภายในเครื่องคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อื่น
๒. สามารถเพิ่มหรือขยายพื้นที่จัดเก็บข้อมูล (Cloud Storage) ได้ต่อเนื่องตามความต้องการ
๓. สามารถจัดเก็บข้อมูลไว้ได้ไม่จำกัดอายุการใช้งาน ตามระยะเวลาในการเข้าพื้นที่จัดเก็บข้อมูล
๔. สามารถจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติมและเปิดเข้าใช้ได้ โดยผ่านเครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ต
๕. การจัดเก็บข้อมูลได้ตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการในลักษณะสะสมข้อมูลจากทุกด้านสาขาวิชาชีพ ทำให้โบราณสถานแต่ละแหล่งได้จัดเก็บข้อมูลรวมอยู่ด้วยกันมีความครบถ้วนเป็นไปตามลำดับขั้นตอนการทำงานจริงและสามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน

ในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาการจัดเก็บฐานข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานในระบบ GIS กรมศิลปากรควรมีคุณสมบัติลักษณะดังนี้

๑. สามารถเปิดให้เฉพาะผู้ใช้ที่เกี่ยวข้องเข้าถึงข้อมูลและเพิ่มเติมข้อมูลได้แบบเรียลไทม์ เช่นการเพิ่มข้อมูลบันทึกการประชุมได้เมื่อการประชุมเสร็จสิ้น

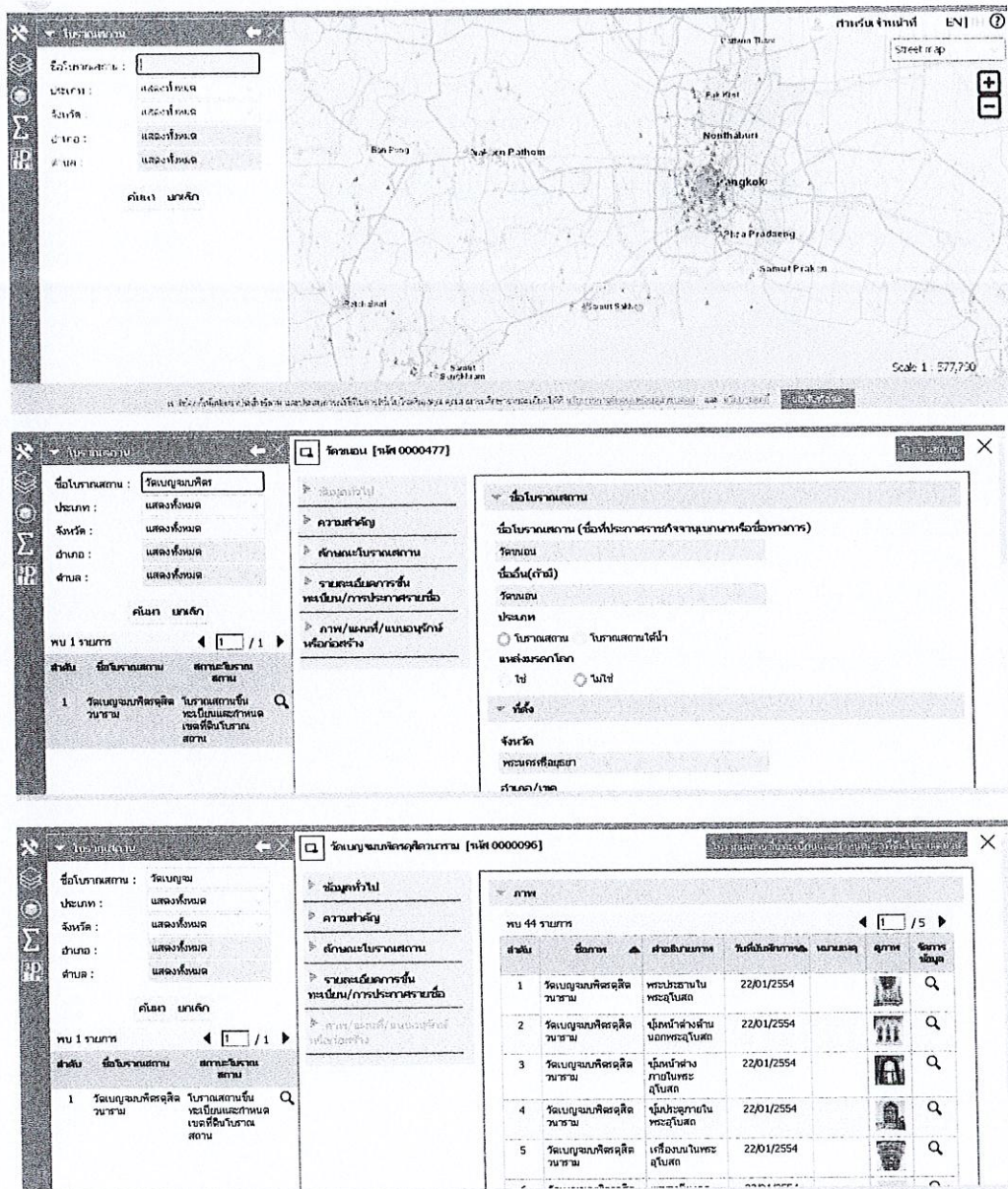
๒. พัฒนาแอปพลิเคชัน สำหรับรองรับบนมือถือเพื่อสะดวกต่อเพิ่มข้อมูลจากภาคสนาม เช่นภาพถ่าย คลิปวิดีโอการตัดยก

๓. รองรับการใช้งาน ๓ มิติ เพื่อสร้างแบบจำลองสามมิติของโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี

๔. สามารถเข้าใช้งานและเพิ่มเติมข้อมูลได้พร้อมกันหลาย IP

๕. สามารถจัดเก็บไฟล์ข้อมูลได้หลากหลายรูปแบบและมีความยืดหยุ่นในการเพิ่มลดรายการตามความเหมาะสมของโบราณสถานนั้นๆ

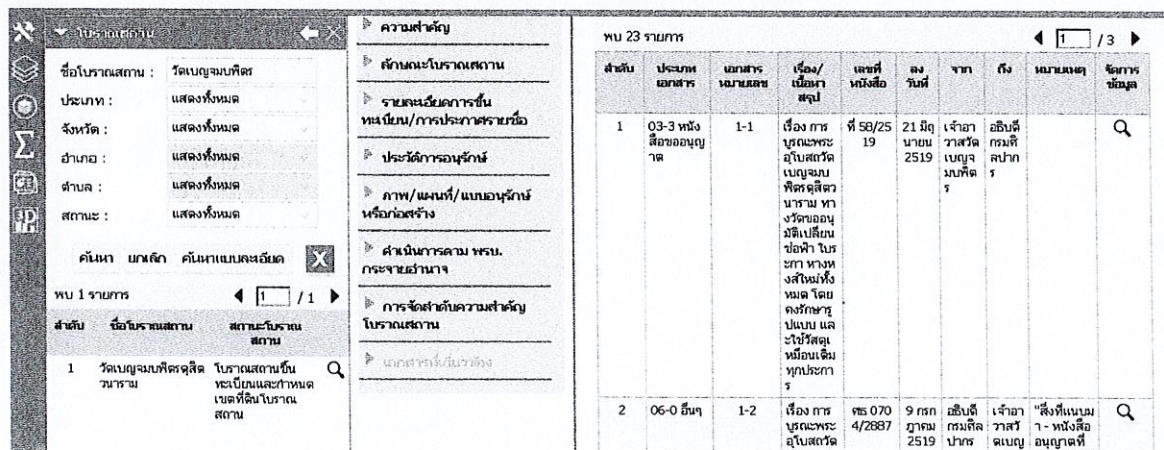
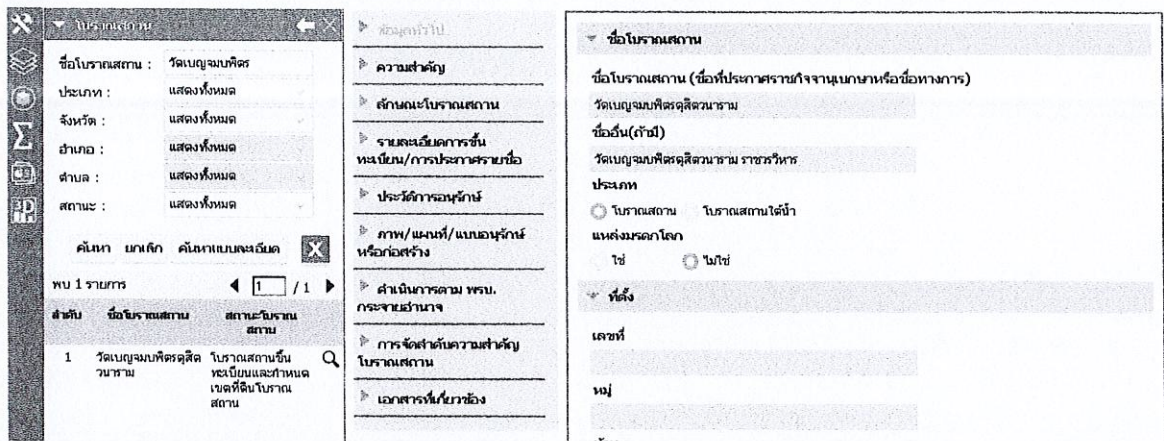
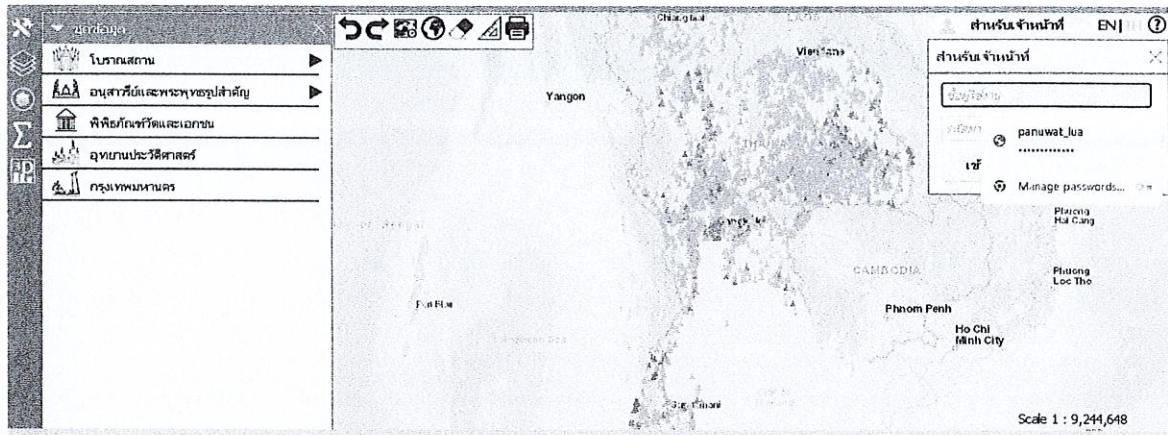
ระบบ GIS กรมศิลปากรในปัจจุบัน (สำหรับบุคคลทั่วไป)

ระบบ GIS กรมศิลปากรสำหรับบุคคลทั่วไปในปัจจุบันมีข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะตำแหน่งที่ตั้ง ประวัติ หรือข้อมูลแหล่งโบราณสถาน การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ประกาศกิจจานุเบกษาและภาพโบราณสถาน ภายในพื้นที่ที่ตั้งเป็นหลัก ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับบุคคลทั่วไป

/ระบบ GIS...

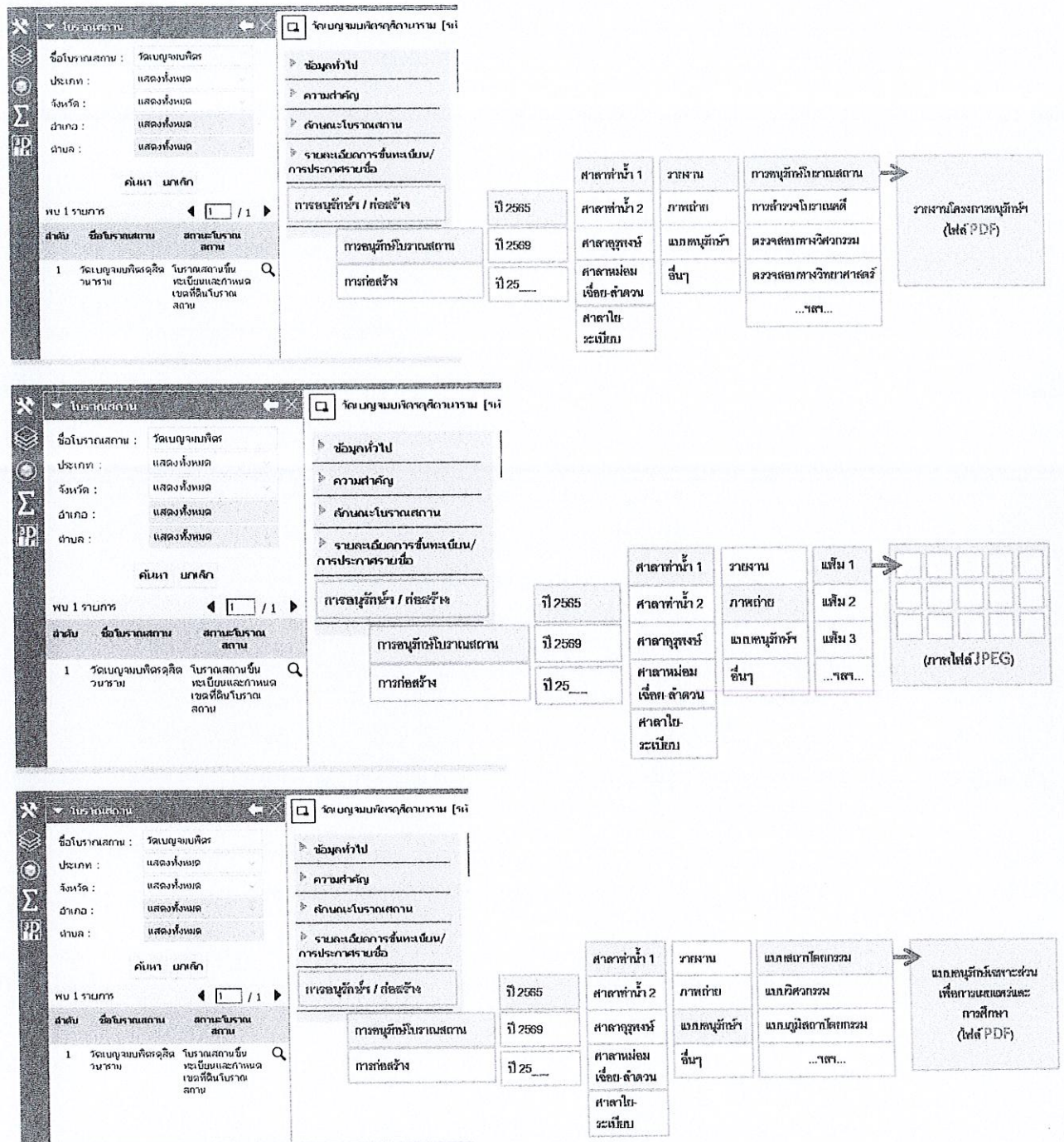
ระบบ GIS กรมศิลปากรในปัจจุบัน (สำหรับเจ้าหน้าที่)

ระบบ GIS กรมศิลปากรสำหรับเจ้าหน้าที่ในปัจจุบันมีข้อมูลเช่นเดียวกันกับบุคคลทั่วไปและมีข้อมูลสำหรับเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับเอกสารหนังสือระหว่างกรมศิลปากรกับผู้รับผิดชอบพื้นที่ที่ตั้งโบราณสถาน และมีพื้นที่ว่างสำหรับรองรับข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการอนุรักษ์ การดำเนินการตาม พรบ. กระจายอำนาจ การจัดลำดับความสำคัญ

/แนวทางการ...

แนวทางการพัฒนาระบบ GIS กรมศิลปากร (สำหรับบุคคลทั่วไป)

แนวทางการพัฒนาระบบ GIS กรมศิลปากรสำหรับบุคคลทั่วไปนั้นสามารถใช้ข้อมูลเดิมในเรื่องประวัติความสำคัญ ที่ตั้ง การขึ้นทะเบียนโบราณสถานที่มีอยู่ได้และเพิ่มเติมข้อมูลด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โดยแยกโครงการอนุรักษ์ตามปีงบประมาณหรือปีทำการแต่ละโครงการประกอบด้วยข้อมูลของรายงานภาพถ่าย แบบอนุรักษ์ (PDF) และอื่นๆ โดยแต่ละรายการสามารถเลือกให้แสดงเฉพาะเจ้าหน้าที่หรือบุคคลทั่วไปได้

/แนวทางการ...

/แนวทางการ...

แนวทางการพัฒนาระบบ GIS กรมศิลปากรสำหรับเจ้าหน้าที่นั้นสามารถใช้ข้อมูลเดียวกับข้อมูลของบุคคลทั่วไป โดยเพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับแบบและไฟล์เขียนแบบ ๒ มิติ ๓ มิติ การคัดลอกถ่าย ไฟล์บันทึกภาพและเสียงการประชุม เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์ทั้งหมด โดยรายการต่างๆ ควรปรับปรุงแบบการเข้าถึงเพื่อให้สะดวกและง่ายต่อการนำข้อมูลเข้าระบบที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความสำคัญและสามารถตั้งสถานะของข้อมูลแต่ละรายการให้เป็นสาธารณะหรือส่วนตัวเฉพาะเจ้าหน้าที่หรือเฉพาะกลุ่มย่อยหรือเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาดำเนินการ

ข้อดีของการใช้ระบบ GIS ในการจัดเก็บข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถาน

๑. สามารถรวบรวมจัดเก็บข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานทั่วทั้งประเทศได้ทั้งหมดครบถ้วนอย่างเป็นระบบใน GIS กรมศิลปากร และมีข้อมูลครบทุกด้านสาขาวิชาชีพทั้งข้อมูลประวัติศาสตร์ แผนที่ แผนผัง ทะเบียน รูปถ่าย แบบแปลนและการอนุรักษ์

๒. สามารถตรวจสอบการจัดเก็บข้อมูล รวมถึงติดตามการดำเนินงานและประวัติการอนุรักษ์ของแต่ละโบราณสถานได้

๓. การใช้ฐานข้อมูลเดียวกันจากทุกสาขาวิชาชีพ ในการติดตามและจัดการข้อมูล ทำให้ข้อมูลเป็นมาตรฐานเดียวกันและช่วยลดปัญหาการใช้ข้อมูลซ้ำซ้อนหรือคลาดเคลื่อน

๔. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การประสานงานระหว่างหน่วยงาน สามารถลดความผิดพลาดและสับสนอันเนื่องจากผู้ปฏิบัติงานแต่ละวิชาชีพรับผิดชอบหลายโครงการ

๕. สนับสนุนและเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น ประชาชนและผู้ปฏิบัติงานเข้าถึงข้อมูลสามารถสืบค้นประวัติและรายละเอียดการบูรณะ รวมถึงการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยข้อมูลได้สะดวกและรวดเร็ว

ข้อจำกัดของการใช้ระบบ GIS ในการจัดเก็บข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถาน

๑. การจัดเก็บข้อมูลอยู่ในรูปของไฟล์ดิจิทัล โดยการ Scan เอกสารหรือแบบรูปรายการเป็นไฟล์ PDF หรือ JPEG การดำเนินการจัดเก็บข้อมูลทั้งหมดของแต่ละโครงการฯ นำเข้าสู่ระบบ GIS กรมศิลปากรนั้นจะเป็นการเพิ่มขั้นตอนการทำงาน ซึ่งบางรายการต้องใช้เวลาและงบประมาณสำหรับวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม

๒. การจัดเก็บข้อมูลต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และต้องรักษาคุณภาพของข้อมูลที่น่าเข้าระบบให้มีมาตรฐาน

๓. การนำข้อมูลเข้าระบบจัดเก็บที่พัฒนาขึ้นใหม่ต้องใช้ทักษะการใช้ซอฟต์แวร์ GIS ซึ่งก่อนเริ่มใช้ในระยะแรกต้องมีการอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพิ่มเติม

๔. การบริหารจัดการสิทธิ์เพื่อควบคุมข้อมูลบางรายการเพื่อป้องกันการนำข้อมูลไปใช้ในทางที่ผิด เช่น สิทธิ์เฉพาะเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบและระดับผู้อำนวยการกลุ่มขึ้นไป

๔. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ข้อมูลการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถานทั้งหมดรวมถึงองค์ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถานได้รับการรวบรวมจัดเก็บเป็นฐานข้อมูลไว้ในระบบและมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ

๒. การจัดเก็บข้อมูลและการอนุรักษ์โบราณสถานเป็นไปอย่างมีมาตรฐานอย่างสากล

๓. ข้อมูลที่จัดเก็บสามารถสืบค้นได้สะดวก รวดเร็วและมีความปลอดภัย

/๔. สามารถ...

๔. สามารถช่วยพัฒนาการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถานให้มีระบบแบบแผนการจัดเก็บข้อมูลที่ครบถ้วนเป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

๕. ช่วยให้สืบค้นข้อมูลมาใช้ในการระหว่างดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถานได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ช่วยลดความผิดพลาดในการดำเนินงานและการจัดเก็บข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถาน

๖. สามารถนำข้อมูลของแต่ละโครงการมาปรับใช้เป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่าง หรือเพื่อการศึกษา วิเคราะห์ พัฒนาให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการเผยแพร่องค์ความรู้การอนุรักษ์โบราณสถานสู่หน่วยงานภายนอกทั้งส่วนราชการและเอกชน

๗. สามารถนำไฟล์งานที่มีอยู่แล้วมาปรับใช้ในการอนุรักษ์ครั้งต่อไปได้ ทำให้ประหยัดเวลาและงบประมาณแผ่นดิน

๘. ข้อมูลการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถานถูกจัดเก็บในรูปแบบของไฟล์ดิจิทัล และสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลสำรอง กรณีเอกสารต้นฉบับเกิดเหตุเสียหายหรือสูญหาย

๙. สามารถสืบค้นข้อมูลเพื่อแสดงต่อหน่วยงานตรวจสอบได้ครบถ้วน ในกรณีถูกเรียกเอกสารตรวจสอบการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถานที่ยังดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้วเช่น การตรวจสอบของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ (ปป.ช.) เป็นต้น

๕. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

๑. กรมศิลปากรมีระบบจัดเก็บข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถานเป็นมาตรฐานที่ครบถ้วนและปลอดภัย

๒. การรวบรวมจัดเก็บข้อมูลเข้าระบบ GIS ถือเป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถานของกรมศิลปากร

๓. สามารถสืบค้นข้อมูลในระบบ GIS เพื่อการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย เผยแพร่และพัฒนางานอนุรักษ์โบราณสถาน สถาปัตยกรรมไทย สถาปัตยกรรมร่วมสมัย ภูมิสถาปัตยกรรม วิศวกรรมและวิชาชีพอื่นๆ ต่อไป

๔. สามารถรวบรวมข้อมูลการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานเป็นองค์ความรู้ทั้งด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน เทคนิคการก่อสร้าง ศิลปกรรม วัสดุ ฯลฯ เพื่อส่งเสริมให้ศิลปวัฒนธรรมไทยคงอยู่และพัฒนาต่อไป

๕. การจัดเก็บข้อมูลการอนุรักษ์โบราณสถาน สอดคล้องกับนโยบายในเรื่อง Big Data ของกระทรวงวัฒนธรรมที่ประสงค์ให้มีการจัดเก็บรวบรวมฐานข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม

(ลงชื่อ)

(...นายภาณุวัตร เลือดไทย...)

ผู้ขอรับการประเมิน

(วันที่) ๑๐ / มีนาคม / ๒๕๖๔